

Bruxelles, 2. listopada 2018.
(OR. en)

7972/18

Međuinstitucijski predmet:
2018/0094 (NLE)

WTO 76
SERVICES 25
COASI 93

ZAKONODAVNI AKTI I DRUGI INSTRUMENTI

Predmet: Sporazum o slobodnoj trgovini između Europske unije i Republike
Singapura

SPORAZUM O SLOBODNOJ TRGOVINI
IZMEĐU EUROPSKE UNIJE
I REPUBLIKE SINGAPURA

Europska unija, dalje u tekstu „Unija”

i

Republika Singapur, dalje u tekstu „Singapur”,

dalje u tekstu zajedno „stranke” ili pojedinačno „stranka”

PREPOZNAJUĆI svoje dugogodišnje i snažno partnerstvo utemeljeno na zajedničkim načelima i vrijednostima koje se odražavaju u Sporazumu o partnerstvu i suradnji te važnost svojih gospodarskih, trgovinskih i ulagačkih odnosa;

ŽELEĆI dalje jačati svoje odnose u okviru svojih općih odnosa i u skladu s njima te uvjereni da će se ovim Sporazumom stvoriti novo ozračje za razvoj trgovine i ulaganja između stranaka;

PREPOZNAJUĆI da će se ovim Sporazumom dopuniti i promicati naponi usmjereni na regionalnu gospodarsku integraciju;

ODLUČNE jačati svoje gospodarske, trgovinske i ulagačke odnose u skladu s ciljem održivog razvoja u njegovoj gospodarskoj, socijalnoj i ekološkoj dimenziji te promicati trgovinu i ulaganja vodeći računa o visokom stupnju zaštite okoliša i rada te mjerodavnim međunarodnim priznatim normama i sporazumima čije su stranke;

ŽELEĆI poboljšati životni standard, promicati gospodarski rast i stabilnost, stvarati nove mogućnosti zapošljavanja i unaprijediti opće blagostanje te, u tu svrhu, potvrditi svoju predanost promicanju liberalizacije trgovine i ulaganja;

UVJERENE da će se ovim Sporazumom stvoriti prošireno i sigurno tržište za robu i usluge, što će doprinijeti jačanju konkurentnosti njihovih poduzeća na svjetskim tržištima;

POTVRĐUJUĆI pravo svake stranke da donosi i provodi mjere koje su potrebne za postizanje legitimnih ciljeva politike kao što su socijalna sigurnost, zaštita okoliša, sigurnost, javno zdravlje i sigurnost te promicanje i zaštita kulturne raznolikosti;

POTVRĐUJUĆI svoje obveze u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda koja je potpisana u San Franciscu 26. lipnja 1945. i uzimajući u obzir načela utvrđena u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima koju je donijela Opća skupština Ujedinjenih naroda 10. prosinca 1948.;

PREPOZNAJUĆI važnost transparentnosti u međunarodnoj trgovini na korist svih dionika;

NASTOJEĆI uspostaviti jasna i uzajamno korisna pravila kojima se uređuju njihova trgovina i ulaganja te smanjiti ili ukloniti prepreke uzajamnoj trgovini i ulaganjima;

ODLUČNE da doprinesu skladnom razvoju i širenju međunarodne trgovine uklanjanjem prepreka trgovini s pomoću ovog Sporazuma te da spriječe stvaranje novih prepreka trgovini ili ulaganjima između stranaka kojima bi se mogle umanjiti koristi od ovog Sporazuma;

OSLANJAJUĆI SE na svoja prava i obveze iz Sporazuma o WTO-u i drugih multilateralnih, regionalnih i bilateralnih sporazuma i aranžmana čije su stranke,

SPORAZUMJELE SU SE KAKO SLIJEDI:

PRVO POGLAVLJE

CILJEVI I OPĆE DEFINICIJE

ČLANAK 1.1.

Uspostava područja slobodne trgovine

Stranke ovog Sporazuma uspostavljaju područje slobodne trgovine u skladu s člankom XXIV. GATT-a iz 1994. i člankom V. GATS-a.

ČLANAK 1.2.

Ciljevi

Ciljevi su ovog Sporazuma liberalizacija i olakšavanje trgovine i ulaganja između stranaka u skladu s odredbama ovog Sporazuma.

ČLANAK 1.3.

Definicije opće primjene

Ako nije navedeno drugačije, za potrebe ovog Sporazuma:

„Sporazum o poljoprivredi” znači Sporazum o poljoprivredi iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;

„Sporazum o javnoj nabavi” znači Sporazum o javnoj nabavi iz Priloga 4. Sporazumu o WTO-u;

„Sporazum o pregledu robe prije isporuke” znači Sporazum o pregledu robe prije isporuke iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;

„Sporazum o antidampingu” znači Sporazum o provedbi članka VI. Općeg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;

„Sporazum o određivanju carinske vrijednosti” znači Sporazum o provedbi članka VII. Općeg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;

„dan” znači kalendarski dan;

„DSU” znači Dogovor o pravilima i postupcima za rješavanje sporova iz Priloga 2. Sporazumu o WTO-u;

„GATS” znači Opći sporazum o trgovini uslugama iz Priloga 1.B Sporazumu o WTO-u;

„GATT iz 1994.” znači Opći sporazum o carinama i trgovini iz 1994. iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;

„Harmonizirani sustav” znači Harmonizirani sustav naziva i označivanja robe, uključujući sve njegove pravne napomene i izmjene (dalje u tekstu također: „HS”);

„MMF” znači Međunarodni monetarni fond;

„Sporazum o izdavanju uvoznih dozvola” znači Sporazum o postupcima izdavanja uvoznih dozvola iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;

„mjera” znači svi zakoni, propisi, postupci, zahtjevi ili praksa;

„fizička osoba stranke” znači državljanin Singapura ili državljanin jedne od država članica Unije¹, u skladu s njihovim zakonodavstvima;

¹ Pojam „fizička osoba” obuhvaća fizičke osobe sa stalnim boravištem u Latviji koje nisu državljani Latvije ili druge države, ali u skladu sa zakonima i propisima Latvije imaju pravo na putovnicu za osobe koji nisu državljani (*Alien's Passport*).

„Sporazum o partnerstvu i suradnji” znači Sporazum o partnerstvu i suradnji između Europske unije i njezinih država članica, s jedne strane, i Republike Singapura s druge strane, potpisan u [...], [...];

„osoba” znači fizička osoba ili pravna osoba;

„Sporazum o zaštitnim mjerama” znači Sporazum o zaštitnim mjerama iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;

„Sporazum o SCM-u” znači Sporazum o subvencijama i kompenzacijskim mjerama iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;

„Sporazum o SPS-u” znači Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;

„Sporazum o TBT-u” znači Sporazum o tehničkim preprekama u trgovini iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;

„Sporazum TRIPS” znači Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva iz Priloga 1.C Sporazumu o WTO-u;

„WIPO” znači Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo;

„WTO” znači Svjetska trgovinska organizacija; i

„Sporazum o WTO-u” znači Sporazum iz Marakeša o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije koji je potpisan u Marakešu 15. travnja 1994.

DRUGO POGLAVLJE

NACIONALNI TRETMAN I PRISTUP TRŽIŠTU ZA ROBU

ODJELJAK A

ZAJEDNIČKE ODREDBE

ČLANAK 2.1.

Cilj

Stranke postupno i na recipročnoj osnovi liberaliziraju trgovinu robom tijekom prijelaznog razdoblja počevši od stupanja na snagu ovog Sporazuma, u skladu s ovim Sporazumom i u skladu s člankom XXIV. GATT-a iz 1994.

ČLANAK 2.2.

Područje primjene

Ovo se poglavlje primjenjuje na trgovinu robom između stranaka.

ČLANAK 2.3.

Nacionalni tretman

Svaka stranka odobrava nacionalni tretman robi druge stranke u skladu s člankom III. GATT-a iz 1994., uključujući njegove napomene i dodatne odredbe. U tu se svrhu obveze iz članka III. GATT-a iz 1994., uključujući njegove napomene i dodatne odredbe, *mutatis mutandis* ugrađuju u ovaj Sporazum i postaju njegov sastavni dio.

ČLANAK 2.4.

Carina

Za potrebe ovog poglavlja, carina uključuje sve carine ili davanja bilo koje vrste uvedena na uvoz ili izvoz robe ili u vezi s uvozom ili izvozom robe, uključujući bilo koju vrstu dodatnog poreza ili dodatnog davanja uvedenih na taj uvoz ili izvoz ili u vezi s njima.

„Carina” ne uključuje:

- (a) pristojbe istovjetne unutarnjem porezu uvedene u skladu s člankom 2.3. (Nacionalni tretman);
- (b) carine uvedene u skladu s trećim poglavljem (Mjere za zaštitu trgovine);

- (c) carine koje se primjenjuju u skladu s člankom VI., člankom XVI., člankom XIX. GATT-a iz 1994., Sporazumom o antidampingu, Sporazumom o SCM-u, člankom 5. Sporazuma o poljoprivredi i DSU-om; i
- (d) naknade ili druge pristojbe uvedene u skladu s člankom 2.10. (Pristojbe i formalnosti povezane s uvozom i izvozom).

ČLANAK 2.5.

Razvrstavanje robe

Na razvrstavanje robe u trgovini između stranaka primjenjuje se carinska nomenklatura svake od stranaka u skladu s HS-om i njegovim izmjenama.

ODJELJAK B

SMANJENJE ILI UKIDANJE CARINA

ČLANAK 2.6.

Smanjenje ili ukidanje carina na uvoz

1. Svaka stranka smanjuje ili ukida svoje carine na uvezenu robu s podrijetlom iz druge stranke u skladu s rasporedima iz Priloga 2-A. Za potrebe ovog poglavlja „s podrijetlom” znači podrijetlo robe kako je utvrđeno u skladu s pravilima podrijetla i ostalim zahtjevima iz Protokola 1.

2. Osnovna stopa carine koja se primjenjuje na uvoz, a na koju se trebaju primijeniti postupna sniženja na temelju stavka 1., navedena je u rasporedima iz Priloga 2-A.
3. Ako u bilo kojem trenutku nakon datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma stranka snizi stope carine najpovlaštenije nacije (dalje u tekstu: „MFN”) koje primjenjuje na uvoz, ta stopa carine primjenjuje se samo ako je niža od stope carine na uvoz izračunane u skladu s rasporedom iz Priloga 2-A.
4. Tri godine nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma stranke se, na zahtjev bilo koje od njih, savjetuju kako bi razmotrile ubrzanje i proširenje područja primjene smanjenja i ukidanja carina na uvoz. Odluka stranaka o takvom ubrzanju ili proširenju u okviru Odbora za trgovinu robom zamjenjuje sve carinske stope ili kategorije postupnog snižavanja utvrđene u skladu s rasporedima stranaka za tu robu.

ČLANAK 2.7.

Ukidanje carina i poreza na izvoz

Nijedna stranka ne održava niti uvodi carine ili poreze na izvoz ili prodaju za izvoz robe u drugu stranku ili carine ili poreze povezane s njima ni unutarnje poreze na robu izvezenu u drugu stranku koji su viši od onih koji su uvedeni za slične proizvode namijenjene domaćoj prodaji.

ČLANAK 2.8.

Mirovanje

Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma nijedna stranka ne smije povećavati postojeće carine niti uvesti nove carine na uvoz robe s podrijetlom iz druge stranke. To bilo koju stranku ne sprečava da nakon jednostranog smanjenja poveća carinu na razinu utvrđenu u njezinu rasporedu iz Priloga 2-A.

ODJELJAK C

NETARIFNE MJERE

ČLANAK 2.9.

Ograničenja uvoza i izvoza

1. Nijedna stranka ne donosi niti održava nikakvu zabranu ili ograničenje za uvoz bilo kakve robe druge stranke ili za izvoz ili prodaju za izvoz bilo kakve robe s odredištem na području druge stranke, u skladu s člankom XI. GATT-a iz 1994., uključujući njegove napomene i dodatne odredbe. U tu se svrhu članak XI. GATT-a iz 1994., uključujući njegove napomene i dodatne odredbe, *mutatis mutandis* ugrađuje u ovaj Sporazum i postaje njegov sastavni dio.

2. Stranke su suglasne da prije poduzimanja mjera predviđenih u članku XI. stavku 2. točkama (a) i (c) GATT-a iz 1994. stranka koja namjerava poduzeti mjere drugoj stranci mora dostaviti sve relevantne informacije kako bi se pronašlo rješenje koje je prihvatljivo za stranke. Stranke se mogu dogovoriti o bilo kakvom sredstvu koje je potrebno za otklanjanje poteškoća. Ako se u roku od 30 dana od dostave tih informacija ne postigne dogovor, stranka izvoznica može na izvoz predmetne robe primijeniti mjere na temelju ovog članka. Ako zbog iznimnih i kritičnih okolnosti koje zahtijevaju hitno djelovanje nije moguće prethodno obavješćivanje ili ispitivanje, stranka koja namjerava poduzeti mjere može odmah primijeniti mjere opreza koje su potrebne za rješavanje situacije te o tome odmah obavješćuje drugu stranku.

ČLANAK 2.10.

Pristojbe i formalnosti povezane s uvozom i izvozom

1. Svaka stranka osigurava, u skladu s člankom VIII. GATT-a iz 1994., uključujući njegove napomene i dodatne odredbe, da sve naknade i druge pristojbe bilo kakve naravi (osim carina i mjera iz članka 2.4. (Carina) stavaka (a), (b) i (c)) koje su uvedene na uvoz ili izvoz ili u vezi s uvozom ili izvozom robe budu ograničene na iznos približnog troška pruženih usluga, koji se ne obračunava na *ad valorem* osnovi, te da ne predstavljaju neizravnu zaštitu domaće robe ili oporezivanje uvoza ili izvoza za fiskalne potrebe.

2. Svaka stranka mora putem službeno određenog medija, između ostalog putem interneta, učiniti dostupnima informacije o pristojbama i naknadama koje uvodi u vezi s uvozom i izvozom.
3. Nijedna stranka ne zahtijeva konzularne transakcije¹, uključujući plaćanje povezanih pristojbi i naknada, u vezi s uvozom bilo kojeg robe druge stranke.

ČLANAK 2.11.

Postupci izdavanja uvoznih i izvoznih dozvola

1. Stranke potvrđuju svoja postojeća prava i obveze iz Sporazuma o uvoznim dozvolama.
2. Stranke uvode postupke za izdavanje uvoznih ili izvoznih dozvola² i njima upravljaju u skladu:
 - (a) s člankom 1. stavcima od 1. do 9. Sporazuma o izdavanju uvoznih dozvola;

¹ „Konzularne transakcije” znači postupak dobivanja konzularnog računa ili konzularne vize za trgovački račun, potvrde o podrijetlu, manifesta, izvozne deklaracije pošiljatelja ili druge carinske dokumentacije povezane s uvozom robe od konzula stranke uvoznice na području stranke izvoznice ili na području treće strane.

² Za potrebe ovog članka, „neautomatski postupci izdavanja dozvola” znači postupci izdavanja dozvola u kojima se odobrenje zahtijeva ne daje svim pravnim i fizičkim osobama koje ispunjuju zahtjeve predmetne stranke za bavljenje operacijama uvoza ili izvoza koje uključuju robu koja je predmetom postupaka izdavanja dozvola.

(b) člankom 2. Sporazuma o izdavanju uvoznih dozvola;

(c) člankom 3. Sporazuma o izdavanju uvoznih dozvola.

U tu su svrhu odredbe iz točaka (a), (b) i (c) ovog stavka ugrađene u ovaj Sporazum i čine njegov sastavni dio. Stranke primjenjuju te odredbe, *mutatis mutandis*, na sve postupke izdavanja izvoznih dozvola.

3. Svaka stranka osigurava da se svi postupci izdavanja izvoznih dozvola primjenjuju na neutralnoj osnovi i da se provode na pošten, pravičan, nediskriminirajući i transparentan način.

4. Svaka stranka donosi ili održava postupke izdavanja dozvola kao uvjet za uvoz na njezino područje ili izvoz s njezina područja na područje druge stranke samo onda kada nisu razumno dostupni drugi odgovarajući postupci za ostvarivanje administrativne svrhe.

5. Nijedna stranka ne donosi niti održava neautomatske postupke izdavanja uvoznih ili izvoznih dozvola, osim ako je to nužno za provedbu mjere koja je u skladu s ovim Sporazumom. Stranka koja donosi neautomatske postupke izdavanje dozvola jasno navodi mjeru koja se provodi takvim postupkom izdavanja dozvola.

6. Stranka koja uvodi postupke izdavanja izvoznih dozvola ili promjene u tim postupcima mora o tome obavijestiti Odbor za trgovinu 60 dana prije objave takvih postupaka. Ta obavijest mora sadržavati podatke predviđene na temelju članka 5. Sporazuma o izdavanju uvoznih dozvola.

7. Stranka odgovara u roku od 60 dana na upite druge stranke o postupcima izdavanja dozvola koje stranka kojoj je upućen zahtjev planira donijeti ili ih je donijela ili ih održava, te o kriterijima za dodjelu i odobravanje uvoznih ili izvoznih dozvola.

ČLANAK 2.12.

Državna trgovinska poduzeća

1. Stranke potvrđuju svoja postojeća prava i obveze iz članka XVII. GATT-a iz 1994., uključujući njegove napomene i dodatne odredbe, i Dogovora o tumačenju članka XVII. Općeg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. sadržanog u Prilogu 1.A Sporazumu o WTO-u, koje se *mutatis mutandis* ugrađuju u ovaj Sporazum i postaju njegov sastavni dio.
2. Svaka stranka može zatražiti podatke od druge stranke kako je predviđeno u članku XVII. stavku 4. točkama (c) i (d) GATT-a iz 1994.

ČLANAK 2.13.

Ukidanje sektorskih netarifnih mjera

1. Stranke preuzimaju daljnje obveze u vezi sa sektorskim netarifnim mjerama za robu kako je navedeno u Prilogu 2-B i Prilogu 2-C (dalje u tekstu: „sektorski prilozi”). U tu svrhu stranke mogu na temelju odluke Odbora za trgovinu izmijeniti sektorske priloge.
2. Na zahtjev jedne od stranaka stranke započinju pregovore s ciljem proširenja područja primjene svojih obveza u pogledu netarifnih mjera za robu u konkretnim sektorima.

ODJELJAK D

POSEBNE IZNIMKE U VEZI S ROBOM

ČLANAK 2.14.

Opće iznimke

1. Ničim u ovom poglavlju ne sprečava se poduzimanje mjera u skladu s člankom XX. GATT-a iz 1994., uključujući njegove napomene i dodatne odredbe, koje se *mutatis mutandis* ugrađuju u ovaj Sporazum i postaju njegov sastavni dio.

2. Stranke razumiju da prije poduzimanja mjera predviđenih u članka XX. stavcima (i) i (j) GATT-a iz 1994., stranka izvoznica koja namjerava poduzeti mjere drugoj stranci mora dostaviti sve relevantne informacije kako bi se pronašlo rješenje koje je prihvatljivo strankama. Stranke se mogu dogovoriti o bilo kakvom sredstvu koje je potrebno za otklanjanje poteškoća. Ako se u roku od 30 dana od dostave tih informacija ne postigne dogovor, stranka izvoznica može na izvoz predmetne robe primijeniti mjere na temelju ovog članka. Ako zbog iznimnih i kritičnih okolnosti koje zahtijevaju hitno djelovanje nije moguće prethodno obavješćivanje ili ispitivanje, stranka koja namjerava poduzeti mjere može odmah primijeniti mjere opreza koje su potrebne za rješavanje situacije te o tome odmah obavješćuje drugu stranku.

ODJELJAK E

INSTITUCIONALNE ODREDBE

ČLANAK 2.15.

Odbor za trgovinu robom

1. Odbor za trgovinu robom, osnovan u skladu s člankom 16.2. (Specijalizirani odbori) i sastavljen od predstavnika stranaka, sastaje se na zahtjev stranke ili Odbora za trgovinu radi razmatranja svih pitanja koja proizlaze iz ovog poglavlja.

2. Funkcije Odbora uključuju:

- (a) praćenje provedbe ovog poglavlja i priloga 2-A, 2-B i 2-C;
- (b) promicanje trgovine robom između stranaka, uključujući savjetovanjima o ubrzavanju i proširenju opsega ukidanja carina te proširenju opsega obveza u pogledu netarifnih mjera na temelju ovog Sporazuma i, prema potrebi, o drugim pitanjima; Odbor na temelju tih savjetovanja može odlukom, ako je to potrebno, izmijeniti ili proširiti priloge 2-A, 2-B i 2-C; i
- (c) bavljenje tarifnim i netarifnim mjerama u pogledu trgovine robom između stranaka i, prema potrebi, upućivanje takvih pitanja na razmatranje Odboru za trgovinu.

TREĆE POGLAVLJE

MJERE ZA ZAŠTITU TRGOVINE

ODJELJAK A

ANTIDAMPINŠKE I KOMPENZACIJSKE MJERE

ČLANAK 3.1.

Opće odredbe

1. Stranke potvrđuju svoja prava i obveze koje proizlaze iz članka VI. GATT-a iz 1994., Sporazuma o antidampingu i Sporazuma o SCM-u i primjenjuju antidampinške i kompenzacijske mjere u skladu s odredbama ovog poglavlja.
2. Potvrđujući da se antidampinške i kompenzacijske mjere mogu zloupotrijebiti radi ometanja trgovine, stranke su suglasne o sljedećem:
 - (a) te mjere trebalo bi primjenjivati potpuno u skladu s odgovarajućim zahtjevima WTO-a i trebale bi se temeljiti na pravednom i transparentnom sustavu; i
 - (b) trebalo bi pažljivo razmotriti interese stranke protiv koje treba odrediti takvu mjeru.

3. Za potrebe ovog odjeljka podrijetlo robe određuje se u skladu s nepovlaštenim pravilima stranaka o podrijetlu.

ČLANAK 3.2.

Transparentnost i razmjena informacija

1. Nakon što nadležna tijela jedne stranke prime uredno dokumentirani antidampinški zahtjev za uvoz iz druge stranke, a najkasnije 15 dana prije pokretanja istrage, dotična stranka dostavlja pisanu obavijest drugoj stranci o primitku zahtjeva.

2. Nakon što nadležna tijela jedne stranke prime uredno dokumentirani zahtjev za primjenu kompenzacijske carine u pogledu uvoza iz druge stranke, a najkasnije 15 dana prije pokretanja istrage, dotična stranka dostavlja drugoj stranci pisanu obavijest o primitku zahtjeva i daje drugoj stranci mogućnost da se savjetuje sa svojim nadležnim tijelima o zahtjevu radi objašnjenja činjenica i s ciljem pronalaženja sporazumnog rješenja. Stranke nastoje što prije održati takva savjetovanja.

3. Obje stranke osiguravaju, odmah nakon bilo kakvog uvođenja privremenih mjera, a u svakom slučaju prije konačnog utvrđenja, potpuno i smisleno objavljivanje svih bitnih činjenica i razmatranja koji čine temelj za odluku o primjeni tih mjera. Time se ne dovodi u pitanje članak 6.5. Sporazuma o antidampingu i članak 12.4. Sporazuma o SCM-u. Sve objave moraju se obaviti u pisanom obliku, a zainteresiranim stranama mora se ostaviti dovoljno vremena za iznošenje njihovih primjedaba.
4. Svakoj zainteresiranoj strani daje se mogućnost da bude saslušana kako bi izrazila svoja stajališta tijekom istraga u pogledu mjera za zaštitu trgovine.

ČLANAK 3.3.

Pravilo niže carine

Ako stranka odluči uvesti antidampinšku ili kompenzacijsku carinu, iznos takve carine ne smije premašivati stupanj dampa ili subvencije protiv koje se može uvesti kompenzacijska mjera i trebao bi biti niži od stupnja dampa ako bi takva niža carina bila prikladna za uklanjanje štete domaćoj industriji.

ČLANAK 3.4.

Uzimanje u obzir javnog interesa

Nijedna stranka ne primjenjuje antidampinške ili kompenzacijske mjere kada se na temelju informacija koje su postale dostupne za vrijeme istrage može jasno zaključiti da primjena takvih mjera nije u javnom interesu. Pri procjeni javnog interesa uzima se u obzir stanje domaće industrije, uvoznika i njihovih reprezentativnih udruženja, reprezentativnih korisnika i reprezentativnih organizacija za zaštitu potrošača pod uvjetom da su istražnim tijelima dostavili odgovarajuće informacije.

ČLANAK 3.5.

Isključenje iz bilateralnog rješavanja sporova i mehanizma za medijaciju

Na odredbe ovog odjeljka ne primjenjuje se četrnaesto poglavlje (Rješavanje sporova) i petnaesto poglavlje (Mehanizam za medijaciju).

ODJELJAK B

GLOBALNE ZAŠTITNE MJERE

ČLANAK 3.6.

Opće odredbe

1. Svaka stranka zadržava svoja prava i obveze iz članka XIX. GATT-a iz 1994., Sporazuma o zaštitnim mjerama i članka 5. Sporazuma o poljoprivredi. Ako u ovom odjeljku nije predviđeno drugačije, ovim se Sporazumom strankama ne dodjeljuju nikakva dodatna prava ili obveze u vezi s djelovanjima poduzetima na temelju članka XIX. GATT-a iz 1994. i Sporazuma o zaštitnim mjerama.
2. Stranke ne smiju istovremeno u odnosu na istu robu primjenjivati:
 - (a) bilateralnu zaštitnu mjeru; i
 - (b) neku mjeru iz članka XIX. GATT-a iz 1994. i Sporazuma o zaštitnim mjerama.
3. Za potrebe ovog odjeljka podrijetlo robe određuje se u skladu s nepovlaštenim pravilima stranaka o podrijetlu.

ČLANAK 3.7.

Transparentnost

1. Neovisno o članku 3.6. (Opće odredbe), kada jedna stranka započinje istragu o zaštitnim mjerama ili planira poduzeti zaštitne mjere, ona odmah, a najkasnije sedam dana prije datuma početka takve istrage ili uvođenja takvih mjera, na zahtjev druge stranke i pod uvjetom da druga stranka ima znatan interes, dostavlja pisanu *ad hoc* obavijest koja sadržava sve važne informacije koje su dovele do pokretanja istrage o zaštitnim mjerama ili do uvođenja zaštitnih mjera, uključujući, prema potrebi, privremene nalaze i završne nalaze istrage. Time se ne dovodi u pitanje članak 3.2. Sporazuma o zaštitnim mjerama.
2. Prilikom uvođenja zaštitnih mjera stranke ih nastoje uvesti na način koji će najmanje utjecati na njihovu bilateralnu trgovinu.
3. Za potrebe stavka 2., ako jedna stranka smatra da su ispunjeni pravne pretpostavke za uvođenje konačnih zaštitnih mjera i planira primijeniti takve mjere, ona obavješćuje drugu stranku i nudi toj stranci mogućnost održavanja bilateralnog savjetovanja. Ako u roku od 30 dana od obavijesti nije postignuto zadovoljavajuće rješenje, stranka uvoznica može donijeti konačne zaštitne mjere. Drugoj stranci trebalo bi ponuditi i mogućnost savjetovanja u svrhu razmjene stajališta o informacijama iz stavka 1.

ČLANAK 3.8.

Isključenje iz bilateralnog rješavanja sporova i mehanizma za medijaciju

Na odredbe ovog odjeljka ne primjenjuje se četrnaesto poglavlje (Rješavanje sporova) i petnaesto poglavlje (Mehanizam za medijaciju).

ODJELJAK C

BILATERALNA ZAŠTITNA ODREDBA

ČLANAK 3.9.

Definicije

Za potrebe ovog odjeljka:

- (a) „ozbiljnu štetu” i „prijetnju ozbiljne štete” treba razumjeti u skladu s člankom 4. stavkom 1. točkama (a) i (b) Sporazuma o zaštitnim mjerama te se tu svrhu članak 4. stavak 1. točke (a) i (b) Sporazuma o zaštitnim mjerama *mutatis mutandis* ugrađuju se u ovaj Sporazum i postaju njegov sastavni dio; i
- (b) „prijelazno razdoblje” znači razdoblje od 10 godina od stupanja na snagu ovog Sporazuma.

ČLANAK 3.10.

Primjena bilateralne zaštitne mjere

1. Ako se, zbog sniženja ili ukidanja carine na temelju ovog Sporazuma, roba s podrijetlom iz jedne stranke uvozi na područje druge stranke u toliko povećanim količinama, u apsolutnom smislu ili u odnosu na domaću proizvodnju, te pod uvjetima koji nanose ozbiljnu štetu domaćoj industriji koja proizvodi sličnu ili izravno konkurentsku robu ili prijete takvom ozbiljnom štetom, stranka uvoznica može, isključivo tijekom prijelaznog razdoblja, donijeti mjere predviđene u stavku 2. u skladu s uvjetima i postupcima utvrđenima u ovom odjeljku.
2. Stranka uvoznica može poduzeti bilateralnu zaštitnu mjeru kojom se:
 - (a) suspendiraju daljnja sniženja carinske stope za predmetnu robu, kako je predviđeno u Prilogu 2-A; ili
 - (b) povećava carinska stopa na predmetnu robu do razine koja ne premašuje niže od sljedećeg:
 - i. carinsku stopu koja se na robu primjenjuje prema načelu najpovlaštenije nacije, a na snazi je u trenutku poduzimanja mjere; ili
 - ii. osnovnu stopu carine utvrđenu u rasporedima iz Priloga 2-A u skladu s člankom 2.6. stavkom 2. (Sniženje ili ukidanje carina na uvoz).

ČLANAK 3.11.

Uvjeti i ograničenja

1. Stranka pisanim putem obavješćuje drugu stranku o pokretanju istrage opisane u stavku 2. i savjetuje se s drugom strankom što je ranije moguće o primjeni bilateralne zaštitne mjere, s ciljem:
 - (a) preispitivanja informacija dobivenih istragom te određivanja jesu li ispunjeni uvjeti utvrđeni u ovom članku;
 - (b) razmjene stajališta o mjeri i njezinoj prikladnosti s obzirom na ciljeve ovog odjeljka radi uklanjanja ozbiljne štete ili prijetnje ozbiljne štete za domaću industriju uslijed povećanja uvoza kao je navedeno u članku 3.10. stavku 1. (Primjena bilateralne zaštitne mjere); i
 - (c) razmjene preliminarnih stajališta o naknadi kako je navedeno u članku 3.13. (Naknada).
2. Stranka primjenjuje bilateralnu zaštitnu mjeru tek nakon istrage njezinih nadležnih tijela u skladu s člankom 3. i člankom 4. stavkom 2. točkama (a) i (c) Sporazuma o zaštitnim mjerama i u tu se svrhu članak 3. i članak 4. stavak 2. točke (a) i (c) Sporazuma o zaštitnim mjerama *mutatis mutandis* ugrađuju u ovaj Sporazum i postaju njegov sastavni dio.

3. Do utvrđenja iz članka 3.10. (Primjena bilateralne zaštitne mjere) smije doći tek ako se istragom na temelju objektivnih dokaza pokaže da postoji uzročna veza između povećanog uvoza iz druge stranke i ozbiljne štete ili prijetnje ozbiljne štete. S tim u vezi uzimaju se u obzir drugi čimbenici, uključujući uvoz istog proizvoda iz drugih zemalja.
4. Stranke osiguravaju da njihova nadležna tijela dovrše sve takve istrage u roku od godine dana od datuma njihova pokretanja.
5. Nijedna stranka ne smije primjenjivati bilateralnu zaštitnu mjeru kako je navedeno u članku 3.10. stavku 1. (Primjena bilateralne zaštitne mjere):
- (a) osim u opsegu i trajanju koji su potrebni za sprečavanje ili uklanjanje ozbiljne štete i olakšavanje prilagodbe;
 - (b) duže od dvije godine, osim što se to razdoblje može produžiti za najviše dvije godine ako nadležna tijela stranke uvoznice utvrde, u skladu s postupcima navedenima u ovom članku, da je mjera i dalje potrebna za sprečavanje ili uklanjanje ozbiljne štete i olakšavanje prilagodbe te ako postoji dokaz da se industrija prilagođuje, pod uvjetom da ukupno razdoblje primjene zaštitne mjere, uključujući razdoblje početne primjene i svako njegovo produženje, ne premašuje četiri godine; ili
 - (c) nakon isteka prijelaznog razdoblja, osim uz suglasnost druge stranke.

6. Nijedna se mjera ne smije ponovno primjenjivati na uvoz iste robe tijekom prijelaznog razdoblja, osim ako je prošlo razdoblje u trajanju od pola razdoblja tijekom kojeg se zaštitna mjera prethodno primjenjivala. U tom slučaju ne primjenjuje se članak 3.13. (Naknada) stavak 3.

7. Kada stranka završi s primjenom bilateralne zaštitne mjere, stopa carine iznosi, u skladu s njezinim rasporedom iz Priloga 2-A, onoliko koliko bi iznosila da mjera nije bila poduzeta.

ČLANAK 3.12.

Privremene mjere

1. U kritičnim okolnostima u kojima bi odgoda prouzročila štetu koju bi bilo teško popraviti, stranka može privremeno primijeniti bilateralnu zaštitnu mjeru na temelju prethodnog utvrđenja da postoji jasan dokaz da se uvoz robe s podrijetlom iz druge stranke povećao zbog sniženja ili ukidanja carine na temelju ovog Sporazuma i da takav uvoz nanosi ozbiljnu štetu domaćoj industriji ili prijeti takvom ozbiljnom štetom. Privremena mjera ne smije trajati duže od 200 dana te u tom razdoblju stranka mora poštovati zahtjeve iz članka 3.11. (Uvjeti i ograničenja) stavaka 2. i 3. Stranka mora bez odgode vratiti iznos bilo kakvih povećanja carine ako istraga opisana u članku 3.11. (Uvjeti i ograničenja) stavku 2. ne dovede do utvrđenja da su zahtjevi iz članka 3.10. ispunjeni (Primjena bilateralne zaštitne mjere). Trajanje privremene mjere računa se kao dio razdoblja propisanog člankom 3.11. (Uvjeti i ograničenja) stavkom 5. točkom (b).

2. Ako jedna stranka poduzima privremenu mjeru u skladu s ovim člankom, ona obavještuje drugu stranku pisanim putem prije poduzimanja takve mjere i započinje savjetovanje s drugom strankom odmah nakon poduzimanja te mjere.

ČLANAK 3.13.

Naknada

1. Stranka koja primjenjuje bilateralnu zaštitnu mjeru savjetuje se s drugom strankom kako bi se dogovorile o odgovarajućoj naknadi za liberalizaciju trgovine u obliku koncesija čiji su učinci na trgovinu u bitnome istovjetni ili u obliku koncesija koje su istovjetne vrijednosti dodatnih carina koje se očekuju kao rezultat zaštitne mjere. Stranka koja primjenjuje bilateralnu zaštitnu mjeru pruža priliku za takvo savjetovanje najkasnije 30 dana nakon početka primjene bilateralne zaštitne mjere.

2. Ako savjetovanja na temelju stavka 1. u roku od 30 dana od njihova početka ne rezultiraju dogovorom o naknadi za liberalizaciju trgovine, stranka čija roba podliježe zaštitnoj mjeri može privremeno suspendirati primjenu u bitnome istovjetnih koncesija za stranku koja primjenjuje zaštitnu mjeru. Najkasnije 30 dana prije suspenzije koncesija iz ovog stavka stranka izvoznica pisanim putem o tome obavještuje drugu stranku.

3. Pravo na suspenziju iz stavka 2. ne ostvaruje se tijekom prva 24 mjeseca tijekom kojih je na snazi bilateralna zaštitna mjera, pod uvjetom da je zaštitna mjera u skladu s odredbama ovog Sporazuma.

ČETVRTO POGLAVLJE

TEHNIČKE PREPREKE U TRGOVINI

ČLANAK 4.1.

Ciljevi

Cilj je ovog poglavlja olakšati i povećati trgovinu robom između stranaka osiguravanjem okvira za sprečavanje, utvrđivanje i uklanjanje nepotrebnih prepreka u trgovini u okviru područja primjene Sporazuma o TBT-u.

ČLANAK 4.2.

Područje primjene i definicije

1. Ovo se poglavlje primjenjuje na pripremu, donošenje i primjenu svih normi, tehničkih propisa i postupaka ocjenjivanja sukladnosti iz Priloga 1. Sporazumu o TBT-u, koji mogu utjecati na trgovinu robom između stranaka, bez obzira na podrijetlo te robe.
2. Neovisno o stavku 1., ovo se poglavlje ne primjenjuje na:
 - (a) specifikacije nabave koje su pripremila državna tijela za potrebe vlastite proizvodnje ili potrošnje; ili

- (b) sanitarne i fitosanitarne mjere definirane u Prilogu A Sporazumu o SPS-u koje su obuhvaćene petim poglavljem ovog Sporazuma.
- 3. Za potrebe ovog poglavlja, primjenjuju se definicije iz Priloga 1. Sporazuma o TBT-u.

ČLANAK 4.3.

Potvrđivanje Sporazuma o TBT-u

Stranke potvrđuju svoja postojeća uzajamna prava i obveze u skladu sa Sporazumom o TBT-u koji se *mutatis mutandis* ugrađuje u ovaj Sporazum i postaje njegov sastavni dio.

ČLANAK 4.4.

Zajednička suradnja

- 1. Stranke jačaju suradnju u području normi, tehničkih propisa i postupaka ocjenjivanja sukladnosti s ciljem povećanja uzajamnog razumijevanja svojih sustava i olakšavanja pristupa svojim tržištima.

2. Stranke nastoje utvrditi i razviti inicijative za regulatornu suradnju prikladne za određena pitanja ili sektore koje mogu uključivati, ali nisu ograničene na:

- (a) razmjenu informacija i iskustava o pripremi i primjeni njihovih tehničkih propisa i uporabi dobre regulatorne prakse;
- (b) prema potrebi, pojednostavnjenje tehničkih propisa, normi i postupaka ocjenjivanja sukladnosti;
- (c) izbjegavanje nepotrebnih odstupanja u njihovim pristupima tehničkim propisima i postupcima ocjenjivanja sukladnosti te rad na ostvarivanju mogućnosti konvergencije ili usklađivanja tehničkih propisa s međunarodnim normama;
- (d) poticanje suradnje među njihovim javnim ili privatnim tijelima nadležnima za mjeriteljstvo, normizaciju, ispitivanje, certificiranje i akreditiranje;
- (e) osiguranje učinkovite interakcije regulatornih tijela na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini, na primjer upućivanjem upita stranke odgovarajućim regulatornim tijelima; i
- (f) razmjenu informacija o promjenama u okviru relevantnih regionalnih i multilateralnih foruma u vezi s normama, tehničkim propisima i postupcima ocjene sukladnosti.

3. Stranka na zahtjev razmatra prijedloge druge stranke za suradnju u skladu s uvjetima iz ovog poglavlja.

ČLANAK 4.5.

Norme

1. Stranke potvrđuju svoje obveze iz članka 4.1. Sporazuma o TBT-u da osiguraju da njihova normizacijska tijela prihvaćaju i poštuju Kodeks dobre prakse za pripremu, donošenje i primjenu normi iz Priloga 3. Sporazumu o TBT-u.
2. S ciljem usklađivanja normi na što široj osnovi, svaka stranka potiče svoja normizacijska tijela kao i regionalna normizacijska tijela čiji je ona član ili čiji su članovi njezina normizacijska tijela, na suradnju s odgovarajućim normizacijskim tijelima druge stranke u međunarodnim normizacijskim aktivnostima.
3. Stranke se obvezuju razmjenjivati informacije o:
 - (a) svojoj uporabi normi kao potpore tehničkim propisima;
 - (b) procesima normizacije druge stranke, stupnju uporabe međunarodnih normi ili regionalnih normi kao osnove za njihove nacionalne norme; i
 - (c) sporazumima o suradnji koje provodi druga stranka u području normizacije, pod uvjetom da te informacije mogu biti dostupne javnosti.

ČLANAK 4.6.

Tehnički propisi

Stranke su suglasne na najbolji mogući način primjenjivati dobru regulatornu praksu u pogledu pripreme, donošenja i primjene tehničkih propisa, kako je predviđeno u Sporazumu o TBT-u, uključujući:

- (a) pri razvoju tehničkih propisa, između ostalog uzeti u obzir učinak predviđenog tehničkog propisa i dostupnih regulatornih i neregulatornih alternativa predloženim tehničkim propisima kojima se mogu ispuniti legitimni ciljevi stranke;
- (b) u skladu s člankom 2.4. Sporazuma o TBT-u i u najvećoj mogućoj mjeri primjenjivati odgovarajuće međunarodne norme kao osnovu za svoje tehničke propise, osim ako bi te međunarodne norme bile neučinkovito ili neprikladno sredstvo ispunjenja legitimnih ciljeva koje se nastoji ostvariti; ako međunarodne norme nisu upotrijebljene kao osnova, na zahtjev druge stranke objasniti zašto su se takve norme smatrale neprikladnima ili neučinkovitima za cilj koji se nastoji ostvariti; i
- (c) u skladu s člankom 2.8. Sporazuma o TBT-u i kad god je to moguće, odrediti tehničke propise koji se temelje na zahtjevima za proizvode s obzirom na učinkovitost, a ne s obzirom na dizajn ili opisne značajke.

ČLANAK 4.7.

Postupci ocjenjivanja sukladnosti

1. Stranke potvrđuju da postoji širok raspon mehanizama za olakšavanje prihvaćanja rezultata postupaka ocjenjivanja sukladnosti, uključujući:
 - (a) oslanjanje stranke uvoznice na izjavu o sukladnosti ponuditelja;
 - (b) sporazume o uzajamnom prihvaćanju rezultata postupaka ocjenjivanja sukladnosti u vezi s posebnim tehničkim propisima koje su provela tijela koja se nalaze na području druge stranke;
 - (c) uporabu akreditacijskih postupaka za kvalificiranje tijela za ocjenjivanje sukladnosti;
 - (d) državno imenovanje tijela za ocjenjivanje sukladnosti, uključujući tijela koja se nalaze na području druge stranke;
 - (e) jednostrano priznavanje, od strane jedne stranke, rezultata postupaka ocjenjivanja sukladnosti provedenih na području druge stranke;
 - (f) dobrovoljne aranžmane među tijelima za ocjenjivanje sukladnosti na području svake stranke; i

- (g) uporabu regionalnih ili međunarodnih sporazuma i aranžmana o priznavanju čije su stranke stranke ovog Sporazuma.

2. Posebno uzimajući u obzir ta razmatranja, stranke:

- (a) intenziviraju razmjenu informacija u vezi s tim i drugim mehanizmima radi olakšavanja prihvatanja rezultata ocjenjivanja sukladnosti;
- (b) razmjenjuju informacije o kriterijima koji se upotrebljavaju za odabir odgovarajućih postupaka ocjenjivanja sukladnosti za određene proizvode i u skladu s člankom 5.1.2. Sporazuma o TBT-u zahtijevaju da postupci ocjenjivanja sukladnosti ne budu stroži ili da ih se ne primjenjuje strože nego što je potrebno da se stranku uvoznicu dostatno uvjeri u to da su proizvodi sukladni primjenjivim tehničkim propisima ili normama, uzimajući u obzir rizike koje bi nastali zbog nesukladnosti;
- (c) razmjenjuju informacije o politici akreditiranja te razmatraju kako najbolje iskoristiti međunarodne norme za akreditaciju i međunarodne sporazume u koje su uključena akreditacijska tijela stranaka, na primjer putem mehanizama Međunarodne organizacije za akreditaciju laboratorija i Međunarodnog akreditacijskog foruma; i
- (d) osiguravaju da, ako je stranka ovlastila dva ili više tijela za ocjenjivanje sukladnosti da provode postupke ocjenjivanja sukladnosti potrebne za stavljanje proizvoda na tržište, gospodarski subjekti mogu izabrati jedno od njih.

3. Stranke potvrđuju svoju obvezu iz članka 5.2.5. Sporazuma o TBT-u da pristojbe određene za obavezno ocjenjivanje sukladnosti uvezenih proizvoda moraju biti pravične u odnosu na pristojbe određene za ocjenjivanje sukladnosti sličnih proizvoda nacionalnog podrijetla ili proizvoda s podrijetlom iz neke druge zemlje, uzimajući u obzir troškove komunikacije, prijevoza i druge troškove koji proizlaze iz udaljenosti između mjesta na kojem se nalaze objekti podnositelja zahtjeva i mjesta na kojem se nalazi tijelo za ocjenjivanje sukladnosti.

4. Na zahtjev bilo koje od stranaka, stranke mogu odlučiti započeti savjetovanje s ciljem određivanja sektorskih inicijativa u vezi s primjenom postupaka ocjenjivanja sukladnosti ili olakšavanja prihvatanja rezultata ocjenjivanja sukladnosti koji su prikladni za odgovarajuće sektore. Stranka koja podnosi zahtjev trebala bi s pomoću relevantnih informacija obrazložiti na koji bi način ta sektorska inicijativa olakšala trgovinu između stranaka. U tim savjetovanjima mogu se razmotriti svi mehanizmi opisani u stavku 1. Ako stranka odbije takav zahtjev druge stranke, ona, na zahtjev, mora objasniti svoje razloge.

ČLANAK 4.8.

Transparentnost

Stranke potvrđuju svoje obveze u vezi s transparentnosti u skladu sa Sporazumom o TBT-u u pogledu pripreme, donošenja i primjene normi, tehničkih propisa i postupaka ocjenjivanja sukladnosti te su suglasne:

- (a) ako je dio postupka izrade tehničkog propisa otvoren za javnu raspravu, uzeti u obzir stajališta druge stranke i bez diskriminacije pružiti razumne mogućnosti drugoj stranci i njezinim zainteresiranim osobama da daju svoje primjedbe;

- (b) prilikom dostavljanja obavijesti u skladu s člankom 2.9. Sporazuma o TBT-u, ostaviti drugoj stranci rok od najmanje 60 dana od primitka obavijesti za davanje primjedbi na prijedlog u pisanom obliku i, ako je to izvedivo, razmotriti razumne zahtjeve za produženje roka za davanje primjedbi;
- (c) ostaviti dovoljno vremena između objave tehničkih propisa i njihova stupanja na snagu kako bi se gospodarski subjekti druge stranke mogli prilagoditi, osim u slučaju nastanka ili prijetnje nastanka hitnih problema povezanih sa sigurnošću, zdravljem, zaštitom okoliša ili nacionalnom sigurnošću; i
- (d) učiniti dostupnim drugoj stranci ili njezinim gospodarskim subjektima (npr. putem javnih internetskih stranica, ako su dostupne) relevantne informacije o tehničkim propisima, normama i postupcima ocjenjivanja sukladnosti koji su na snazi i, ako je to prikladno i dostupno, pisane smjernice o usklađenosti s njezinim tehničkim propisima, na zahtjev i bez odgode.

ČLANAK 4.9.

Nadzor nad tržištem

Stranke se obvezuju razmjenjivati informacije o nadzoru nad tržištem i aktivnostima izvršavanja zakonodavstva.

ČLANAK 4.10.

Označivanje i etiketiranje

1. Stranke primaju na znanje da, u skladu sa stavkom 1. Priloga 1. Sporazumu o TBT-u, tehnički propis može uključivati isključivo zahtjeve za označivanje ili etiketiranje ili se na njih odnositi i suglasne su da će, ako njihovi tehnički propisi sadržavaju obvezno označivanje ili etiketiranje, osigurati da se takvi propisi ne izrađuju s ciljem ili s učinkom stvaranja nepotrebnih prepreka međunarodnoj trgovini te da takvi propisi ne ograničavaju trgovinu više nego što je nužno za ostvarenje legitimnog cilja, kako je navedeno u članku 2.2. Sporazuma o TBT-u.
2. Stranke su suglasne da kada jedna stranka zahtijeva obvezno označivanje ili etiketiranje:
 - (a) ta stranka nastoji ograničiti svoje zahtjeve samo na one koji su važni za potrošače ili korisnike proizvoda ili su relevantni za navođenje sukladnosti proizvoda s obveznim zahtjevima;
 - (b) ta stranka može navesti koje se informacije trebaju navesti na etiketi i može zahtijevati sukladnost s određenim regulatornim zahtjevima za postavljanje etikete, ali ne smije zahtijevati prethodno odobrenje ili certificiranje etiketa i oznaka kao preduvjet za prodaju proizvoda na svojem tržištu osim ako se to smatra nužnim s obzirom na rizik koji proizvod predstavlja za zdravlje ili život ljudi, životinja ili bilja;

- (c) ako ta stranka zahtijeva da gospodarski subjekti upotrebljavaju jedinstveni identifikacijski broj, ona osigurava da se ti brojevi izdaju odgovarajućim gospodarskim subjektima bez neopravdane odgode i na nediskriminirajućoj osnovi;
- (d) ako nisu obmanjujuće, kontradiktorne ili zbunjujuće u odnosu na informacije koje se zahtijevaju u stranci uvoznici robe, ta stranka dopušta da se pri označivanju ili etiketiranju proizvoda upotrebljava sljedeće:
 - i. informacije na drugim jezicima uz informacije na jeziku koji zahtijeva stranka uvoznica robe;
 - ii. međunarodno prihvaćeni nomenklature, piktogrami, simboli ili grafički prikazi; i
 - iii. dodatne informacije uz one koje se zahtijevaju u stranci uvoznici robe;
- (e) ta stranka prihvaća da se etiketiranje, uključujući ponovno etiketiranje i ispravljanje etiketa, obavlja, ako je to potrebno, u odobrenim prostorima (na primjer, u carinskim skladištima na mjestu uvoza) koji se nalaze na području stranke uvoznice prije distribucije i prodaje proizvoda kao alternativa etiketiranju u mjestu podrijetla osim ako se takvo etiketiranje u mjestu podrijetla zahtijeva zbog razloga javnog zdravlja ili sigurnosti; i
- (f) ta stranka, u slučajevima u kojima smatra da se time ne ugrožavaju legitimni ciljevi na temelju Sporazuma o tehničkim preprekama, nastoji prihvatiti privremene ili odstranjive etikete ili označivanje ili etiketiranje u pratećoj dokumentaciji umjesto fizičkog pričvršćivanja na proizvod.

3. Ne dovodeći u pitanje prava i obveze stranaka u skladu sa Sporazumom o WTO-u, stavak 2. primjenjuje se na poljoprivredne proizvode, industrijske proizvode i prerađene prehrambene proizvode, uključujući napitke i alkoholna pića.

ČLANAK 4.11.

Kontaktne točke

Funkcije kontaktnih točaka određenih u skladu s člankom 13.4. (Upiti i kontaktne točke) uključuju:

- (a) praćenje provedbe ovog poglavlja i upravljanja njime;
- (b) žurno rješavanje svih pitanja koja druga stranka postavi u vezi s izradom, donošenjem, primjenom ili izvršavanjem normi, tehničkih propisa ili postupaka ocjenjivanja sukladnosti;
- (c) jačanje suradnje u izradi i poboljšavanju normi, tehničkih propisa i postupaka ocjenjivanja sukladnosti;
- (d) razmjenu informacija o normama, tehničkim propisima i postupcima ocjenjivanja sukladnosti;

- (e) olakšavanje aktivnosti suradnje, prema potrebi, u skladu s člankom 4.4. (Zajednička suradnja) stavkom 2.; i
- (f) organizaciju uspostave *ad hoc* radnih skupina na zahtjev bilo koje od stranaka kako bi se istražili načini za olakšavanje trgovine između stranaka.

ČLANAK 4.12.

Završne odredbe

1. Stranke mogu u okviru Odbora za trgovinu robom, osnovanog u skladu s člankom 16.2. (Specijalizirani odbori), razgovarati o provedbenim aranžmanima koji proizlaze iz ovog poglavlja. Stranke mogu, na temelju odluke donesene u tom Odboru, donijeti provedbenu mjeru koja je potrebna u tu svrhu.
2. Stranke su preuzele daljnje obveze u vezi sa sektorskim netarifnim mjerama za robu kako je navedeno u Prilogu 4-A i njegovim dodacima.

PETO POGLAVLJE

SANITARNE I FITOSANITARNE MJERE

ČLANAK 5.1.

Ciljevi

Ciljevi su ovog poglavlja sljedeći:

- (a) zaštititi život ili zdravlje ljudi, životinja ili bilja na području svake od stranaka, pritom olakšavajući trgovinu između stranaka u području sanitarnih i fitosanitarnih mjera (dalje u tekstu: „mjere SPS-a”);
- (b) surađivati na daljnjoj provedbi Sporazuma o SPS-u; i
- (c) osigurati sredstvo za poboljšanje komunikacije, suradnje i rješavanje pitanja povezanih s provedbom mjera SPS-a koja utječu na trgovinu između stranaka.

ČLANAK 5.2.

Područje primjene

1. Ovo se poglavlje primjenjuje na sve mjere SPS-a neke stranke koje mogu, izravno ili neizravno, utjecati na trgovinu između stranaka.

2. Ovo se poglavlje također primjenjuje na suradnju između stranaka u pitanjima dobrobiti životinja koja su od obostranog interesa za stranke.
3. Ničim u ovom poglavlju ne utječe se na prava stranaka iz Sporazuma o TBT-u u odnosu na mjere koje nisu obuhvaćene područjem primjene ovog poglavlja.

ČLANAK 5.3.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) primjenjuju se definicije iz Priloga A Sporazumu o SPS-u; i
- (b) stranke se mogu dogovoriti o drugim definicijama koje se trebaju koristiti prilikom primjene ovog poglavlja, uzimajući u obzir pojmovnike i definicije odgovarajućih međunarodnih organizacija, kao što je Komisija za Codex Alimentarius (dalje u tekstu: „Codex Alimentarius”), Svjetska organizacija za zdravlje životinja (dalje u tekstu „OIE”) i Međunarodna konvencija o zaštiti bilja (dalje u tekstu „IPPC”).

ČLANAK 5.4.

Prava i obveze

Stranke potvrđuju svoja prava i obveze u skladu sa Sporazumom o SPS-u.

ČLANAK 5.5.

Nadležna tijela

Nadležna tijela stranaka odgovorna za provedbu ovog poglavlja navedena su u Prilogu 5-A. Stranke se međusobno obavješćuju o svim promjenama tih nadležnih tijela.

ČLANAK 5.6.

Opća načela

Prilikom provedbe ovog poglavlja, stranke:

- (a) osiguravaju usklađenost mjera SPS-a s načelima utvrđenima u članku 3. Sporazuma o SPS-u;
- (b) ne koriste se mjerama SPS-a za stvaranje neopravdanih prepreka trgovini;

- (c) osiguravaju da se postupci utvrđeni u skladu s ovim poglavljem provode i završavaju bez odgode i da se ti postupci ne primjenjuju na način koji bi predstavljao arbitrarnu ili neopravdanu diskriminaciju protiv druge stranke kada postoje isti ili slični uvjeti; i
- (d) ne koriste se postupcima iz točke (c) niti zahtjevima za dodatnim informacijama radi odgađanja pristupa svojim tržištima bez znanstvenog i tehničkog opravdanja.

ČLANAK 5.7.

Zahtjevi u pogledu uvoza

1. Zahtjevi u pogledu uvoza jedne stranke primjenjuju se na cijelo područje druge stranke.
2. Stranka izvoznica osigurava da proizvodi koji se izvoze u stranku uvoznicu zadovoljavaju sanitarne i fitosanitarne zahtjeve stranke uvoznice.
3. Stranka uvoznica osigurava da se njezini zahtjevi u pogledu uvoza na proporcionalan i nediskriminirajući način primjenjuju na proizvode koji se uvoze iz stranke izvoznice.
4. Sve pristojbe koje su određene za proizvode koji se uvoze iz stranke uvoznice moraju biti pravične u odnosu na pristojbe koje su određene za slične domaće proizvode i ne smiju biti veće od stvarnog troška usluge.

5. Stranka uvoznica ima pravo prilikom uvoza provoditi provjere proizvoda koji se uvoze iz stranke izvoznice u svrhe provedbe mjera SPS-a.
6. Uvozne provjere koje se provode nad proizvodima koji se uvoze iz stranke izvoznice temelje se na sanitarnom i fitosanitarnom riziku povezanom s takvim uvozom. One se provode bez odgode i uz minimalni utjecaj na trgovinu između stranaka.
7. Stranka uvoznica stavlja na raspolaganje stranci izvoznici, na zahtjev stranke izvoznice, informacije o učestalosti uvoznih provjera koje se provode nad proizvodima stranke izvoznice. Stranka uvoznica može promijeniti učestalost fizičkih pregleda pošiljaka, prema potrebi, kao posljedica i. provjera, ii. uvoznih provjera ili iii. dogovora između stranaka, uključujući nakon savjetovanja predviđenih u ovom poglavlju.
8. Ako se uvoznim provjerama pokaže da proizvodi ne ispunjavaju relevantne zahtjeve u pogledu uvoza stranke uvoznice, sva djelovanja koja poduzima stranka uvoznica trebala bi biti razmjerna sanitarnom i fitosanitarnom riziku povezanom s uvozom nesukladnog proizvoda.

ČLANAK 5.8.

Provjere

1. Kako bi stekla i zadržala povjerenje u djelotvornu provedbu ovog poglavlja, stranka uvoznica ima pravo provoditi provjere u bilo kojem trenutku, uključujući:
 - (a) putem posjeta stranci izvoznici radi provjere cijelog sustava inspekcije i certifikacije nadležnih tijela izvozne stranke ili dijela tog sustava, u skladu s odgovarajućim međunarodnim normama, smjernicama i preporukama Codexa Alimentarius, OIE-a i IPPC-a; i
 - (b) traženjem od stranke izvoznice da pruži informacije o sustavu inspekcije i certifikacije te dobivanjem rezultata kontrola provedenih u okviru tih sustava.
2. Stranka uvoznica dijeli sa strankom izvoznicom rezultate i zaključke provjera provedenih na temelju stavka 1. Stranka uvoznica te rezultate može objaviti.
3. Ako stranka uvoznica odluči obaviti posjet provjere u stranci izvoznici, stranka uvoznica o tome obavješćuje stranku izvoznicu barem 60 kalendarskih dana prije planiranog posjeta, osim u hitnim slučajevima ili ako se stranke drugačije dogovore. Sve izmjene tog posjeta moraju se dogovoriti između stranaka.

4. Troškove nastale prilikom provedbe provjera cijelog sustava inspekcije i certifikacije nadležnih tijela druge stranke ili dijela tog sustava te troškove nastale prilikom provedbe inspekcija pojedinačnih postrojenja snosi stranka uvoznica.
5. Stranka uvoznica dostavlja informacije o provjeri u pisanom obliku stranci izvoznici u roku od 60 kalendarskih dana. Stranka izvoznica ima 45 kalendarskih dana za dostavu svojih primjedbi na te informacije. Primjedbe stranke izvoznice prilažu se završnom dokumentu i, prema potrebi, uvrštavaju u njega.
6. Neovisno o stavku 5., u slučaju otkrivanja znatnog rizika za život ili zdravlje ljudi, životinja ili bilja tijekom provjere, stranka uvoznica o tome obavješćuje stranku izvoznicu što je prije moguće, a u svakom slučaju u roku od 10 kalendarskih dana od završetka provjere.

ČLANAK 5.9.

Olakšavanje trgovine

1. U slučajevima kada stranka uvoznica zahtijeva terensku provjeru za odobravanje uvoza određene kategorije ili određenih kategorija proizvoda životinjskog podrijetla iz stranke izvoznice, primjenjuje se sljedeće:
 - (a) provjerom se ocjenjuje sustav inspekcije i certifikacije stranke izvoznice u skladu s člankom 5.8. (Provjere) i uzimaju se u obzir, na zahtjev, sve relevantne pisane informacije koje je stranka izvoznica dostavila;

- (b) u slučaju zadovoljavajućeg ishoda provjere sustava inspekcije i certifikacije, stranka uvoznica pisanim putem obavještuje stranku izvoznicu o pozitivnom ishodu provjere. U tom slučaju, dostavljene informacije mogu uključivati činjenicu da je stranka izvoznica odobrila, ili će odobriti, uvoz određene kategorije ili određenih kategorija proizvoda.
- (c) Ako ishod provjere sustava inspekcije i certifikacije nije zadovoljavajući, stranka uvoznica pisanim putem obavještuje stranku izvoznicu o rezultatu provjere. U tom slučaju, informacije moraju uključivati jedno od sljedećeg:
- i. izjavu o uvjetima, uključujući one koji se odnose na sustav inspekcije i certifikacije stranke izvoznice, koje stranka izvoznica tek treba ispuniti kako bi omogućila stranki izvoznici da odobri izvoz određene kategorije ili određenih kategorija proizvoda životinjskog podrijetla;
 - ii. upućivanje na činjenicu da se određenim proizvođačima proizvoda životinjskog podrijetla može dozvoliti da izvoze u stranku uvoznicu ako ispune odgovarajuće zahtjeve u pogledu uvoza iz članka 5.7. (Zahtjevi u pogledu uvoza); ili
 - iii. izjavu o tome da stranka uvoznica nije odobrila uvoz određene kategorije ili kategorija proizvoda iz stranke izvoznice.

2. U slučajevima kada je stranka uvoznica odobrila uvoz određene kategorije ili određenih kategorija proizvoda životinjskog podrijetla iz stavka 1. točke (b), stranka izvoznica obavještuje stranku uvoznicu o popisu pojedinačnih proizvođača koji ispunjavaju zahtjeve stranke uvoznice posebno u skladu s člankom 5.7. (Zahtjevi u pogledu uvoza) i člankom 5.8. (Provjere). Nadalje, primjenjuje se sljedeće:

- (a) na zahtjev stranke izvoznice, stranka uvoznica odobrava pojedinačne poslovne jedinice kako su navedene u stavku 3. Priloga 5-B koje su smještene na području stranke izvoznice, bez prethodne inspekcije tih pojedinačnih proizvođača. Kada zahtijeva odobrenje stranke uvoznice, stranka izvoznica dostavlja sve informacije koje je zatražila stranka izvoznica kako bi zajamčila usklađenost s odgovarajućim zahtjevima, između ostalih s onima iz članka 5.7. (Zahtjevi u pogledu uvoza). Odobrenje stranke uvoznice mora biti u skladu s uvjetima navedenim u Prilogu 5-B i biti ograničeno na one kategorije proizvoda za koje je odobren uvoz;
- (b) nakon odobrenja pojedinačnih poslovnih jedinica iz stavka 2. točke (a), stranka uvoznica poduzima nužne zakonodavne ili administrativne mjere u skladu sa svojim primjenjivim pravnim i administrativnim postupcima kako bi dozvolila uvoz u roku od 40 kalendarskih dana od primitka zahtjeva stranke izvoznice i, ako je to primjenjivo, prati ih informacijama koje je zatražila stranka uvoznica kako bi zajamčila usklađenost s odgovarajućim zahtjevima, između ostalih s onima iz članka 5.7 (Zahtjevi u pogledu uvoza);
- (c) stranka uvoznica obavještuje stranku izvoznicu o prihvatanju ili odbacivanju bilo kojih pojedinačnih poslovnih jedinica iz stavka 2. točke (a) i, ako je to primjenjivo, o razlozima za odbijanje.

ČLANAK 5.10.

Mjere povezane sa zdravljem životinja ili bilja

1. Stranke priznaju koncepte područja bez štetnih organizama ili bolesti i područja s niskom razinom štetnih organizama ili bolesti, u skladu s normama, smjericama i preporukama Sporazuma o SPS-u, OIE-a i IPPC-a. Odbor za SPS iz članka 5.15. (Odbor za sanitarne i fitosanitarne mjere) može utvrditi daljnje pojedinosti za postupak priznavanja takvih područja, uključujući postupke priznavanja takvih područja u slučaju epidemije, uzimajući u obzir sve relevantne norme, smjernice ili preporuke Sporazuma o SPS-u, OIE-a i IPPC-a.
2. Prilikom utvrđivanja područja bez štetnih organizama ili bolesti i područja s niskom razinom štetnih organizama ili bolesti, stranke uzimaju u obzir čimbenike kao što su zemljopisni položaj, ekosustavi, epidemiološki nadzor i učinkovitost sanitarnih ili fitosanitarnih kontrola na takvim područjima.
3. Stranke uspostavljaju blisku suradnju pri utvrđivanju područja bez štetnih organizama ili bolesti i područja s niskom razinom štetnih organizama ili bolesti s ciljem postizanja povjerenja u postupke koje provodi druga stranka radi utvrđenja takvih područja. Prilikom prihvatanja utvrđenja takvih područja koje je provela stranka izvoznica, stranka uvoznica u načelu temelji svoje utvrđenje o stanju zdravlja životinja ili bilja stranke izvoznice ili stanju zdravlja životinja ili bilja pojedinih područja stranke izvoznice na informacijama koje je dostavila stranka izvoznica u skladu s normama, smjericama i preporukama Sporazuma o SPS-u, OIE-a i IPPC-a.

4. Ako stranka uvoznica ne prihvaća utvrđenje stranke izvoznice, ona objašnjava razloge za to i spremna je započeti savjetovanje.

5. Ako stranka izvoznica tvrdi da su dijelovi njezina teritorija područja bez štetnih organizama ili bolesti ili područja s niskom razinom štetnih organizama ili bolesti, ona mora pružiti potreban dokaz o tome kako bi na objektivan način dokazala stranci uvoznici da takva područja jesu i da će vjerojatno ostati područja bez štetnih organizama ili bolesti, odnosno područja s niskom razinom štetnih organizama ili bolesti, ovisno o slučaju. U tu svrhu omogućuje se, u razumnoj mjeri i na zahtjev, pristup stranci uvoznici kako bi provela inspekciju, testiranje i druge odgovarajuće postupke.

6. Stranke potvrđuju načelo OIE-a o kompartmentalizaciji i načelo IPPC-a o mjestima proizvodnje bez štetnih organizama. Odbor za SPS iz članka 5.15. (Odbor za sanitarne i fitosanitarne mjere) ocjenjuje sve preporuke OIE-a i IPPC-a koje bi mogle biti izdane na tu temu u budućnosti i u skladu s time može izdati preporuke.

ČLANAK 5.11.

Transparentnost i razmjena informacija

1. Stranke čine sljedeće:

- (a) osiguravaju transparentnost u vezi s mjerama SPS-a koje se primjenjuju na trgovinu, a posebno u vezi s onima iz članka 5.7. (Zahtjevi u pogledu uvoza) koje se primjenjuju na uvoz iz druge stranke;

- (b) jačaju uzajamno razumijevanje mjera SPS-a i njihove primjene;
- (c) razmjenjuju informacije o pitanjima u vezi s razvojem i primjenom mjera SPS-a, što uključuje informacije o napredku u odnosu na nove dostupne znanstvene dokaze koji utječu, ili bi mogli utjecati, na trgovinu između stranaka s ciljem umanjivanja njihovih negativnih učinaka na trgovinu;
- (d) na zahtjev stranke i u roku od 15 kalendarskih dana priopćuju zahtjeve u pogledu uvoza koji se primjenjuju na uvoz posebnih proizvoda; i
- (e) na zahtjev stranke i u roku od 15 kalendarskih dana priopćuju napredak ostvaren u vezi sa zahtjevom za uvoz posebnih proizvoda.

2. Kontaktne točke odgovorne za informacije na temelju stavka 1. jesu one koje su odredile stranke u skladu s člankom 13.4. stavkom 1. (Upiti i kontaktne točke). Informacije se šalju poštom, telefaksom ili e-poštom. Informacije koje se šalju e-poštom mogu se potpisati elektronički i šalju se samo između kontaktnih točaka.

3. Ako su informacije iz stavka 1. točke (c) postale dostupne putem obavijesti WTO-u u skladu s njegovim mjerodavnim pravilima i postupcima ili ako su navedene informacije postale dostupne na službenim, javno dostupnim i besplatnim internetskim stranicama stranaka, smatra se da je došlo do razmjene informacija iz tog stavka.

4. Sve obavijesti iz ovog poglavlja upućuju se kontaktnim točkama iz stavka 2.

ČLANAK 5.12.

Savjetovanja

1. Svaka stranka pisanim putem obavještuje drugu stranku u roku od dva kalendarska dana o ozbiljnoj ili značajnoj opasnosti za život ili zdravlje ljudi, životinja ili bilja, između ostalog o izvanrednim situacijama s hranom.
2. Ako je stranka ozbiljno zabrinuta zbog opasnosti za zdravlje ljudi, životinja ili bilja, koja utječe na robu kojom se trguje, na zahtjev se održavaju savjetovanja o toj situaciji, što je prije moguće. U tom slučaju, svaka stranka nastoji pravovremeno dostaviti sve potrebne informacije kako bi izbjeglo narušavanje trgovine.
3. Savjetovanja iz stavka 2. ovog članka mogu se održati putem e-pošte, videokonferencije ili telefonske konferencije. Stranka tražiteljica osigurava izradu zapisnika sa savjetovanja.

ČLANAK 5.13.

Hitne mjere

1. U slučaju ozbiljne opasnosti za život ili zdravlje ljudi, životinja ili bilja, stranka uvoznica može bez prethodne obavijesti poduzeti mjere koje su potrebne za zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili bilja. Za pošiljke koje se nalaze u prijevozu između stranaka, stranka uvoznica razmatra najprikladnije razmjerno rješenje za izbjegavanje nepotrebnih narušavanja trgovine.

2. Stranka koja poduzima mjere obavješćuje drugu stranku o tome što prije, a u svakom slučaju najkasnije 24 sata nakon donošenja mjere. Bilo koja stranka može zatražiti informacije o sanitarnom i fitosanitarnom stanju ili o svim takvim mjerama koje su donesene. Druga stranka odgovara čim zatražene informacije postanu dostupne.

3. Na zahtjev bilo koje stranke i u skladu s odredbama članka 5.12. (Savjetovanja), stranke održavaju savjetovanja o situaciji u roku od 15 kalendarskih dana od obavijesti. Ta se savjetovanja održavaju radi izbjegavanja nepotrebnih narušavanja trgovine. Stranke mogu razmotriti mogućnosti za olakšavanje provedbe ili zamjene mjera.

ČLANAK 5.14.

Istovjetnost

1. Stranke mogu priznati istovjetnost pojedinačne mjere, skupine mjera ili sustava koji se primjenjuju na sektor ili na dio sektora u skladu sa stavcima od 4. do 7. Priznavanje istovjetnosti primjenjuje se na trgovinu životinjama i životinjskim proizvodima te biljem i biljnim proizvodima između stranaka ili na povezane proizvode prema potrebi.

2. Ako istovjetnost nije bila priznata, trgovina se odvija u skladu s uvjetima koje zahtijeva stranka uvoznica kako bi ostvarila svoju odgovarajuću razinu zaštite.

3. Priznavanje istovjetnosti zahtijeva ocjenu i prihvaćanje:
 - (a) postojećih mjera SPS-a u zakonodavstvu, normama i postupcima, uključujući kontrole povezane sa sustavima inspekcije i certifikacije kako bi se osiguralo da su zadovoljene mjere SPS-a i stranke izvoznice i stranke uvoznice;
 - (b) dokumentirane strukture nadležnih tijela, njihovih ovlasti, zapovjednog lanca, njihova načina rada i resursa koji su im dostupni; i
 - (c) rezultata rada nadležnog tijela u pogledu programâ kontrole i jamstava.
4. Pri ocjenama stranke uzimaju u obzir već stečeno iskustvo.
5. Stranka uvoznica prihvaća sanitarnu ili fitosanitarnu mjeru stranke izvoznice kao istovjetnu ako stranka izvoznica objektivno pokaže da se njezinom mjerom ostvaruje odgovarajuća razina zaštite stranke uvoznice. Za te se potrebe stranci uvoznici na zahtjev daje pristup za inspekciju, ispitivanje i druge odgovarajuće postupke.
6. Stranke će prilikom priznavanja istovjetnosti uzeti u obzir smjernice Codex Alimentarius, OIE-a, IPPC-a i Odbora za SPS WTO-a.

7. Nadalje, ako je priznata istovjetnost, stranke se mogu dogovoriti oko pojednostavnjenog modela za službene sanitarne ili fitosanitarne potvrde koje su nužne za svaku pošiljku životinja ili životinjskih proizvoda, bilja ili biljnih proizvoda ili drugih povezanih proizvoda namijenjenih za uvoz.

ČLANAK 5.15.

Odbor za sanitarne i fitosanitarne mjere

1. Odbor za sanitarne i fitosanitarne mjere (dalje u tekstu „Odbor za SPS”), osnovan u skladu s člankom 16.2 (Posebni odbori), uključuje predstavnike nadležnih tijela stranaka.
2. Odbor za SPS sastaje se u roku od godine dana od stupanja na snagu ovog Sporazuma. Nakon toga se sastaje najmanje jednom godišnje ili u skladu s dogovorom stranaka. Odbor za SPS na svom prvom sastanku utvrđuje svoj poslovnik. Sastaje se osobno, putem telefonske konferencije, videokonferencije ili na nekih drugi način, u skladu s dogovorom stranaka.
3. Odbor za SPS može se dogovoriti o tome da uspostavi tehničke radne skupine koje se sastoje od stručnjaka stranaka, koje utvrđuju i rješavaju tehničke i znanstvene probleme koji proizlaze iz ovog poglavlja i istražuje mogućnosti za daljnju suradnju u pogledu pitanja povezanih sa SPS-om od obostranog interesa. Ako je potrebno dodatno stručno znanje, u radu tehničke radne skupine mogu sudjelovati osobe koje nisu predstavnici stranaka.

4. Odbor za SPS može rješavati sva pitanja koja su povezana s djelotvornim funkcioniranjem ovog poglavlja. On posebno ima sljedeće odgovornosti i funkcije:

- (a) razvoj nužnih postupaka ili aranžmana za provedbu ovog poglavlja, uključujući priloge 5-A i 5-B;
- (b) praćenje provedbe ovog poglavlja; i
- (c) osiguravanje foruma za raspravu o problemima koji proizlaze iz primjene određenih mjera SPS s ciljem postizanja obostrano prihvatljivih rješenja. U vezi s time Odbor za SPS hitno se sastaje na zahtjev stranke radi održavanja savjetovanja. Takvim se savjetovanjima ne dovode u pitanje prava i obveze stranaka iz četrnaestog poglavlja (Rješavanje sporova) i petnaestog poglavlja (Mehanizam za medijaciju).

5. U okviru Odbora za SPS razmjenjuju se informacije, stručnost i iskustvo u području dobrobiti životinja radi promicanja suradnje između stranaka u tom području.

6. Stranke mogu, odlukom Odbora za SPS, donijeti preporuke i odluke u vezi s odobravanjem uvoza, razmjene informacija, transparentnosti, priznavanja regionalizacije, istovjetnosti i alternativnih mjera te drugih pitanja iz stavaka 4. i 5.

ČLANAK 5.16.

Tehnička savjetovanja

1. Ako stranka smatra da je mjera druge stranke protivna ili bi mogla biti protivna obvezama iz ovog poglavlja i smatra da ona uzrokuje ili bi mogla uzrokovati neopravdno narušavanje trgovine, ona može zatražiti tehnička savjetovanja u okviru Odbora za SPS s ciljem postizanja obostrano prihvatljivih rješenja. Nadležna tijela navedena u Prilogu 5-A olakšavaju održavanje tih savjetovanja.

2. Tehnička savjetovanja u okviru Odbora za SPS smatraju se zaključenima u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva za tehnička savjetovanja, osim ako se stranke koje sudjeluju u savjetovanju dogovore da će nastaviti sa savjetovanjima. Tehnička savjetovanja mogu se obavljati putem telefonskih konferencija, videokonferencije ili nekog drugog mehanizma o kojem se stranke dogovore.

ŠESTO POGLAVLJE

CARINA I OLAKŠAVANJE TRGOVINE

ČLANAK 6.1.

Ciljevi

1. Stranke prepoznaju važnost pitanja povezanih s carinama i olakšavanjem trgovine u razvijajućem globalnom trgovinskom okruženju. Stranke su suglasne jačati suradnju u tom području kako bi osigurale da relevantno zakonodavstvo i postupci te upravni kapaciteti njihovih uprava ostvaruju ciljeve promicanja olakšavanja trgovine osiguravajući pritom djelotvorne carinske kontrole.
2. U tu svrhu, stranke su suglasne da zakonodavstvo mora biti nediskriminirajuće i da se carinski postupci moraju temeljiti na uporabi suvremenih metoda i djelotvornih kontrola za borbu protiv prijevare i zaštitu legitimne trgovine.
3. Stranke potvrđuju da se ni na koji način ne smiju ugroziti legitimni ciljevi javne politike, između ostalih oni koji se odnose na sigurnost i sprečavanje prijevara.

ČLANAK 6.2.

Načela

1. Stranke su suglasne da se njihove carinske odredbe i postupci temelje na:
 - (a) međunarodnim instrumentima i normama koje se primjenjuju na području carina i trgovine, a koje su stranke prihvatile, uključujući materijalne elemente Revidirane Konvencije iz Kyota o pojednostavljivanju i usklađivanju carinskih postupaka, Međunarodne konvencije o usklađenom opisu robe i sustavu kodiranja i Okvira normi za osiguranje i olakšavanje globalne trgovine (dalje u tekstu: „Okvir SAFE”) Svjetske carinske organizacije (dalje u tekstu: „WCO”);
 - (b) zaštiti legitimne trgovine putem djelotovornog izvršavanja zakonodavstva i poštovanja zakonodavnih zahtjeva;
 - (c) zakonodavstvu kojim se izbjegava nepotrebno ili diskriminatorno opterećivanje gospodarskih subjekata, kojim se osigurava daljnje olakšavanje trgovine za gospodarske subjekte s visokim stupnjem usklađenosti i osiguravaju zaštitne mjere protiv prijevara i nezakonitih ili štetnih aktivnosti; i
 - (d) pravilima kojima se osigurava da je sankcija određena za kršenja carinskih propisa ili postupovnih zahtjeva razmjerna i nediskriminatorna i da se njihovom primjenom neće neopravdano odgoditi puštanje robe.

2. U svrhu unapređenja načina rada, kao i osiguranja nediskriminacije, transparentnosti, učinkovitosti, integriteta i odgovornosti postupaka stranke:

- (a) pojednostavnjuju zahtjeve i formalnosti gdje god je to moguće, s obzirom na brzo puštanje i carinjenje robe; i
- (b) rade na daljnjem pojednostavnjivanju i standardizaciji podataka i dokumentacije koju traže carinska tijela i druge agencije.

ČLANAK 6.3.

Carinska suradnja

1. Stranke surađuju na carinskim pitanjima između nadležnih tijela kako bi osigurale ostvarenje ciljeva navedenih u članku 6.1. (Ciljevi).

2. U svrhu jačanja suradnje na carinskim pitanjima, stranke, između ostalog:

- (a) razmjenjuju informacije o svojim carinskim propisima, njihovoj provedbi i svojim carinskim postupcima, posebno u vezi sa sljedećim područjima:
 - i. pojednostavnjivanje i modernizacija carinskih postupaka;
 - ii. provedba pravâ intelektualnog vlasništva na granicama od strane carinskih tijela;

- iii. provoz i pretovar; i
 - iv. odnosi s poslovnom zajednicom;
- (b) razmatraju razvoj zajedničkih inicijativa za uvoz, izvoz i druge carinske postupke, kao i s ciljem osiguravanja pružanja djelotvorne usluge poslovnoj zajednici;
 - (c) surađuju u pogledu carinskih aspekata osiguravanja i olakšavanja međunarodnog lanca opskrbe u skladu s Okvirom SAFE;
 - (d) uspostavljaju, prema potrebi, uzajamno priznavanje tehnika za upravljanje rizikom, standarda za rizik, sigurnosnih kontrola i programâ za carinska partnerstva, uključujući aspekte kao što su prijenos podataka i obostrano dogovorene pogodnosti; i
 - (e) jačaju koordinaciju u međunarodnim organizacijama kao što su WTO i WCO.

ČLANAK 6.4.

Provoz i pretovar

1. Svaka stranka osigurava olakšavanje i djelotvornu kontrolu operacija pretovara i kretanja u provozu kroz svoje područje.
2. Stranke promiču i provode regionalne aranžamane o provozu s ciljem olakšavanja trgovine.

3. Stranke osiguravaju suradnju i koordinaciju između svih uključenih nadležnih tijela i agencija na njihovim područjima kako bi olakšale promet u provozu.

ČLANAK 6.5.

Preliminarne odluke

Prije uvoza robe na svoje područje i u skladu sa svojim zakonodavstvom i postupcima, svaka stranka, putem svojih carinskih tijela ili drugih nadležnih tijela, izdaje pisane preliminarne odluke trgovcima osnovanima na njezinu području u vezi s razvrstavanjem robe u carinsku tarifu, podrijetlom i drugim pitanjima ovisno o odluci te stranke.

ČLANAK 6.6.

Pojednostavnjeni carinski postupak

1. Svaka stranka uspostavlja pojednostavnjene postupke za uvoz i izvoz koji su transparentni i učinkoviti, radi smanjenja troškova i povećanja predvidljivosti gospodarskih subjekata, između ostalog malih i srednjih poduzeća. Lakši pristup jednostavnijim carinskim postupcima osigurava se i ovlaštenim trgovcima u skladu s objektivnim i nediskriminatornim ciljevima.
2. Jedinstvena carinska deklaracija ili njezina elektronička inačica koriste se u svrhu ispunjavanja formalnosti potrebnih za uključivanje robe u carinski postupak.

3. Stranke primjenjuju suvremene carinske metode, uključujući ocjenu rizika i metode revizije nakon carinjenja, radi pojednostavnjenja i olakšavanja ulaska i puštanja robe.

4. Stranke promiču progresivan razvoj i uporabu sustava, između ostalog onih utemeljenih na informacijskoj tehnologiji, radi olakšavanja elektroničke razmjene podataka među trgovcima, carinskim tijelima i drugim povezanim agencijama.

ČLANAK 6.7.

Puštanje robe

Stranke osiguravaju da njihova carinska tijela, pogranične službe ili druga nadležna tijela primjenjuju zahtjeve i postupke kojima se:

- (a) osigurava brzo puštanje robe u roku koji nije duži od onog koji je potreban za osiguranje usklađenosti s carinskim i drugim zakonima i formalnostima o trgovini;
- (b) osigurava obrada prije dolaska (tj. elektroničko dostavljanje i obrada podataka prije fizičkog dolaska robe) kako bi se omogućilo puštanje robe u promet odmah po dolasku; i
- (c) osigurava puštanje robe u promet bez plaćanja carina, pod uvjetom pružanja jamstva, ako je ono potrebno, u skladu sa zakonodavstvom predmetne stranke, radi osiguranja konačnog plaćanja carina.

ČLANAK 6.8.

Pristojbe i naknade

1. Pristojbe i naknade određuju se samo za usluge pružene u vezi s predmetnim uvozom ili izvozom i za bilo koju formalnost koja je potrebna za taj izvoz ili uvoz. One ne smiju premašivati približni trošak pružene usluge i ne smiju se izračunavati na osnovi *ad valorem*.
2. Informacije o pristojbama i naknadama objavljuju se putem službeno određenog medija, što može uključivati internet. Te informacije moraju uključivati razlog za naplatu pristojbe ili naknade, nadležno tijelo, pristojbu ili naknadu koja se naplaćuje te vrijeme i način plaćanja.
3. Nove ili izmijenjene pristojbe i naknade ne smiju se naplaćivati dok ne budu objavljene i dostupne informacije u skladu sa stavkom 2.

ČLANAK 6.9.

Carinski posrednici

Stranke su suglasne da se njihovim carinskim odredbama i postupcima ne smije zahtijevati obvezno korištenje carinskih posrednika. Prilikom licenciranja carinskih posrednika stranke primjenjuju transparentna, nediskriminatorna i razmjerna pravila.

ČLANAK 6.10.

Pregledi prije otpreme

Stranke su suglasne da se njihovim carinskim odredbama i postupcima ne smije zahtijevati obvezna primjena pregleda prije otpreme kako je utvrđeno u Sporazumu o pregledima prije otpreme niti bilo kakva druga aktivnost pregleda koji na odredištu, prije carinjenja, provode privatna društva.

ČLANAK 6.11.

Carinska vrijednost

1. Stranke utvrđuju carinsku vrijednost robe u skladu sa Sporazumom o carinskoj vrijednosti.
2. Stranke surađuju s ciljem zauzimanja zajedničkog pristupa pitanjima u vezi s određivanjem carinske vrijednosti.

ČLANAK 6.12.

Upravljanje rizicima

1. Svaka stranka svoje postupke pregledavanja i puštanja te svoje postupke provjere nakon ulaska temelji na načelima procjene rizika i obavljanju revizija, a ne provodi sveobuhvatan pregled svake pošiljke radi osiguravanja usklađenosti sa svim zahtjevima u pogledu uvoza.

2. Stranke su suglasne donijeti i primjenjivati svoje zahtjeve u pogledu nadzora i postupaka na uvoz, izvoz, provoz i pretovar robe na temelju načela upravljanja rizicima koja se primjenjuju kako bi se mjere za osiguravanje usklađenosti usmjerile na transakcije kojima je potrebno posvetiti pozornost.

ČLANAK 6.13.

Jedan kanal

Stranke nastoje razviti ili održavati sustave jednog kanala radi olakšavanja jedinstvenog, elektroničkog predavanja svih podataka koji se zahtijevaju u skladu s carinskim i drugim propisima za izvoz, uvoz i provoz robe.

ČLANAK 6.14.

Žalbeni postupci

1. Svaka stranka osigurava djelotvorne, brze, nediskriminatorne i lako dostupne postupke kojima se jamči pravo na žalbu protiv administrativnih postupaka, presuda i odluka carinskih i drugih nadležnih tijela koje utječu na uvoz ili izvoz robe ili koje utječu na robu u provozu.
2. Žalbeni postupci mogu uključivati administrativno preispitivanje od strane nadzornog tijela i sudsko preispitivanje odluka donesenih na administrativnoj razini u skladu sa zakonodavstvom stranaka.

ČLANAK 6.15.

Transparentnost

1. Svaka stranka objavljuje, ili na neki drugi način stavlja na raspolaganje, uključujući elektroničkim putem, svoje zakonodavstvo, propise, i administrativne postupke i druge zahtjeve u vezi s carinom i olakšavanjem trgovine.
2. Svaka stranka određuje ili održava jednu ili više točaka za upite ili informiranje radi odgovaranja na upite zainteresiranih osoba u vezi s carinama i olakšavanjem trgovine.

ČLANAK 6.16.

Odnosi s poslovnom zajednicom

Stranke su suglasne u pogledu:

- (a) važnosti pravovremenog savjetovanja s trgovačkim predstavnicima prilikom oblikovanja zakonodavnih prijedloga i općih postupaka u vezi s carinama i pitanjima olakšavanja trgovine; u tu svrhu, prema potrebi održavaju se savjetovanja između carinskih tijela i poslovne zajednice;

- (b) objavljivanja ili stavljanja na raspolaganje na nekih drugi način, u mjeri u kojoj je to moguće elektroničkim sredstvima, novih propisa i općih postupaka u vezi s carinama i pitanjima olakšavanja trgovine prije primjene takvih propisa i postupaka, te promjena i tumačenja takvih propisa i postupaka; stranke objavljuju odgovarajuće administrativne obavijesti, između ostalog o zahtjevima agencija i postupcima ulaska, radnom vremenu i operativnim postupcima carinskih ureda u lukama i na graničnim prijelazima te točkama za kontakt za upite za informacije;
- (c) potrebe za razumnim vremenom između objave novih ili izmijenjenih propisa, postupaka i pristojbi ili naknada i njihova stupanja na snagu, ne dovodeći u pitanje legitimne ciljeve javne politike (npr. promjene stopa carine); i
- (d) osiguravanja da njihovi carinski i povezani zahtjevi i postupci i dalje zadovoljavaju potrebe trgovinske zajednice, slijede najbolju praksu te da i dalje ostanu zahtjevi i postupci koji u najmanjoj mogućoj mjeri ograničavaju trgovinu.

ČLANAK 6.17.

Odbor za carine

1. Odbor za carine osnovan člankom 16.2. (Specijalizirani odbori) sastoji se od predstavnika carinskih i drugih nadležnih tijela stranaka. Odbor za carine osigurava odgovarajuće funkcioniranje ovog poglavlja, Protokola 1. i svih dodatnih odredaba koje se odnose na carine o kojima se stranke mogu dogovoriti. Stranke u Odboru za carine mogu preispitati sva pitanja koja se pojave u okviru Odbora i donositi odluke o njima.

2. Stranke u okviru Odbora za carine mogu donositi preporuke i odluke o uzajamnom priznavanju metoda upravljanja rizikom, standarda rizika, sigurnosnih kontrola i programa trgovinskog partnerstva, između ostalog o aspektima kao što su prijenos podataka i obostrano dogovorene pogodnosti i drugim pitanjima obuhvaćenima stavkom 1.
3. Stranke se mogu dogovoriti o tome da održavaju *ad hoc* sastanke o carinskim pitanjima, između ostalog o pravilima o podrijetlu i dodatnim odredbama u vezi s carinama koje su dogovorene između stranaka. Ako je to potrebno, one mogu uspostaviti i podskupine za posebna pitanja.

SEDMO POGLAVLJE

NETARIFNE PREPREKE TRGOVINI I ULAGANJIMA U PODRUČJU PROIZVODNJE OBNOVLJIVE ENERGIJE

ČLANAK 7.1.

Ciljevi

U skladu s globalnim naporima za smanjenje emisija stakleničkih plinova, stranke dijele cilj promicanja, razvoja i povećanja proizvodnje energije iz obnovljivih i održivih nefosilnih izvora, posebno olakšavanjem trgovine i ulaganja. U tu svrhu, stranke surađuju s ciljem ukidanja ili smanjenja carina i netarifnih prepreka te surađuju u poticanju regulatornog usklađivanja s regionalnim i međunarodnim normama ili prema njima.

ČLANAK 7.2.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „zahtjev lokalnog sadržaja” znači
 - i. u odnosu na robu, zahtjev za neko poduzeće da kupuje ili koristi robu domaćeg podrijetla ili robu iz domaćeg izvora, neovisno o tome je li taj zahtjev izražen u određenim proizvodima, u količini ili vrijednosti proizvoda ili u udjelu u količini ili vrijednosti njegove lokalne proizvodnje;
 - ii. u odnosu na usluge, zahtjev kojim se ograničava odabir pružatelja usluge ili pružene usluge na štetu usluga ili pružatelja usluga iz druge stranke;
- (b) „mjera” znači bilo koju mjeru, u okviru ovog poglavlja, koju je stranka poduzela u obliku zakona, propisa, pravila, postupka, odluke, upravne mjere ili u nekom drugom obliku;
- (c) „mjere koje zahtijevaju stvaranje partnerstava s lokalnim trgovačkim društvima” znači svi zahtjevi u vezi s osnivanjem ili upravljanjem, zajednički s lokalnim društvima ili drugim poslovnim subjektima, bilo kakvog pravnog subjekta, kao što je trgovačko društvo, partnerstvo, zaklada (*trust*), zajednički pothvat, ili u vezi sa sklapanjem drugih ugovornih odnosa;

- (d) „kompenzacija (*offset*)” znači bilo koji uvjet kojim se potiče lokalni razvoj, kao što je neopravdano licenciranje tehnologije, ulaganja, obveza sklapanja ugovora s određenom financijskom institucijom, robna razmjena uz kompenzaciju (*counter-trade*) i slični zahtjevi; i
- (e) „pružatelj usluge” znači pružatelja usluge kako je definiran u članku 8.2. (Definicije) stavku 1.

ČLANAK 7.3.

Područje primjene

1. Ovo se poglavlje primjenjuje na mjere koje bi mogle utjecati na trgovinu i ulaganja između stranaka u vezi sa proizvodnjom energije iz obnovljivih i održivih nefosilnih izvora, u prvom redu vjetra, suca, aerotermalne, geotermalne, hidrotermalne i oceanske energije, hidroenergije, biomase, otpadnih plinova, postrojenja za obradu otpada i bioplinova, ali se ne primjenjuje na proizvode iz kojih se proizvodi energija.
2. Ovo se poglavlje ne primjenjuje na projekte za razvoj i istraživanje niti na demonstracijske projekte koji se provode u nekomercijalne svrhe.
3. Ovim se poglavljem ne dovode u pitanje primjena, *mutatis mutandis*, drugih mjerodavnih odredaba ovog Sporazuma, uključujući sve iznimke, rezerve ili ograničenja od tih odredaba u odnosu na mjere iz stavka 1. Radi veće sigurnosti vrijedi sljedeće: u slučaju neusklađenosti između ovog poglavlja i svih ostalih odredaba ovog Sporazuma ostale odredbe ovog Sporazuma imaju prednost.

ČLANAK 7.4.

Načela

Svaka stranka:

- (a) ne donosi mjere kojima se propisuju zahtjevi za lokalnih sadržaj ili bilo koju drugu kompenzaciju koja utječe na proizvode, pružatelje usluga, poduzetnike ili poslovne jedinice druge stranke;
- (b) ne donosi mjere koje zahtijevaju stvaranje partnerstava s lokalnim trgovačkim društvima, osim ako se takva partnerstva smatraju nužnima zbog tehničkih razloga i stranka može dokazati te tehničke razloge na zahtjev druge stranke;
- (c) osigurava da su pravila u pogledu postupaka odobrenja, certificiranja i izdavanja dozvola koja se primjenjuju, posebno na opremu, pogone i povezane infrastrukture prijenosnih mreža objektivna i transparentna te da nisu proizvoljna i diskriminirajuća u odnosu na podnositelje zahtjeva iz druge stranke;
- (d) osigurava da administrativne naknade za ili u vezi s:
 - i. uvozom i uporabom robe s podrijetlom iz druge stranke ili koje utječu na isporuku robe od ponuditelja druge stranke, podliježu članku 2.10. (Pristojbe i formalnosti u vezi s uvozom i izvozom); i

- ii. pružanjem usluga ponuditelja druge stranke podliježu članku 8.18. (Područje primjene i definicije), članku 8.19. (Uvjeti za izdavanje dozvola i kvalifikacije) i članku 8.20 (Postupci izdavanja dozvola i postupci u vezi s kvalifikacijama); i
- (e) osigurava da su uvjeti i postupci za povezivanje s električnim mrežama i pristup njima transparentni i da se tim uvjetim i postupcima ne diskriminiraju ponuditelji druge stranke.

ČLANAK 7.5.

Norme, tehnički propisi i ocjena sukladnosti

1. Ako u vezi s proizvodima za proizvodnju energije iz obnovljivih i održivih nefosilnih izvora postoje regionalne ili međunarodne norme, stranke koriste te norme, ili mjerodavne dijelove tih normi, kao osnovu za tehničke propise, osim ako bi takve međunarodne norme ili njihovi mjerodavni dijelovi bili neučinkoviti ili neprikladna sredstva za ispunjenje legitimnih ciljeva. Za potrebe primjene ovog stavka, Međunarodna organizacija za normizaciju (dalje u tekstu „ISO”) i Međunarodna elektrotehnička komisija (dalje u tekstu „IEC”) smatraju se posebno važnim međunarodnim normizacijskim tijelima.
2. Ako je to prikladno, stranke navode tehničke propise na temelju zahtjeva u pogledu proizvoda u smislu učinkovitosti, posebno okolišne učinkovitosti, a ne u smislu dizajna ili opisnih značajki.

3. U odnosu na proizvode iz poglavlja 84. Harmoniziranog sustava (osim 8401) te iz HS 850231 i 854140:

- (a) Unija će prihvatiti izjave o sukladnosti singapurskih ponuditelja pod istim uvjetima kao i od ponuditelja iz Unije te bez dodatnih zahtjeva, u svrhu stavljanja tih proizvoda na tržište; i
- (b) Singapur će prihvatiti izjave o sukladnosti EU-a ili izvješća o ispitivanju bez dodatnih zahtjeva, radi stavljanje tih proizvoda na tržište. Singapur može zahtijevati obvezno ispitivanje ili certifikaciju koje provodi treća strana pod uvjetima navedenima u članku 5. (Zaštitne mjere) Priloga 4-A.

Radi veće sigurnosti vrijedi sljedeće: ovim se stavkom ne dovodi u pitanje primjena, od strane bilo koje od stranaka, zahtjeva koji nisu povezani s proizvodima iz ovog stavka, kao što su zakoni o prostornom planiranju ili zakoni o gradnji.

ČLANAK 7.6.

Iznimke

1. Na ovo se poglavlje primjenjuju iznimke predviđene u članku 2.14. (Opće iznimke), članku 8.62. (Opće iznimke), članku 9.3. (Sigurnosne i opće iznimke) i, radi veće sigurnosti, mjerodavne odredbe šesnaestog poglavlja (Institucionalne, opće i završne odredbe).

2. Radi veće sigurnosti vrijedi sljedeće: podložno zahtjevu da se takve mjere ne primjenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo arbitrarne ili neopravdane diskriminacije između proizvođača stranaka, njihovih pružatelja usluga ili njihovih ulagača ako postoje isti uvjeti ili prikriveno ograničenje trgovine i ulaganja između stranaka, ništa u ovom poglavlju ne smije se tumačiti kao sprečavanje stranke da donosi ili izvršava mjere koje su nužne za siguran rad predmetnih energetske mreže, ili sigurnost opskrbe energijom.

ČLANAK 7.7.

Provedba i suradnja

1. Stranke surađuju i razmjenjuju informacije o pitanjima koja su važna za provedbu ovog poglavlja u okviru Odbora za trgovinu osnovanog u skladu s člankom 16.1. (Odbor za trgovinu). Stranke mogu, odlukom Odbora za trgovinu, u tu svrhu donijeti odgovarajuće provedbene mjere i u skladu s tim ažurirati ovo poglavlje.

2. Suradnja može uključivati:

(a) razmjenu informacija, regulatornih iskustava i najbolje prakse u područjima kao što su:

- i. izrada i nediskriminatorna provedba mjera kojima se potiče korištenje energije iz obnovljivih izvora;
- ii. hvatanje i skladištenje ugljika;
- iii. pametne mreže;

- iv. energetska učinkovitost; i
 - v. tehnički propisi, norme i postupci ocjenjivanja sukladnosti, kao što su oni u vezi sa zahtjevima za kôd mreže; i
- (b) promicanje, i u okviru relevantnih regionalnih foruma, usklađenosti njihovih domaćih ili regionalnih tehničkih propisa, regulatornih pojmova, normi, zahtjeva i postupaka ocjene usklađenosti s međunarodnim normama.

OSMO POGLAVLJE

USLUGE, POSLOVNI NASTAN I ELEKTRONIČKA TRGOVINA

ODJELJAK A

OPĆE ODREDBE

ČLANAK 8.1.

Cilj i područje primjene

1. Stranke, potvrđujući svoje obveze na temelju Sporazuma o WTO-u, utvrđuju potrebne aranžmane za postupnu recipročnu liberalizaciju trgovine uslugama, poslovnog nastana i elektroničke trgovine.

2. Osim ako je predviđeno drugačije:

- (a) ovo poglavlje ne primjenjuje se na subvencije ili bespovratna sredstva koje osigurava stranka, uključujući zajmove, jamstva i osiguranje uz državnu potporu;
- (b) ovo poglavlje ne primjenjuje se na usluge koje se pružaju u okviru izvršavanja javnih ovlasti na područjima stranaka;
- (c) ovim poglavljem ne zahtijeva se privatizacija javnih poduzeća; i
- (d) ovo poglavlje ne primjenjuje se na zakone, propise ili zahtjeve kojima se uređuje nabava usluga koju vladine agencije provode za potrebe države kada se ta nabava ne obavlja s ciljem komercijalne preprodaje usluga ili s ciljem uporabe pri pružanju usluga za komercijalnu prodaju.

3. Svaka stranka zadržava pravo urediti i uvesti nove propise kako bi ispunila legitimne ciljeve politike na način koji je u skladu s ovim poglavljem.

4. Ovo se poglavlje ne primjenjuje na mjere koje utječu na fizičke osobe koje traže pristup tržištu rada stranke niti se primjenjuje na mjere koje se odnose na državljanstvo, boravište ili trajno zapošljavanje. Ničim u ovom poglavlju ne sprečava se stranku da primijeni mjere kako bi uredila ulazak fizičkih osoba druge stranke na svoje područje ili njihov privremeni boravak na svojem području, uključujući mjere koje su potrebne radi zaštite nepovredivosti njezinih granica i osiguravanja uređenog kretanja fizičkih osoba preko tih granica, pod uvjetom da se te mjere ne primjenjuju na način kojim se poništavaju ili umanjuju koristi¹ koje druga stranka ima prema uvjetima ovog poglavlja.

ČLANAK 8.2.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „izravni porezi” obuhvaćaju sve poreze na ukupni prihod, na ukupni kapital ili na dijelove prihoda ili kapitala, uključujući poreze na dobit od otuđivanja imovine, poreze na nekretnine, nasljedstva i darove te poreze na ukupni iznos nadnica ili plaća koje su isplatila poduzeća te poreze na povećanje kapitala;
- (b) „pravna osoba” znači bilo koji pravni subjekt koji je propisno osnovan ili na neki drugi način organiziran u skladu s primjenjivim pravom, radi stjecanja dobiti ili zbog drugog razloga, te neovisno o tome je li u privatnom ili državnom vlasništvu, uključujući bilo koje trgovačko društvo, zakladu, partnerstvo, zajednički pothvat, trgovca pojedinca ili udruženje;

¹ Sama činjenica da se za fizičke osobe određenih zemalja zahtijeva viza, a za druge ne zahtijeva, ne smatra se poništavanjem ili umanjivanjem koristi na temelju određene obveze.

(c) „pravna osobe Unije” ili „pravna osoba Singapura” znači:

- i. pravna osoba koja je osnovana u skladu sa zakonima Unije i/ili država članica Unije odnosno Singapura, čije se registrirano sjedište, središnja uprava¹ ili glavno mjesto poslovanja nalazi na području Unije odnosno Singapura; ili
- ii. u slučaju poslovnog nastana u skladu člankom 8.8. (Definicije) točkom (d), pravna osoba koja je u vlasništvu ili pod kontrolom fizičkih osoba država članica Unije odnosno Singapura ili pravnih osoba Unije odnosno Singapura;

Ako pravna osoba ima samo registrirano sjedište ili središnju upravu na području Unije odnosno na području Singapura, ne smatra se pravnom osobom Unije odnosno Singapura, osim ako obavlja znatne poslovne djelatnosti² na području Unije odnosno na području Singapura.

¹ „Središnja uprava” znači glavni ured u kojem se donose konačne odluke.

² Unija smatra da je koncept „učinkovite i trajne veze” s gospodarstvom neke od država članica Unije, utvrđen u članku 54. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (dalje u tekstu „UFEU”), istovjetan konceptu „znatne poslovne djelatnosti”. U skladu s time Unija omogućuje pogodnosti ovog Sporazuma pravnoj osobi osnovanoj u skladu s pravom Singapura čije se registrirano sjedište ili središnja uprava nalazi na državnom području Singapura samo ako ta pravna osoba ima učinkovitu i trajnu gospodarsku vezu s gospodarstvom Singapura.

Pravna osoba je:

- i. „u vlasništvu” fizičke ili pravne osobe Unije i/ili bilo koje države članice Unije ili Singapura ako je više od 50 % njezina vlasničkog udjela u stvarnom vlasništvu osobe Unije i/ili bilo koje države članice Unije ili Singapura;
 - ii. „pod kontrolom” fizičke ili pravne osobe Unije i/ili bilo koje države članice Unije ili Singapura ako te osobe imaju ovlast imenovati većinu njezinih direktora ili na drugi način zakonito voditi njezine poslove;
 - iii. „povezana” s drugom osobom ako kontrolira tu drugu osobu ili je pod njezinom kontrolom ili ako su ta pravna osoba i druga osoba obje pod kontrolom iste osobe;
- (d) neovisno o točki (c), brodarska društva s poslovnim nastanom izvan Unije koja su pod kontrolom državljana države članice Unije također su obuhvaćena ovim Sporazumom ako su njihova plovila registrirana u skladu s odgovarajućim zakonodavstvom države članice Unije i plove pod zastavom te države članice Unije;
- (e) „mjera” znači svaka mjera stranke u obliku zakona, propisa, pravila, postupka, odluke, administrativne mjere ili u bilo kojem drugom obliku;
- (f) „mjere koje donosi ili provodi stranka” znači mjere koje poduzimaju:
- i. središnje, regionalne ili lokalne uprave i tijela; ili

- ii. nevladina tijela u izvršavanju ovlasti koje su im povjerile središnje, regionalne ili lokalne uprave ili tijela;
- (g) „mjere koje je donijela ili održava stranka i koje utječu na trgovinu uslugama” uključuju mjere koje se odnose na:
- i. kupnju, plaćanje ili uporabu usluge;
 - ii. kada je riječ o pružanju usluge, pristup i uporabu usluga za koje stranka zahtijeva da budu općenito dostupne javnosti; i
 - iii. prisutnost, uključujući komercijalnu prisutnost, osoba stranke radi pružanja usluge na području druge stranke;
- (h) „Raspored posebnih obveza” u slučaju Unije odnosi se na Prilog 8-A i njegove dodatke, a u slučaju Singapura na Prilog 8-B i njegove dodatke;
- (i) „korisnik usluga” znači svaka osoba koja prima uslugu ili se njome koristi;
- (j) „pružanje usluge” uključuje proizvodnju, distribuciju, stavljanje na tržište, prodaju i isporuku usluge;

- (k) „usluga druge stranke” znači usluga koja se pruža:
- i. s područja ili na području druge stranke ili, u slučaju pomorskog prijevoza, koja se pruža plovilom registriranim u skladu sa zakonima druge stranke ili koju pruža osoba druge stranke tako što upravlja plovilom i/ili se njime potpuno ili djelomično koristi; ili
 - ii. u slučaju pružanja usluge putem komercijalne prisutnosti ili prisutnosti fizičkih osoba, usluga koju pruža pružatelj usluga druge stranke;
- (l) „pružatelj usluge” znači svaka osoba koja pruža ili nastoji pružati uslugu, uključujući na temelju poslovnog nastana;
- (m) „usluga koja se pruža u okviru izvršavanja javnih ovlasti” znači sve usluge, osim usluge koja se pruža na komercijalnoj osnovi ili u tržišnom natjecanju s jednim pružateljem usluga ili više njih; i
- (n) „trgovina uslugama” znači pružanje usluge:
- i. s područja stranke na područje druge stranke („prekogranično”);
 - ii. na području stranke korisniku usluge druge stranke („korištenje u inozemstvu”);
 - iii. od strane pružatelja usluge jedne stranke, na temelju komercijalne prisutnosti na području druge stranke („komercijalna prisutnost”) ili
 - iv. od strane pružatelja jedne usluge stranke, na temelju prisutnosti fizičkih osoba te stranke, na području druge stranke („prisutnost fizičkih osoba”).

ODJELJAK B

PREKOGRANIČNO PRUŽANJE USLUGA

ČLANAK 8.3.

Područje primjene

Ovaj se odjeljak primjenjuje na mjere stranaka koje utječu na prekogranično pružanje svih usluga, osim:

- (a) audiovizualnih usluga;
- (b) nacionalne pomorske kabotaže¹; i
- (c) domaćih i međunarodnih usluga u zračnom prometu, neovisno o tome jesu li redovite ili ne, i usluga koje su neposredno povezane s ostvarivanjem prometnih prava, osim:
 - i. usluga popravaka i održavanja zrakoplova tijekom kojih je zrakoplov povučen iz prometa;

¹ Ne dovodeći u pitanje opseg aktivnosti koje se u skladu s mjerodavnim nacionalnim zakonodavstvom mogu smatrati kabotažom, nacionalna pomorska kabotaža u smislu ovog poglavlja obuhvaća prijevoz putnika ili robe između luke ili mjesta u državi članici Unije i druge luke ili mjesta u istoj državi članici Unije, uključujući njezin epikontinentalni pojas, kako je predviđeno u Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravu mora (dalje u tekstu „UNCLOS”), te promet čija se polazišna i odredišna točka nalaze u istoj luci ili mjestu u državi članici Unije.

- ii. usluga prodaje i stavljanja na tržište usluga u zračnom prometu; i
- iii. usluga računalnog sustava rezervacija.

ČLANAK 8.4.

Definicije

Za potrebe ovog odjeljka, „prekogranično pružanje usluga” znači pružanje usluge:

- (a) s područja jedne stranke na područje druge stranke; i
- (b) na području jedne stranke korisniku usluge druge stranke.

ČLANAK 8.5.

Pristup tržištu

1. U pogledu pristupa tržištu putem prekograničnog pružanja usluga, svaka stranka uslugama i pružateljima usluga druge stranke odobrava tretman koji nije nepovoljniji od onog predviđenog pod odredbama, ograničenjima i uvjetima koji su dogovoreni i navedeni u njezinu Rasporedu posebnih obveza.

2. U sektorima u kojima su preuzete obveze u vezi s pristupom tržištu, mjere koje svaka stranka ne smije donositi niti provoditi bilo na razini regionalne potpodjele ili na razini svojeg cjelokupnog područja, osim ako je drugačije navedeno u njezinu Rasporedu posebnih obveza, određene su kao:

- (a) ograničenja broja pružatelja usluga, u obliku brojčanih kvota, monopola, isključivih pružatelja usluga ili zahtjeva za ispitivanjem gospodarskih potreba¹;
- (b) ograničenja ukupne vrijednosti uslužnih transakcija ili imovine u obliku brojčanih kvota ili zahtjeva za ispitivanjem gospodarskih potreba; i
- (c) ograničenja ukupnog broja uslužnih poslova ili ukupne količine uslužnih proizvoda izražene u navedenim brojčanim jedinicama u obliku kvota ili zahtjeva za ispitivanjem gospodarskih potreba².

¹ Stavak 2. točka (a) uključuje mjere koje zahtijevaju od pružatelja usluge druge stranke da ima poslovni nastan u smislu članka 8.8. (Definicije) točke (d) ili da ima boravište na području stranke kao uvjet za prekogranično pružanje usluga.

² Ovom točkom nisu obuhvaćene mjere stranke koja ograničava ulazne vrijednosti za pružanje usluga.

ČLANAK 8.6.

Nacionalni tretman

1. U sektorima navedenima u njezinu Rasporedu posebnih obveza, a ovisno o svim uvjetima i odredbama utvrđenima u njemu, svaka stranka uslugama i pružateljima usluga druge stranke, u odnosu na sve mjere koje utječu na prekogranično pružanje usluga, odobrava tretman koji nije nepovoljniji od onog koji ona odobrava vlastitim sličnim uslugama i vlastitim sličnim pružateljima usluga.
2. Stranka može ispuniti zahtjev iz stavka 1. tako da uslugama i pružateljima usluga druge stranke odobri tretman koji je formalno jednak tretmanu koji odobrava vlastitim sličnim uslugama i pružateljima usluga ili koji se formalno razlikuje od njega.
3. Formalno jednak tretman ili formalno različit tretman smatra se manje povoljnim ako se njime mijenjaju uvjeti tržišnog natjecanja u korist usluga ili pružatelja usluga jedne stranke u usporedbi sa sličnim uslugama ili pružateljima usluga druge stranke.
4. Specifične obveze preuzete na temelju ovog članka ne tumače se tako da se od stranke zahtijeva da nadoknadi bilo kakav unutarnji konkurentski nepovoljniji položaj koji je posljedica stranog podrijetla odgovarajućih usluga ili pružatelja usluga.

ČLANAK 8.7.

Raspored posebnih obveza

1. Sektori koje je stranka liberalizirala u skladu s ovim odjeljkom i ograničenja pristupa tržištu i nacionalnog tretmana utvrđena u obliku rezervi, koja se primjenjuju na usluge i pružatelje usluga druge stranke u tim sektorima navedeni su u Rasporedu posebnih obveza dotične stranke.
2. Nijedna stranka ne smije donositi nove ili više diskriminirajuće mjere u vezi s uslugama ili pružateljima usluga druge stranke u odnosu na posebne obveze preuzete u skladu sa stavkom 1.

ODJELJAK C

POSLOVNI NASTAN

ČLANAK 8.8.

Definicije

Za potrebe ovog odjeljka:

- (a) „podružnica” pravne osobe znači mjesto poslovanja ili pravna osoba bez vlastite pravne osobnosti koja je proširenje matičnog tijela;

- (b) „gospodarska djelatnost” uključuje sve djelatnosti gospodarske naravi osim djelatnosti koje se obavljaju u okviru izvršavanja javnih ovlasti, tj. djelatnosti koje se ne obavljaju na komercijalnoj osnovi ili u tržišnom natjecanju s jednim gospodarskim subjektom ili više njih;
- (c) „poduzetnik” znači bilo koja osoba stranke koja nastoji obavljati ili obavlja gospodarsku djelatnost na temelju poslovnog nastana¹;
- (d) „poslovni nastan” znači:
 - i. osnivanje, stjecanje ili održavanje pravne osobe; ili
 - ii. osnivanje ili vođenje podružnice ili predstavništva

na području stranke u svrhu obavljanja gospodarske djelatnosti uključujući, ali ne ograničavajući se na pružanje usluge, s ciljem uspostavljanja ili održavanja trajnih gospodarskih veza; i

¹ Ako gospodarsku djelatnost ne obavlja izravno pravna osoba, nego se ona obavlja putem drugih oblika poslovnog nastana kao što su podružnica ili predstavništvo, poduzetniku (tj. pravnoj osobi) se ipak preko takve poslovne jedinice odobrava tretman predviđen za poduzetnike na temelju ovog Sporazuma. Takav tretman primjenjuje se i na poslovni nastan putem kojeg se obavlja gospodarska djelatnost i ne mora se proširiti na druge dijelove poduzetnika koji se nalaze izvan područja na kojem se gospodarska djelatnost obavlja.

- (e) „društvo kći” pravne osobe stranke znači pravna osoba koja je pod kontrolom druge pravne osobe te stranke, u skladu s njezinim domaćim pravom¹.

ČLANAK 8.9.

Područje primjene

Ovaj se odjeljak primjenjuje na mjere koje su stranke usvojile ili održavaju, a koje utječu na poslovni nastan u svim gospodarskim djelatnostima, osim:

- (a) rudarstva, proizvodnje i prerade² nuklearnih materijala;
- (b) proizvodnje ili trgovine oružjem, streljivom i ratnim materijalom;
- (c) audiovizualnih usluga;

¹ U svrhu dodatnog pojašnjenja, društvo kćer pravne osobe stranke može se odnositi i na pravnu osobu koja je društvo kćer drugog društva kćeri pravne osobe te stranke.

² Podrazumijeva se da prerada nuklearnih materijala uključuje sve aktivnosti sadržane u Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji svih gospodarskih djelatnosti Statističkog ureda Ujedinjenih naroda, Statistički dokumenti, Serija M, N 4, ISIC REV 3.1, 2002 kôd 2330.

- (d) nacionalne pomorske kabotaže¹; i
- (e) domaćih i međunarodnih usluga u zračnom prometu, neovisno o tome jesu li redovite ili ne, i usluga koje su neposredno povezane s ostvarivanjem prometnih prava, osim:
 - i. usluga popravaka i održavanja zrakoplova tijekom kojih je zrakoplov povučen iz prometa;
 - ii. usluga prodaje i stavljanja na tržište usluga u zračnom prometu; i
 - iii. usluga računalnog sustava rezervacija.

ČLANAK 8.10.

Pristup tržištu

1. U vezi s pristupom tržištu putem poslovnog nastana, svaka stranka poslovnim jedinicama i poduzetnicima druge stranke osigurava tretman koji nije nepovoljniji od tretmana predviđenog pod odredbama, ograničenjima i uvjetima koji su dogovoreni i navedeni u njezinu Rasporedu posebnih obveza.

¹ Ne dovodeći u pitanje opseg djelatnosti koje se mogu smatrati kabotažom u skladu s mjerodavnim nacionalnim zakonodavstvom, nacionalna pomorska kabotaža u skladu s ovim poglavljem obuhvaća prijevoz putnika ili robe između luke ili točke u državi članici Unije i druge luke ili točke u istoj državi članici Unije, između ostalog na kontinentalnom pojasu, kako je predviđeno u UNCLOS-u, te promet čija se polazišna i odredišna točka nalaze u istoj luci ili mjestu u državi članici Unije.

2. U sektorima u kojima su preuzete obveze u vezi s pristupom tržištu, mjere koje svaka stranka ne smije donositi niti provoditi bilo na razini regionalne potpodjele ili na razini svojeg cjelokupnog područja, osim ako je drugačije navedeno u njezinu Rasporedu posebnih obveza, određene su kao:

- (a) ograničenja broja poslovnih jedinica, u obliku brojčanih kvota, monopola, isključivih prava ili drugih zahtjeva za poslovni nastan kao što je ispitivanje gospodarskih potreba;
- (b) ograničenja ukupne vrijednosti transakcija ili imovine u obliku brojčanih kvota ili zahtjeva za ispitivanjem gospodarskih potreba;
- (c) ograničenja ukupnog broja poslova ili ukupne količine proizvodnje, izražene u određenim brojčanim jedinicama u obliku kvota ili zahtjeva za ispitivanjem gospodarskih potreba¹;
- (d) ograničenja sudjelovanja stranog kapitala u smislu ograničenja najvišeg dopuštenog postotka stranog udjela ili ukupne vrijednosti pojedinačnog ili skupnog stranog ulaganja;
- (e) mjere koje ograničavaju ili zahtijevaju posebne vrste pravne osobe ili zajedničkog pothvata putem kojih poduzetnik iz druge stranke može obavljati gospodarsku djelatnost; i

¹ Stavak 2. točke (a),(b) i (c) ne odnose se na mjere poduzete u svrhu ograničenja proizvodnje nekog poljoprivrednog proizvoda.

- (f) ograničenja ukupnog broja fizičkih osoba, osim ključnog osoblja i diplomiranih vježbenika kako su definirani u članku 8.13. (Područje primjene i definicije)¹, koje smiju biti zaposlene u određenom sektoru ili koje poduzetnik smije zaposliti i koje su nužne za obavljanje gospodarske djelatnosti ili s njom izravno povezane, u obliku brojčanih kvota ili zahtjeva za ispitivanjem gospodarskih potreba.

ČLANAK 8.11.

Nacionalni tretman

1. U sektorima upisanim u njezin Raspored posebnih obveza i u skladu s uvjetima i kvalifikacijama utvrđenima u tom rasporedu, u vezi sa svim mjerama koje utječu na poslovni nastan², svaka stranka poslovnim jedinicama i poduzetnicima druge stranke osigurava tretman koji nije nepovoljniji od tretmana koji odobrava svojim sličnim poslovnim jedinicama i poduzetnicima.
2. Stranka može ispuniti zahtjev iz stavka 1. time što poslovnim jedinicama i poduzetnicima druge stranke odobrava tretman koji je formalno jednak ili koji je formalno različit od onoga koji odobrava svojim sličnim poslovnim jedinicama i poduzetnicima.

¹ Podrazumijeva se da mjere ili ograničenja u vezi s ključnim osobljem ili diplomiranim vježbenicima podliježu primjeni članka 8.14. (Ključno osoblje i diplomirani vježbenici).

² Obveze iz ovog članka primjenjuju se i na mjere kojima se uređuje sastav upravnog odbora poslovne jedinice, kao što su zahtjevi u vezi s državljanstvom i rezidentnošću.

3. Formalno jednak tretman ili formalno različit tretman smatra se manje povoljnim ako se njime mijenjaju uvjeti tržišnog natjecanja u korist poslovnih jedinica i poduzetnika jedne stranke u usporedbi sa sličnim poslovnim jedinicama i poduzetnicima druge stranke.
4. Specifične obveze preuzete na temelju ovog članka ne tumače se tako da se od stranke zahtijeva da nadoknadi bilo kakav unutarnji konkurentski nepovoljniji položaj koji je posljedica stranog podrijetla odgovarajući poslovnih jedinica ili poduzetnika.

ČLANAK 8.12.

Raspored posebnih obveza

1. Sektori koje je stranka liberalizirala u skladu s ovim odjeljkom i ograničenja pristupa tržištu i nacionalnog tretmana utvrđena u obliku rezervi, koja se primjenjuju na poslovne jedinice i poduzetnike druge stranke u tim sektorima navedeni su u Rasporedu posebnih obveza prethodne stranke.
2. Nijedna stranka ne smije donositi nove ili više diskriminirajuće mjere u vezi s poslovnim jedinicama i poduzetnicima druge stranke u odnosu na posebne obveze preuzete u skladu sa stavkom 1.

ODJELJAK D

PRIVREMENA PRISUTNOST FIZIČKIH OSOBA U POSLOVNE SVRHE

ČLANAK 8.13.

Područje primjene i definicije

1. Ovaj se odjeljak primjenjuje na mjere stranaka u vezi s ulaskom i privremenim boravkom na njihovim područjima ključnog osoblja, diplomiranih vježbenika i prodavatelja poslovnih usluga u skladu s člankom 8.1. (Cilj i područje primjene) stavkom 4.
2. Za potrebe ovog odjeljka:
 - (a) „ključno osoblje” znači fizičke osobe zaposlene u pravnoj osobi stranke koja nije neprofitna organizacija i koje su odgovorne za osnivanje ili propisnu kontrolu poslovne jedinice te upravljanje njome i njezino funkcioniranje.

Ključno osoblje uključuje poslovne posjetitelje za potrebe poslovne jedinice koji su odgovorni za osnivanje poslovne jedinice i osobe premještene unutar poduzeća:

- i. „poslovni posjetitelji za potrebe poslovne jedinice” znači fizičke osobe koje rade na vodećem položaju i koje su odgovorne za osnivanje poslovne jedinice te koje ne sudjeluju u izravnim transakcijama sa stanovništvom i ne primaju naknadu iz izvora koji se nalazi u stranci domaćinu; i
- ii. „osobe premještene unutar poduzeća” znači fizičke osobe koje su zaposlene u pravnoj osobi stranke ili su, u slučaju stručnjaka koji pružaju poslovne usluge, barem godinu dana bili partneri u toj pravnoj osobi i koje su privremeno premještene u poslovnu jedinicu (to može biti društvo kći, podružnica ili glavno društvo poduzeća) na području druge stranke i koje moraju pripadati jednoj od sljedećih kategorija:
 - 1. „rukovoditelji”, što znači fizičke osobe u pravnoj osobi koje upravljaju poslovanjem poslovne jedinice, imaju široke ovlasti za donošenje odluka te se uglavnom nalaze pod općim nadzorom ili vodstvom uprave ili dioničara poduzeća ili osobe koja obnaša istovjetnu dužnost i koje ne izvršavaju izravno zadaće povezane s konkretnim pružanjem usluge ili usluga pravne osobe;

2. „direktori”, što znači fizičke osobe na vodećim položajima u pravnoj osobi koje prvenstveno upravljaju poslovanjem poslovne jedinice, a pod općim su nadzorom ili vodstvom viših rukovoditelja, uprave ili dioničara poduzeća ili osobe koja obnaša istovjetnu dužnost, uključujući:
- (aa) vođenje poslovne jedinice ili njezina odjela ili pododjela;
 - (bb) nadziranje i kontroliranje rada drugog nadzornog, stručnog ili rukovodećeg osoblja; i
 - (cc) ovlast da osobno zapošljavaju i otpuštaju ili da preporučuju zapošljavanje, otpuštanje ili druge kadrovske mjere; ili
3. „stručnjaci”, što znači fizičke osobe zaposlene u pravnoj osobi koje posjeduju posebno znanje ili stručnost ključne za proizvodnju, istraživačku opremu, tehnike ili upravljanje poslovnom jedinicom; pri procjeni takvog znanja uzimat će se u obzir ne samo znanje specifično za poslovnu jedinicu, već i, ako je to relevantno, ima li ta osoba visoki stupanj stručne osposobljenosti za vrstu posla ili djelatnosti koja zahtijeva specifično tehničko znanje, uključujući članstvo u ovlaštenoj strukovnoj udruzi;

- (b) „diplomirani vježbenici” znači fizičke osobe koje su najmanje godinu dana zaposlene u pravnoj osobi stranke, koje imaju sveučilišnu diplomu i koje su privremeno premještene u poslovnu jedinicu na području druge stranke, za potrebe karijernog razvoja ili osposobljavanja za poslovne tehnike ili metode¹; i
- (c) „prodavatelji poslovnih usluga” znači fizičke osobe koje su predstavnici pružatelja usluge jedne stranke koji traže privremeni ulazak na područje druge stranke radi pregovora o prodaji usluga ili sklapanja ugovora o prodaji usluga za tog pružatelja usluga i koje ne sudjeluju u izravnim prodajama stanovništvu niti primaju naknadu iz izvora koji se nalazi u stranci domaćinu.

¹ Od poslovne jedinice primatelja može se zahtijevati da dostavi na prethodno odobrenje program osposobljavanja kojim je obuhvaćeno trajanje boravka kako bi se dokazalo da je svrha boravka osposobljavanje. Nadležna tijela mogu tražiti da osposobljavanje bude povezano sa stečenom sveučilišnom diplomom.

ČLANAK 8.14.

Ključno osoblje i diplomirani vježbenici

1. Za svaki sektor koji je liberaliziran u skladu s odjeljkom C (Poslovni nastan) i podložno eventualnim rezervama navedenima u njezinu Rasporedu posebnih obveza, svaka stranka dopušta poduzetnicima druge stranke da u svojim poslovnim jedinicama privremeno zapošljavaju fizičke osobe te druge stranke, pod uvjetom da su ti zaposlenici ključno osoblje ili diplomirani vježbenici kako su definirani u članku 8.13. (Područje primjene i definicije). Privremeni ulazak i boravak dopušta se na razdoblje do tri godine za osobe premještene unutar poduzeća, 90 dana u razdoblju od 12 mjeseci za poslovne posjetitelje za potrebe poslovne jedinice i godinu dana za diplomirane vježbenike. Za osobe premještene unutar poduzeća to se razdoblje može produžiti za još dvije dodatne godine, podložno domaćem pravu.¹
2. Za svaki sektor koji je liberaliziran u skladu s odjeljkom C (Poslovni nastan), mjere koje stranka ne smije zadržati niti donijeti, osim ako je drugačije navedeno u njezinu Rasporedu posebnih obveza, definirane su kao ograničenja ukupnog broja fizičkih osoba koje poduzetnik može premjestiti kao ključno osoblje ili diplomirane vježbenike u određeni sektor u obliku brojčanih kvota ili zahtjeva za provjerom gospodarskih potreba i kao diskriminatorna ograničenja.

¹ Podrazumijeva se da, ne dovodeći u pitanje članak 8.1. (Cilj i područje primjene) stavak 4., boravak na području stranke u skladu s tim odredbama ne daje pravo osobi premještenoj unutar poduzeća da zatraži stalno boravište ili državljanstvo te stranke.

ČLANAK 8.15.

Prodavatelji poslovnih usluga

Za svaki sektor koji je liberaliziran u skladu s odjeljkom B (Prekogranično pružanje usluga) ili odjeljkom C (Poslovni nastan) i koji podliježe eventualnim rezervama iz njezina Rasporeda posebnih obveza, svaka stranka dopušta privremeni ulazak i boravak prodavatelja poslovnih usluga u razdoblju do 90 dana u bilo kojem dvanaestomjesečnom razdoblju.¹

ODJELJAK E

REGULATORNI OKVIR

PODODJELJAK 1.

ODREDBE OPĆE PRIMJENE

ČLANAK 8.16.

Uzajamno priznavanje stručnih kvalifikacija

1. Ničim u ovom članku ne sprečava se stranku da od fizičkih osoba zahtijeva posjedovanje nužnih kvalifikacija i/ili radnog iskustva koji su predviđeni za predmetno područje djelatnosti na području na kojem se usluga pruža.

¹ Ovim člankom ne dovode se u pitanje prava i obveze koje proizlaze iz bilateralnih sporazuma o izuzeću od obveze posjedovanja vize između Singapura i država članica Unije.

2. Stranke potiču relevantna stručna tijela na svojim područjima da izrade i dostave zajedničku preporuku o uzajamnom priznavanju Odboru za trgovinu uslugama, ulaganja i javnu nabavu koji je osnovan u skladu s člankom 16.2. (Specijalizirani odbori). Takva preporuka mora se potkrijepiti dokazima o:

- (a) gospodarskoj vrijednosti predviđenog sporazuma o uzajamnom priznavanju stručnih kvalifikacija (dalje u tekstu: „Sporazum o uzajamnom priznavanju”); i
- (b) usklađenosti režima stranaka, tj. stupnju usklađenosti kriterija koje svaka stranka primjenjuje na odobravanje, izdavanje dozvola, obavljanje djelatnosti i certificiranje poduzetnika i pružatelja usluga.

3. Nakon primitka zajedničke preporuke Odbor za trgovinu uslugama, ulaganja i javne nabave u razumnom roku preispituje zajedničku preporuku kako bi utvrdio je li ona u skladu s ovim Sporazumom.

4. Ako se na temelju informacija predviđenih u stavku 2. utvrdi da je preporuka u skladu s ovim Sporazumom, stranke poduzimaju potrebne korake, putem svojih nadležnih tijela ili ovlaštenih predstavnika, kako bi dogovorile Sporazum o uzajamnom priznavanju.

ČLANAK 8.17.

Transparentnost

Svaka stranka odmah odgovara na sve zahtjeve druge stranke koji se odnose na posebne informacije o svim mjerama opće primjene ili o međunarodnim sporazumima koji su povezani s ovim poglavljem ili na njega utječu. Svaka stranka također uspostavlja jednu ili više točaka za upite na temelju članka 13.4. (Upiti i kontaktne točke) radi pružanja, na zahtjev, posebnih informacija o svim takvim pitanjima poduzetnicima i pružateljima usluga druge stranke.

PODODJELJAK 2.

DOMAĆI PROPISI

ČLANAK 8.18.

Područje primjene i definicije

1. Ovaj se pododjeljak primjenjuje na mjere stranaka u vezi sa zahtjevima koji se odnose na izdavanje dozvola i postupcima izdavanja dozvola ili zahtjevima i postupcima u vezi s kvalifikacijama koji utječu na:

(a) prekogranično pružanje usluga kako je definirano u članku 8.4. (Definicije);

- (b) osnivanje pravnih i fizičkih osoba na njihovu području kako je definirano u članku 8.8. (Definicije); ili
 - (c) privremeni boravak fizičkih osoba na njihovu području kako je navedeno u članku 8.13. (Područje primjene i definicije).
2. Ovaj se pododjeljak primjenjuje samo na sektore u kojima je stranka preuzela posebne obveze i u mjeri u kojoj se primjenjuju te posebne obveze.
3. Ovaj se pododjeljak ne primjenjuje u mjeri u kojoj mjere predstavljaju ograničenja kako je predviđeno u člancima 8.5. (Pristup tržištu) i 8.10. (Pristup tržištu) ili u člancima 8.6. (Nacionalni tretman) i 8.11. (Nacionalni tretman).
4. Za potrebe ovog pododjeljka:
- (a) „nadležna tijela” znači tijela središnje, regionalne ili lokalne vlasti ili sva nevladina tijela koja izvršavaju ovlasti koje su im dodijelila tijela središnje, regionalne ili lokalne vlasti, koja donose odluke o odobrenju za pružanje usluge, između ostalog putem poslovnog nastana, ili o odobrenje za pokretanje gospodarske djelatnosti osim pružanja usluga;
 - (b) „postupci izdavanja dozvola” znači administrativna ili postupovna pravila koja moraju poštovati fizičke ili pravne osobe kako bi dokazale usklađenost sa zahtjevima u vezi s izdavanjem dozvola kada traže odobrenje za pružanje usluge ili pokretanje gospodarske djelatnosti osim pružanja usluga, što uključuje izmjenu ili produljenje dozvole;

- (c) „zahtjevi u vezi s izdavanjem dozvola” znači bitni zahtjevi, osim zahtjeva u vezi s kvalifikacijama, koje mora zadovoljavati fizička ili pravna osoba kako bi dobila, izmijenila ili produljila odobrenje za pružanje usluge ili pokretanje gospodarske djelatnosti, osim pružanja usluga;
- (d) „postupci u vezi s kvalifikacijama” znači administrativna ili postupovna pravila koje fizička osoba mora poštovati kako bi dokazala usklađenost sa zahtjevima u vezi s kvalifikacijama u svrhu dobivanja odobrenja za pružanje usluge; i
- (e) „zahtjevi u vezi s kvalifikacijama” znači bitni zahtjevi koji se odnose na nadležnost fizičke osobe za pružanje usluge i s kojima je potrebno dokazati usklađenosti u svrhu dobivanja odobrenja za pružanje usluge.

ČLANAK 8.19.

Uvjeti za izdavanje dozvola i kvalifikacije

1. Svaka stranka osigurava da se mjere koje se odnose na zahtjeve u vezi s izdavanjem dozvola i postupcima izdavanja dozvola kao i na zahtjeve i postupke u vezi s kvalifikacijama temelje na kriterijima koji su:
 - (a) jasni;
 - (b) objektivni i transparentni; i
 - (c) unaprijed utvrđeni i dostupni javnosti i zainteresiranim osobama.

2. Ovisno o dostupnosti, odobrenje ili dozvola dodjeljuju se čim se, na temelju odgovarajućeg ispitivanja, utvrdi da su ispunjeni uvjeti.

3. Svaka stranka održava ili osniva sudbene, arbitražne ili upravne tijela ili postupke koji, na zahtjev pogođenog poduzetnika ili pružatelja usluge, osiguravaju hitno preispitivanje upravnih odluka koje utječu na poslovni nastan, prekogranično pružanje usluga ili privremeni boravak fizičkih osoba iz poslovnih razloga te, u slučajevima u kojima je to opravdano, odgovarajuće korektivne mjere. Ako takvi postupci nisu neovisni o tijelu nadležnom za donošenje upravne odluke, stranka osigurava da se postupcima doista osigura objektivno i nepristrano preispitivanje.

Ovaj se stavak ne smije se tumačiti kao da se od stranke zahtijeva uspostavljanje takvih sudova ili postupaka i onda kada to ne bi bilo u skladu s njihovom ustavnom strukturom ili njihovim pravnim sustavom.

ČLANAK 8.20.

Postupci izdavanja dozvola i postupci u vezi s kvalifikacijama

1. Svaka stranka osigurava da su postupci i formalnosti izdavanja dozvola te postupci i formalnosti u vezi kvalifikacijama što jednostavniji te da ne dovode do nepotrebnog kompliciranja ili odgode u pružanju usluge. Sve pristojbe za izdavanje dozvola ili odobrenja¹ koje mogu nastati podnositeljima zahtjeva na temelju zahtjeva trebale bi biti primjerene i ne bi same po sebi trebale ograničavati pružanje usluge.

¹ Pristojbe za izdavanje dozvola ili odobrenja ne uključuju plaćanja za dražbe, natječaje ili druge nediskriminatorne načine dodjele koncesija ili obvezne doprinose na pružanje univerzalne usluge.

2. Svaka stranka osigurava da nadležno tijelo u procesu izdavanja dozvola ili odobrenja primjenjuje postupke i donosi odluke koji su nepristrani u odnosu na sve podnositelje zahtjeva. Nadležno tijelo trebalo bi donositi odluke na neovisan način i ne bi smjelo biti odgovorno pružatelju usluga za kojeg se traži dozvola ili odobrenje.
3. Ako postoje posebni rokovi za podnošenje zahtjeva, podnositelj zahtjeva mora imati dovoljno vremena za podnošenje zahtjeva. Nadležno tijelo bez odgode započinje s obradom takvih zahtjeva. Ako je to moguće, zahtjevi podneseni u elektroničkom obliku trebali bi se prihvaćati pod istim uvjetima izvornosti kao i zahtjevi na papiru.
4. Svaka stranka osigurava dovršavanje obrade zahtjeva, uključujući donošenje konačne odluke, u razumnom roku od podnošenja potpunog zahtjeva. Svaka stranka nastoji utvrditi normalan vremenski okvir za obradu zahtjeva.
5. Ako nadležno tijelo smatra da je zahtjev nepotpun, ono mora, u razumnom roku od primitka tog zahtjeva, obavijestiti podnositelja zahtjeva o tome da je zahtjev nepotpun i, u mjeri u kojoj je to izvedivo, utvrditi koje su dodatne informacije potrebne za nadopunjavanje zahtjeva te pružiti podnositelju zahtjeva priliku za ispravljanje nedostataka.
6. Ako je to moguće, umjesto izvornih dokumenata trebalo bi prihvaćati ovjerene preslike.

7. Ako nadležno tijelo odbije zahtjev, ono bez odgode obavješćuje podnositelja zahtjeva o tome pisanim putem. Podnositelj zahtjeva u načelu bi trebao, ako on to zatraži, biti obaviješten i o razlozima odbijanja zahtjeva te o roku u kojem je protiv odluke moguće podnijeti žalbu. Ako je to primjenjivo, podnositelju zahtjeva trebalo bi biti dopušteno da, u razumnom roku, ponovno preda zahtjev.

8. Svaka stranka osigurava da dozvola ili odobrenje, nakon što su dodijeljeni, počnu proizvoditi učinke bez odgode u skladu s uvjetima koji su u njima utvrđeni.

PODODJELJAK 3.

RAČUNALNE USLUGE

ČLANAK 8.21.

Računalne usluge

1. Stranke su suglasne s dogovorom utvrđenim u sljedećim stavcima u odnosu na računalne usluge koje su liberalizirane u skladu s odjeljkom B (Prekogranično pružanje usluga), odjeljkom C (Poslovni nastan) i odjeljkom D (Privremeni boravak fizičkih osoba u poslovne svrhe).

2. Stranke su suglasne da CPC¹ 84, šifra Ujedinjenih naroda koja se koristi za opis računalnih i povezanih usluga, obuhvaća sve računalne i povezane usluge. Tehnološki razvoj doveo je do povećanja ponude tih usluga u paketima povezanih usluga koje uključuju neke ili sve osnovne funkcije iz stavka 3. Na primjer, kod usluga poput iznajmljivanja diskovnog prostora na poslužitelju internetskih stranica ili domene, usluge rudarenja podataka (*data mining*) i umreženih računalnih sustava svaka se sastoji od kombinacije osnovnih funkcija računalnih usluga.

3. Računalne i povezane usluge, bez obzira na to pružaju li se putem mreže, uključujući internet, obuhvaćaju sve usluge kojima se pruža nešto od navedenog ili bilo koja kombinacija navedenog:

- (a) savjetovanje, prilagodba, izrada strategija, analiza, planiranje, izrada specifikacija, dizajn, razvoj, instalacija, provedba, integracija, ispitivanje, uklanjanje bugova, ažuriranje, podrška, tehnička pomoć ili upravljanje računalima ili računalnim programima ili za računala ili računalne programe;
- (b) savjetovanje, izrada strategija, analiza, planiranje, izrada specifikacija, dizajn, razvoj, instalacija, provedba, integracija, ispitivanje, uklanjanje bugova, ažuriranje, prilagodba, održavanje, podrška, tehnička pomoć, upravljanje ili uporaba softvera ili za softvere²;

¹ „CPC” znači Središnja klasifikacija proizvoda koju je utvrdio Ured za statistiku Ujedinjenih naroda, Statistički dokumenti, serija M, br. 77, CPC prov, 1991.

² Pojam „softver” znači niz uputa koje omogućuju rad i komunikaciju računala. Za određene aplikacije može se razviti niz različitih programa (aplikacije) i korisnik može birati između gotovih programa (gotovi softver), razvoja specifičnih programa za određene potrebe (prilagođeni softver) ili korištenja njihove kombinacije.

- (c) obrada podataka, pohrana podataka, iznajmljivanje diskovnog prostora na poslužitelju ili usluge baze podataka;
- (d) usluge održavanja i popravka uredskih strojeva i opreme, uključujući računala; i
- (e) usluge osposobljavanja osoblja klijenata u vezi sa softverom, računalima ili računalnim sustavima, koje nisu drugdje razvrstane.

4. Stranke su suglasne da, u mnogim slučajevima, računalne i povezane usluge omogućuju pružanje drugih usluga¹ i elektroničkim i drugim sredstvima. Međutim, u takvim slučajevima, postoji važna razlika između računalnih i povezanih usluga (npr. iznajmljivanje diskovnog prostora na poslužitelju mrežnih stranica ili aplikacije) i drugih usluga² čije pružanje omogućuje računalna i povezana usluga. Druga usluga, neovisno o tome omogućuju li je računalna i povezana usluga, nije obuhvaćena CPC-om 84.

¹ Npr. W/120.1.A.b. (računovodstvene, revizijske i knjigovodstvene usluge), W/120.1.A.d. (arhitektonske usluge), W/120.1.A.h. (liječničke i zubarske usluge), W/120.2.D (audiovizualne usluge), W/120.5. (obrazovne usluge).

² Vidi prethodnu bilješku.

PODODJELJAK 4.

POŠTANSKE USLUGE

ČLANAK 8.22.

Sprečavanje prakse protivne tržišnom natjecanju u sektoru poštanskih usluga¹

Svaka stranka uvodi ili održava odgovarajuće mjere² kako bi spriječila pružatelje poštanskih usluga koji su samostalno ili zajedno vodeći pružatelji poštanskih usluga na relevantnom tržištu da sudjeluju u praksama protivnima tržišnom natjecanju ili da ih nastavljaju.

ČLANAK 8.23.

Neovisnost regulatornih tijela

Regulatorna tijela neovisna su i ne odgovaraju za svoj rad pružateljima poštanskih usluga. Odluke i postupci regulatornih tijela moraju biti nepristrani prema svim sudionicima na tržištu.

¹ Podrazumijeva se da se članak 8.22. (Sprečavanje prakse protivne tržišnom natjecanju u sektoru poštanskih usluga) primjenjuje samo na mjere koje se odnose na osnovne pismovne usluge.

² Održavanje odgovarajućih mjera uključuje djelotvorno izvršavanje tih mjera.

PODODJELJAK 5.

TELEKOMUNIKACIJSKE USLUGE

ČLANAK 8.24.

Područje primjene

1. Ovaj se pododjeljak primjenjuje na mjere koje utječu na trgovinu telekomunikacijskim uslugama i u njemu su utvrđena načela regulatornog okvira za telekomunikacijske usluge koje su liberalizirane na temelju odjeljaka od B do D.
2. Ovaj se pododjeljak ne primjenjuje na mjere koje je stranka donijela ili ih održava u vezi s kabelskom distribucijom ili emitiranjem radijskih ili televizijskih programa.
3. Ništa se u ovom pododjeljku ne tumači kao da se od stranke:
 - (a) zahtijeva da pružatelju usluge druge stranke odobri uspostavljanje, izgradnju, pribavljanje, unajmljivanje, korištenje ili pružanje telekomunikacijskih mreža ili usluga različitih od onih predviđenih u Rasporedu posebnih obveza; ili
 - (b) zahtijeva da uspostavi, pribavi, unajmi, koristi ili pruža telekomunikacijske mreže ili usluge ako se takve mreže ili usluge ne pružaju javnosti općenito ili da prisili pružatelja usluge da to učini.

4. Svaka stranka određuje, održava, mijenja ili ukida prava i obveze pružatelja usluga predviđene u članku 8.26. (Pristup i korištenje javnih telekomunikacijskih mreža i usluga), članku 8.28. (Međupovezivanje), članku 8.29. (Međupovezivanje s glavnim pružateljima usluga), članku 8.30. (Postupanje glavnih pružatelja usluga), članku 8.32. (Izdvojeni dijelovi mreže), članku 8.33. (Zajedničko korištenje), članku 8.34. (Preprodaja), članku 8.35. (Dijeljenje opreme), članku 8.36. (Pružanje usluga iznajmljenih vodova) i članku 8.38. (Podmorske postaje za uzemljenje kabela) na način koji je u skladu s domaćim pravom i unutarnjim postupcima kojima se uređuje njezino telekomunikacijsko tržište. U slučaju Unije, takvi postupci iziskuju analizu, predviđenu u mjerodavnom zakonodavstvu Unije, relevantnih tržišta proizvoda i usluga koju provode regulatori u Uniji, određivanje pojedinog pružatelja usluga kao pružatelja usluga sa značajnom tržišnom snagom i odluku regulatornih tijela da, na temelju takve analize, odrede, zadrže, izmijene ili ukinu takva prava i obveze.

ČLANAK 8.25.

Definicije

Za potrebe ovog pododjeljka:

- (a) „usluga radiodifuzije” znači neprekinut lanac žičanog ili bežičnog prijenosa, bez obzira na mjesto izvornog prijenosa, koji je potreban za primanje ili prikazivanje zvučnih ili vizualnih programskih signala cijeloj javnosti ili dijelu javnosti, ali ne obuhvaća poveznice između operatora;

- (b) „krajnji korisnik” znači korisnik usluge kojem se pruža javna telekomunikacijska mreža ili usluga, osim za uporabu u daljnjem pružanju javne telekomunikacijske mreže ili usluge;
- (c) osnovna infrastruktura znači infrastruktura javne telekomunikacijske mreže ili usluge koju:
 - i. isključivo ili pretežno osigurava jedan pružatelj ili ograničen broj pružatelja; i
 - ii. za pružanje usluge nije ih moguće ekonomski ili tehnički nadomjestiti;
- (d) „međusobno povezivanje” znači povezivanje s pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga kako bi se korisnicima jednog pružatelja omogućilo komuniciranje s korisnicima drugog pružatelja i pristup uslugama koje pruža drugi pružatelj;
- (e) „glavni pružatelj” znači pružatelj javne telekomunikacijske mreže ili usluga koji može materijalno utjecati na uvjete sudjelovanja, uzimajući u obzir cijenu i zalihe, na relevantnom tržištu javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga zahvaljujući:
 - i. kontroli nad bitnom opremom; ili
 - ii. korištenju svojeg položaja na tržištu;

- (f) „nediskriminatoran” znači tretman koji nije nepovoljniji od tretmana odobrenog bilo kojem drugom korisniku sličnih javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga u sličnim okolnostima;
- (g) „prenosivost broja” znači mogućnost koja se nudi krajnjim korisnicima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga da prilikom prelaska na sličnog pružatelja javne telekomunikacijske mreže ili usluga, zadrže, na istoj lokaciji, postojeće telefonske brojeve bez narušavanja kvalitete, pouzdanosti ili pristupačnosti;
- (h) „javna telekomunikacijska mreža” je telekomunikacijska mreža koja je potrebna stranci za pružanje telekomunikacijskih usluga između definiranih završnih točaka mreže;
- (i) „javna telekomunikacijska usluga” znači bilo koja telekomunikacijska usluga za koju stranka zahtijeva, izričito ili na temelju činjenica, da se pruža općoj javnosti;
- (j) „podmorska postaja za uzemljenje kabela” znači prostorije i zgrade u kojima završavaju međunarodni podmorski kabeli i povezuju se agregacijskim vezama;
- (k) „telekomunikacije” znače prijenos i prijam signala bilo kojim elektromagnetskim sredstvom;

- (l) „telekomunikacijske usluge” znači sve usluge koje se sastoje od prijenosa i primanja elektromagnetskih signala, ali isključuje uslugu radiodifuzije i gospodarske djelatnosti koje se sastoje od pružanja sadržaja koji zahtijeva prijenos putem telekomunikacijskih mreža; i
- (m) „telekomunikacijsko regulatorno tijelo” znači nacionalno tijelo ili nacionalna tijela zadužena za uređivanje telekomunikacija.

ČLANAK 8.26.

Pristup javnim telekomunikacijskim mrežama i uslugama i njihovo korištenje

1. Svaka stranka osigurava da svi pružatelji usluga druge stranke imaju pristup i koriste sve javne telekomunikacijske mreže i usluge koje se nude na njezinu području ili preko njezinih granica, uključujući privatne iznajmljene vodove, pod razumnim, nediskriminatornim i transparentnim uvjetima, uključujući kako je utvrđeno u stavcima 2. i 3.
2. Svaka stranka osigurava da je takvim pružateljima usluga dopušteno:
 - (a) kupnja ili unajmljivanje te spojanje terminalne ili druge opreme koja ima sučelja s javnom telekomunikacijskom mrežom;

- (b) međusobno povezivanje privatnih unajmljenih ili vlastitih vodova s javnim telekomunikacijskim mrežama i uslugama na njezinu području ili preko njezinih granica ili s unajmljenim vodovima ili vodovima u vlasništvu drugih pružatelja usluga; i
- (c) korištenje operativnih protokola po izboru, uz one koji su nužni za osiguranje dostupnosti telekomunikacijskih mreža i usluga općoj javnosti.

3. Svaka stranka svim pružateljima usluga druge stranke osigurava mogućnost korištenja javnih telekomunikacijskih mreža i usluga za prijenos informacija unutar njezina područja ili preko njezinih granica, između ostalog za unutarkorporacijske telekomunikacije takvih pružatelja usluga i za pristup informacijama sadržanima u bazama podataka ili drugačije pohranjenima u strojno čitljivom obliku na području bilo koje od stranaka. Nove ili izmijenjene mjere stranke koje značajno utječu na takvu uporabu prijavljuju se drugoj stranci i podliježu savjetovanju.

ČLANAK 8.27.

Povjerljivost podataka

Svaka stranka osigurava povjerljivost telekomunikacijskih i povezanih podataka o prometu putem bilo koje telekomunikacijske mreže ili usluge bez ograničavanja trgovine uslugama.

ČLANAK 8.28.

Međupovezivanje¹

1. Svaka stranka osigurava da pružatelj usluga koji je ovlašten pružati javne telekomunikacijske mreže ili usluge ima pravo i obvezu dogovoriti se o međupovezivanju s drugim pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga. Međupovezivanje bi se trebalo dogovoriti na temelju komercijalnih pregovora između predmetnih stranaka.
2. Regulatorna tijela osiguravaju da pružatelji usluga koji pribave informacije od drugih poduzeća tijekom procesa pregovaranja o aranžmanima za međusobno povezivanje te informacije rabe samo u svrhu za koju su one dane i da uvijek poštuju povjerljivost informacija koje se prenose ili pohranjuju.

¹ Za potrebe ovog članka i članka 8.30. (Postupanje glavnih pružatelja usluga), određivanje pružatelja javnih telekomunikacijskih mreža i usluga kao glavnog pružatelja u skladu je s domaćim pravom i postupcima svake stranke.

ČLANAK 8.29.

Međusobno povezivanje s glavnim pružateljima usluga

1. Svaka stranka osigurava da svaki glavni pružatelj usluga na svom području pruža međupovezivanje za prostorije i opremu ponuditelja javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga druge stranke na bilo kojoj tehničkoj točki u mreži glavnog ponuditelja. Takvo se međupovezivanje pruža:
 - (a) pod nediskriminatornim uvjetima (uključujući tehničke norme i specifikacije) i cijenama te u kvaliteti koja nije lošija od kvalitete vlastitih sličnih usluga takvog glavnog pružatelja usluga ili sličnih usluga nepovezanih pružatelja javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga, ili njegovih podružnica ili drugih povezanih društava;
 - (b) pravovremeno, prema odredbama i uvjetima (uključujući tehničke norme i specifikacije) te troškovno usmjerenim cijenama koje su transparentne, opravdane, uzimaju u obzir ekonomsku izvedivost te dovoljno izdvojene da pružatelj ne treba plaćati mrežne komponente ili infrastrukturu koje mu nisu potrebne za pružanje usluge; i
 - (c) na zahtjev, u točkama koje se, uz točke završavanja mreže, nude većini pružatelja usluga javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga, po cijenama koje odražavaju trošak izgradnje potrebne nužne opreme.

2. Svaka stranka osigurava da glavni pružatelji usluga na njezinu području objave svoje sporazume o međupovezivanju ili standardnu ponudu za međupovezivanje.
3. Postupci koji se primjenjuju na glavnog pružatelja usluge u vezi s međupovezivanjem moraju biti javno dostupni.
4. Ako pružatelji javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga ne mogu riješiti sporove u vezi s uvjetima i cijenama prema kojima glavni pružatelj usluge treba pružati uslugu međupovezivanja, oni se obraćaju regulatornom tijelu koje nastoji riješiti sporove u najkraćem mogućem roku, a u svakom slučaju u roku od 180 dana od kada su mu upućeni, s tim da rješavanje složenih sporova može trajati duže od 180 dana.

ČLANAK 8.30.

Postupanje glavnih pružatelja usluga

1. Svaka stranka može odrediti glavnom pružatelju usluga obveze nediskriminacije u vezi s međupovezivanjem ili pristupom.
2. Obvezama nediskriminacije posebno se osigurava da glavni pružatelj primjenjuje istovjetne uvjete u istovjetnim okolnostima prema drugim pružateljima usluga koji pružaju istovjetne usluge te da pruži usluge i informacije drugima pod istim uvjetima i iste kakvoće kao za vlastite usluge ili usluge svojih podružnica ili partnera.

ČLANAK 8.31.

Mjere zaštite tržišnog natjecanja protiv glavnih pružatelja usluga

Svaka stranka uvodi ili zadržava odgovarajuće mjere¹ u svrhu sprečavanja pružatelja javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga koji su, samostalno ili zajedno, glavni pružatelj poštanskih usluga na svojem području od sudjelovanja u praksi kojom se narušava tržišno natjecanje ili nastavljanja te prakse. Ta praksa narušavanja tržišnog natjecanja uključuje posebno:

- (a) sudjelovanje u unakrsnom subvencioniranju ili cjenovnom istiskivanju kojim se narušava tržišno natjecanje;
- (b) uporabu informacija dobivenih od konkurencije, što ima za posljedicu narušavanje tržišnog natjecanja;
- (c) nedavanje na raspolaganje pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga pravovremenih tehničkih informacija o ključnoj opremi i komercijalno važnih informacija koje su im potrebne za pružanje telekomunikacijskih usluga;
- (d) određivanje cijena za usluge na način kojim se nerazumno ograničava tržišno natjecanje, kao što su predatorske cijene.

¹ Održavanje odgovarajućih mjera uključuje djelotvorno izvršavanje tih mjera.

ČLANAK 8.32.

Izdvojeni elementi mreže

1. Svaka stranka određuje glavnim pružateljima usluga obvezu ispunjavanja razumnih zahtjeva za pristup i korištenje određenih dijelova mreže i povezane opreme u bilo kojoj tehnički izvedivoj točki, na temelju izdvojenosti, pravovremeno i pod uvjetima koji su razumni, transparentni i nediskriminatorni, te posebno:
 - (a) davanje pristupa određenim dijelovima mreže i/ili opremi, uključujući pristup dijelovima mreže koji nisu aktivni i/ili izdvojen pristup lokalnoj petlji u svrhu, između ostalog, ponuda za preprodaju korisničkih linija;
 - (b) dopuštanje otvorenog pristupa tehničkim sučeljima, protokolima ili drugim ključnim tehnologijama koje su prijeko potrebne za interoperabilnost usluga ili usluga virtualnih mreža;
 - (c) pružanje usluge zajedničkog pristupa; i
 - (d) pružanje usluga koje su potrebne za osiguranje interoperabilnosti usluga za korisnike.
2. Kada stranka razmatra obveze iz stavka 1., ona između ostalog može uzeti u obzir sljedeće čimbenike:
 - (a) tehničku i gospodarsku održivost korištenja ili postavljanja konkurentne opreme, uzimajući u obzir prirodu i vrstu predmetnog međupovezivanja i pristupa, uključujući održivost drugih proizvoda veleprodajnog pristupa kao što je pristup kabelskim kanalima;

- (b) izvedivost pružanja predloženog pristupa, s obzirom na dostupni kapacitet;
- (c) početno ulaganje kapitala vlasnika opreme, uzimajući u obzir rizik povezan s ulaganjem; i
- (d) potrebu za zaštitom djelotvornog i održivog tržišnog natjecanja.

ČLANAK 8.33.

Zajedničko korištenje

1. Svaka stranka osigurava da glavni pružatelji usluga na njezinu području pravovremeno omogućuju pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga zajedničko korištenje opreme potrebne za međupovezivanje ili pristup izdvojenim dijelovima mreže pod uvjetima koji su razumni i nediskriminatorni.
2. Svaka stranka može odrediti u skladu sa svojim domaćim pravom mjesta na kojima zahtijeva od glavnih pružatelja usluga na svome području da omoguće zajedničko korištenje iz stavka 1.

ČLANAK 8.34.

Preprodaja

Svaka stranka osigurava da glavni pružatelji usluga na njezinu području nude za preprodaju pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga druge stranke javne telekomunikacijske usluge koje takvi glavni pružatelji usluga pružaju u maloprodaji krajnjim korisnicima u skladu s odredbama ovog pododjeljka i, posebno, članka 8.32. (Izdvojeni dijelovi mreže).

ČLANAK 8.35.

Dijeljenje opreme

1. Svaka stranka može, uzimajući u obzir načelo proporcionalnosti, odrediti glavnom pružatelju usluga koji ima pravo postaviti opremu na objekte u javnom ili privatnom vlasništvu te ispod ili iznad tih objekata obvezu dijeljenja te opreme ili objekata, između ostalog zgrada, ulaza u zgrade, kablova u zgradama, stupova, antena, tornjeva i drugih pomoćnih konstrukcija, stupova, kabelskih kanala vodova, šahtova i ormarića.
2. Svaka stranka može u skladu s domaćim pravom odrediti opremu kojoj glavni pružatelji usluga na njezinu području moraju omogućiti pristup u skladu sa stavkom 1. zbog toga što se takva oprema ne može zamijeniti na isplativ i tehnički izvediv način kako bi se pružila konkurentna usluga.

ČLANAK 8.36.

Pružanje usluga iznajmljenih vodova

Svaka stranka osigurava da glavni pružatelji usluga iznajmljenih vodova na njezinu području pravovremeno pružaju pravnim osobama druge stranke javne telekomunikacijske usluge iznajmljenih vodova pod uvjetima koji su razumni, nediskriminatorni i transparentni.

ČLANAK 8.37.

Prenosivost broja

Svaka stranka osigurava da pružatelji javnih telekomunikacijskih usluga na svojem području pravovremeno i pod razumnim uvjetima pružaju uslugu prenosivosti broja za te usluge koje je odredila ta stranka, u mjeri u kojoj je to tehnički izvedivo.

ČLANAK 8.38.

Podmorske postaje za uzemljenje kabela

Svaka stranka osigurava pristup podmorskim kabelskim sustavima, uključujući opremu za uzemljenje, na svojem području, ako je pružatelj usluga ovlašten pružati uslugu podmorskog kabelskog sustava kao javnu telekomunikacijsku uslugu pod razumnim, nediskriminatornim i transparentnim uvjetima.

ČLANAK 8.39.

Neovisno regulatorno tijelo

1. Svaka stranka osigurava da je njezino telekomunikacijsko regulatorno tijelo neovisno o svim pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga ili telekomunikacijske opreme i da im nije odgovorno. U tu svrhu, svaka stranka osigurava da njezino telekomunikacijsko regulatorno tijelo nema financijski interes u takvom pružatelju usluga ili kontrolu nad njim.
2. Svaka stranka osigurava da su odluke koje donose te postupci koje slijede regulatorna tijela za telekomunikacije poštteni i nepristrani u odnosu na sve sudionike na tržištu i da se donose i provode bez neopravdanog kašnjenja. U tu svrhu svaka stranka osigurava da financijski interes koji ima u pružatelju javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga ne utječe na odluke i na postupke njezinog telekomunikacijskog regulatornog tijela.
3. Ovlasti regulatornih tijela izvršavaju se transparentno u skladu s primjenjivim domaćim pravom.
4. Regulatorna tijela imaju ovlast osigurati da pružatelji telekomunikacijskih mreža i usluga na njihovim područjima pružaju, odmah i na zahtjev, sve informacije, uključujući financijske informacije, koje su potrebne kako bi se osiguralo obavljanje tih zadaća u skladu s ovim pododjeljkom. Tražene informacije moraju biti u primjerenom razmjeru s obavljanjem zadaća regulatornih tijela te se njima mora postupati u skladu sa zahtjevima povjerljivosti.

5. Regulatorno tijelo mora imati dovoljne ovlasti za uređivanje sektora. Zadaće koje obavlja regulatorno tijelo objavljuju se u lako dostupnom i jasnom obliku, posebno ako su te zadaće dodijeljene više nego jednom tijelu.

ČLANAK 8.40.

Univerzalne usluge

1. Svaka stranka ima pravo utvrditi vrstu obveza univerzalne usluge koje želi održati.
2. Takve se obveze neće same po sebi smatrati protivnima tržišnom natjecanju, pod uvjetom da se njima upravlja na transparentan, objektivan, nediskriminirajući i natjecateljski neutralan način te da ne opterećuju više nego što je to potrebno za vrstu univerzalne usluge koju je odredila stranka.
3. Ako stranka zahtijeva od pružatelja telekomunikacijskih usluga pružanje usluga imenika pretplatnika, ta stranka osigurava da pružatelj usluga prilikom obrade informacija koje su mu dostavili drugi pružatelji takvih telekomunikacijskih usluga primjenjuje načelo nediskriminacije.

ČLANAK 8.41.

Odobrenje za pružanje telekomunikacijskih usluga

1. Svaka stranka osigurava da su postupci izdavanja dozvola što jednostavniji te da ne dovode do nepotrebnog kompliciranja ili odgode u pružanju usluge.
2. Ako stranka zahtjeva od pružatelja javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga da imaju dozvolu, ta stranka mora učiniti javno dostupnim:
 - (a) sve kriterije, uvjete i postupke licenciranja koje primjenjuje; i
 - (b) razuman rok koji bi obično trebao biti potreban za donošenje odluke o zahtjevu za dozvolu.
3. Svaka stranka osigurava da podnositelj zahtjeva, ako to zatraži, dobije razloge za odbijanje izdavanja dozvole u pisanom obliku.
4. Ako je izdavanje dozvole neopravdano odbijeno, podnositelj zahtjeva za dozvolu može se obratiti žalbenom tijelu.
5. Sve pristojbe za izdavanje dozvola ili odobrenja¹ koje mogu nastati podnositeljima zahtjeva na temelju zahtjeva trebale bi biti primjerene i ne bi same po sebi trebale ograničavati pružanje usluge.

¹ Pristojbe za izdavanje dozvola ili odobrenja ne uključuju plaćanja za dražbe, natječaje ili druge nediskriminatorne načine dodjele koncesija ni obvezne doprinose za pružanje univerzalne usluge.

ČLANAK 8.42.

Dodjela i uporaba ograničenih resursa

1. Svi postupci za dodjelu i uporabu ograničenih resursa, uključujući frekvencije, brojeve i pravo puta, provode se na objektivni, pravovremen, transparentan i nediskriminirajući način. Trenutno stanje dodijeljenih frekvencijskih pojaseva mora biti javno dostupno, ali nije potrebna detaljna identifikacija frekvencija dodijeljenih za određene državne potrebe.
2. Stranke su suglasne da odluke o dodjeli i raspodjeli spektra i upravljanju frekvencijama nisu mjere koje su same po sebi protivne člancima 8.5. (Pristup tržištu) i 8.10. (Pristup tržištu). U skladu s tim svaka stranka zadržava pravo provoditi svoje politike upravljanja spektrom i frekvencijama, koje mogu utjecati na broj pružatelja javnih telekomunikacijskih usluga, pod uvjetom da se to čini na način koji je u skladu s ovim poglavljem. Stranke zadržavaju pravo dodijeliti frekvencijske pojaseve na način kojim se uzimaju u obzir postojeće i buduće potrebe.

ČLANAK 8.43.

Izvršavanje

1. Svaka stranka osigurava da njezino regulatorno tijelo za telekomunikacije ima odgovarajuće postupke i ovlast za izvršavanje domaćih mjera u vezi s obvezama iz ovog pododjeljka. Takvi postupci i ovlasti uključuju mogućnost određivanja pravovremenih, razmjernih i učinkovitih sankcija i mogućnost izmjene, suspenzije i ukidanja dozvola.

2. Kada glavni pružatelj usluga odbija primjenu prava i obveza predviđenih u članku 8.29. (Međupovezivanje s glavnim pružateljima), članku 8.30. (Postupanje glavnih pružatelja), članku 8.31. (Mjere za zaštitu tržišnog natjecanja glavnih pružatelja), članku 8.32. (Izdvojeni dijelovi mreže), članku 8.33. (Zajedničko korištenje); članku 8.34. (Preprodaja), članku 8.35. (Dijeljenje opreme) ili članku 8.36. (Pružanje usluge izdvojenih vodova), pružatelj usluge tražitelj može tražiti intervenciju regulatornog tijela koje donosi, u skladu s domaćim pravom, obvezujuću odluku u najkraćem mogućem roku, a u svakom slučaju u razumnom roku.

ČLANAK 8.44.

Rješavanje telekomunikacijskih sporova

1. Svaka stranka osigurava da se pružatelji javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga druge stranke mogu pravovremeno obratiti telekomunikacijskom regulatornom tijelu ili drugom mjerodavnom tijelu za rješavanje sporova koji nastaju u okviru domaćih mjera koje se odnose na predmet utvrđen u ovom pododjeljku.
2. Svaka stranka osigurava da se pružatelj javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga druge stranke na kojeg utječe odluka telekomunikacijskog regulatornog tijela prvonavedene stranke može žaliti na tu odluku sudskom ili upravnom tijelu koje je neovisno o uključenim stranama.
3. Ako žalbeno tijelo po naravi nije sudsko tijelo, ono mora navesti razloge za svoju odluku u pisanom obliku i njegovu odluku mora preispitati nepristrano i neovisno sudsko tijelo.

4. Stranke moraju djelotvorno provoditi odluke žalbenih tijela u skladu s primjenjivim domaćim pravom i unutarnjim postupcima. Žalba ne oslobađa predmetnu stranku od obveze poštovanja odluke regulatornog tijela, osim ako odgovarajuće tijelo obustavi primjenu te regulatorne odluke.

ČLANAK 8.45.

Transparentnost

Kada regulatorna tijela planiraju poduzeti mjere u vezi s odredbama ovog pododjeljka, ona zainteresiranim stranama daju priliku da daju svoje primjedbe na nacrt mjere u razumnom roku u skladu sa svojim domaćim pravom. Regulatorna tijela objavljuju svoje postupke savjetovanja o takvim nacrtima mjera. Regulatorno tijelo trebalo bi objaviti rezultate postupka savjetovanja, osim kada je riječ o povjerljivim informacijama u skladu s domaćim pravom o poslovnoj tajni.

ČLANAK 8.46.

Fleksibilnost u odabiru tehnologija

Nijedna stranka ne sprečava fleksibilnost pružatelja javnih telekomunikacijskih usluga u odabiru tehnologija kojima se koriste za pružanje usluga pod uvjetom da svaka stranka ima mogućnost poduzeti mjere kojima će osigurati da krajnji korisnici različitih mreža mogu međusobno komunicirati.

ČLANAK 8.47.

Odnos s drugim pododjeljcima, odjeljcima i poglavljima

U slučaju neusklađenosti između ovog pododjeljka i drugog pododjeljka ili odjeljka ovog poglavlja ili nekog drugog poglavlja, ovaj pododjeljak ima prednost u odnosu na tu neusklađenost.

ČLANAK 8.48.

Suradnja

1. Stranke, potvrđujući brz razvoj industrije telekomunikacijske i informacijske tehnologije, i u domaćem i međunarodnom kontekstu, surađuju na promicanju razvoja takvih usluga radi ostvarivanja najvećih mogućih koristi od uporabe telekomunikacijske i informacijske tehnologije za stranke.
2. Područja suradnje mogu uključivati sljedeće:
 - (a) razmjenu stajališta o pitanjima politika kao što su regulatorni okvir za širokopojasne mreže velike brzine i smanjenje međunarodnih naknada za roaming; i
 - (b) poticanje uporabe, od strane korisnika, telekomunikacijskih usluga i usluga informacijske tehnologije u javnom i privatnom sektoru, uključujući novonastale usluge.

3. Načini suradnje mogu uključivati sljedeće:
- (a) promicanje dijaloga o pitanjima politika;
 - (b) jačanje suradnje u međunarodnim forumima o telekomunikacijama i informacijskoj tehnologiji; i
 - (c) druge oblike aktivnosti suradnje.

PODODJELJAK 6.

FINANCIJSKE USLUGE

ČLANAK 8.49.

Područje primjene i definicije

1. U ovom su pododjeljku navedena načela regulatornog okvira za sve financijske usluge koje su liberalizirane u skladu s odjeljcima B (Prekogranično pružanje usluga), C (Poslovni nastan) i D (Privremeni boravak fizičkih osoba u poslovne svrhe).

2. Za potrebe ovog pododjeljka:

- (a) „financijska usluga” znači bilo koja usluga financijske prirode, uključujući uslugu koja je povezana s uslugom financijske prirode koju nudi pružatelj financijskih usluga stranke.

Financijske usluge obuhvaćaju sljedeće djelatnosti:

i. osiguranje i usluge povezane s osiguranjem:

1. neposredno osiguranje (uključujući suosiguranje):

(aa) životno osiguranje;

(bb) neživotno osiguranje;

2. reosiguranje i retrocesija;

3. intermedijacija u osiguranju, kao što su posredništvo i zastupanje; i

4. pomoćne osigurateljne usluge, kao što su usluge savjetovanja, aktuarske usluge, usluge procjene rizika i usluge naplate odštetnih zahtjeva;

i

ii. bankarske i druge financijske usluge (osim osiguranja):

1. primanje pologa i drugih povratnih sredstava od klijenata;

2. sve vrste zajmova, uključujući potrošačke kredite, hipotekarne kredite, faktoring i financiranje komercijalnih transakcija;
3. financijski leasing;
4. sve usluge plaćanja i prijenosa novca, uključujući kreditne, platne i debitne kartice, putničke čekove i bankovne mjenice;
5. jamstva i obveze;
6. trgovanje za vlastiti račun ili za račun klijenata, na burzi, izvanburzovnom tržištu ili na neki drugi način:
 - (aa) instrumentima tržišta novca (uključujući čekove, mjenice, potvrde o depozitu);
 - (bb) devizama;
 - (cc) financijskim izvedenicama, uključujući, ali ne ograničavajući se na ročnice i opcije;
 - (dd) tečajnim i kamatnim instrumentima, uključujući proizvodima kao što su zamjene i terminski ugovori o kamatnoj stopi;
 - (ee) prenosivim vrijednosnim papirima;

- (ff) drugim prenosivim instrumentima i financijskom imovinom, uključujući zlato;
7. sudjelovanje u izdavanju svih vrsta vrijednosnih papira, uključujući supotpisivanje izdavanja vrijednosnih papira i plasiranje preko zastupnika (bilo javno ili privatno) i pružanje usluga povezanih s takvim izdavanjem.
 8. brokerski novčani poslovi;
 9. upravljanje imovinom, kao što je upravljanje gotovinom ili portfeljem, svi oblici upravljanja zajedničkim ulaganjima, upravljanje mirovinskim fondovima, usluge skrbništva, usluge deponiranja i povjerbe;
 10. usluge namire i klirinške usluge za financijsku imovinu, uključujući vrijednosne papire, financijske izvedenice i druge prenosive instrumente;
 11. pružanje i prijenos financijskih informacija i obrada financijskih podataka te s time povezani softver od strane pružatelja drugih financijskih usluga; i
 12. savjetodavne, intermedijacijske i druge pomoćne financijske usluge za sve djelatnosti navedene u podtočkama od 1. do 11., uključujući kreditnu preporuku i analizu, istraživanja i savjete u vezi s ulaganjem i portfeljima, savjetovanje o akvizicijama te o restrukturiranju i strategiji trgovačkih društava;

- (b) „pružatelj financijskih usluga” znači svaka fizička ili pravna osoba stranke koja se bavi ili se želi baviti poslom pružanja financijskih usluga na području te stranke, ali ne uključuje tijelo javne uprave;
- (c) „nova financijska usluga” znači usluga financijske prirode, uključujući usluge u vezi s postojećim i novim proizvodima ili načinom pružanja tih proizvoda, koju ne pruža niti jedan pružatelj financijskih usluga na području jedne stranke, ali se ona pruža na području druge stranke;
- (d) „javni subjekt” znači:
- i. vlada, središnja banka ili monetarno tijelo stranke ili subjekt u vlasništvu ili pod nadzorom stranke, koji se prvenstveno bavi izvršavanjem javnih funkcija ili djelatnosti u javne svrhe, što ne obuhvaća subjekte koji se prvenstveno bave pružanjem financijskih usluga pod tržišnim uvjetima; ili
 - ii. privatni subjekt, koji obavlja funkcije koje obično obavlja središnja banka ili monetarno tijelo kada obavlja te funkcije; i
- (e) „samoregulatorna organizacija” znači bilo koje nevladino tijelo, uključujući burzu ili tržište vrijednosnih papira ili ročnica, klirinšku agenciju ili drugu organizaciju ili udruženje, koji vrše regulatorne ili nadzorne ovlasti nad pružateljima financijskih usluga na temelju zakona ili na temelju prijenosa ovlasti od strane središnjeg, regionalnog ili lokalnog tijela vlasti.

ČLANAK 8.50.

Bonitetno izuzeće

1. Ništa u ovom Sporazumu ne tumači se kao da sprečava stranku da donosi ili održava razumne mjere iz bonitetnih razloga, kao što su:

- (a) zaštita ulagača, deponenata, osiguranika ili osoba prema kojima pružatelj financijskih usluga ima fiducijarnu obvezu;
- (b) održavanje sigurnosti, pouzdanosti, cjelovitosti ili financijske odgovornosti pružatelja financijskih usluga; ili
- (c) osiguranje integriteta i stabilnosti financijskog sustava stranke.

2. Te mjere ne smiju opterećivati više nego što je potrebno za ostvarenje cilja i ne smiju predstavljati sredstvo arbitrarne ili neopravdane diskriminacije protiv pružatelja financijskih usluga druge stranke u usporedbi s vlastitim sličnim pružateljima financijskih usluga ni prikriveno ograničenje trgovine uslugama.

3. Ništa se u ovom Sporazumu ne tumači kao da se od stranke zahtijeva otkrivanje informacija koje se odnose na poslove i račune pojedinačnih klijenata ili otkrivanje bilo kakvih povjerljivih ili zaštićenih informacija koje su u vlasništvu javnih subjekata.

4. Svaka stranka ulaže napore kako bi osigurala provedbu i primjenu na svojem području „Osnovnih načela djelotvorne supervizije banaka” Bazelskog odbora, normi i načela Međunarodnog udruženja osiguravateljskih nadzornih tijela i „Ciljeva i načela uređenja vrijednosnih papira” Međunarodne organizacije komisija za vrijednosne papire i međunarodno dogovorene Norme za transparentnost i razmjenu informacije u porezne svrhe iz Modela konvencije OECD-a o porezima i kapitalu iz 2017.

5. Podložno članku 8.6. (Nacionalni tretman) i ne dovodeći u pitanje druga sredstva bonitetnog uređivanja prekogranične trgovine financijskim uslugama, stranka može zahtijevati registraciju ili odobrenje pružateljâ prekograničnih financijskih usluga druge stranke i financijskih instrumenata.

ČLANAK 8.51.

Organizacije za samoregulaciju

Kada stranka zahtijeva da pružatelji financijskih usluga druge stranke budu članovi organizacije za samoregulaciju, ili u njoj sudjeluju ili njoj imaju pristup, kako bi mogli pružati financijske usluge na državnom području prve stranke ili s odredištem na državnom području prve strane, stranka osigurava da takva organizacija za samoregulaciju poštuje obveza iz članka 8.6. (Nacionalni tretman) i članka 8.11. (Nacionalni tretman).

ČLANAK 8.52.

Sustavi plaćanja i obračuna

U skladu s uvjetima kojima se odobrava nacionalni tretman, svaka stranka, u skladu s njezinim kriterijima za pristup, odobrava pružateljima financijskih usluga druge stranke, koji imaju poslovni nastan na njezinu području i koji su uređeni ili se nadziru u skladu s njezinim domaćim pravom kao pružatelji financijskih usluga, pristup sustavima plaćanja i obračuna kojima upravljaju javna tijela i službenim sredstvima za financiranje i refinanciranje u okviru uobičajenog poslovanja. Cilj ovog članka nije omogućiti pristup sredstvima pozajmica stranke u krajnoj nuždi.

ČLANAK 8.53.

Nove financijske usluge

Svaka stranka dopušta pružatelju financijskih usluga druge stranke pružanje nove financijske usluge čije bi pružanje dopustila sličnim vlastitim pružateljima financijskih usluga bez dodatnih zakonodavnih djelovanja prve stranke. Svaka stranka može odrediti institucionalni i pravni oblik putem kojeg se može pružati nova financijska usluga i može zahtijevati odobrenje za pružanje usluge. Ako stranka zahtijeva takvo odobrenje, odluka o tome donosi se u razumnom roku i odobrenje se smije odbiti samo iz bonitetnih razloga u skladu s člankom 8.50. (Bonitetno izuzeće).

ČLANAK 8.54.

Obrada podataka

1. Svaka stranka, podložno odgovarajućim mjerama zaštite privatnosti i povjerljivosti, dopušta pružatelju financijskih usluga druge stranke prijenos podataka u elektroničkom ili drugom obliku u svrhu obrade podataka, na njezino područje ili iz njega, ako je takva obrada podataka potrebna za redovno poslovanje pružatelja financijskih usluga.
2. Svaka stranka donosi ili održava odgovarajuće zaštitne mjere za zaštitu privatnosti i osobnih podataka, uključujući osobne podatke i račune, ako se te zaštitne mjere ne koriste za zaobilaženje odredaba ovog Sporazuma.

ČLANAK 8.55.

Posebne iznimke

1. Ništa se u ovom poglavlju ne smije tumačiti kao sprečavanje stranke, uključujući njezine javne subjekte, da na svojem području isključivo ona obavlja ili pruža djelatnosti ili usluge koje su dio javnih mirovinskih planova ili zakonskog sustava socijalne sigurnosti, osim ako te djelatnosti mogu obavljati, kako je predviđeno domaćim propisima te stranke, pružatelji financijskih usluga u tržišnom natjecanju s javnim subjektima ili privatnim institucijama.

2. Ništa u ovom Sporazumu ne primjenjuje se na djelatnosti koje obavlja središnja banka ili monetarno tijelo ili neko drugo javno tijelo u provedbi monetarne ili tečajne politike.

3. Ništa se u ovom poglavlju ne smije tumačiti kao sprečavanje stranke, uključujući njezine javne subjekte, da na svojem području isključivo ona obavlja ili pruža djelatnosti ili usluge za račun ili uz jamstvo ili uz korištenje financijskih sredstava te stranke ili njezinih javnih subjekata, osim ako je domaćim propisima te stranke predviđeno da te djelatnosti mogu obavljati pružatelji financijskih usluga u tržišnom natjecanju s javnim subjektima ili privatnim institucijama.

PODODJELJAK 7.

USLUGE MEĐUNARODNOG POMORSKOG PROMETA

ČLANAK 8.56.

Područje primjene, definicije i načela

1. U ovom su pododjeljku navedena načela liberalizacije usluga međunarodnog pomorskog prometa u skladu s odjeljcima B (Prekogranično pružanje usluga), C (Poslovni nastan) i D (Privremeni boravak fizičkih osoba u poslovne svrhe).

2. Za potrebe ovog pododjeljka „međunarodni pomorski promet” uključuje prijevoze od vrata do vrata i multimodalne prijevoze, što znači prijevoz robe uz upotrebu više od jednog načina prijevoza i što uključuje pomorsku dionicu, kada se takav prijevoz odvija na temelju jedinstvene prijevozne isprave i u tu svrhu uključuje pravo na neposredno sklapanje ugovora s pružateljima drugih načina prijevoza.

3. U odnosu na međunarodni pomorski promet stranke su suglasne osigurati djelotvornu primjenu načelâ neograničenog pristupa teretu na komercijalnoj osnovi, slobode pružanja usluga međunarodnog pomorskog prometa te nacionalnog tretmana u okviru pružanja takvih usluga.

S obzirom na postojeće razine liberalizacije između stranaka u međunarodnom pomorskom prometu:

- (a) stranke djelotvorno primjenjuju načelo neograničenog pristupa tržištima međunarodnog pomorskog prometa i trgovini na komercijalnoj i nediskriminirajućoj osnovi; i
- (b) svaka stranka brodovima koji plove pod zastavom druge stranke ili kojima upravljaju pružatelji usluga druge stranke odobrava tretman koji nije nepovoljniji od tretmana koji ta stranka odobrava svojim brodovima ili brodovima trećih zemalja, ovisno o tome koji je tretman povoljniji, s obzirom na, između ostalog, pristup lukama, uporabu infrastrukture i pomoćnih pomorskih usluga u lukama kao i s obzirom na povezane pristojbe i naknade, carinske objekte i pristup pristaništima i opremi za utovar i istovar.

4. Pri primjeni navedenih načela stranke:

- (a) ne uključuju dogovore o raspodjeli tereta u buduće sporazume s trećim zemljama o uslugama u pomorskom prometu, uključujući prijevoz suhog i tekućeg rasutog tereta i linijski promet i u razumnom roku otkazuju sve takve dogovore o raspodjeli tereta koji postoje u ranijim sporazumima; i
- (b) nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, ukidaju i suzdržavaju se od uvođenja svih jednostranih mjera¹ ili upravnih, tehničkih i drugih prepreka koje bi mogle predstavljati prikriveno ograničenje ili bi mogle imati diskriminirajuće učinke na slobodno pružanje usluga u međunarodnom pomorskom prometu.

5. Svaka stranka pružateljima usluga u međunarodnom pomorskom prometu druge stranke dopušta da imaju poslovnu jedinicu na njezinu području pod uvjetima za osnivanje poslovnog nastana i poslovanje u skladu s uvjetima upisanim u njezin Raspored posebnih obveza.

6. Stranke pružateljima usluga u međunarodnom pomorskom prometu druge stranke omogućuju, pod razumnim i nediskriminirajućim uvjetima, korištenje sljedećih usluga u luci:

- (a) peljarenje;
- (b) tegljenje i pomoć pri tegljenju;

¹ Za potrebe ovog podstavka, pojam „mjere” obuhvaća samo mjere nepovoljne diskriminacije na temelju državljanstva ili zemljopisnog podrijetla fizičke ili pravne osobe na koju se primjenjuje mjera.

- (c) opskrba hranom;
- (d) opskrba gorivom i vodom;
- (e) prikupljanje otpada i zbrinjavanje balastnih voda;
- (f) usluge lučke kapetanije;
- (g) pomoć pri navigaciji;
- (h) operativne obalne usluge koje su nužne za operativnost broda, uključujući komunikacije, opskrbu vodom i električnom energijom; i
- (i) usluge hitnih popravaka, sidrenje, privez i privezivačke usluge.

ODJELJAK F

ELEKTRONIČKA TRGOVINA

ČLANAK 8.57.

Ciljevi

1. Prepoznajući da se elektroničkom trgovinom povećavaju mogućnosti trgovine u mnogim sektorima, stranke su suglasne da je važno olakšati njezinu uporabu i razvoj te primjenjivost pravila WTO-a na elektroničku trgovinu.

2. Stranke su suglasne promicati razvoj elektroničke trgovine među strankama, posebno surađujući na pitanjima elektroničke trgovine u skladu s odredbama ovog poglavlja. U tom kontekstu obje bi stranke trebale izbjegavati uvođenje nepotrebnih propisa ili ograničenja elektroničke trgovine.
3. Stranke prepoznaju važnost slobodnog protoka informacija na internetu i slažu se da to ne bi smjelo utjecati na prava vlasnika intelektualnog vlasništva s obzirom na važnost zaštite prava intelektualnog vlasništva na internetu.
4. Stranke su suglasne da razvoj elektroničke trgovine mora biti potpuno u skladu s međunarodnim normama za zaštitu podataka kako bi se osiguralo povjerenje korisnika elektroničke trgovine.

ČLANAK 8.58.

Carine

Stranke ne uvode carine na elektroničke prijenose.

ČLANAK 8.59.

Pružanje elektroničkih usluga

Podrazumijeva se da stranke potvrđuju da mjere povezane s pružanjem usluga elektroničkim sredstvima ulaze u područje primjene obveza sadržanih u relevantnim odredbama ovog poglavlja, podložno eventualnim iznimkama koje se primjenjuju na takve obveze.

ČLANAK 8.60.

Elektronički potpisi

1. Stranke poduzimaju korake s ciljem olakšavanja boljeg razumijevanja uzajamnih okvira za elektroničke potpise te, podložno mjerodavnim domaćim uvjetima i zakonodavstvu, preispituju ostvarivost sklapanja sporazuma o uzajamnom priznavanju elektroničkih potpisa u budućnosti.
2. Prilikom ostvarivanja ciljeva iz stavka 1., svaka stranka:
 - (a) olakšava, što je više moguće, zastupljenost druge stranke u postojećim forumima na temu elektroničkih potpisa koje su službeno ili neslužbeno organizirala njezina nadležna tijela te omogućuje drugoj stranci da predstavi svoj okvir za elektroničke potpise;
 - (b) potiče, što je više moguće, razmjenu stajališta o elektroničkim potpisima putem posebnih seminara i stručnih sastanaka u područjima kao što su sigurnost i interoperabilnost; i

- (c) pridonosi, što je više moguće, naporima druge stranke u proučavanju i analiziranju vlastitog okvira na način da stavlja na raspolaganje relevantne informacije.

ČLANAK 8.61.

Regulatorna suradnja u području elektroničke trgovine

1. Stranke održavaju dijalog o regulatornim pitanjima koja proizlaze iz elektroničke trgovine i koji, između ostalog, uključuje sljedeće teme:
 - (a) priznavanje certifikata o elektroničkim potpisima izdanih za javnost i olakšavanje usluga prekograničnog certificiranja;
 - (b) odgovornost pružatelja usluga posredovanja s obzirom na prijenos ili pohranu informacija;
 - (c) tretman neželjenog elektroničkog komercijalnog oglašavanja;
 - (d) zaštita potrošača; i
 - (e) sva ostala pitanja koja su važna za razvoj elektroničke trgovine.

2. Ova suradnja može biti u obliku razmjene informacija o zakonodavstvima stranaka u tim područjima te o provedbi tih zakonodavstava.

ODJELJAK G

OPĆE ODREDBE

ČLANAK 8.62.

Opće iznimke

Podložno zahtjevu da se takve mjere ne primjenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije protiv druge stranke ako prevladavaju slični uvjeti ili prikriveno ograničenje poslovnog nastana ili prekograničnog pružanja usluga, ništa se u ovom poglavlju ne smije tumačiti kao sprečavanje stranke da donese ili izvrši mjere:

- (a) potrebne radi zaštite javne sigurnosti ili javnog morala ili održavanja javnog reda¹;
- (b) potrebne radi zaštite života ili zdravlja ljudi, životinja ili bilja;

¹ Na iznimku u pogledu javnog reda moguće se pozivati samo ako postoji stvarna i dovoljno ozbiljna prijetnja jednom od temeljnih interesa društva.

- (c) koje se odnose na zaštitu neobnovljivih prirodnih izvora ako se te mjere primjenjuju zajedno s ograničenjima za domaće poduzetnike ili domaću ponudu ili potrošnju usluga;
 - (d) potrebne za zaštitu nacionalnog blaga umjetničke, povijesne ili arheološke vrijednosti;
 - (e) potrebne za osiguravanje postupanja u skladu sa zakonima ili propisima koji su u skladu s ovim poglavljem, uključujući one koji se odnose na:
 - i. sprečavanje obmanjujućih ili prijevarnih radnji ili rješavanje posljedica neispunjenja ugovornih obveza;
 - ii. zaštitu privatnosti osoba u vezi s obradom i širenjem osobnih podataka i zaštitu povjerljivosti osobnih evidencija i računa; ili
 - iii. sigurnost;
- ili

- (f) koje nisu u skladu s člankom 8.6. (Nacionalni tretman) i člankom 8.11. (Nacionalni tretman), pod uvjetom da razlika u tretmanu ima za cilj osiguranje djelotvornog ili pravičnog uvođenja ili naplate neposrednih poreza u pogledu gospodarskih djelatnosti, poduzetnika ili pružatelja usluga druge stranke¹.

¹ Mjere koje za cilj imaju osiguranje djelotvornog ili pravičnog uvođenja ili naplate neposrednih poreza uključuju mjere koje stranka poduzima u okviru svog sustava oporezivanja koje:

- (a) primjenjuju se na nerezidentne poduzetnike i pružatelje usluga vezano uz priznavanje činjenice da se porezna obveza nerezidenta određuje s obzirom na oporezive stavke koje imaju izvore i koje se nalaze na području stranke;
- (b) primjenjuju se na nerezidente kako bi se osiguralo uvođenje ili naplata poreza na području stranke;
- (c) se primjenjuju na nerezidente ili rezidente kako bi se spriječilo izbjegavanje ili utaja poreza, uključujući mjere za usklađenost;
- (d) primjenjuju se na korisnike usluga koje se pružaju na području druge stranke ili s tog područja kako bi se osiguralo uvođenje ili naplata poreza od takvih potrošača koji potječu iz izvora na području stranke;
- (e) razlikuju poduzetnike i pružatelje usluga koji podliježu porezu na temelju stavki oporezivih širom svijeta od drugih poduzetnika i pružatelja usluga, na temelju priznanja razlikovanja naravi porezne osnovice između njih ili
- (f) služe određivanju, dodjeli ili raspodjeli prihoda, dobiti, zarade, gubitka, odbitka ili knjiženja koji se odnose na rezidentne osobe ili podružnice ili između povezanih osoba ili podružnica iste osobe, kako bi se održala porezna osnovica stranke.

Porezni pojmovi ili koncepti iz točke (f) i ove bilješke određuju se u skladu s poreznim definicijama ili konceptima, ili istovjetnim ili sličnim definicijama i konceptima, u skladu s domaćim pravom stranke koja poduzima mjeru.

ČLANAK 8.63.

Preispitivanje

S ciljem daljnjeg produbljivanja liberalizacije i uklanjanja preostalih ograničenja i osiguranja opće ravnoteže prava i obveza, stranke preispituju ovo Poglavlje i svoje Rasporede posebnih obveza najkasnije tri godine nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma te u redovnim razmacima nakon toga. Kao rezultat takvog preispitivanja, Odbor za trgovinu uslugama, ulaganja i javne nabave, osnovan u skladu s člankom 16.2. (Specijalizirani odbori), može odlučiti izmijeniti relevantne Rasporede posebnih obveza.

ČLANAK 8.64.

Odbor za trgovinu uslugama, ulaganja i javnu nabavu

1. Odbor za trgovinu uslugama, ulaganja i javnu nabavu odgovoran je za djelotvornu provedbu ovog poglavlja i u tu svrhu:
 - (a) redovito preispituje provedbu ovog poglavlja od strane svake stranke i Rasporede posebnih obveza u skladu s člankom 8.63 (Preispitivanje);
 - (b) prema potrebi, donosi odluke na temelju članka 8.63 (Preispitivanje) o izmjeni dodataka prilogima 8-A i 8-B; i

(c) razmatra sva pitanja povezana s ovim poglavljem o kojima se stranke dogovore.

2. Odgovornosti Odbora za trgovinu uslugama, ulaganja i javnu nabavu u vezi s devetim poglavljem (Javna nabava) utvrđene su u članku 9.19 (Odgovornosti odbora).

DEVETO POGLAVLJE

JAVNA NABAVA

ČLANAK 9.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

(a) „komercijalna roba i usluge” znači roba i usluge vrste koja se obično prodaje ili nudi na prodaju na komercijalnom tržištu i koju obično kupuju nevladini kupci za nevladine svrhe;

(b) „konkurentna djelatnost” u slučaju Unije znači:

- i. djelatnost koja se obavlja na državnom području države članice Unije i koja je izravno izložena tržišnom natjecanju na tržištima kojima pristup nije ograničen; i
- ii. nadležno tijelo u Uniji donijelo je odluku kojom se utvrđuje primjenjivost podtočke i.

Za potrebe točke (b) podtočke i., odgovor na pitanje je li djelatnost izravno izložena tržišnom natjecanju dobiva se na temelju svojstava predmetne robe ili usluga, postojanja alternativne robe ili usluga i njihove cijene i stvarnog ili potencijalnog postojanja više od jednog ponuditelja predmetne robe ili usluga.

- (c) „građevinske usluge” znači usluga koja ima za cilj izvođenje građevinskih radova bilo kojim sredstvima visokogradnje ili niskogradnje kako je definirano u dijelu 51. Privremene središnje klasifikacije proizvoda Ujedinjenih naroda (CPC);
- (d) „korektivna mjera” znači, u kontekstu domaćih postupaka preispitivanja, poništavanje ili osiguravanje poništavanja odluka koje je naručitelj donio nezakonito, uključujući uklanjanje diskriminatornih tehničkih, ekonomskih ili financijskih specifikacija u pozivu na podnošenje ponuda, ugovornoj dokumentaciji ili drugim dokumentima koji se odnose na natječajni postupak;

- (e) „elektronička dražba” znači iterativni postupak koji uključuje uporabu elektroničkih sredstava kojima ponuditelji predstavljaju nove cijene ili nove vrijednosti za necjenovne elemente natječaja koji se mogu količinski odrediti i koji su povezani s kriterijima za ocjenjivanje, ili oboje, što dovodi do uspostave poretka ili ponovnog poretka ponuda;
- (f) „u pisanom obliku” ili „pisano” znači izraz naveden riječima ili brojevima koji se može čitati, reproducirati i kasnije priopćiti. To može uključivati elektronički prenesene i pohranjene informacije;
- (g) „pravna osoba” znači osoba u skladu s člankom 8.2. (Definicije) stavkom (b);
- (h) „pravna osoba Unije” ili „pravna osoba Singapura” znači osoba u skladu s člankom 8.2. (Definicije) stavkom (c);
- (i) „ograničena javna nabava” znači metoda javne nabave u kojoj naručitelj kontaktira ponuditelja ili ponuditelje prema vlastitom izboru;
- (j) „osoba s lokalnim poslovnim nastanom” znači pravna osoba s poslovnim nastanom u jednoj stranci koja je u vlasništvu ili pod nadzorom fizičke ili pravne osobe druge stranke.

Pravna osoba je:

- i. „u vlasništvu” pravne ili fizičke osobe druge stranke, ako je više od 50 % vlasničkog udjela u toj pravnoj osobi u vlasništvu osoba druge stranke; i

- ii. „pod kontrolom” pravne ili fizičke osobe druge stranke ako te osobe imaju ovlast imenovati većinu direktora te pravne osobe ili na drugi način zakonito voditi njezine poslove;
- (k) „mjera” znači zakon, propis, postupak, administrativna smjernica ili praksa ili bilo koja radnja naručitelja u vezi s obuhvaćenim postupkom javne nabave;
- (l) „višenamjenski popis” znači popis ponuditelja za koje je naručitelj utvrdio da ispunjuju uvjete za uvrštenje u taj popis i koje naručitelj namjerava koristiti više od jednom;
- (m) „obavijest o planiranoj nabavi” znači obavijest koju objavljuje naručitelj kojom poziva sve zainteresirane ponuditelje da podnesu zahtjev za sudjelovanje, ponudu ili oboje;
- (n) „kompenzacija (*offset*)” znači bilo koji uvjet ili djelatnost kojima se potiče lokalni razvoj ili poboljšavaju računi bilance plaćanja ugovorne stranke, poput korištenja domaćih sadržaja, licenciranja tehnologija, ulaganja, robne razmjene uz kompenzaciju (*counter-trade*) i sličnih aktivnosti ili zahtjeva;
- (o) „otvoreni natječaj” znači metoda javne nabave u kojoj svi zainteresirani ponuditelji mogu dostaviti ponudu;

- (p) „privatiziran” znači, u slučaju Singapura, subjekt koji je ponovno uspostavljen od naručitelja ili njegova dijela kao pravna osoba koja djeluje u skladu s tržišnim načelima u nabavi robe i koja više nema pravo izvršavati javne ovlasti, iako vlada u njemu ima udjele ili imenuje članove upravnog odbora.

Podrazumijeva se da se, kada vlada neke stranke ima udjele u privatiziranom subjektu ili imenuje državnog dužnosnika u upravni odbor privatiziranog subjekta, smatra da taj subjekt djeluje u skladu sa tržišnim načelima prilikom kupnje robe i usluga, uključujući u odnosu na dostupnost, cijenu i kvalitetu robe i usluga, ako vlada ili vladin dužnosnik imenovan u tu svrhu ne utječu, izravno ili neizravno, niti usmjeravaju odluke upravnog odbora u vezi s nabavom robe i usluga tog subjekta;

- (q) „naručitelj” znači tijelo iz priloga 9-A, 9-B ili 9-C;
- (r) „kvalificirani ponuditelj” znači ponuditelj za kojeg naručitelj priznaje da je ispunio uvjete za sudjelovanje;
- (s) „Revidirani GPA” odnosi se na tekst Sporazuma o javnoj nabavi, kako je izmijenjen Protokolom o izmjeni Sporazuma o javnoj nabavi, koji je sastavljen u Ženevi 30. ožujka 2012.;

- (t) „ograničeni postupak javne nabave” znači metoda javne nabave kada naručitelj poziva samo kvalificirane ponuditelje da dostave ponude;
- (u) „usluge” uključuju građevinske usluge, osim ako je drugačije određeno;
- (v) „norma” znači dokument koji je odobrilo priznato tijelo u kojem su za opću i višekratnu uporabu predviđena pravila, smjernice ili svojstva robe ili usluga ili povezanih postupaka i načina proizvodnje kojima se ne mora obavezno udovoljiti; može također uključivati isključivo stručno nazivlje, simbole, zahtjeve u vezi s pakiranjem, označivanjem i etiketiranjem koji se primjenjuju na robu, uslugu, postupak ili način proizvodnje ili se na njih odnositi;
- (w) „ponuditelj” znači osoba ili skupina osoba bilo koje od stranaka, ovisno o slučaju, koja pruža ili bi mogla pružati robu ili usluge; i
- (x) „tehnička specifikacija” znači natječajni zahtjev:
 - i. kojim se određuju značajke robe ili usluga za koje se treba provesti javna nabava, uključujući kvalitetu, učinkovitost, sigurnost i dimenzije ili postupke i načine njihove proizvodnje ili pružanja; ili
 - ii. koji se odnosi na stručno nazivlje, simbole, zahtjeve u vezi s pakiranjem, označivanjem i etiketiranjem koji se primjenjuju na robu ili uslugu.

ČLANAK 9.2.

Područje primjene i opseg

Primjena ovog poglavlja

1. Ovo se poglavlje primjenjuje na sve mjere u vezi s obuhvaćenim postupkom javne nabave bez obzira na to provode li se isključivo ili djelomično elektroničkim sredstvima.
2. Za potrebe ovog poglavlja, „obuhvaćeni postupak javne nabave ” znači nabava za državne potrebe:
 - (a) robe, usluga ili njihove kombinacije:
 - i. navedenih u odjeljku svake stranke iz priloga od 9-A do 9-G; i
 - ii. koji se ne nabavljaju u svrhu komercijalne prodaje ili preprodaje ili za uporabu u proizvodnji ili pružanju robe ili usluga za komercijalnu prodaju ili preprodaju;
 - (b) bilo kojim ugovornim sredstvom, uključujući kupnju, zakup ili najam kupnju na otplatu, uz ili bez mogućnosti kupnje te ugovore o javno-privatnom partnerstvu kako su definirani u Prilogu 9-I;

- (c) u vrijednosti, procijenjenoj u skladu sa stavcima od 6. do 8., koja je jednaka mjerodavnom pragu iz priloga od 9-A do 9-G ili ga premašuje u trenutku objave obavijesti u skladu s člankom 9.6. (Obavijesti);
 - (d) od strane naručitelja; i
 - (e) koja nije na neki drugi način isključena iz opsega stavka 3. ili iz odjeljka stranke iz priloga od 9-A do 9-G.
3. Osim ako je u prilogima od 9-A do 9-G predviđeno drugačije, ovo se poglavlje ne primjenjuje na:
- (a) stjecanje ili unajmljivanje zemlje, postojećih zgrada ili drugih nekretnina ili prava na njima;
 - (b) sporazume koji nisu u obliku ugovora ili bilo koji oblik pomoći koju pruža stranka, uključujući zadružne sporazume, bespovratna sredstva, zajmove, ulaganja u poduzeća, jamstva i fiskalne poticaje;
 - (c) nabavu ili stjecanje fiskalnog zastupanja ili depozitnih usluga, usluge likvidacije i upravljanja za uređene financijske institucije ili usluge povezane s prodajom, otkupom i distribucijom javnog duga, uključujući zajmove i državne obveznice, zadužnice i druge vrijednosne papire;
 - (d) ugovore o radu u javnim službama;

(e) nabave koje su provedene:

- i. za izravnu svrhu pružanja međunarodne pomoći, uključujući razvojnu pomoć;
- ii. u skladu s posebnim postupkom ili uvjetom međunarodnog sporazuma u vezi s razmještajem postrojbi ili u vezi sa zajedničkom provedbom projekta država potpisnica; ili
- iii. na temelju određenog postupka ili uvjeta međunarodne organizacije ili koje su financirane međunarodnim bespovratnim sredstvima, zajmovima ili drugom pomoći ako primjenjivi postupak ili uvjet ne bi bio u skladu s ovim poglavljem.

4. Svaka stranka u prilogima od 9-A do 9-G navodi sljedeće informacije:

- (a) u Prilogu 9-A, o subjektima središnje razine vlasti na čiju se nabavu primjenjuje ovo poglavlje;
- (b) u Prilogu 9-B, o subjektima ispod središnje razine vlasti na čiju se nabavu primjenjuje ovo poglavlje;
- (c) u Prilogu 9-C, o svim ostalim subjektima na čiju se nabavu primjenjuje ovo poglavlje;
- (d) u Prilogu 9-D, o robi na koju se primjenjuje ovo poglavlje;
- (e) u Prilogu 9-E, o uslugama, osim građevinskim uslugama, na koje se primjenjuje ovo poglavlje;

(f) u Prilogu 9-F, o građevinskim uslugama na koje se primjenjuje ovo poglavlje; i

(g) u Prilogu 9-G, sve opće napomene.

5. Ako naručitelj, u kontekstu obuhvaćenog postupka javne nabave, zahtijeva od osoba koje nisu navedene u Prilozima od 9-A do 9-C provedbu nabave u skladu s posebnim zahtjevima, na takve se zahtjeve *mutatis mutandis* primjenjuje članak 9.4. (Opća načela).

Vrednovanje

6. Prilikom procjene vrijednosti nabave za potrebe ocjenjivanja je li riječ o obuhvaćenom postupku javne nabave, naručitelj:

(a) ne dijeli nabavu u odvojene nabave niti bira ili koristi posebnu metodu vrednovanja za procjenu vrijednosti nabave s ciljem potpunog ili djelomičnog izuzimanja iz primjene ovog poglavlja; i

(b) uključuje procijenjenu najveću ukupnu vrijednost nabave za cijelo vrijeme trajanja, bez obzira na to je li dodijeljena jednom ili više ponuditelja, uzimajući u obzir sve oblike naknade, uključujući:

i. premije, pristojbe, provizije i kamate; i

ii. ako su u postupku nabave predviđene opcije, ukupnu vrijednost tih opcija.

7. Ako pojedinačni zahtjev za nabavu dovede do dodjele više od jednog ugovora, ili do dodjele ugovora u odvojenim dijelovima (dalje u tekstu „ponavljajuće nabave”), izračun najveće procijenjene ukupne vrijednosti temelji se na:

- (a) vrijednosti ponavljajućih nabava iste vrste robe ili usluge dodijeljenih tijekom prethodnih 12 mjeseci ili u naručiteljevoj prethodnoj fiskalnoj godini koje su prilagođene kako bi uzele u obzir očekivane promjene količine ili vrijednosti proizvoda ili usluge koja se pruža tijekom sljedećih 12 mjeseci; ili
- (b) procijenjenoj vrijednosti ponavljajućih nabava za istu vrstu roba ili usluge koje su dodijeljene tijekom 12 mjeseci nakon dodjele početnog ugovora ili fiskalne godine tijela za nabavu.

8. U slučaju nabave iznajmljivanjem, najmom ili najmom uz otkup robe ili usluga, ili nabave bez navedene ukupne cijene, osnova za vrednovanje je sljedeće:

- (a) u slučaju ugovora na određeno vrijeme:
 - i. ako je trajanje ugovora 12 mjeseci ili manje, ukupna procijenjena najveća vrijednost za vrijeme trajanja; ili
 - ii. ako je trajanje ugovora duže od 12 mjeseci, ukupna procijenjena najveća vrijednost, uključujući procijenjenu preostalu vrijednost;

- (b) ako je ugovor neodređenog trajanja, procijenjena mjesečna rata umnožena s 48; i
- (c) ako nije sigurno hoće li ugovor biti na određeno vrijeme, primjenjuje se točka (b).

ČLANAK 9.3.

Sigurnost i opće iznimke

1. Nijedna odredba ovog poglavlja ne smije tumačiti kao sprečavanje stranke da poduzme bilo koju radnju ili da ne iznosi bilo koje informacije koje smatra potrebnima za zaštitu svojih bitnih sigurnosnih interesa koji se odnose na nabavu oružja, streljiva ili vojnog materijala ili na nabavu koja je neophodna za nacionalnu sigurnost ili nacionalnu obranu.
2. Podložno zahtjevu da se takve mjere ne primjenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije između stranaka ako prevladavaju isti uvjeti ili prikriveno ograničenje međunarodne trgovine, nijedna odredba ovog poglavlja ne tumači se kao sprečavanje bilo koje stranke da usvoji ili izvrši mjere:
 - (a) potrebne radi zaštite javnog morala, reda ili sigurnosti;
 - (b) potrebne radi zaštite života ili zdravlja ljudi, životinja ili bilja;

- (c) potrebne radi zaštite intelektualnog vlasništva; ili
- (d) koje se odnose na robu ili usluge osoba s invaliditetom, filantropskih institucija ili zatvorenika.

ČLANAK 9.4.

Opća načela

Nacionalni tretman i nediskriminacija

1. U vezi s bilo kojom mjerom koja se odnosi na obuhvaćeni postupak javne nabave, svaka stranka, između ostalog njezini naručitelji, odmah i bezuvjetno dodjeljuje robi i uslugama druge stranke te ponuditeljima iz druge stranke tretman koji nije nepovoljniji od tretmana koji ta stranka, između ostalog njezini naručitelji, dodjeljuje domaćoj robi, domaćim uslugama i domaćim ponuditeljima.
2. U vezi s bilo kojom mjerom koja se odnosi na obuhvaćeni postupak javne nabave, stranka ne:
 - (a) postupa prema ponuditeljima s lokalnim poslovnim nastanom druge stranke manje povoljno nego prema drugom lokalnom ponuditelju zbog stupnja povezanosti sa stranim poduzećem ili zbog stranog vlasništva; ili
 - (b) diskriminira ponuditelja s lokalnim poslovnim nastanom na temelju činjenice su roba ili usluge koje nudi taj ponuditelj za određenu nabavu roba ili usluge druge stranke.

Uporaba elektroničkih sredstava

3. Prilikom provedbe obuhvaćenog postupka javne nabave elektroničkim sredstvima, naručitelji:
 - (a) osiguravaju da se javna nabava provodi putem sustava informacijske tehnologije i softvera, uključujući one u vezi s provjerom i šifriranjem informacija, koji su opće dostupni i interoperabilni s drugim opće dostupnim sustavima informacijske tehnologije i softverom; i
 - (b) održavaju mehanizme kojima se osigurava integritet zahtjeva za sudjelovanje i ponuda, uključujući utvrđivanje vremena primitka i sprečavanje neprimjerenog pristupa.

Provedba javne nabave

4. Naručitelji provode obuhvaćeni postupak javne nabave na transparentan i nepristran način:
 - (a) koji je u skladu s ovim poglavljem, s pomoću metoda kao što su otvorene ponude, selektivni postupak javne nabave i ograničeni postupak javne nabave;
 - (b) kojim se izbjegavaju sukobi interesa; i
 - (c) kojim se sprečava korupcija.

Pravila o podrijetlu

5. Za potrebe obuhvaćenog postupka javne nabave, nijedna stranka ne smije primjenjivati pravila o podrijetlu na robu ili usluge uvezene iz druge stranke ili koji se pružaju iz druge stranke koja su drugačija od pravila o podrijetlu koja se primjenjuju istovremeno u uobičajenoj trgovini na uvoz ili pružanje iste robe ili istih usluga iz druge stranke.

Kompenzacije

6. U pogledu obuhvaćenog postupka javne nabave, stranka, uključujući njezine naručitelje, ne smije zahtijevati, uzimati u obzir, nametati niti provoditi nikakve kompenzacije.

Mjere koje se ne odnose na javnu nabavu

7. Stavci 1. i 2. ne primjenjuju se na carine i naknade bilo koje vrste koje se naplaćuju na uvoz ili u vezi s uvozom, na način naplate takvih carina i naknada, druge propise ili formalnosti u vezi s uvozom i mjere koje utječu na trgovinu uslugama, osim mjera kojima se uređuje obuhvaćeni postupak javne nabave.

ČLANAK 9.5.

Informacije o sustavu javne nabave

1. Svaka stranka dužna je:

- (a) odmah objaviti zakon, propis, sudsku odluku, administrativnu odluku opće primjene, standardnu ugovornu odredbu propisanu zakonom ili propisom i ugrađenu u obavijesti ili natječajnu dokumentaciju i obuhvaćeni postupak javne nabave te njegove izmjene, u službenom elektroničkom i papirnatom mediju koji ima široku distribuciju i dostupan je javnosti; i
- (b) dostaviti obrazloženje o tome drugoj stranci na zahtjev.

2. Svaka stranka u Prilogu 9-H navodi:

- (a) elektroničke ili papirne medije u kojima stranka objavljuje informacije opisane u stavku 1.; i
- (b) elektroničke ili papirne medije u kojima stranka objavljuje obavijesti u skladu s člankom 9.6. (Obavijesti), člankom 9.8. (Kvalifikacije ponuditelja) stavku 8. i člankom 9.15. (Transparentnost informacija o javnoj nabavi) stavkom 2.

3. Svaka stranka odmah obavješćuje Odbor za trgovinu uslugama, ulaganja i javnu nabavu, osnovan u skladu s člankom 16.2. (Specijalizirani odbori), o svim izmjenama medija za obavijesti navedenih u Prilogu 9-H.

ČLANAK 9.6.

Obavijesti

Obavijest o planiranom postupku javne nabave

1. Naručitelj za svaki obuhvaćeni postupka javne nabave objavljuje obavijest o planiranom postupku javne nabave koja mora biti izravno besplatno dostupna elektroničkim putem kroz jednu pristupnu točku, osim u okolnostima opisanima u članku 9.12. (Ograničeni postupak javne nabave). Obavijest o planiranom postupku javne nabave mora ostati dostupna javnosti, barem do isteka razdoblja navedenog u obavijesti. Odgovarajući elektronički medij svaka stranka navodi u svojem odjeljku Priloga 9-H.
2. Osim ako u ovom Poglavlju nije navedeno drugačije, svaka obavijest o planiranom postupku javne nabave mora sadržavati:
 - (a) naziv i adresu naručitelja te druge podatke koji su potrebni za obraćanje naručitelju i dobivanje svih mjerodavnih dokumenata povezanih s nabavom te njihov trošak i uvjete plaćanja, ako postoje;
 - (b) opis javne nabave, uključujući prirodu i količinu robe ili usluga koji su predmet javne nabave ili, ako količina nije poznata, procijenjenu količinu;
 - (c) za ugovore koji se ponavljaju, procjenu, ako je moguće, rokova naknadnih obavijesti o postupku javne nabave;

- (d) opis svih mogućnosti;
- (e) vremenski raspored isporuke robe ili usluga ili trajanje ugovora;
- (f) način javne nabave koji će se upotrijebiti te hoće li uključivati pregovore ili elektroničku dražbu;
- (g) ako je primjenjivo, adresu i rok za podnošenje zahtjeva za sudjelovanje u postupku javne nabave;
- (h) adresu i rok za predavanje ponuda;
- (i) jezik ili jezike na kojima se mogu podnijeti ponude ili zahtjevi za sudjelovanje, ako se mogu podnijeti na jeziku koji nije službeni jezik mjesta na kojem se ponuditelj nalazi;
- (j) popis i kratak opis uvjeta za sudjelovanje ponuditelja, uključujući sve zahtjeve u vezi s posebnom dokumentacijom ili potvrdama koje ponuditelji moraju u vezi s tim dostaviti, osim ako su ti zahtjevi uključeni u natječajnu dokumentaciju koja se stavlja na raspolaganje svim zainteresiranim ponuditeljima istovremeno kada i obavijest o postupku javne nabave;
- (k) ako naručitelj planira odabrati ograničen broj kvalificiranih ponuditelja koji će biti pozvani da dostave ponude u skladu s člankom 9.8. (Kvalifikacije ponuditelja), kriterije koji će se koristiti za odabir tih ponuditelja i, ako je primjenjivo, ograničenja broja ponuditelja koji će se moći natjecati; i

- (l) naznaku da je javna nabava obuhvaćena ovim Sporazumom.

Kratka obavijest

3. Za svaku planiranu javnu nabavu naručitelj objavljuje sažetak obavijesti koja mora biti dostupna istovremeno kao i obavijest o planiranoj javnoj nabavi, na barem jednom od jezika WTO-
a. Obavijest mora sadržavati barem sljedeće informacije:

- (a) predmet javne nabave;
- (b) rok za podnošenje ponuda ili, ako je to primjenjivo, konačan datum za podnošenje zahtjeva za sudjelovanje u postupku javne nabave ili za uključenje na popis za višestruku uporabu; i
- (c) adresu na kojoj se mogu zatražiti dokumenti povezani s nabavom.

Obavijest o planiranom postupku javne nabave

4. Naručitelji se potiču da, što je prije moguće u svakoj fiskalnoj godini, elektroničkim sredstvima objave obavijest o budućim planovima nabave (dalje u tekstu „obavijest o planiranoj javnoj nabavi”), koristeći se jedinstvenom pristupnom točku za objavu obavijesti o predviđenim javnim nabavama. Ta obavijest o planiranom postupku javne nabave trebala bi uključivati predmet nabave i planirani datum objave obavijesti o planiranoj javnoj nabavi.

5. Naručitelji obuhvaćeni Prilozima 9-B ili 9-C mogu koristiti obavijest o planiranoj javnoj nabavi kao obavijest o predviđenoj nabavi pod uvjetom da obavijest o planiranoj nabavi uključuje što više dostupnih informacija iz stavka 2. i izjavu da bi zainteresirani ponuditelji trebali naručitelju izraziti svoj interes za nabavu.

ČLANAK 9.7.

Uvjeti sudjelovanja

1. Naručitelji ograničava uvjete sudjelovanja u predmetnoj javnoj nabavi na uvjete koji su nužni za osiguranje da ponuditelj ima pravnu, gospodarsku, tehničku i financijsku sposobnost za sudjelovanje u relevantnoj javnoj nabavi.
2. Pri utvrđivanju uvjeta za sudjelovanje naručitelj:
 - (a) ne određuje uvjet prema kojem su ponuditelju, da bi mogao sudjelovati u postupku javne nabave, već morali prethodno biti dodijeljeni jedan ili više ugovora naručitelja stranke, ili prema kojem ponuditelj mora imati prethodno iskustvo na području te stranke; ali
 - (b) može zahtijevati relevantno prethodno iskustvo ako je ono ključno za ispunjavanje zahtjevaâ javne nabave.

3. Pri ocjenjivanju zadovoljava li ponuditelj uvjete sudjelovanja naručitelja:
 - (a) evaluiraju financijsku sposobnost i gospodarsku i tehničku sposobnost ponuditelja na temelju poslovanja tog ponuditelja i unutar područja stranke naručitelja i izvan tog područja; i
 - (b) temelje svoju evaluaciju na uvjetima koje su naveli unaprijed u obavijestima ili natječajnoj dokumentaciji.
4. Ako postoje popratni dokazi, stranka, uključujući njezine naručitelje, može isključiti ponuditelja zbog:
 - (a) stečaja;
 - (b) lažnih izjava;
 - (c) značajnih ili trajnih nedostataka u ispunjavanju bitnih zahtjeva ili obveza iz prethodnog ili prethodnih ugovora;
 - (d) pravomoćnih presuda za teška kaznena djela ili druge prekršaje;
 - (e) povrede dužnosti ili radnji odnosno propusta koji imaju negativne posljedice na poslovni integritet ponuditelja; ili
 - (f) neplaćanja poreza.

ČLANAK 9.8.

Kvalifikacije ponuditelja

Sustavi za registraciju i kvalifikacijski postupci

1. Svaka stranka, uključujući njezine naručitelje, može imati sustav za registraciju ponuditelja u okviru kojeg se zainteresirani ponuditelji moraju registrirati i dostaviti određene informacije.
2. Svaka stranka dužna je osigurati da:
 - (a) njezini naručitelji poduzmu napore kako bi na najmanju moguću razinu sveli razlike među svojim kvalifikacijskim postupcima; i
 - (b) ako njezini naručitelji imaju sustave za registraciju, ti naručitelji ulažu napore kako bi na najmanju moguću mjeru sveli razlike među svojim sustavima za registraciju.
3. Nijedna stranka, uključujući njezine naručitelje, ne smije donijeti niti primjenjivati sustav za registraciju ili kvalifikacijski postupak čiji je cilj ili učinak stvaranje nepotrebnih prepreka za sudjelovanje ponuditelja druge stranke u njezinoj javnoj nabavi.

Selektivni postupak javne nabave

4. Ako naručitelj planira koristiti selektivni postupak javne nabave taj naručitelj čini sljedeće:
 - (a) u obavijest o planiranom postupku javne nabave uključuje barem informacije iz članka 9.6. (Obavijesti) stavka 2. točaka (a), (b), (f), (g), (j), (k), i (l) i poziva ponuditelje da dostave zahtjev za sudjelovanje; i
 - (b) dostavlja, do početka roka za podnošenja ponuda barem informacije iz članka 9.6. (Obavijesti) stavka 2. točaka (c), (d), (e), (h), i (i), kvalificiranim ponuditeljima koje unaprijed obavješćuje u skladu s člankom 9.10. (Razdoblja) stavkom 3. točkom (b).
5. Naručitelji dopuštaju svim kvalificiranim ponuditeljima da sudjeluju u određenom postupku javne nabave, osim ako naručitelj u obavijesti o predviđenoj javnoj nabavi utvrdi ograničenje broja ponuditelja koji mogu dostaviti ponude i navede kriterije za odabir ograničenog broja ponuditelja. U svakom slučaju, broj ponuditelja koji mogu dostaviti ponudu mora biti dovoljan za osiguranje tržišnog natjecanja bez utjecaja na operativnu učinkovitost sustava javne nabave.
6. Ako natječajna dokumentacija nije javno dostupna od datuma objave obavijesti iz stavka 4., naručitelj osigurava da su ti dokumenti dostupni u isto vrijeme svim kvalificiranim ponuditeljima koji su odabrani u skladu sa stavkom 5.

Popisi za višestruko korištenje

7. Naručitelji mogu imati popis ponuditelja za višestruko korištenje, pod uvjetom da se obavijest kojom se zainteresirani ponuditelji prijavljuju za uključivanje na popis:

- (a) objavljuje svake godine; i
- (b) ako se objavljuje elektronički, da je stalno dostupna u odgovarajućem mediju navedenom u Prilogu 9-H.

8. Mjere predviđene u stavku 7. uključuju:

- (a) opis robe ili usluga, ili njihovih kategorija, za koje se popis može koristiti;
- (b) uvjete sudjelovanja koje ponuditelji moraju zadovoljiti kako bi bili uključeni na popis te metode koje će naručitelj koristiti za provjeru ispunjuje li ponuditelj uvjete;
- (c) naziv i adresu naručitelja i druge informacije koje su potrebne za kontaktiranje naručitelja i dobivanje svih odgovarajućih dokumenata koji se odnose na popis;
- (d) razdoblje valjanosti popisa i mogućnosti za njegovo produženje ili prestanak ili, ako razdoblje valjanosti nije navedeno, navođenje načina na koji će se uputiti obavijest o prestanku upotrebe popisa; i
- (e) naznaku da se popis može koristiti za javnu nabavu obuhvaćenu ovim Sporazumom.

9. Neovisno o stavku 7., ako je popis za višestruko korištenje valjan tri godine ili kraće, naručitelji mogu objaviti obavijest iz stavka 7. samo jednom, na početku razdoblja valjanosti popisa, pod uvjetom da popis:

- (a) sadržava rok valjanosti i napomenu da će biti obavljene daljnje obavijesti; i
- (b) objavljuje se elektroničkim putem i stalno je dostupan tijekom razdoblja njegove valjanosti.

10. Naručitelji dopuštaju ponuditeljima da u bilo kojem trenutku zatraže uključivanje na popis za višestruko korištenje i kvalificirane ponuditelje uključuje na popis u razumno kratkom roku.

11. Ako ponuditelj koji nije uključen na popis za višestruko korištenje dostavi zahtjev za sudjelovanje u postupku javne nabave koji se temelji na popisu za višestruko korištenje i sve potrebne dokumente u roku predviđenom u stavku 2. članka 9.10. (Rokovi), naručitelj preispituje zahtjev. Naručitelj ne isključuje ponuditelja iz postupka javne nabave zbog toga što naručitelj nema dovoljno vremena ispitati zahtjev osim ako, u iznimnim okolnostima, zbog složenosti postupka javne nabave, naručitelj ne može dovršiti ispitivanje zahtjeva u roku koji je određen za podnošenje ponuda.

Naručitelji iz Priloga 9-C

12. Naručitelji obuhvaćeni Prilogom 9-C mogu upotrijebiti obavijest kojom se ponuditelje poziva da zatraže uključivanje na popis za višestruko korištenje kao obavijest o predviđenom postupku javne nabave, pod sljedećim uvjetima:

- (a) obavijest je obavljena u skladu sa stavkom 7. i uključuje informacije iz stavka 8., što više dostupnih informacija iz članka 9.6. (Obavijesti) stavka 2. te izjavu da ona predstavlja obavijest o predviđenoj javnoj nabavi ili da će samo ponuditelji koji se nalaze na popisu za višestruko korištenje dobiti daljnje obavijesti o postupku javne nabave obuhvaćenom popisom za višestruko korištenje; i
- (b) naručitelj ponuditeljima koji su izrazili interes naručitelju u predmetnom postupku javne nabave odmah dostavlja dovoljno informacija koje im omogućuju da ocijene svoj interes za javnu nabavu, uključujući sve preostale informacije iz članka 9.6. (Obavijesti) stavka 2. u mjeri u kojoj su takve informacije dostupne.

13. Naručitelji obuhvaćeni Prilogom 9-C mogu dopustiti ponuditelju koji je zatražio uključivanje na popis za višestruko korištenje u skladu sa stavkom 10. da sudjeluje u predmetnom postupku javne nabave ako naručitelj ima dovoljno vremena za ispitivanje zadovoljava li ponuditelj uvjete za sudjelovanje.

Informacije o odlukama naručitelja

14. Naručitelji odmah obavješćuju svakog ponuditelja koji je predao zahtjev za sudjelovanje ili zahtjev za uključivanje na popis za višestruko korištenje o odluci naručitelja o zahtjevu.

15. Ako naručitelj odbije zahtjev ponuditelja za sudjelovanje ili zahtjev za uključenje na popis za višestruko korištenje, više ne priznaje ponuditelja kao kvalificiranog ponuditelja ili ga ukloni s popisa za višestruko korištenje, taj naručitelj o tome odmah obavješćuje ponuditelja i, na zahtjev ponuditelja, dostavlja ponuditelju pisano obrazloženje svoje odluke.

ČLANAK 9.9.

Tehničke specifikacije i natječajna dokumentacija

Tehničke specifikacije

1. Naručitelji ne smiju izrađivati, donositi ili primjenjivati tehničke specifikacije niti propisivati postupke za ocjenjivanje sukladnosti čiji je cilj ili učinak stvaranje nepotrebnih prepreka za međunarodnu trgovinu.
2. Kada propisuje tehničke specifikacije za robu ili usluge koji su predmetom nabave, naručitelj, ako je to primjenjivo:
 - (a) utvrđuje tehničku specifikaciju u smislu zahtjeva za učinkovitošću i funkcionalnih zahtjeva, a ne u smislu dizajna ili opisnih značajki; i
 - (b) temelji tehničke specifikacije na međunarodnim normama, ako one postoje; u protivnom, temelji ih na nacionalnim tehničkim propisima, priznatim nacionalnim normama ili građevinskim propisima.

3. Ako se u tehničkim specifikacijama koristi dizajn ili opisne značajke, naručitelji bi trebali navesti, ako je to primjenjivo, da će razmotriti ponude istovjetne robe ili istovjetnih usluga koje očito ispunjavaju zahtjeve postupka javne nabave na način da u natječajnu dokumentaciju uključe riječi poput „ili istovjetne”.
4. Naručitelji ne smije propisati tehničke specifikacije kojima se zahtijevaju određeni žig ili marka, patent, autorsko pravo, dizajn, tip, određeno podrijetlo, proizvođač ili ponuditelj ili kojima se na njih upućuje, osim ako ne postoji drugi dovoljno precizan ili razumljiv način za opis zahtjeva u vezi s javnom nabavom i pod uvjetom da, u takvim slučajevima, naručitelj uključi u natječajnu dokumentaciju riječi poput „ili istovjetne”.
5. Naručitelji ne smiju tražiti niti prihvaćati, na način koji bi mogao uzrokovati narušavanje tržišnog natjecanja, savjete koji bi se mogli koristiti u izradi ili donošenju tehničke specifikacije za određenu nabavu od osobe koja bi mogla imati komercijalni interes u postupku javne nabave.
6. Podrazumijeva se da svaka stranka, uključujući njezine naručitelje, može, u skladu s ovim člankom, izraditi, donijeti ili primijeniti tehničke specifikacije za promicanje očuvanja prirodnih resursa ili zaštite okoliša.

7. Ako naručitelji određuju značajke u vezi s okolišem u smislu zahtjeva u pogledu učinkovitosti ili funkcionalnog zahtjeva, kako je navedeno u stavku 2. točki (a), oni se smiju koristiti detaljnim specifikacijama ili, ako je to potrebno, njihovim dijelovima, kako su definirane ekološkim oznakama u Uniji ili ekološkim oznakama u Singapuru, pod uvjetom da su:

- (a) te specifikacije prikladne za definiranje značajki robe ili usluga koje su predmetom ugovora;
- (b) zahtjevi označivanja izrađeni su na temelju znanstvenih spoznaja; i
- (c) te specifikacije dostupne svim zainteresiranim stranama.

Natječajna dokumentacija

8. Naručitelji dostavljaju ponuditeljima natječajnu dokumentaciju koja uključuje sve informacije koje su potrebne kako bi ponuditelji mogli pripremiti i dostaviti odgovarajuće ponude. Osim ako to već nije navedeno u obavijesti o predviđenom postupku javne nabave, takva dokumentacija uključuje potpun opis:

- (a) postupka javne nabave, uključujući prirodu i količinu robe i usluga koji su predmetom nabave ili, ako količina nije poznata, procijenjenu količinu i sve zahtjeve koje je potrebno ispuniti, uključujući tehničke specifikacije, potvrde o ocjeni sukladnosti, planove, nacрте ili upute;

- (b) svih uvjeta za sudjelovanje ponuditelja, uključujući popis informacija i dokumenata koje ponuditelji moraju dostaviti u vezi s uvjetima za sudjelovanje;
- (c) svih kriterija za ocjenjivanje koje će naručitelj primjenjivati prilikom dodjele ugovora i, osim ako je cijena jedini kriterij, relativne važnosti takvih kriterija;
- (d) ako će naručitelj provoditi postupak javne nabave elektroničkim putem, svih zahtjeva za provjeru identiteta ili pristup ili drugih zahtjeva koji se odnose na dostavljanje podataka elektroničkim putem;
- (e) ako će naručitelj održati elektroničku dražbu, pravila, uključujući utvrđivanje dijelova ponude koji se odnose na kriterije za ocjenjivanje, u skladu s kojima će se provoditi dražba;
- (f) ako će otvaranje ponuda biti javno, datuma, vremena i mjesta otvaranja ponuda i, ako je primjenjivo, osoba koje mogu biti nazočne;
- (g) svih ostalih uvjeta, uključujući uvjete plaćanja i ograničenja u vezi s načinima za dostavljanje ponuda, kao što je dostavljanje na papiru ili elektroničkim putem; i
- (h) datuma za isporuku robe ili pružanje usluga.

9. Prilikom utvrđivanja datuma za isporuku robe ili pružanje usluga, naručitelji uzimaju u obzir čimbenike kao što su složenost javne nabave, opseg predviđenog podugovaranja i očekivano vrijeme za proizvodnju, ponovnu opskrbu ili prijevoz robe iz točke isporuke ili za pružanje usluga.

10. Naručitelji mogu odrediti uvjete u pogledu okoliša u vezi s provedbom javne nabave pod uvjetom da su oni u skladu s pravilima utvrđenim u ovom Poglavlju i da su navedeni u obavijesti u predviđenom postupku javne nabave ili u drugoj obavijesti koja se koristi kao obavijest o predviđenom postupku javne nabave¹ ili u natječajnoj dokumentaciji.

11. Kriteriji za evaluaciju navedeni u obavijesti o predviđenom postupku javne nabave ili u drugoj obavijesti koja se koristi kao obavijest o predviđenom postupku javne nabave ili u natječajnoj dokumentaciji mogu uključivati, između ostalog, cijenu i druge troškovne čimbenike, kvalitetu, tehničku vrijednost, ekološke značajke i rokove isporuke.

12. Naručitelji odmah:

- (a) stavljaju na raspolaganje natječajnu dokumentaciju kako bi osigurali da zainteresirani ponuditelji imaju dovoljno vremena za dostavljanje ponuda;

¹ Za potrebe stavaka 10., 11. i 13. ovog članka i članka 9.11. (Pregovori) stavka 2., „druga obavijest koja se koristi kao obavijest o predviđenom postupku javne nabave” znači obavijest o planiranom postupku javne nabave u okviru članka 9.6. (Obavijesti) stavka 5. i obavijest kojom se ponuditelje poziva da se prijave za uključenje na popis za višestruko korištenje u okviru članka 9.8. (Kvalifikacije ponuditelja) stavka 12.

- (b) na zahtjev dostavljaju natječajnu dokumentaciju svakom zainteresiranom ponuditelju; i
- (c) odgovaraju na svaki razuman zahtjev za potrebnim informacijama svih zainteresiranih ili uključenih ponuditelja, pod uvjetom da takve informacije ne daju tom ponuditelju prednost pred drugim ponuditeljima.

Izmjene

13. Ako, prije dodjele ugovora, naručitelj izmijeni kriterije ili zahtjeve utvrđene u obavijesti o planiranom postupku javne nabave ili u drugoj obavijesti koja se koristi kao obavijest o predviđenom postupku javne nabave ili u natječajnoj dokumentaciji koja je dostavljena uključenim ponuditeljima ili izmijeni ili ponovno objavi obavijest ili natječaju dokumentaciju, on pisanim putem dostavlja sve takve izmjene ili izmijenjene ili ponovno objavljene obavijesti ili natječajnu dokumentaciju:

- (a) svim ponuditeljima koji sudjeluju u javnoj nabavi u trenutku izmjene ili ponovne objave, ako su ti ponuditelji poznati naručitelju, a u svim ostalim slučajevima, na isti način na koji su dostavljene izvorne informacije; i
- (b) na vrijeme da omogući takvim ponuditeljima da izmijene i ponovno podnesu izmijenjene ponude, prema potrebi.

ČLANAK 9.10.

Razdoblja

Općenito

1. Naručitelji, u skladu sa svojim primjerenim potrebama, daju dovoljno vremena ponuditeljima da se pripreme i predaju zahtjeve za sudjelovanje i odgovarajuće ponude, uzimajući u obzir čimbenike kao što su:

- (a) priroda i složenost javne nabave;
- (b) opseg predviđenog predugovaranja; i
- (c) vrijeme potrebno za dostavljanje ponuda neelektroničkim putem iz inozemstva i tuzemstva ako se ne koriste elektronička sredstva.

Takva razdoblja, uključujući eventualno produženje razdoblja, ista su za sve zainteresirane ili uključene ponuditelje.

Rokovi

2. Naručitelji koji koriste selektivni postupak javne nabave utvrđuju da konačni rok za dostavljanje zahtjeva za sudjelovanje, u načelu, ne smije biti kraći od 25 dana od datuma objave obavijesti o predviđenom postupku javne nabave. Ako je zbog hitnosti koju je naručitelj obrazložio taj rok neizvediv, rok se može skratiti na najmanje 10 dana.

3. Osim ako je tako predviđeno u stavcima 4., 5., 7. i 8., naručitelji kao konačni datum za dostavljanje ponuda određuju najkasnije 40 dana od datuma:

- (a) objave obavijesti o predviđenom postupku javne nabave, u slučaju otvorenog postupka javne nabave; ili
- (b) na koji naručitelj obavješćuje ponuditelje da će biti pozvani dostaviti ponude, bez obzira na to koristi li popis za višestruku uporabu, u slučaju selektivnog postupka javne nabave.

4. Naručitelji mogu skratiti rok za dostavljanje ponuda iz stavka 3. na najmanje 10 dana ako:

- (a) naručitelj je objavio obavijest o predviđenom postupku javne nabave u skladu s člankom 9.6. (Obavijesti) stavkom 4. barem 40 dana i ne više od 12 mjeseci prije objave obavijest o predviđenom postupku javne nabave, a obavijest o planiranom postupku javne nabave sadržava:

- i. opis javne nabave;
- ii. okvirne rokove za dostavljanje ponuda ili zahtjevâ za sudjelovanje;
- iii. izjavu da bi zainteresirani ponuditelji trebali naručitelju izraziti svoj interes za javnu nabavu;
- iv. adresu na kojoj se mogu zatražiti dokumenti povezani s nabavom; i

v. što više informacija koje se traže u skladu s člankom 9.6. (Obavijesti) sa stavkom 2. za obavijest o predviđenom postupku javne nabave;

(b) je naručitelj, za javne nabave koje se ponavljaju, u izvornoj obavijesti o predviđenom postupku javne nabave naveo da će u naknadnim obavijestima biti navedeni rokovi za podnošenje ponuda u skladu s ovim stavkom; ili

(c) stanje hitnosti koje je naručitelj na odgovarajući način obrazložio učinilo je rokove za podnošenje ponuda utvrđene u skladu sa stavkom 3. neizvedivim.

5. Naručitelji mogu skratiti rok za podnošenje ponuda utvrđen u stavku 3. za pet dana u svakom od sljedećih slučajeva:

(a) obavijest o predviđenom postupku javne nabave objavljena je elektroničkim putem;

(b) sva natječajna dokumentacija dostupna je elektroničkim putem od datuma objave obavijesti o predviđenom postupku javne nabave; i

(c) naručitelj može ponude primati elektroničkim putem.

6. Primjena stavka 5. u vezi sa stavkom 4. ne smije ni u kojem slučaju dovesti do skraćivanja roka za podnošenje ponuda utvrđenog u stavku 3. na manje od 10 dana od datuma kada je objavljena obavijest o predviđenom postupku javne nabave.

7. Neovisno o bilo kojoj drugoj odredbi ovog članka, ako naručitelj kupi komercijalnu robu ili usluge, ili njihovu kombinaciju, može skratiti rok za podnošenje ponuda iz stavka 3. na najmanje 13 dana, pod uvjetom da istovremeno elektroničkim putem objavi obavijest o predviđenom postupku javne nabave i natječajnu dokumentaciju. Osim toga, ako naručitelj elektroničkim putem također prihvaća ponude za komercijalnu robu i usluge, on može skratiti rok iz stavka 3. na najmanje 10 dana.

8. Ako je naručitelj obuhvaćen priložima 9-B ili 9-C odabrao sve ili ograničen broj kvalificiranih ponuditelja, rok za podnošenje ponuda može se utvrditi dogovorom između naručitelja i odabranih ponuditelja. U slučaju da nema dogovora, rok ne smije biti kraći od 10 dana.

ČLANAK 9.11.

Pregovori

1. Svaka stranka može predvidjeti da njezini naručitelji mogu pregovarati:
 - (a) ako je naručitelj namjeru o vođenju pregovora naveo u obavijesti o predviđenom postupku javne nabave u skladu s člankom 9.6. (Obavijesti) stavkom 2.; ili
 - (b) ako se prilikom evaluacije pokaže da niti jedna ponuda nije najpovoljnija u smislu posebnih kriterija za ocjenjivanje navedenih u obavijesti o predviđenom postupku javne nabave ili u drugoj obavijesti koja se koristi kao obavijest o predviđenom postupku javne nabave ili u natječajnoj dokumentaciji.

2. Naručitelji su dužni:

- (a) osigurati da se isključenje ponuditelja koji sudjeluju u pregovorima provede u skladu s kriterijima za ocjenjivanje navedenima u obavijesti o predviđenom postupku javne nabave ili u drugoj obavijesti koja se koristi kao obavijest o predviđenom postupku javne nabave ili u natječajnoj dokumentaciji; i
- (b) u slučaju završetka pregovora, predvidjeti zajednički rok za preostale ponuditelje da dostave nove ili revidirane ponude.

ČLANAK 9.12.

Ograničeni postupak javne nabave

1. Pod uvjetom da ne koriste ovu odredbu u svrhu izbjegavanja tržišnog natjecanja među ponuditeljima ili na način kojim se diskriminiraju ponuditelji druge stranke ili štite domaći ponuditelji, naručitelji mogu primijeniti ograničeni postupak javne nabave i mogu odabrati ne primijeniti članak 9.6. (Obavijesti), članak 9.7. (Uvjeti sudjelovanja), članak 9.8. (Kvalifikacije ponuditelja), članka 9.9. (Tehničke specifikacije i natječajna dokumentacija) stavke 8. do 13., članak 9.10. (Razdoblja), članak 9.11. (Pregovori), članak 9.13. (Elektroničke dražbe) i članak 9.14. (Postupanje s ponudama i dodjela ugovora) samo u sljedećim okolnostima:

(a) ako:

- i. nisu dostavljene ponude i nijedan ponuditelj nije zatražio sudjelovanje;

- ii. nije dostavljena nijedna ponuda koja ispunjuje bitne zahtjeve natječajne dokumentacije;
- iii. nijedan ponuditelj nije zadovoljio uvjete za sudjelovanje; ili
- iv. dostavljene ponude rezultat su dogovora;

pod uvjetom da naručitelj ne izmijeni bitno zahtjeve navedene u natječajnoj dokumentaciji.

- (b) ako robu ili usluge može pružiti samo određeni ponuditelj i ne postoji niti jedna razumna alternativa ili zamjenska roba ili usluge iz jednog od sljedećih razloga:

- i. zahtjev se odnosi na umjetničko djelo;
- ii. zaštita patenata, autorskih prava ili drugih isključivih prava; ili
- iii. zbog nepostojanja konkurencije iz tehničkih razloga;

- (c) za dodatne isporuke izvornog ponuditelja robe i usluga koji nisu uključeni u izvornu javnu nabavu kada promjena ponuditelja za takvu dodatnu robu i takve dodatne usluge:

- i. ne može se izvršiti zbog gospodarskih ili tehničkih razloga poput zahtjeva zamjenjivosti ili interoperabilnosti s postojećom opremom, softverom, uslugama ili instalacijama nabavljenima u okviru prvotne nabave; i

- ii. prouzročila bi značajne neugodnosti ili znatno povećanje troškova naručitelja;
- (d) ako je to apsolutno nužno, u slučajevima u kojima, zbog izuzetne hitnosti izazvane događajima koje naručitelj nije mogao predvidjeti, roba ili usluge nisu mogle biti pravovremeno pribavljene putem otvorenog nadmetanja ili nadmetanja po pozivu;
- (e) za robu kupljenu na tržištu sirovina;
- (f) ako naručitelj nabavlja prototipove ili prvu robu ili uslugu koji su razvijeni na njegov zahtjev za vrijeme trajanja određenog ugovora za istraživanje, pokus, studiju ili izvorni razvoj te za potrebe tog ugovora. Izvorni razvoj prve robe ili usluge može uključivati ograničenu proizvodnju ili dobavu kako bi se obuhvatili rezultati terenskog ispitivanja te kako bi se pokazalo da su roba ili usluga prikladne za proizvodnju ili dobavu u većim količinama uz prihvatljive standarde kvalitete, no ne uključuje količinsku proizvodnju, dobavu radi uspostavljanja komercijalne održivosti ili povrata troškova istraživanja i razvoja;
- (g) za kupnje pod iznimno povoljnim uvjetima, koji se pojavljuju u vrlo kratkom roku u slučaju neuobičajenih raspolaganja koja na primjer nastaju likvidacijom, prisilnom upravom ili stečajem, ali ne za rutinske kupnje od redovitih ponuditelja; i
- (h) ako je ugovor dodijeljen pobjedniku natječaja za dizajn pod uvjetom da:
 - i. natječaj je organiziran na način koji je u skladu s načelima ovog poglavlja, posebno s obzirom na objavu obavijesti o planiranom postupku javne nabave; i

ii. o sudionicima sudi neovisan žiri s ciljem dodjele ugovora o dizajnu pobjedniku.

2. Naručitelji izrađuju pisano izvješće o svakom dodijeljenom ugovoru u skladu sa stavkom 1. U izvješću se navode naziv naručitelja, vrijednost pružene vrste robe ili usluga i izjava u kojoj su navedene okolnosti i uvjeti opisani u stavku 1. kojim se opravdava primjena ograničenog postupka javne nabave.

ČLANAK 9.13.

Elektroničke dražbe

Ako planira provesti obuhvaćeni postupak javne nabave putem elektroničke dražbe, naručitelj svakom sudioniku, prije početka elektroničke dražbe, dostavlja sljedeće:

- (a) automatsku metodu ocjenjivanja, uključujući matematičku formulu, koja se temelji na kriterijima za ocjenjivanje iz natječajne dokumentacije i koja će se koristiti u automatskom rangiranju ili ponovnom rangiranju za vrijeme aukcije;
- (b) rezultate izvornog ocjenjivanja dijelova ponude kada je ugovor dodijeljen na temelju najpovoljnije ponude; i
- (c) sve druge važne informacije koje se odnose na provedbu dražbe.

ČLANAK 9.14.

Postupanje s ponudama i dodjela ugovora

Postupanje s ponudama

1. Naručitelji primaju i otvaraju ponude te postupaju s njima u skladu s postupcima kojima se jamči poštenost i nepristranost postupka nabave i povjerljivost ponuda.
2. Naručitelji ne smiju kažnjavati ponuditelje čija je ponuda zaprimljena nakon roka za dostavljanje ponuda, ako je kašnjenje isključivo rezultat pogrešnog postupanja naručitelja.
3. Ako naručitelj ponuditelju pruži mogućnost da ispravi nenamjerne pogreške u postupku između otvaranja ponuda i dodjele ugovora, naručitelj mora pružiti istu mogućnost svim uključenim ponuditeljima.

Dodjela ugovora

4. Kako bi se mogla razmatrati s ciljem dodjele, ponuda mora biti dostavljena u pisanom obliku i, u trenutku otvaranja, mora zadovoljavati bitne zahtjeve navedene u obavijesti i natječajnoj dokumentaciji i mora je dostaviti ponuditelj koji zadovoljava uvjete za sudjelovanje.

5. Osim ako naručitelj utvrdi da dodjela ugovora nije u javnom interesu, naručitelj dodjeljuje ugovor ponuditelju za kojeg je naručitelj utvrdio da je u mogućnosti ispuniti uvjete ugovora te koji je, isključivo na temelju kriterija evaluacije utvrđenih u obavijestima i natječajnoj dokumentaciji, dostavio:

(a) najpovoljniju ponudu; ili

(b) ako je cijena jedini kriterij, najnižu cijenu.

6. Ako naručitelj zaprimi ponudu s cijenom koja je neuobičajeno niža od cijena u drugim dostavljenim ponudama, on s ponuditeljem provjerava zadovoljava li ponuditelj uvjete za sudjelovanje i može li ispuniti uvjete iz ugovora i uključuje li cijena dodjelu državnih potpora.

7. Ako naručitelj utvrdi da je ponuda neuobičajeno niska zbog toga što je ponuditelj primio državne potpore, on ponudu smije odbiti samo zbog tog razloga tek nakon što se savjetovao s ponuditeljem te ako ponuditelj nije u mogućnosti dokazati u dostatnom roku koji je odredio naručitelj da je predmetna potpora dodijeljena u skladu s pravilima utvrđenima u ovom Sporazumu koje se tiču potpora.

8. Naručitelj ne koristi mogućnosti, ne ukida nabavu niti mijenja dodijeljene ugovore na način kojim se zaobilaze obveze iz ovog poglavlja.

ČLANAK 9.15.

Transparentnost informacija o javnoj nabavi

Informacije dostavljene ponuditeljima

1. Naručitelji odmah obavješćuju uključene ponuditelje o naručiteljevim odlukama o dodjeli ugovora i, na zahtjev ponuditelja, to čine u pisanom obliku. Podložno članku 9.16. (Otkrivanje informacija) stavcima 2. i 3., naručitelji, na zahtjev, neuspješnom ponuditelju dostavljaju razloge zbog kojih naručitelj nije odabrao njegovu ponudu kao i relativne prednosti ponude uspješnog ponuditelja.

Objava informacija o dodjeli

2. Najkasnije 72 dana nakon dodjele svakog ugovora obuhvaćenog ovim poglavljem naručitelj objavljuje obavijest u odgovarajućem papirnatom ili elektroničkom mediju iz Priloga 9-H. Ako naručitelj objavi obavijest samo elektroničkim putem, te informacije moraju biti lako dostupne tijekom primjereno dugog razdoblja. Obavijest mora uključivati barem sljedeće podatke:

- (a) opis nabavljene robe ili usluga;
- (b) naziv i adresu naručitelja;
- (c) naziv i adresu uspješnog ponuditelja;

- (d) vrijednost uspješne ponude ili najviše i najniže ponude koje su uzete u obzir prilikom dodjele ugovora;
- (e) datum dodjele; i
- (f) vrstu korištene metode javne nabave, i u slučajevima kada je korišten ograničeni postupak javne nabave u skladu s člankom 9.12. (Ograničen postupak javne nabave), opis okolnosti koje opravdavaju korištenje ograničenog postupka javne nabave.

Čuvanje dokumentacije, izvješća i elektronička sljedivost

- 3. Svaki naručitelj čuva u razdoblju od najmanje tri godine od datuma dodjele ugovora:
 - (a) dokumentaciju i izvješća o postupcima javne nabave i dodijeljenim ugovorima u vezi s obuhvaćenim postupkom javne nabave, uključujući izvješća iz članka 9.12. (Ograničeni postupak javne nabave); i
 - (b) podatke na temelju kojih je moguće pratiti provedbu obuhvaćenog postupka javne nabave elektroničkim putem.

Prikupljanje i priopćavanje statističkih podataka

- 4. Svaka stranka suglasna je priopćiti drugoj stranci dostupne i usporedive statističke podatke koji se odnose na postupak javne nabave obuhvaćen ovim poglavljem.

ČLANAK 9.16.

Otkrivanje informacija

Dostavljanje informacija strankama

1. Na zahtjev jedne stranke, druga stranka odmah dostavlja sve informacije koje su potrebne za utvrđivanje je li postupak javne nabave proveden na pravedan i nepristran način i u skladu s ovim Poglavljem, uključujući informacije o značajkama i relativnim prednostima uspješne ponude. Ako bi objava informacija ugrozila tržišno natjecanje u budućim natjecajima, stranka koja dobiva informacije ne otkriva te informacije niti jednom ponuditelju, osim nakon savjetovanja i uz suglasnost stranke koja je dostavila informacije.

Neotkrivanje informacija

2. Neovisno o bilo kojoj drugoj odredbi ovog poglavlja, stranka, uključujući njezine naručitelje, ne smije nijednom određenom ponuditelju dostaviti informacije koje bi mogle ugroziti pošteno tržišno natjecanje među ponuditeljima.

3. Ništa u ovom poglavlju ne smije se tumačiti kao da se od stranke, uključujući njezine naručitelje, vlasti i revizijska tijela, zahtijeva otkrivanje povjerljivih informacija ako bi:

- (a) se otkrivanjem omelo izvršavanje zakonodavstva;
- (b) se otkrivanjem moglo ugroziti pošteno tržišno natjecanje među ponuditeljima;

- (c) se otkrivanjem ugrozili legitimni poslovni interesi određenih osoba, između ostalog zaštita prava intelektualnog vlasništva; ili
- (d) otkrivanje na drugi način bilo protivno javnom interesu.

ČLANAK 9.17.

Domaći postupci preispitivanja

1. Svaka stranka uspostavlja pravovremene, djelotvorne, transparentne i nediskriminatorne upravne ili sudske postupke preispitivanja u okviru kojih ponuditelj može podnijeti prigovor s obzirom na:

- (a) kršenje ovog poglavlja; ili
- (b) na neusklađenost s mjerama te stranke kojima se provodi ovo poglavlje ako ponuditelj nema pravo podnijeti prigovor zbog kršenja ovog poglavlja izravno na temelju domaćeg prava te stranke

u kontekstu obuhvaćenog postupka javne nabave u kojoj ponuditelj ima ili je imao interes. U svakom slučaju, svaka stranka osigurava da tijelo zaduženo za preispitivanje, na temelju prigovora koji je podnio ponuditelj, može preispitati odluke koje su donijeli njihovi naručitelji u vezi s tim je li određena nabava dio javne nabave obuhvaćene ovim poglavljem.

Postupovna pravila za sva prigovore moraju biti u pisanom obliku i moraju biti objavljena elektroničkim putem ili na papiru.

2. U slučaju pritužbe ponuditelja, da je u kontekstu obuhvaćenog postupka javne nabave u kojem ponuditelj ima, ili je imao, interes, došlo do kršenja ili neusklađenosti kako je navedeno u stavku 1., stranka naručitelja koji provodi postupak javne nabave potiče naručitelja i ponuditelja da pokušaju pronaći rješenje za pritužbu putem savjetovanja. Naručitelj nepristrano i pravovremeno razmatra takve pritužbe na način kojim se ne ugrožava sudjelovanje ponuditelja u postojećoj ili budućoj javnoj nabavi ni njegovo pravo da zahtijeva korektivne mjere u okviru upravnog ili sudskog postupka preispitivanja.

3. Svaki ponuditelj mora imati dovoljno vremena za pripremu i podnošenje prigovora, što ni u kojem slučaju ne smije biti manje od 10 dana od trenutka kada je ponuditelj saznao za osnovu za podnošenje prigovora ili je trebao za nju saznati.

4. Svaka stranka osniva ili imenuje najmanje jedno nepristrano upravno ili sudsko tijelo koje je neovisno o naručiteljima u svrhu primanja i preispitivanja prigovorâ ponuditeljâ u kontekstu obuhvaćenih postupaka javne nabave.

5. Ako tijelo koje nije tijelo iz stavka 4. prvo preispituje podneseno prigovor, odgovarajuća stranka osigurava da ponuditelj može podnijeti žalbu protiv prvotne odluke nepristranog upravnog ili sudskog tijela koje je neovisno o naručitelju protiv čije je javne nabave podnesen prigovor.

6. Svaka stranka osigurava da odluka tijela zaduženog za preispitivanje koje nije sud podliježe sudskom preispitivanju i uspostavlja postupke kojima se osigurava da:

- (a) naručitelj pisanim putem odgovori na prigovor i tijelu zaduženom za preispitivanje stavi na raspolaganje sve relevantne dokumente;
- (b) sudionici u postupku (dalje u tekstu „sudionici”) imaju pravo biti saslušani prije negoli tijelo zaduženo za preispitivanje donese odluku o prigovoru;
- (c) sudionici imaju pravo na zastupnika i pratnju;
- (d) sudionici imaju pristup svim postupcima;
- (e) sudionici imaju pravo zahtijevati da se postupci odvijaju javno i da se mogu saslušavati svjedoci; i
- (f) tijelo zaduženo za preispitivanje pravovremeno donosi odluke ili preporuke u pisanom obliku i navodi obrazloženje osnove za svaku odluku ili preporuku.

7. Svaka stranka donosi ili održava postupke kojima se osiguravaju brze privremene mjere za očuvanje mogućnosti za ponuditelja da sudjeluje u postupku javne nabave. Takve privremene mjere mogu dovesti do suspenzije postupka javne nabave. Tim postupcima može se predvidjeti da se prevladavajuće negativne posljedice za predmetne interese, uključujući javni interes, mogu uzeti u obzir prilikom donošenja odluke o tome treba li primjenjivati takve mjere. Opravdani razlog za nedjelovanje dostavlja se u pisanom obliku.

8. Svaka stranka osigurava da, ako je tijelo zaduženo za preispitivanje utvrdilo da je došlo do kršenja ili neusklađenosti kako je navedeno u stavku 1., tijelo zaduženo za preispitivanje može odrediti korektivne mjere ili dodijeliti naknadu za gubitak ili pretrpljenu štetu, koje mogu biti ograničene na troškove za pripremu ponude ili na troškove povezane s prigovorom. Ako je ugovor već dodijeljen, stranke mogu predvidjeti da korektivne mjere nisu dostupne.

ČLANAK 9.18.

Izmjena i ispravak područja primjene

Obavijest o izmjeni koju se namjerava provesti

1. Svaka stranka obavještuje drugu stranku o predloženom ispravku priloga od 9-A do 9-I, o svakom prijenosu nekog tijela iz jednog od tih priloga u drugi, svakom povlačenju nekog tijela iz tih priloga ili svim ostalim izmjenama tih priloga (dalje u tekstu zajednički „izmjena”).
2. Za svako povlačenje naručitelja iz priloga od 9-A do 9-C koje stranka namjerava provesti zbog toga što su državna kontrola ili utjecaj nad obuhvaćenim postupkom javne nabave naručitelja stvarno uklonjeni stranka koja namjerava provesti izmjenу (dalje u tekstu „stranka koja provodi izmjenу”) u obavijest uključuje dokaz da su ta državna kontrola ili taj utjecaj učinkovito uklonjeni. Državna kontrola ili utjecaj nad obuhvaćenim postupcima javne nabave naručitelja obuhvaćenih Prilogom 9-C smatraju se stvarno uklonjenima ako:
 - (a) u slučaju Unije, naručitelj obavlja konkurentnu djelatnost; i

- (b) u slučaju Singapura, naručitelj je privatiziran.

Ako su državna kontrola ili utjecaj nad obuhvaćenim postupkom javne nabave naručitelja stvarno uklonjeni, druga stranka nema pravo na naknadu.

3. U odnosu na bilo koju drugu izmjenu koja se namjerava provesti, stranka koja provodi izmjenu uključuje u obavijest informacije o vjerojatnim posljedicama te izmjene na područje primjene predviđeno u ovom poglavlju. Ako stranka koja provodi izmjenu predloži provesti manje izmjene ili tehničke ispravke čisto formalne naravi koji ne utječu na obuhvaćeni postupak javne nabave, ona o tim izmjenama mora obavijestiti drugu stranku najmanje svake dvije godine.

Rješavanje prigovora

4. Ako druga stranka (dalje u tekstu „stranka koja ulaže prigovor”) uloži prigovor na obavijest stranke koja provodi izmjenu, stranke nastoje prigovor riješiti savjetovanjima, između ostalog, ako je to potrebno, savjetovanjima u okviru Odbora za trgovinu uslugama, ulaganja i javnu nabavu koji je osnovan u skladu s člankom 16.2. (Specijalizirani odbori). U okviru takvih savjetovanja, stranke razmatraju:

- (a) dokaze koji se odnose na stvarno uklanjanje državne kontrole ili utjecaja nad obuhvaćenim postupkom javne nabave naručitelja u slučaju obavijesti iz stavka 2.;
- (b) dokaze da izmjena koju se namjerava provesti ne utječe na područje primjene u slučaju obavijesti iz stavka 3.; i

- (c) zahtjeve koji se odnose na potrebu za naknadama koje proizlaze iz izmjena o kojima je obaviješteno u skladu sa stavkom 1. ili razinu takvih naknada. Takve naknade mogu se sastojati od kompenzacijskog širenja područja primjene koje provodi stranka koja provodi izmjenu ili povlačenja istovjetnog područja primjene koje provodi stranka koja ulaže prigovor, u oba slučaja s ciljem održavanja ravnoteže između prava i obveza i usporedive razine uzajamno dogovorenog područja primjene predviđenog u ovom poglavlju.

5. Stranke mogu primijeniti mehanizam za rješavanje sporova iz četrnaestog poglavlja (Rješavanje sporova) ako stranka koja ulaže prigovor nakon savjetovanja iz stavka 4. smatra da postoji jedna ili više od sljedećih situacija:

- (a) u slučaju iz stavka 4. točke (a), državna kontrola ili utjecaj nad obuhvaćenim postupkom javne nabave naručitelja nisu stvarno uklonjeni;
- (b) u slučaju iz stavka 4. točke (b), izmjena ne ispunjava kriterije iz stavka 3., utječe na područje primjene i trebala bi biti predmetom naknada; ili
- (c) u slučaju iz stavka 4. točke (c), naknade predložene tijekom savjetovanja između stranaka nisu adekvatne za održavanje usporedive razine uzajamno dogovorenog područja primjene.

Provedba

6. Izmjena koju se namjerava provesti počinje proizvoditi učinke samo ako:
- (a) stranka koja ulaže prigovor nije dostavila stranci koja provodi izmjenu pisani prigovor na izmjenu koja se namjerava provesti u roku od 45 dana od datuma obavijesti o izmjenama koje se namjeravaju provesti;
 - (b) stranka koja ulaže prigovor obavijestila je stranku koja provodi izmjenu o povlačenju svojeg prigovora;
 - (c) stranke su postigle dogovor nakon savjetovanja iz stavka 4.; ili
 - (d) prigovor je riješen s pomoću mehanizma rješavanja sporova iz stavka 5.

ČLANAK 9.19.

Odgovornosti odbora

1. U okviru Odbora za trgovinu uslugama, ulaganja i javnu nabavu, osnovanog u skladu s člankom 16.2. (Specijalizirani odbori), stranke mogu:
- (a) donositi modalitete za izvješćivanje o statističkim podacima u skladu s člankom 9.15. (Transparentnost informacija o javnoj nabavi) stavkom 4.;
 - (b) preispitivati obavijesti o izmjenama područja primjene i odobriti izmjene popisa tijela iz priloga 9-A do 9-C;

- (c) odobravati naknade koje proizlaze iz izmjena koje utječu na područje primjene;
- (d) prema potrebi revidirati indikativne kriterije koji dokazuju stvarno uklanjanje državne kontrole ili utjecaja nad obuhvaćenim postupkom javne nabave naručitelja;
- (e) donositi kriterije za odlučivanje o razini naknada za područje primjene;
- (f) razmatrati pitanja o postupcima javne nabave koje im je uputila stranka;
- (g) razmjenjivati informacije o prilikama za državne nabave u svakoj od stranaka, između ostalog o onima na razinama ispod središnje; i
- (h) raspravljati o svim ostalim pitanjima povezanim s primjenom ovog poglavlja.

2. U okviru Odbora za trgovinu uslugama, ulaganja i javnu nabavu, osnovanog u skladu s člankom 16.2. (Specijalizirani odbori), stranke mogu donositi odluke koje su potrebne u svrhu točaka od (a) do (h).

ČLANAK 9.20.

Prilagodba odredaba o GPA-u

Ako revidirani GPA bude izmijenjen li ga zamijeni neki drugi sporazum, stranke, odlukom Odbora za trgovinu uslugama, ulaganja i javnu nabavu, osnovanog u skladu s člankom 16.2. (Specijalizirani odbori), mijenjaju ovo poglavlje, prema potrebi.

DESETO POGLAVLJE

INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO

ČLANAK 10.1.

Ciljevi

1. Ciljevi ovog poglavlja su sljedeći:

- (a) olakšati proizvodnju i stavljanje na tržište inovativnih i kreativnih proizvoda i pružanje usluga između stranaka; i
- (b) povećati koristi od trgovine i ulaganja putem prikladne i djelotvorne razine zaštite prava intelektualnog vlasništva i osiguravanja mjera za djelotvornu provedbu takvih prava.

2. Na ovo se poglavlje *mutatis mutandis* primjenjuju ciljevi i načela iz dijela I. Sporazuma TRIPS, a posebno iz članka 7. (Ciljevi) i članka 8. (Načela).

ODJELJAK A

NAČELA

ČLANAK 10.2.

Područje primjene i definicije

1. Stranke podsjećaju na obveze preuzete u skladu s međunarodnim ugovorima iz područja intelektualnog vlasništva, uključujući Sporazum TRIPS i Parišku konvenciju za zaštitu industrijskog vlasništva od 20. ožujka 1883., kako je revidirana u Stockholmu, 15. srpnja 1967.; (dalje u tekstu „Pariška konvencija”). Odredbama ovog poglavlja nadopunjuju se prava i obveze stranaka u okviru Sporazuma TRIPS i drugih međunarodnih ugovora u području intelektualnog vlasništva čije su one stranke.
2. Za potrebe ovog poglavlja, „prava intelektualnog vlasništva” znači:
 - (a) sve kategorije intelektualnog vlasništva na koje se primjenjuju odjeljci od 1. do 7. dijela II. Sporazuma TRIPS, odnosno:
 - i. autorska i srodna prava;
 - ii. patenti¹;

¹ U slučaju Unije, za potrebe ovog poglavlja, „patenti” uključuju prava proizašla iz svjedodžbi o dodatnoj zaštiti.

- iii. žigovi;
 - iv. dizajni;
 - v. rasporedi planova (topografije) integriranih sklopova;
 - vi. oznake zemljopisnog podrijetla;
 - vii. zaštita neobjavljenih informacija; i
- (b) prava na zaštitu biljnih sorti.

ČLANAK 10.3.

Iscrpljenje

Svaka stranka slobodna je odrediti vlastiti režim za iscrpljenje prava intelektualnog vlasništva podložno mjerodavnim odredbama Sporazuma TRIPS.

ODJELJAK B

NORME U PODRUČJU PRAVA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA

PODODJELJAK A

AUTORSKO PRAVO I SRODNA PRAVA

ČLANAK 10.4.

Dodijeljena zaštita

Stranke poštuju prava i obveze iz Bernske konvencije za zaštitu književnih i umjetničkih dijela od 9. rujna 1886. (kako je posljednji put revidirana u Parizu 24. srpnja 1971.), Ugovora o autorskom pravu WIPO-a, donesenog u Ženevi 20. prosinca 1996., Ugovora o izvedbama i fonogramima WIPO-a, donesenog u Ženevi 20. prosinca 1996. i Sporazuma TRIPS¹. Stranke mogu osigurati zaštitu izvođača, proizvođača fonograma i organizacija za radiodifuziju u skladu s mjerodavnim odredbama Međunarodne konvencije za zaštitu umjetnika izvođača, proizvođača fonograma i organizacija za radiodifuziju, sastavljene u Rimu 26. listopada 1961.

¹ Ne dovodeći u pitanje članak 10.6. (Proizvođači fonograma), stranke potvrđuju da upućivanja na navedene međunarodne sporazume podliježu rezervama koje je svaka od stranaka podnijela u vezi s tim sporazumima.

ČLANAK 10.5.

Trajanje zaštite

1. Svaka stranka osigurava da, kada trajanje zaštite treba izračunati na temelju životnog vijeka autora, ono neće biti kraće od životnog vijeka autora i 70 godina nakon autorove smrti.
2. U slučaju djela na kojem postoji zajedničko autorsko pravo, rok iz stavka 1. računa se od smrti autora koji je najdulje živio.
3. Trajanje zaštite kinematografskih djela¹ ne smije biti kraće od 70 godina nakon što djelo postane dostupno javnosti uz pristanak autora ili, u nedostatku toga, u roku od 50 godina od stvaranja djela, a najmanje 70 godina od stvaranja djela.²
4. Trajanje zaštite prava na fonogramima ne smije biti kraće od 50 godina od stvaranja fonograma i, u slučaju objave u tom roku, ne smije biti kraće od 70 godina od prve zakonite objave fonograma.

¹ U Uniji pojam „kinematografska djela” uključuje i audiovizualna djela.

² U slučaju Unije, trajanje zaštite ističe 70 godina nakon smrti posljednje osobe koja je određena kao autor u skladu s domaćim pravom, što u svakom slučaju neće biti kraće od minimalnog trajanja zaštite predviđenog članka 10.5. (Trajanje zaštite) stavkom 3.

5. Trajanje zaštite prava na emitirani sadržaj ne smije biti kraće od 50 godina od prvog emitiranja ili izrade emitiranog sadržaja.

6. Rokovi utvrđeni u ovom članku računaju se od prvog dana siječnja godine koja slijedi nakon godine u kojoj se dogodio događaj koji je doveo do njihova nastanka.

ČLANAK 10.6.

Proizvođači fonograma

Svaka stranka osigurava proizvođačima fonograma¹ pravo na jedinstvenu prikladnu naknadu, ako se fonogram objavljen u komercijalne svrhe ili reprodukcija takvog fonograma koristi za radiodifuziju bežičnim sredstvima ili putem javne izvedbe.²³

¹ „Proizvođač fonograma” znači fizička ili pravna osoba koja poduzima inicijativu i koja je odgovorna za prvo fiksiranje zvukova izvedbe ili drugih zvukova ili onog što predstavlja zvukove.

² „Javna izvedba” znači, u odnosu na fonogram, bilo koji oblik zvučnog priopćavanja zvukova ili reprezentacija zvukova fiksiranih u fonogramu.

³ Singapur u potpunosti provodi obveze iz ovog članka u roku od dvije godine od stupanja na snagu ovog Sporazuma.

ČLANAK 10.7.

Prava na preprodaju

Stranke su suglasne razmijenjivati stajališta i informacije o praksama i politikama u vezi s pravima umjetnika na preprodaju.

ČLANAK 10.8.

Suradnja u području kolektivnog ostvarivanja prava

Stranke nastoje promicati razgovor i suradnju među svojim društvima za kolektivno ostvarivanje prava u svrhu osiguravanja lakšeg pristupa i isporuke sadržaja među područjima stranaka te osiguravanja prijenosa tantijema uslijed korištenja djela ili drugih predmeta zaštićenih autorskim pravom.

ČLANAK 10.9.

Zaštita tehnoloških mjera

1. Svaka stranka osigurava odgovarajuću pravnu zaštitu i djelotvorna pravna sredstva protiv zaobilaženja djelotvornih tehnoloških mjera¹ kojima se koriste autori, izvođači ili proizvođači fonograma u vezi s ostvarivanjem svojih prava i kojima se ograničavaju postupanja u vezi s njihovim djelima, izvedbama i fonogramima, koja nisu odobrili predmetni autori, izvođači ili proizvođači fonograma ili koja nisu dopuštena u skladu s domaćim pravom.²

¹ Za potrebe ovog članka, „tehnološke mjere” znači tehnologija, naprava ili komponenta koja je namijenjena da, za vrijeme uobičajenog rada, sprječava ili ograničava djelovanje, u vezi s djelima, izvedbama i fonogramima, koja nisu odobrili predmetni autori, izvođači i proizvođači fonograma ili koja nisu dopuštena u skladu s domaćim pravom svake stranke. Ne dovodeći u pitanje opseg autorskog ili srodnih prava sadržanih u domaćem pravu svake od stranaka, tehnološke mjere smatraju se djelotvornima onda kada uporabu zaštićenih djela, izvedbi ili fonograma kontroliraju autori, izvođači ili proizvođači fonograma putem primjene mjerodavnog postupka kontrole pristupa ili zaštite, kao što su šifriranje ili mehanizam kontrole kopija, kojim se ostvaruje cilj zaštite.

² Ničim se u ovom poglavlju od Singapura ne zahtijeva da ograniči uvoz ili prodaju na domaćem tržištu naprave koja ne čini djelotvornom tehnološku mjeru čija je jedina svrha nadzirati segmentaciju tržišta za zakonite kopije filmova i kojom se ne krši domaće pravo Singapura na neki drugi način.

2. Radi osiguranja odgovarajuće pravne zaštite i djelotvornih pravnih sredstava iz stavka 1., svaka stranka pruža zaštitu barem protiv:

(a) u mjeri u kojoj je to predviđeno njezinim domaćim pravom:

- i. neovlaštenog zaobilaženja djelotvorne tehnološke mjere koje počinitelj čini znajući ili unatoč tome što je imao razumne osnove znati;
- ii. nuđenja javnosti naprave ili proizvoda stavljanjem na tržište, između ostalog računalnih programa ili usluge, kao načina zaobilaženja djelotvorne tehnološke mjere; i

(b) proizvodnje, uvoza ili distribucije naprave ili proizvoda, između ostalog računalnih programa, ili pružanja usluge koja:

- i. u prvom je redu namijenjena ili proizvedena u svrhu zaobilaženja djelotvorne tehnološke mjere; ili
- ii. ima samo ograničenu komercijalno značajnu svrhu osim zaobilaženja djelotvorne tehnološke mjere.¹

¹ Prilikom provedbe stavaka 1. i 2. ovog članka, niti jedna od stranaka nema obavezu zahtijevati da dizajn, ili dizajn i odabir dijelova i komponenti, elektroničkog proizvoda za široku potrošnju, telekomunikacijskog proizvoda ili računalnog proizvoda, omogućuje odgovor na bilo koju određenu tehnološku mjeru sve dok proizvod na neki drugi način nije protivan mjerama kojima se provode ti stavci.

3. Prilikom osiguravanja odgovarajuće pravne zaštite i djelotvornih pravnih sredstava na temelju stavka 1. stranka može donijeti ili održavati odgovarajuća ograničenja mjera kojima se provode stavci 1. i 2. ili iznimke od tih mjera. Obvezama iz stavaka 1. i 2. ne dovode se u pitanje prava, ograničenja, iznimke ili obrana u vezi s povredama autorskog prava ili povezanih prava u skladu s domaćim pravom svake stranke.

ČLANAK 10.10.

Zaštita informacija o upravljanju pravima

1. Radi zaštite elektroničkih informacija o upravljanju pravima¹, svaka stranka mora osigurati odgovarajuću pravnu zaštitu i djelotvorna pravna sredstva protiv svake osobe koja znajući i neovlašteno izvršava bilo koju od sljedećih radnji iako je toj osobi poznato ili bi joj u odnosu na građanskopravna sredstva, a s obzirom na okolnosti, trebalo biti poznato da će time potaknuti, omogućiti, olakšati ili prikriti povredu autorskog prava ili povezanih prava. Takve radnje uključuju sljedeće:

(a) uklanjanje ili izmjenu elektroničkih informacija o upravljanju pravima; i

¹ Za potrebe ovog članka, „informacije o upravljanju pravima” znači:

- (a) informacije kojima se identificira djelo, izvedba ili fonogram; autor djela, izvođač izvedbe ili proizvođač fonograma; vlasnik bilo kojih prava na djelo, izvedbu ili fonogram;
- (b) informacije o uvjetima uporabe djela, izvedbe ili fonograma; ili
- (c) bilo koji broj ili šifre koji predstavljaju informacije opisane u točkama (a) i (b) ako je bilo koja od tih informacija priložena primjerku djela, izvedbe ili fonograma ili se pojavljuje u vezi s javnim reproduciranjem ili stavljanjem djela, izvedbe ili fonograma na raspolaganje javnosti.

- (b) distribuciju, uvoz radi distribucije, radiodifuziju, reproduciranje ili stavljanje preslika djela, izvedbi ili fonograma na raspolaganje javnosti, znajući da su elektroničke informacije o upravljanju pravima uklonjene ili izmijenjene bez ovlaštenja.

2. Prilikom osiguravanja odgovarajuće pravne zaštite i djelotvornih pravnih sredstava na temelju stavka 1. stranka može donijeti ili održavati odgovarajuća ograničenja mjera mjera kojima se provodi stavak 1. ili iznimke od tih mjera. Obvezama iz stavaka 1. i 2. ne dovode se u pitanje prava, ograničenja, iznimke ili obrana u vezi s povredama autorskog prava ili povezanih prava u skladu s domaćim pravom stranke.

ČLANAK 10.11.

Iznimke i ograničenja

Stranke mogu predvidjeti ograničenja prava iz članka 10.6. (Proizvođači fonograma) ili iznimke od tih prava samo u određenim posebnim slučajevima u kojima se ne ugrožava redovito iskorištavanje djela ili drugog predmeta zaštite i u kojima se neopravdano ne ugrožavaju legitimni interesi nositelja prava.

PODODJELJAK B

ŽIGOVI

ČLANAK 10.12.

Međunarodni sporazumi

Svaka stranka ulaže sve razumne napore u poštovanje Ugovora o pravu žiga, sastavljenog u Ženevi 27. listopada 1994. i Singapurskog ugovora o pravu žiga, donesenog u Singapuru 27. ožujka 2006.¹

ČLANAK 10.13.

Postupak registracije

Svaka stranka uspostavlja sustav za registraciju žigova u čijem okviru mjerodavno tijelo za registraciju žigova u pisanom obliku navodi razloge za odbijanje registracija žiga. Podnositelj zahtjeva mora imati mogućnost protiv takvog odbijanja podnijeti žalbu prvosudnom tijelu. Svaka stranka pruža trećim stranama mogućnost da se suprotstave zahtjevima za registraciju žiga. Svaka stranka osigurava javno dostupnu elektroničku bazu podataka zahtjeva za registraciju žiga i registriranih žigova.

¹ Singapur je stranka Singapurskog ugovora o pravu žiga, a Unija poduzima sve razumne napore kako bi olakšala pristupanje Singapurskom ugovoru o pravu žiga.

ČLANAK 10.14.

Dobro poznati žigovi

Stranke štite dobro poznate žigove u skladu sa Sporazumom TRIPS. Prilikom utvrđivanja je li žig dobro poznat stranke uzimaju u obzir Zajedničku preporuku u pogledu odredaba o zaštiti dobro poznatih žigova koja je donesena na skupštini Pariške unije za zaštitu industrijskog vlasništva i na općoj skupštini WIPO-a na trideset i četvrtom u nizu sastanaka skupština država članica WIPO-a održanom od 20. do 29. rujna 1999.

ČLANAK 10.15.

Iznimke od prava koja proizlaze iz žiga

Svaka stanka:

- (a) osigurava prikladnu uporabu opisnih pojmova¹ kao ograničenu iznimku od prava koja proizlaze iz žigova; i
- (b) može predvidjeti druge ograničene iznimke,

pod uvjetom da se tim iznimkama uzimaju u obzir legitimni interesi vlasnika žigova i trećih strana.

¹ Prikladna uporaba opisnih pojmova uključuje uporabu znaka za označavanje zemljopisnog podrijetla proizvoda ili usluga ako je takva uporaba u skladu s iskrenom praksom u industrijskim ili trgovačkim pitanjima.

PODODJELJAK C

OZNAKE ZEMLJOPISNOG PODRIJETLA¹

ČLANAK 10.16.

Područje primjene

1. Pododjeljak C (Oznake zemljopisnog podrijetla) primjenjuje se na priznavanje i zaštitu oznaka zemljopisnog podrijetla za vina, jaka alkoholna pića, poljoprivredne i prehrambene proizvode podrijetlom s područja stanaka.
2. Na oznake zemljopisnog podrijetla stranke koje treba štititi druga stranka primjenjuje se Pododjeljak C (Oznake zemljopisnog podrijetla) samo ako su one priznate i objavljene kao oznake zemljopisnog podrijetla u njihovoj zemlji podrijetla.

¹ Za potrebe ovog poglavlja, „oznake zemljopisnog podrijetla” znači oznake kojima se označava da je proizvod podrijetlom s područja stranke ili regije ili lokacije na tom području pri čemu se kvaliteta, ugled ili druge značajke proizvoda mogu u bitnome pripisati zemljopisnom podrijetlu.

ČLANAK 10.17.

Sustav zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla

1. Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma svaka stranka uspostavlja sustave za registraciju i zaštitu zemljopisnih oznaka podrijetla na njezinu području za one kategorije vina i jakih alkoholnih pića te poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda koje smatra prikladnima.
2. Sustavi iz stavka 1. moraju sadržavati elemente kao što su:
 - (a) domaći registar;
 - (b) administrativni postupak za provjeru označavaju li unesene oznake zemljopisnog podrijetla, ili one koje trebaju biti unesene u domaći registar iz stavka 2. točke (a), da je roba podrijetlom s područja stranke, regije ili lokaliteta na području te stranke, pri čemu se određena kvaliteta, ugled ili druge značajke robe u bitnome mogu pripisati njezinu zemljopisnom podrijetlu;
 - (c) postupak za podnošenje prigovora kojim se omogućuje uzimanje u obzir legitimnih interesa trećih strana; i
 - (d) pravna sredstva kojima se omogućuju ispravak ili poništavanje unosa u domaći registar iz stavka 2. točke (a) te uzimaju u obzir legitimni interesi trećih strana i nositelja prava predmetnih registriranih oznaka zemljopisnog podrijetla.

3. Čim je to izvedivo nakon okončanja postupaka za zaštitu oznaka zemljopisnog podrijetla u svakoj stranci¹ za sve nazive iz Priloga 10-A, stranke se sastaju u okviru Odbora za trgovinu iz članka 16.1. (Odbor za trgovinu) radi donošenja odluke u vezi s uvrštenjem na popis iz Priloga 10-B naziva iz Priloga 10-A svake stranke koji su bili i ostaju zaštićeni kao oznake zemljopisnog podrijetla u sustavu predmetne stranke iz stavka 2.

ČLANAK 10.18.

Izmjena popisa oznaka zemljopisnog podrijetla

Stranke su suglasne da svaka stranka na temelju pododjeljka C (Oznake zemljopisnog podrijetla) može izmijeniti popis oznaka zemljopisnog podrijetla za vina, jaka alkoholna pića, poljoprivredne i prehrambene proizvode iz Priloga 10-B. Takve izmjene Priloga 10-B podliježu oznakama zemljopisnog podrijetla koje su bile i ostaju zaštićene kao oznake zemljopisnog podrijetla u okviru sustava predmetne stranke kako je navedeno u članku 10.17. (Sustav zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla) stavku 2.

¹ Za potrebe pododjeljka C (Oznake zemljopisnog podrijetla), u slučaju Singapura, postupak za zaštitu oznaka zemljopisnog podrijetla odnosi se na nacionalni postupak registracije koji je Singapur uspostavio u skladu sa člankom 10.17. (Sustav zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla).

ČLANAK 10.19.

Opseg zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla

1. U skladu s člankom 10.22. (Opća pravila) svaka stranka u odnosu na oznake zemljopisnog podrijetla za vina, jaka alkoholna pića, poljoprivredne i prehrambene proizvode navedene u Prilogu 10-B koje ostaju zaštićene kao oznake zemljopisnog podrijetla u okviru njezina sustava kako je navedeno u članku 10.17. (Sustav zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla) stavku 2. zainteresiranim stranama osigurava pravna sredstva za sprečavanje:

- (a) uporabe u imenovanju ili predstavljanju robe, bilo kojeg sredstva kojim se navodi ili sugerira da je predmetna roba podrijetlom iz zemljopisnog područja koje nije pravo mjesto podrijetla na način kojim se obmanjuje javnost u vezi sa zemljopisnim podrijetlom te robe; i
- (b) bilo kakve uporabe koja predstavlja čin nepoštenog tržišnog natjecanja u smislu članka 10.a (Nepošteno tržišno natjecanje) Pariške konvencije.

2. Podložno članku 10.22. (Opća pravila), svaka stranka u odnosu na oznake zemljopisnog podrijetla za vina i jaka alkoholna pića navedene u Prilogu 10-B koje ostaju zaštićene kao oznake zemljopisnog podrijetla u okviru njezina sustava kako je navedeno u članku 10.17. (Sustav zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla) stavku 2. zainteresiranim stranama osigurava pravna sredstva za sprečavanje uporabe svake takve oznake zemljopisnog podrijetla kao oznake za vina koja nisu vina podrijetlom iz mjesta navedenog na predmetnoj oznaci zemljopisnog podrijetla ili kao oznake za jaka alkoholna pića koja nisu podrijetlom iz mjesta navedenog na predmetnoj oznaci zemljopisnog podrijetla, čak i ako:

- (a) navedeno je pravo podrijetlo robe;

- (b) oznaka zemljopisnog podrijetla upotrijebljena je u prijevodu; ili
- (c) oznaka zemljopisnog podrijetla popraćena je izrazima, poput „vrsta”, „tip”, „stil”, „imitacija” ili slično.

3. Podložno članku 10.22. (Opća pravila), svaka stranka u odnosu na oznake zemljopisnog podrijetla za poljoprivredne i prehrambene proizvode navedene u Prilogu 10-B. koje ostaju zaštićene kao oznake zemljopisnog podrijetla u okviru njezinasustava kako je navedeno u članku 10.17. (Sustav zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla) stavku 2. zainteresiranim stranama osigurava pravna sredstva za sprečavanje uporabe svake takve oznake zemljopisnog podrijetla robe kao oznake za sličnu robu¹ koja nije podrijetlom iz mjesta navedenog na predmetnoj oznaci zemljopisnog podrijetla, čak i ako:

- (a) navedeno je pravo podrijetlo robe;
- (b) oznaka zemljopisnog podrijetla upotrijebljena je u prijevodu;² ili

¹ Za potrebe ovog stavka i članka 10.21. (Odnos sa žigovima) stavka 1., pojam „slična roba”, u odnosu na robu za koju je oznaka zemljopisnog podrijetla zaštićena u sustavu stranke kako je navedeno u članku 10.17. (Sustav zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla) znači roba koja bi bila u istoj kategoriji robe u registru te stranke kao i roba za koju je registrirana oznaka zemljopisnog podrijetla.

² Podrazumijeva se da se to tumači kao da se navedeno ocjenjuje od slučaja do slučaja. Ova se odredba ne primjenjuje ako postoje dokazi da nema poveznice između zaštićene oznake zemljopisnog podrijetla i prevedenog pojma. Osim toga, ova se odredba primjenjuje ne dovodeći u pitanje opća pravila iz Pododjeljka C (Oznake zemljopisnog podrijetla).

- (c) oznaka zemljopisnog podrijetla popraćena je izrazima, poput „vrsta”, „tip”, „stil”, „imitacija” ili slično.

4. Ničim u pododjeljku C (Oznake zemljopisnog podrijetla) ne zahtijeva se od stranke da primjenjuje svoje odredbe u vezi s oznakom zemljopisnog podrijetla ako nositelj prava ne učini sljedeće:

- (a) obnovi registraciju oznake zemljopisnog podrijetla na tržištu te stranke; ili
- (b) održi minimalnu trgovačku aktivnost ili interes u vezi s oznakom zemljopisnog podrijetla na tržištu te stranke, uključujući komercijalizaciju, promidžbu ili nadzor tržišta.

5. Ne dovodeći u pitanje članak 23. stavak 3. Sporazuma TRIPS, svaka stranka utvrđuje praktične uvjete pod kojima će se homonimne oznake zemljopisnog podrijetla međusobno razlikovati na njezinu području, uzimajući u obzir potrebu za osiguravanjem ravnopravnog tretmana predmetnih proizvođača i potrebu za osiguravanjem nezavaravanja potrošača.

6. Ako stranka primi zahtjev za registraciju ili zaštitu oznake zemljopisnog podrijetla koja je homonimna s jednom od oznaka zemljopisnog podrijetla iz Priloga 10-B, ta će stranka, prilikom utvrđivanja uvjeta pod kojima će se homonimne oznake zemljopisnog podrijetla međusobno razlikovati, uzeti u obzir stajališta i predstavke podnositelja zahtjeva i predmetnih proizvođača¹.

¹ U slučaju Singapura, izraz „predmetni proizvođači” odnosi se na predmetne nositelje prava.

ČLANAK 10.20.

Pravo na korištenje oznaka zemljopisnog podrijetla

Osobe koje mogu koristiti oznaku zemljopisnog podrijetla zaštićenu u skladu s Pododjeljkom C (Oznake zemljopisnog podrijetla) nisu samo podnositelji zahtjeva, pod uvjetom da je takvo korištenje povezano s robom kako je identificirana tom oznakom zemljopisnog podrijetla.

ČLANAK 10.21.

Odnos sa žigovima

1. Podložno članku 10.22. (Opća pravila), u vezi s oznakama zemljopisnog podrijetla navedenima u Prilogu 10-B koje ostaju zaštićene kao oznake zemljopisnog podrijetla u okviru sustava stranke kako je navedeno u članku 10.17. (Sustav zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla) stavku 2., odbija se ili poništava registracija žiga za robu koji sadržava, ili se sastoji od, oznake zemljopisnog podrijetla kojom se identificira slična roba, po službenoj dužnosti ako je to dopušteno domaćim pravom te stranke, ili na zahtjev zainteresirane strane, u odnosu na robu koja nema predmetnu oznaku zemljopisnog podrijetla, pod uvjetom da je zahtjev za registraciju žiga podnesen nakon datuma zahtjeva za registraciju predmetne zemljopisne oznake podrijetla na predmetnom području.

2. Ne dovodeći u pitanje stavak 4., stranke potvrđuju da postojanje prethodnog žiga na području stranke koji je u sukobu s novom oznakom ne bi u potpunosti isključilo registraciju nove oznake zemljopisnog podrijetla za sličnu robu u toj stranci.¹

3. Ako je zahtjev za registraciju žiga podnesen ili je žig registriran u dobroj vjeri, ili ako su prava na žig stečena na temelju dobre vjere, ako je ta mogućnost predviđena u domaćim pravima stranaka i takav zahtjev je podnesen, takva je registracija provedena ili je takvo stjecanje ostvareno:

(a) prije datuma podnošenja zahtjeva za zaštitu oznake zemljopisnog podrijetla na predmetnom području; ili

(b) prije nego što je oznaka zemljopisnog podrijetla zaštićena u svojoj zemlji podrijetla,

sve mjere donesene radi provedbe Pododjeljka C (Oznake zemljopisnog podrijetla) ne dovode u pitanje dopuštenost registracije žiga ili njezinu valjanost, ili pravo na korištenje žiga, na temelju toga što je takav žig istovjetan ili sličan oznaci zemljopisnog podrijetla.

4. Stranke nemaju obvezu zaštititi oznaku zemljopisnog podrijetla na temelju Pododjeljka C (Oznake zemljopisnog podrijetla) ako bi, s obzirom na ugledan ili dobro poznati žig, takva zaštita mogla dovesti potrošače u zabludu o pravom identitetu proizvoda.

¹ U slučaju Singapura oznaka zemljopisnog podrijetla koja je u sukobu s već postojećim žigom može se registrirati uz pristanak nositelja već postojećih prava na žig. U slučaju Unije takav pristanak nije preduvjet za registraciju oznake zemljopisnog podrijetla koja je u sukobu s već postojećim žigom.

ČLANAK 10.22.

Opća pravila

1. Uvoz, izvoz i stavljanje na tržište proizvoda iz Pododjeljka C (Oznake zemljopisnog podrijetla) na području stranke uređeni su domaćim pravom te stranke.
2. U pogledu poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, ničim iz pododjeljka C (Oznake zemljopisnog podrijetla) ne zahtijeva se od stranke da onemogući nastavak kontinuirane ili slične uporabe oznake zemljopisnog podrijetla druge stranke u vezi s robom ili uslugama njezinih državljana ili rezidenata koji su se koristili tom oznakom zemljopisnog podrijetla kontinuirano u vezi s istom ili povezanom robom odnosno istim ili povezanim uslugama na području te stranke:
 - (a) najmanje 10 godina prije 1. siječnja 2004.; ili
 - (b) u dobroj vjeri prije tog datuma.
3. U vezi s oznakama zemljopisnog podrijetla koje je potrebno navesti u Prilogu 10-B, ako je utvrđena prethodna uporaba u skladu s:
 - (a) postupcima povodom prigovora tijekom domaćeg postupka registracije; ili
 - (b) bilo kojim sudskim postupkom,

takva prethodna uporaba mora biti navedena u Prilogu 10-B u vezi s predmetnom oznakom zemljopisnog podrijetla u skladu s:

- i. mehanizmom utvrđenim u članku 10.17. (Sustav zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla) stavku 3. u slučaju stavka 3. točke (a); i
- ii. mehanizmom utvrđenim u članku 10.18. (Izmjena popisa oznaka zemljopisnog podrijetla) u slučaju iz stavka 3. točke (b).

4. Svaka stranka može utvrditi praktične uvjete u kojima će se takva prethodna uporaba razlikovati od oznake zemljopisnog podrijetla na njezinu području, uzimajući u obzir potrebu za osiguravanjem nezavaravanja potrošača.

5. Ničim u pododjeljku C (Oznake zemljopisnog podrijetla) ne zahtijeva se od stranke da primijeni svoje odredbe u vezi s oznakom zemljopisnog podrijetla druge stranke na robu ili usluge za koje je predmetna oznaka istovjetna s terminom koji se u zajedničkom jeziku obično koristi kao uobičajeni naziv za takvu robu ili takve usluge na području te stranke.

6. Ničim u pododjeljku C (Oznake zemljopisnog podrijetla) ne zahtijeva se od stranke da primijeni svoje odredbe u vezi s nazivom sadržanim u oznaci zemljopisnog podrijetla druge stranke na robu ili usluge čiji je naziv istovjetan s terminom koji se u zajedničkom jeziku obično koristi kao uobičajeni naziv za takvu robu ili takve usluge na području te stranke.

7. Ničim u pododjeljku C (Oznake zemljopisnog podrijetla) ne zahtijeva se od stranke da primijeni svoje odredbe u vezi s oznakom zemljopisnog podrijetla druge stranke na proizvode vinove loze za koje je predmetna oznaka istovjetna s uobičajenim nazivom sorte vinove loze koja postoji na području te stranke od datuma stupanja na snagu Sporazuma o WTO-u u toj stranci.
8. Ničim u pododjeljku C (Oznake zemljopisnog podrijetla) stranku se ne sprečava da zaštiti kao oznaku zemljopisnog podrijetla, u skladu sa svojim domaćim pravom, termin koji je u sukobu s nazivom biljne sorte ili životinjske pasmine.
9. Stranka može predvidjeti da se svaki zahtjev podnesen na temelju pododjeljka C (Oznake zemljopisnog podrijetla) u vezi s uporabom ili registracijom žiga mora predati u roku od pet godina nakon što je štetna uporaba zaštićene oznake postala opće poznata u toj stranci ili u roku od pet godina od datuma registracije žiga u toj stranci pod uvjetom da je žig objavljen do tog datuma, ako je datum registracije raniji od datuma kada je štetna uporaba postala opće poznata u toj stranci i pod uvjetom da se oznaka zemljopisnog podrijetla ne koristi niti je registrirana u zloj vjeri.
10. Ničim u pododjeljku C (Oznake zemljopisnog podrijetla) ne dovodi se u pitanje pravo bilo koje osobe da u trgovini upotrebljava svoje ime ili ime svojeg prethodnika u poslovanju, osim ako se ime koristi na način kojim se javnost dovodi u zabludu.
11. Ničim u pododjeljku C (Oznake zemljopisnog podrijetla) ne obvezuje se stranku da zaštiti oznaku zemljopisnog podrijetla druge stranke koja nije zaštićena ili je prestala biti zaštićena u skladu s domaćim pravom zemlje podrijetla. Stranke jedna drugu obavješćuju ako oznaka zemljopisnog podrijetla prestane biti zaštićena u zemlji podrijetla.

ČLANAK 10.23.

Odnos s Odborom za trgovinu

Odbor za trgovinu osnovan u skladu s člankom 16.1. (Odbor za trgovinu) ovlašten je:

- (a) donositi odluke u vezi s uvrštavanjima na popis iz Priloga 10-B iz članka 10.17. (Sustav za zaštitu oznaka zemljopisnog podrijetla) stavka 3.; i
- (b) izmijeniti Prilog 10-B u skladu s člankom 10.18 (Izmjena popisa oznaka zemljopisnog podrijetla).

PODODJELJAK D

DIZAJNI

ČLANAK 10.24.

Zahtjevi u pogledu zaštite registriranih dizajna¹

1. Stranke predviđaju zaštitu neovisno stvorenih dizajna koji su novi ili izvorni². Zaštita se osigurava putem registracije i njome se njihovim nositeljima daju isključiva prava u skladu s odredbama pododjeljka D (Dizajni).³

¹ Za potrebe pododjeljka (Dizajni), Unija odobrava zaštitu neregistriranog dizajna ako on ispunjuje zahtjeve Uredbe Vijeća (EZ) br. 6/2002 od 12. prosinca 2001. o dizajnu Zajednice kako je posljednji put izmijenjena Uredbom Vijeća (EZ) br. 1891/2006 od 18. prosinca 2006.

² Stranke su suglasne da se može zahtijevati i da dizajn ima individualan karakter ako je tako predviđeno u domaćem zakonodavstvu stranke. To se odnosi na dizajne koji se bitno razlikuju od poznatih dizajna ili kombinacija poznatih značajki dizajna. Unija smatra da dizajn ima individualan karakter ako se ukupni dojam koji ostavlja na upućenog korisnika razlikuje od ukupnog dojma koji na takva korisnika ostavlja bilo koji dizajn koji je bio učinjen dostupnim javnosti.

³ Stranke prihvaćaju da dizajni nisu isključeni iz zaštite samo na osnovu toga što čine dio predmeta ili proizvoda, pod uvjetom da su vidljivi, da ispunjavaju kriterije iz ovog stavka i da:

- (a) ispunjuju ostale kriterije za zaštitu dizajna; i
- (b) nisu na drugi način isključeni iz zaštite dizajna, u skladu s nacionalnim zakonodavstvima stranaka.

2. Zaštita dizajna ne obuhvaća dizajne na koje utječu isključivo tehničke ili funkcionalne potrebe.
3. Pravom dizajna ne može se zaštititi dizajn koji je protivan javnom poretku ili prihvaćenim moralnim načelima.¹

ČLANAK 10.25.

Prava koja se dodjeljuju registracijom

Vlasnik zaštićenog dizajna ima pravo spriječiti treće strane, koje nemaju pristanak vlasnika, barem da izrađuju, stavljaju na tržište, prodaju ili uvoze predmete na koje je primijenjen ili u kojima je sadržan dizajn koji je kopija ili je u znatnoj mjeri kopija zaštićenog dizajna, ako se te radnje poduzimaju u komercijalne svrhe.

ČLANAK 10.26.

Trajanje zaštite

Dostupno trajanje zaštite iznosi najmanje 10 godina od datuma podnošenja zahtjeva.

¹ Ničim u ovom članku ne sprječava se bilo koju od stranaka da u svojem domaćem zakonodavstvu predvidi druga isključenja iz zaštite dizajna. Stranke se slažu da takva isključenja nisu sveobuhvatna.

ČLANAK 10.27.

Iznimke

Svaka stranka može predvidjeti ograničene iznimke od zaštite dizajna, pod uvjetom da te iznimke nisu nerazumno protivne uobičajenom iskorištavanju zaštićenih dizajna i da ne ugrožavaju neprimjereno legitimne interese vlasnika zaštićenog dizajna, uzimajući u obzir legitimne interese trećih strana.

ČLANAK 10.28.

Odnos prema autorskom pravu

Svaka stranka nudi mogućnost da dizajn registriran na području stranke u skladu s pododjeljkom D (Dizajni) ne bude u potpunosti isključen od zaštite na temelju domaćeg prava te stranke o autorskom pravu. Opseg i uvjete uživanja takve zaštite određuje ta stranka.¹

¹ U slučaju Singapura opseg do kojeg i uvjeti pod kojima se uživa takva zaštita uključuju okolnosti iz odjeljka 74. singapurskog Zakona o autorskom pravu.

PODODJELJAK E

PATENTI

ČLANAK 10.29.

Međunarodni sporazumi

Stranke podsjećaju na obveze iz Ugovora o suradnji na području patenata (sastavljenog u Washingtonu 19. lipnja 1970., izmijenjenog 28. rujna 1979. i 3. veljače 1984.) Stranke, prema potrebi, ulažu sve razumne napore u usklađivanje s člancima od 1. do 16. Ugovora o patentnom pravu, donesenog u Ženevi 1. lipnja 2000., na način koji je u skladu s njihovim domaćim pravom i postupcima.

ČLANAK 10.30.

Patenti i javno zdravlje

1. Stranke priznaju važnost Deklaracije o Sporazumu TRIPS i javnom zdravlju koju je 14. studenoga 2001. donijela Ministarska konferencija WTO-a u Dohi. Prilikom tumačenja i provedbe prava i obveza iz pododjeljka E (Patenti) i pododjeljka F (Zaštita podataka o ispitivanju dostavljenih u svrhu stjecanja administrativnog marketinškog odobrenja za stavljanje farmaceutskog proizvoda na tržište) stranke osiguravaju usklađenost s tom deklaracijom.

2. Svaka stranka poštuje Odluku Općeg vijeća WTO-a od 30. kolovoza 2003. o provedbi stavka 6. Deklaracije iz Dohe o Sporazumu TRIPS i javnom zdravlju te Odluku Općeg vijeća WTO-a od 6. prosinca 2005. o izmjeni Sporazuma TRIPS donošenjem Protokola o izmjeni Sporazuma TRIPS.

ČLANAK 10.31.

Produženje trajanja prava dodijeljenih patentom

Stranke potvrđuju da farmaceutski proizvodi¹ zaštićeni patentom na njihovim područjima mogu podlijegati administrativnom postupku odobrenja stavljanja na tržište prije stavljanja tih proizvoda na njihova tržišta. Stranke omogućuju produženje trajanja prava dodijeljenih zaštitom patenta kako bi nadoknadile vlasniku patenta skraćanje stvarnog djelovanja patenta koje proizlazi iz administrativnog postupka odobravanja za stavljanje na tržište.² Produženje trajanja prava dodijeljenih patentom ne smije biti duže od pet godina.³

¹ Za potrebe ovog članka i članka 10.33. (Zaštita podataka o ispitivanju dostavljenih u svrhu stjecanja administrativnog odobrenja za stavljanje farmaceutskog proizvoda na tržište), pojam „farmaceutski proizvod” ravna se prema definiciji tog pojma u zakonodavstvu svake od stranaka na datum potpisivanja ovog Sporazuma. U Uniji se pojam „farmaceutski proizvod” odnosi na „lijekove”.

² Singapur se obvezuje omogućiti strankama produženje trajanja prava dodijeljenih zaštitom patenta kako bi se vlasniku patenta nadoknadilo smanjenje stvarnog djelovanja patenta koje proizlazi iz administrativnog postupka odobravanja za stavljanje na tržište tvari za dijagnosticanje ili ispitivanje koje su odobrene kao lijek.

³ Uvjeti i postupci za produženje valjanosti patenta utvrđuju se u zakonodavstvima stranaka. Time se ne dovodi u pitanje moguće produženje u pedijatrijske svrhe, ako je to predvidjela neka od stranaka.

ČLANAK 10.32.

Suradnja

Stranke su suglasne surađivati na inicijativama za olakšavanje:

- (a) dodjeljivanja patenata na temelju zahtjeva koje su podnositelji zahtjeva iz jedne stranke podnijeli u drugoj stranci; i
- (b) kvalifikacije i priznavanja stručnjaka za patente jedne stranke na području druge stranke.

ZAŠTITA PODATAKA O ISPITIVANJU

ČLANAK 10.33.

Zaštita podataka o ispitivanju dostavljenih u svrhu stjecanja administrativnog odobrenja
za stavljanje farmaceutskog proizvoda na tržište

Ako stranka zahtijeva dostavljanje podataka o ispitivanju ili studija u vezi sa sigurnošću i učinkovitošću farmaceutskog proizvoda prije davanja odobrenja za stavljanje na tržište tog proizvoda, ta stranka ne dopušta trećim stranama da, najmanje pet godina od datuma davanja odobrenja u toj stranci na temelju odobrenja za stavljanje na tržište dodijeljenog stranci koja je dostavila podatke o ispitivanju ili studije, stavljaju na tržište isti ili sličan proizvod, osim ako je ta stranka dala svoju suglasnost.^{1 2,3}

¹ Uvjeti i postupci za produženje valjanosti patenta iz ovog članka utvrđuju se u zakonodavstvima stranaka.

² Pet godina nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma stranke nepristrano započinju rasprave o mogućem produženju trajanja zaštite podataka o ispitivanju dostavljenih u svrhu dobivanja odobrenja za stavljanje na tržište.

³ U kontekstu ovog članka, takvi povjerljivi popratni podaci o ispitivanju ili studije ne koriste se u svrhe odobravanja nekog drugog zahtjeva najmanje pet godina:

- (a) u slučaju Singapura, od datuma primitka prvog zahtjeva;
- (b) u slučaju Unije, od datuma odobrenja prvog zahtjeva,

osim ako je stranka koja je dostavila podatke o ispitivanju ili studije dala svoju suglasnost.

ČLANAK 10.34.

Zaštita podataka o ispitivanju dostavljenih u svrhu stjecanja administrativnog odobrenja za stavlanje poljoprivrednog kemijskog proizvoda¹ na tržište

1. Ako stranka zahtijeva dostavljanje podatak o ispitivanju ili studija u vezi sa sigurnošću i učinkovitošću poljoprivrednog kemijskog proizvoda prije davanja odobrenja za stavljanje na tržište tog proizvoda u toj stranci, ta stranka ne dopušta trećim stranama da, najmanje 10 godina od datuma davanja odobrenja u toj stranci na temelju odobrenja za stavljanje na tržište dodijeljenog osobi koja je dostavila podatke o ispitivanju ili studije, stavljaju na tržište isti ili sličan proizvod, osim ako je ta osoba dala svoju suglasnost.

¹ U slučaju Unije, za potrebe ovog članka, „poljoprivredni kemijski proizvod” znači aktivne tvari i pripravci koji sadrže jednu ili više aktivnih tvari u obliku u kojem se dostavljaju korisniku u svrhu:

- (a) zaštite bilja ili biljnih proizvoda od svih štetnih organizama ili sprečavanja djelovanja takvih organizama ako takve tvari ili pripravci nisu drugačije definirani u točkama od (b) do (e);
- (b) utjecaju na životne procese bilja, osim hranjivih tvari (npr. kao što su tvari koje utječu na njihov rast);
- (c) konzerviranje biljnih proizvoda, ako takve tvari ili proizvodi ne podliježu posebnim odredbama Vijeća ili Komisije o konzervansima;
- (d) uništavanja neželjenog bilja; ili
- (e) uništavanja dijelova bilja, organičavanja ili sprečavanja neželjenog rasta bilja.

2. Ako stranka predvidi mjere ili postupke za izbjegavanje dvostrukog ispitivanja poljoprivrednih kemijskih proizvoda na kralježnjacima, ta stranka može previdjeti uvjete i okolnosti u kojima treće strane mogu stavljati na tržište isti ili sličan proizvod, na temelju odobrenja za stavljanje na tržište dodijeljenog stranci koja je dostavila podatke o ispitivanju ili studije.

3. Ako stranka zahtijeva dostavljanje podataka o ispitivanju ili studija o sigurnosti poljoprivrednog kemijskog proizvoda prije davanja odobrenja za stavljanje takvog proizvoda na tržište, ta stranka nastoji uložiti najbolje napore u brzu obradu zahtjeva s ciljem izbjegavanja nerazumnih kašnjenja.

PODODJELJAK G

BILJNE SORTE

ČLANAK 10.35.

Međunarodni sporazumi

Stranke ponovno potvrđuju svoje obveze iz Međunarodne konvencije za zaštitu novih biljnih sorti, donesene u Parizu 2. prosinca 1961., kako je posljednji put revidirana u Ženevi 19. ožujka 1991., uključujući svoju mogućnost provedbe fakultativnih iznimki od prava uzgajivača, kako je navedeno članku 15. u stavku 2. te konvencije.

ODJELJAK C

PROVEDBA PRAVA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA U GRAĐANSKOM POSTUPKU

ČLANAK 10.36.

Opće obveze

1. Stranke potvrđuju svoje obveze iz članaka od 41. do 50. Sporazuma TRIPS i u svojim domaćim zakonodavstvima predviđaju mjere, postupke i pravna sredstva protiv povreda prava intelektualnog vlasništva obuhvaćenih ovim poglavljem koji su u skladu s takvim obvezama.
2. Mjere, postupci i pravna sredstva iz stavka 1. koje je svaka stranka predvidjela u svojem domaćem zakonodavstvu moraju ispunjavati sljedeće kriterije:
 - (a) moraju uzimati u obzir, prema potrebi, potrebu za razmjernim odnosom između težine povrede i interesa trećih strana;
 - (b) moraju biti poštteni i pravični;

- (c) ne smiju biti nepotrebno složeni ili skupi te ne smiju uključivati nerazumne rokove ili neopravdana kašnjenja; i
- (d) moraju se primjenjivati na način kojim se izbjegava stvaranje prepreka legitimnoj trgovini i osiguravaju zaštitne mjere protiv njihove zlouporabe.

3. Ničim u ovom poglavlju ne utječe se na sposobnost stranake da općenito provode svoje domaće zakonodavstvo niti ih se na bilo koji način obvezuje da mijenjaju svoje postojeće zakone koji se odnose na provedbu prava intelektualnog vlasništva. Ne dovodeći u pitanje gore navedena opća načela, ničim u ovom poglavlju ne stvara se nikakva obveza za stranke:

- (a) da uspostave pravosudni sustav za provedbu prava intelektualnog vlasništva koji se razlikuje od onog koji se primjenjuje na provedbu zakonodavstva općenito; ili
- (b) u odnosu na raspodjelu resursa između provedbe prava intelektualnog vlasništva i provedba zakonodavstva općenito.

ČLANAK 10.37.

Objavljivanje sudskih odluka

U građanskim sudskim postupcima pokrenutim zbog povreda prava intelektualnog vlasništva, svaka stranka poduzima odgovarajuće mjere, u skladu sa svojim domaćim zakonodavstvom i politikama, radi objave informacija o pravomoćnim sudskim presudama. Ničim u ovome članku od stranke se ne zahtijeva otkrivanje povjerljivih podataka čije bi otkrivanje priječilo provedbu zakonodavstva ili bi na drugi način bilo protivno javnom interesu ili bi ugrozilo legitimne komercijalne interese određenih javnih ili privatnih poduzeća. Svaka stranka može predvidjeti i druge dodatne mjere u vezi s objavljivanjem koje su primjerene specifičnim okolnostima, uključujući istaknuto oglašavanje.

ČLANAK 10.38.

Dostupnost mjera, postupaka i pravnih sredstava u građanskom postupku

1. Svaka stranka u svojem domaćem zakonodavstvu nositeljima prava stavlja na raspolaganje mjere, postupke i pravna sredstva u građanskom postupku iz odjeljka C (Provedba prava intelektualnog vlasništva u građanskom postupku) u vezi s pravima intelektualnog vlasništva kako su definirana u stavku 2.

2. Za potrebe odjeljka C (Provedba prava intelektualnog vlasništva u građanskom postupku), sljedeći pojmovi imaju sljedeća značenja:

- (a) „nositelji prava” uključuju isključive nositelje licenci te saveze i udruženja¹ koji imaju pravnu sposobnost ostvarivati takva prava; i
- (b) „prava intelektualnog vlasništva” znači sve kategorije intelektualnog vlasništva na koje se primjenjuju odjeljci od 1. do 6. dijela II. Sporazuma TRIPS.²

ČLANAK 10.39.

Mjere za osiguranje dokaza

1. Svaka stranka osigurava da su njezina pravosudna tijela ovlaštena naložiti hitne i djelotvorne privremene mjere:

- (a) protiv stranke ili, kada je to prikladno, treće strane nad kojom predmetno pravosudno tijelo ima nadležnost, radi sprečavanja povrede prava intelektualnog vlasništva te posebno radi sprečavanja da roba kojom se čini povreda prava intelektualnog vlasništva uđe u trgovinske kanale; i

¹ U mjeri u kojoj je to dopušteno odredbama primjenjivog zakonodavstva i u skladu je s tim odredbama, izraz „savezi i udruženja” uključuje tijela za kolektivno ostvarivanje prava i, u kontekstu Unije, stručna tijela za obranu koja su redovito priznata kao tijela koja imaju pravo predstavljati nositelje prava intelektualnog vlasništva.

² Stranka može patente isključiti iz područja primjene odjeljka C (Provedba prava intelektualnog vlasništva u građanskom postupku).

(b) radi osiguranja odgovarajućih dokaza o navodnoj povredi.

2. Svaka stranka osigurava da su njezina pravosudna tijela ovlaštena za donošenje privremenih mjera *inaudita altera parte* kada je to prikladno, posebno ako bi kašnjenje moglo uzrokovati nepopravljivu štetu nositelju prava ili ako postoji očita opasnost od uništavanja dokaza. U postupcima koji se provode *inaudita altera parte* svaka stranka osigurava da su njezina pravosudna tijela ovlaštena brzo postupati po zahtjevima za privremene mjere i donijeti odluku bez odgode.

3. Barem u slučajevima povrede autorskog i povezanih prava i krivotvorenja žiga, svaka stranka osigurava da su u građanskim sudskim postupcima njezina pravosudna tijela ovlaštena naložiti zapljenu ili neki drugi način oduzimanja sumnjive robe te materijala i uređaja od važnosti za čin povrede i, barem u slučaju povrede žiga, dokumentarnih dokaza, bilo izvornika ili njihovih kopija, koji se odnose na povredu.

4. Svaka stranka osigurava da su njezina tijela ovlaštena od podnositelja zahtjeva zatražiti da, u vezi s privremenim mjerama, dostavi razumno dostupne dokaze kako bi se, uz dovoljan stupanj sigurnosti, uvjerila da je došlo do povrede prava podnositelja zahtjeva ili da je takva povreda neizbježna te podnositelju zahtjeva naložiti da dostavi jamstvo ili istovjetno osiguranje dovoljno za zaštitu protivnika zahtjeva i za sprečavanje zlouporabe. Takvim jamstvom ili istovjetnim osiguranjem ne smije se prekomjerno odvrćati od korištenje postupaka za takve privremene mjere.

5. Ako su privremene mjere ukinute ili ako su prestale vrijediti zbog bilo koje radnje ili propusta podnositelja zahtjeva, ili ako je naknadno utvrđeno da nije bilo povrede ili prijetnje povrede prava intelektualnog vlasništva, pravosudna tijela ovlaštena su, na zahtjev protivnika zahtjeva, naložiti podnositelju zahtjeva da protivniku zahtjeva osigura odgovarajuću naknadu za svu štetu uzrokovanu tim mjerama.

ČLANAK 10.40.

Dokazi i pravo na informiranje

1. Ne dovodeći u pitanje domaće zakonodavstvo svake stranke u vezi s povlasticama, zaštitom povjerljivosti ili obradom osobnih podataka, svaka stranka osigurava da su, u građanskim sudskim postupcima u vezi s provedbom prava intelektualnog vlasništva, njezina pravosudna tijela ovlaštena, na opravdan zahtjev nositelja prava, naložiti osobi koja je počinila povredu ili osobi koja je navodno počinila povredu da nositelju prava ili pravosudnim tijelima dostavi, barem u svrhu prikupljanja dokaza, relevantne informacije predviđene u primjenjivim zakonima i propisima koje osoba koja je počinila ili navodno počinila povredu posjeduje ili koje su pod njezinim nadzorom.
2. Relevantne informacije iz stavka 1. mogu uključivati informacije o osobama uključenim u bilo koji vid povrede ili navodne povrede i informacije o sredstvima proizvodnje ili kanalima za distribuciju robe ili usluga kojima se čini ili navodno čini povreda prava, uključujući identificiranje trećih osoba koje su navodno uključene u proizvodnju i distribuciju takve robe ili takvih usluga i njihovih kanala distribucije.

ČLANAK 10.41.

Druga pravna sredstva

1. Svaka stranka osigurava da su, u sudskim postupcima u kojima je donesena sudska odluka kojom je utvrđena povreda prava intelektualnog vlasništva nositelja prava, njezina pravosudna tijela ovlaštena, na zahtjev nositelja prava, barem u odnosu na robu zaštićenu autorskim pravom koja je predmetom piratstva i robu s krivotvorenim žigom, naložiti:

(a) da se robu kojom se čini povreda, bez bilo kakve naknade:

i. uništi, osim u iznimnim okolnostima; ili

ii. da se ona povuče iz prometa na način kojim se izbjegava uzrokovanje štete nositelju prava; i

(b) da se materijali i uređaji koji su se prvenstveno upotrebljavali u proizvodnji ili za stvaranje takve robe kojom se čini povreda bez odgode unište ili odlože izvan trgovinskih kanala te bez bilo kakve naknade na način da se umanje rizici od daljnjih povreda.

2. Pri razmatranju zahtjeva nositelja prava kako je navedeno u stavku 1., u obzir se mora uzeti potreba za razmjernim odnosom između težine povrede i naloženih pravnih sredstava kao i interesa trećih strana.

3. Pravna sredstva iz ovog članka mogu se provoditi na trošak osobe koja je počinila povredu.

ČLANAK 10.42.

Privremene mjere

Svaka stranka osigurava da su u građanskim sudskim postupcima u kojima je donesena sudska odluka kojom je utvrđena povreda prava intelektualnog vlasništva nositelja prava, njezina pravosudna tijela, na zahtjev nositelja prava, ovlaštena naložiti protiv osobe koja je počinila povredu ili, ako je to primjenjivo, protiv treće strane nad kojom nadležno pravosudno tijelo ima nadležnost, privremenu mjeru s ciljem zabrane nastavka povrede. Ako je tako utvrđeno domaćim zakonodavstvom stranke, nepoštovanje privremene mjere, prema potrebi, podliježe plaćanju kazne s ciljem osiguranja poštovanja privremene mjere.

ČLANAK 10.43.

Alternativne mjere

Svaka stranka u svom domaćem zakonodavstvu može predvidjeti da su u građanskim sudskim postupcima u kojima je donesena sudska presuda kojom je utvrđeno da su nositelju prava povrijeđena prava intelektualnog vlasništva njezina pravosudna tijela ovlaštena, u odgovarajućim slučajevima i na zahtjev osobe koja može podlijezati mjerama predviđenima u članku 10.41. (Druga pravna sredstva) ili članku 10.42. (Privremene mjere), naložiti plaćanje novčane naknade oštećenoj osobi umjesto primjene mjera predviđenih u članku 10.41. (Druga pravna sredstva) ili članku 10.42. (Privremene mjere) pod uvjerom da je podnositelj zahtjeva postupao nenamjerno i bez nemara, pod uvjetom da bi izvršenje predmetnih mjera podnositelju zahtjeva uzrokovalo nerazmjernu štetu i da se novčana naknada oštećenoj osobi čini razumno zadovoljavajućom.¹

¹ U slučaju Singapura, Singapur može predvidjeti da njezina pravosudna tijela imaju ovlasti naložiti novčanu naknadu ako postupci te stranke nisu bili namjerni i posljedica nemara, ili ako bi izvršenje predmetnih mjera uzrokovalo nerazmjernu štetu te ako se novčana naknada oštećenoj osobi čini razumno zadovoljavajućom.

ČLANAK 10.44.

Naknade štete

1. Svaka stranka osigurava da su, u građanskim sudskim postupcima u vezi s provedbom prava intelektualnog vlasništva, njezina pravosudna tijela ovlaštena naložiti osobi koja je, znajući ili unatoč tome što je imala razumne osnove znati, počinila povredu, da nositelju prava plati odštetu kako bi nadoknadila štetu koja je nositelju prava nastala kao rezultat povrede.
2. Prilikom utvrđivanja iznosa naknade štete za povredu prava intelektualnog vlasništva, pravosudna tijela stranke ovlaštena su razmotriti, između ostalog, svaku legitimnu mjeru vrijednosti koju predloži nositelj prava, a koja može uključivati izgublenu dobiti, vrijednost robe ili usluga koji su predmetom povrede u odnosu na tržišnu cijenu ili predloženu maloprodajnu cijenu.¹ Svaka stranka predviđa da su njezina pravosudna tijela, barem u slučaju povreda autorskog ili povezanih prava i krivotvorenja žiga, ovlaštena naložiti osobi koja je počinila povredu da nositelju prava isplati dobit koju je osoba koja je počinila povredu ostvarila povredom, kao alternativu ili dodatno uz naknadu štete ili kao dio naknade štete.
3. Kao alternativa stavku 2., svaka stranka može predvidjeti da njezina pravosudna tijela mogu u primjerenim slučajevima odrediti naknadu štete u obliku paušalnog iznosa na temelju elemenata kao što je barem iznos tantijema ili pristojbi koje bi osoba koja je počinila povredu morala platiti da je zatražila odobrenje za korištenje tog prava intelektualnog vlasništva.

¹ U slučaju Unije, to bi uključivalo, u primjerenim slučajevima, elemente koji nisu gospodarski čimbenici, kao što je nematerijalna šteta koja je povredom uzrokovana nositelju prava.

4. Ničim u ovom članku ne sprečava se bilo koju od stranaka da predvidi da, u slučajevima kada osoba koja je počinila povredu nije, znajući ili unatoč tome što je imala razumne osnove znati, počinila radnju povrede, pravosudna tijela te stranke mogu naložiti povrat dobiti ili plaćanje naknade štete koja se može unaprijed odrediti.

ČLANAK 10.45.

Pravni troškovi

Svaka stranka može osigurati da su njezina pravosudna tijela, ako je to primjenjivo, ovlaštena naložiti, po okončanju građanskog sudskog postupka u vezi s povredom prava intelektualnog vlasništva, da stranka koja je izgubila spor mora stranci u čiju je korist donesena odluka nadoknaditi sudske troškove ili pristojbe i troškove odvjetnika, te sve ostale troškove predviđene domaćim zakonodavstvom te stranke.

ČLANAK 10.46.

Pretpostavke u vezi s autorskim pravom i povezanim pravima

U građanskim postupcima u vezi s autorskim pravom ili povezanim pravima, svaka stranka predviđa pretpostavku da je, barem u odnosu na književna ili umjetnička djela, izvedbe ili fonograme, ako ne postoje dokazi kojima bi se pokazalo protivno, fizička ili pravna osoba čije ime uobičajeno nosi takvo djelo, izvedba ili fonogram, nositelj prava i da stoga ima pravo pokrenuti postupak zbog povrede.

ČLANAK 10.47.

Odgovornost posrednih davatelja usluga

1. Podložno stavcima od 2. do 6., svaka stranka predviđa iznimke ili ograničenja u svom domaćem pravu u vezi s odgovornošću davatelja usluga za povrede autorskog ili povezanih prava i žigova do kojih dolazi putem sustava ili mreža koje davatelji usluga kontroliraju ili njima upravljaju ili putem sustava i mreža koje se kontroliraju ili se njima upravlja u ime davatelja usluga, ili u vezi s opsegom pravnih lijekova dostupnih u odnosu na te povrede.

2. Iznimke ili ograničenja iz stavka 1.:

(a) odnose se na funkcije:

- i. prijenosa¹ ili davanja pristupa materijalu bez odabira i/ili izmjene njegova sadržaja²; i
- ii. privremene pohrane koja se obavlja automatskim postupkom³; i

¹ Funkcija prijenosa uključuje i funkciju usmjeravanja.

² Funkcija pružanja pristupa materijalu bez odabira i/ili izmjena sadržava odnosi se i na sredstva koja se koriste za pristup komunikacijskoj mreži te uključuje slučajeve kada se osiguravaju veze za materijal.

³ Proces dohvata putem automatskog procesa može se odnositi na posrednu i privremenu pohranu materijala tijekom prijenosa ili davanje pristupa takvom materijalu.

(b) mogu se odnositi i na funkcije:

- i. pohrane prema uputama korisnika materijala koji se nalazi na sustavu ili mreži koju kontrolira ili kojom upravlja davatelj usluge; i
- ii. upućivanja ili povezivanja korisnika s internetskom lokacijom putem alata za lociranje informacija, uključujući poveznice i direktorije.

3. Prihvatljivost iznimaka ili ograničenja iz ovog stavka ne smije ovisiti o tome nadzire li davatelj usluge svoju uslugu ili traži li aktivno činjenice koje upućuju na povredu, osim u mjeri koja je u skladu s takvim tehničkim mjerama.

4. Svaka stranka može predvidjeti u svom domaćem pravu uvjete na temelju kojih davatelji usluga mogu dobiti iznimke ili ograničenja iz ovog članka. Ne dovodeći u pitanje stavke od 1. do 3., svaka stranka može utvrditi odgovarajuće postupke za dostavljanje učinkovitih obavijesti o navodnoj povredi kao i protuobavijesti od strane onih čiji je materijal uklonjen ili čijem je materijalu onemogućen pristup zbog greške ili neispravnih identifikacijskih podataka.

5. Ovim člankom ne dovodi se u pitanje dostupnost opće primjenjive obrane u slučaju povrede autorskog ili povezanih prava ili žigova. Ovaj članak ne utječe na mogućnost da sud ili upravno tijelo stranke, u skladu s pravnim sustavom te stranke, od davatelja usluga zahtijeva da okonča ili spriječi povredu.

6. Svaka stranka može zatražiti savjetovanje s drugom strankom kako bi razmotrila buduće postupke slične onima iz ovog stavka.

ODJELJAK D

POGRANIČNE MJERE

ČLANAK 10.48.

Definicije

Za potrebe ovog odjeljka:

- (a) „roba obilježena krivotvorenom oznakom zemljopisnog podrijetla” znači roba, uključujući pakiranje, koja bez odobrenja nosi znak koji je istovjetan oznaci zemljopisnog podrijetla koja je registrirana za tu robu na području na kojem se nalazi roba ili koji se ne može razlikovati u bitnim vidovima od takve oznake zemljopisnog podrijetla i kojim se stoga krše prava vlasnika ili nositelja oznake zemljopisnog podrijetla u skladu s domaćim pravom stranke u kojoj se nalazi roba;
- (b) „roba s krivotvorenim žigom” znači roba, uključujući pakiranje, koja bez odobrenja nosi žig koji je istovjetan žigu koji je registriran za tu robu ili koji se ne može razlikovati u bitnim vidovima od takvog žiga i kojim se stoga krše prava vlasnika ili nositelja oznake zemljopisnog podrijetla u skladu s domaćim pravom stranke u kojoj se nalazi roba;

- (c) „roba u provozu” znači roba čiji je prolazak preko područja stranke, sa ili bez pretovara, sa ili bez istovara na području stranke, skladištenje, razvrstavanje iz rasutog stanja ili promjena vrste prijevoza ili prenošenja, samo dio cjelokupnog putovanja koje započinje i završava izvan granica stranke preko čijeg područja prolazi promet;
- (d) „roba zaštićena autorskim pravom koja je predmetom piratstva” znači roba koja se umnožava bez pristanka nositelja prava ili osobe koju je nositelj prava ovlastio u zemlji proizvodnje i roba koja je izrađena izravno ili neizravno od predmeta u slučaju ako bi umnožavanje predstavljalo povredu autorskog ili srodnog prava u skladu s domaćim pravom stranke u kojoj se nalazi roba i
- (e) „roba zaštićena dizajnom koja je predmetom piratstva” znači roba u odnosu na koju je registriran dizajn i na koju se primjenjuje taj dizajn ili dizajn koji nije bitno različit od tog dizajna bez pristanka nositelja prava ili osobe koju je nositelj prava ovlastio u zemlji proizvodnje ako bi proizvodnja te robe činila povredu u skladu s domaćim pravom stranke u kojoj se nalazi roba.

ČLANAK 10.49.

Opseg pograničnih mjera

1. Ne dovodeći u pitanje stavak 3., svaka stranka donosi ili održava postupke u odnosu na robu pod carinskom kontrolom u skladu s kojima nositelj prava može zatražiti od njezinih nadležnih tijela obustavu puštanja u slučaju sumnje na:

- (a) robu s krivotvorenim žigom;
- (b) robu zaštićenu autorskim pravom koja je predmetom piratstva;
- (c) robu obilježenu krivotvorenom oznakom zemljopisnog podrijetla; i
- (d) robu zaštićenu dizajnom koja je predmetom piratstva.

2. Svaka stranka donosi ili održava postupke u odnosu na robu pod carinskom kontrolom u skladu s kojima njezina nadležna tijela mogu na vlastitu inicijativu obustaviti puštanje u promet robe u slučaju sumnje na:¹

- (a) robu s krivotvorenim žigom;
- (b) robu zaštićenu autorskim pravom koja je predmetom piratstva; i

¹ Stranke će preispitati mogućnost da uključe robu zaštićenu dizajnom koja je predmetom piratstva u područje primjene stavka 2. ovog članka u roku od tri godine od stupanja na snagu ovog Sporazuma. Stranke mogu, odlukom Odbora za trgovinu, kao rezultat takvog preispitivanja izmijeniti stavak 2. ovog članka.

(c) robu obilježenu krivotvorenom oznakom zemljopisnog podrijetla.

3. Stranke nisu obavezne predvidjeti postupke iz stavaka 1. i 2. za robu u provozu. Time se ne dovodi u pitanje članak 10.51. (Suradnja) stavak 2.

4. Singapur u potpunosti provodi obveze iz stavaka 1. i 2. u idealnom slučaju u roku od dvije godine, ali najkasnije u roku od tri godine, od stupanja na snagu ovog Sporazuma u vezi s postupcima koji se odnose na:

(a) robu obilježenu krivotvorenom oznakom zemljopisnog podrijetla; i

(b) robu zaštićenu dizajnom koja je predmetom piratstva.

ČLANAK 10.50.

Identifikacija pošiljaka

Radi olakšavanja djelotvorne provedbe prava intelektualnog vlasništva, carinska tijela donose niz metoda za prepoznavanje pošiljaka koje sadržavaju robu s krivotvorenim žigom, robu zaštićenu autorskim pravom koja je predmetom piratstva, robu zaštićenu dizajnom koja je predmetom piratstva i robu obilježenu krivotvorenom oznakom zemljopisnog podrijetla. Te metode uključuju tehnike analize rizika koje se, između ostalog, temelje na informacijama koje su dostavili nositelji prava, prikupljenim podacima i inspekcijama tereta.

ČLANAK 10.51.

Suradnja

1. Stranke su suglasne surađivati s ciljem sprečavanja međunarodne trgovine robom kojom se povrjeđuju prava intelektualnog vlasništva. One u tu svrhu, posebno razmjenjuju informacije i određuju načine suradnje, o kojima se međusobno trebaju dogovoriti njihova carinska tijela, u odnosu na trgovinu robom s krivotvorenim žigom, robom zaštićenom autorskim pravom koja je predmetom piratstva, robom zaštićenom dizajnom koja je predmetom piratstva ili robom obilježenom krivotvorenom oznakom zemljopisnog podrijetla.
2. U slučaju pošiljaka robe koja je u provozu ili u pretovaru preko područja jedne stranke i čije je odredište na području druge stranke, a u odnosu na koju postoji sumnja na krivotvorenje ili piratstvo, stranke, na vlastitu inicijativu ili na zahtjev druge stranke, dostavljaju drugoj stranci dostupne informacije kako bi omogućile djelotvornu provedbu protiv tih pošiljaka. Stranke ne smiju pružati informacije koje pošiljatelj, špediter ili njegov agent dostavljaju kao povjerljive.

ODJELJAK E

SURADNJA

ČLANAK 10.52.

Suradnja

1. Stranke su suglasne surađivati s ciljem pružanja podrške provedbi obveza preuzetih u okviru ovog Poglavlja. Područja suradnje uključuju sljedeće aktivnosti, ali nisu na njih ograničena:
 - (a) razmjena informacija o pravnim okvirima u području prava intelektualnog vlasništva, između ostalog provedba zakonodavstva o intelektualnom vlasništvu i sustava s tim u vezi, s ciljem promicanja učinkovite registracije prava intelektualnog vlasništva;
 - (b) razmjena iskustava i najbolje prakse u području provedbe prava intelektualnog vlasništva između njihovih tijela nadležnih za provedbu prava intelektualnog vlasništva;
 - (c) razmjena informacija i suradnja u području obraćanja javnosti i pokretanje odgovarajućih inicijativa za promicanje svijesti javnosti o prednostima prava i sustava zaštite intelektualnog vlasništva;

- (d) izgradnja kapaciteta i tehnička suradnju u sljedećim područjima, ali ograničavajući se samo na njih: upravljanje, licenciranje, vrednovanje i iskorištavanje prava intelektualnog vlasništva; tehnološki podaci i podaci o tržištu; olakšavanje industrijske suradnje, između ostalog na području prava intelektualnog vlasništva koja bi se mogla primjenjivati na zaštitu ili poboljšanje okoliša, što bi mogla uključivati uspostavu platforme ili baze podataka te javno privatna partnerstva za promicanje kulture i inovacija;
- (e) razmjena informacija i suradnja na pitanjima intelektualnog vlasništva, ako je prikladno i važno za razvoj tehnologije prihvatljive za okoliš; i
- (f) sva ostala područja suradnje ili aktivnosti o kojima stranke mogu raspravljati i o kojima se mogu dogovoriti.

2. Ne dovodeći u pitanje stavak 1., stranke su suglasne odrediti kontaktnu točku u svrhu održavanja dijaloga, između ostalog, kada je to korisno, sazivanja sastanaka na temu pitanja intelektualnog vlasništva između tehničkih stručnjaka u područjima obuhvaćenima ovim poglavljem.

3. Suradnja iz ovog članka odvija se podložno zakonima, pravilima, propisima, direktivama ili politikama svake od stranaka. Suradnja se također odvija na temelju uzajamno dogovorenih uvjeta i ovisi o dostupnosti resursa svake stranke.

JEDANAESTO POGLAVLJE

TRŽIŠNO NATJECANJE I POVEZANA PITANJA

ODJELJAK A

POSTUPANJE PROTIVNO TRŽIŠNOM NATJECANJU I SPAJANJA

ČLANAK 11.1.

Načela

1. Stranke prepoznaju važnost slobodnog i nenarušenog tržišnog natjecanja u svojim trgovinskim odnosima. One potvrđuju da poslovanje i transakcije koji su protivni tržišnom natjecanju mogu narušiti neometano funkcioniranje njihovih tržišta i umanjiti koristi liberalizacije trgovine.

2. Radi promicanja slobodnog i nenarušenog tržišnog natjecanja u svim sektorima svojeg gospodarstva, svaka stranka na svojem području zadržava zakonodavstvo kojim se djelotvorno uređuju sljedeće prakse, kada te prakse utječu na trgovinu između stranaka:

- (a) horizontalni i vertikalni sporazumi¹ između poduzeća, odluke udruženja poduzeća i usklađene prakse koje imaju za cilj ili učinak sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja na čitavom području stranaka ili na njegovu znatnom dijelu;
- (b) zlouporabe prevladavajućeg položaja jednog ili više poduzeća na području stranaka ili na njegovu znatnom dijelu; i
- (c) koncentracije između poduzeća koje dovode do značajnog smanjenja tržišnog natjecanja ili kojima se značajno ugrožava tržišno natjecanje, posebno zbog stvaranja ili jačanja prevladavajućeg položaja na čitavom području stranaka ili na njegovu znatnom dijelu.

¹ Ako nadležno tijelo u Singapuru ocijeni da će u skladu s odredbom utvrđenom u odjeljku 34. Zakona o tržišnom natjecanju (Poglavlje 50B) učinci vertikalnog sporazuma protivni tržišnom natjecanju vjerojatno prevladati nad pozitivnim učincima na tržišno natjecanje, nadležno tijelo uputit će to pitanje ministru. Ministar odlučuje o primjenjivosti odjeljka 34. Zakona o tržišnom natjecanju na predmetni vertikalni sporazum. Time se ne dovodi u pitanje mogućnost nadležnog tijela u Singapuru da primijeni odjeljak 47. Zakona o tržišnom natjecanju koji se primjenjuje na vertikalne sporazume koje je sklopilo dominantno poduzeće.

ČLANAK 11.2.

Provedba

1. Svaka stranka neovisno donosi i provodi svoje pravo. Međutim, stranke preuzimaju obvezu odrediti tijela koja su odgovorna za djelotvornu provedbu zakonodavstva iz članka 11.1. (Načela) stavka 2. i koja su za to odgovarajuće opremljena.
2. Stranke će primjenjivati svoja zakonodavstva iz članka 11.1. (Načela) stavka 2. na transparentan i nediskriminatoran način poštujući načela postupovnog poštenja i prava na obranu predmetnih stranaka, uključujući pravo predmetnih stranaka da budu saslušane prije donošenja odluke o predmetu.

ODJELJAK B

JAVNA PODUZEĆA, PODUZEĆA KOJIMA SU POVJERENA POSEBNA ILI ISKLJUČIVA PRAVA I DRŽAVNI MONOPOLI

ČLANAK 11.3.

Javna poduzeća, poduzeća kojima su povjerena posebna ili isključiva prava i državni monopoli

1. Ničim u ovom poglavlju ne sprečava se stranku da uspostavi ili zadrži javna poduzeća ili da poduzećima povjeri posebna ili isključiva prava u skladu sa svojim pravom.

2. Svaka stranka osigurava da se na javna poduzeća ili poduzeća kojima su povjerena posebna ili isključiva prava primjenjuje zakonodavstvo iz odjeljka A (Postupanje protivno tržišnom natjecanju i spajanja) ako primjena takvih pravila, de iure ili de facto, ne sprečava izvršavanje posebnih zadaća koje su im dodijeljene.

3. Svaka stranka osigurava da poduzeća kojima su povjerena posebna ili isključiva prava ne koriste ta posebna ili isključiva prava za bavljenje, izravno ili neizravno, između ostalog putem odnosa sa svojim matičnim poduzećima, podružnicama ili drugim poduzećima u zajedničkom vlasništvu, praksama koje su protivne tržišnom natjecanju na drugom tržištu na kojem ta poduzeća nemaju posebna ili isključiva prava i koje imaju negativan utjecaj na ulaganja, trgovinu robom ili uslugama u drugoj stranci.

4. Singapur osigurava da sva javna poduzeća i sva poduzeća kojima su povjerena posebna ili isključiva prava prilikom kupnje ili prodaje robe ili usluga posluju isključivo u skladu s trgovinskim načelima, primjerice u vezi s cijenom, kvalitetom, dostupnošću, mogućnostima stavljanja na tržište, prijevozom i drugim uvjetima kupnje ili prodaje, te da osiguravaju nediskriminatorni tretman poslovnim jedinicama Unije, robi Unije i pružateljima usluga Unije.

ČLANAK 11.4.

Državni monopoli

Iako se ništa ovom Poglavlju ne smije tumačiti kao da sprečava stranku da odredi ili održava državne monopole, svaka stranka prilagođava državne monopole trgovačke prirode kako bi osigurala da se takvim monopolima ne provodi nikakva diskriminacija u pogledu uvjeta pod kojima dobavljaju robu i usluge od fizičkih ili pravnih osoba druge stranke i prodaju ih tim fizičkim ili pravnim osobama.

ODJELJAK C

SUBVENCije

ČLANAK 11.5.

Definicija i područje primjene

1. Za potrebe ovog Sporazuma, subvencija je mjera koja *mutatis mutandis* ispunjuje uvjete utvrđene u članku 1.1. Sporazuma o SCM-u, neovisno o tome dodjeljuje li se subvencija u vezi s proizvodnjom robe ili usluga.¹

¹ Ovim stavkom ne dovodi se u pitanje ishod budućih rasprava u WTO-u o definiciji subvencija za usluge. Stranke blagonaklono razmatraju donošenje mogućih odluka Odbora za trgovinu u svrhu ažuriranja ovog Sporazuma radi uključivanja dogovora postignutog u okviru WTO-a u vezi s definicijom subvencija za usluge.

2. Subvencije podliježu ovom poglavlju samo ako su specifične u smislu članka 2. Sporazuma o SCM-u. Svaka subvencija na koju se primjenjuje članak 11.7. (Zabranjene subvencije) smatra se specifičnom.

3. Članci 11.7. (Zabranjene subvencije), 11.8. (Druge subvencije) i 11.10. (Odredba o preispitivanju) i Prilog 11-A ne primjenjuju se na subvencije u ribarstvu, subvencije povezane s proizvodima koji su obuhvaćeni Prilogom 1. Sporazumu o poljoprivredi i druge subvencije obuhvaćene Sporazumom o poljoprivredi.

ČLANAK 11.6.

Odnos prema WTO-u

Odredbama ovog odjeljka ne dovode se u pitanje prava i obveze stranke u skladu sa Sporazumom o WTO-u, posebno u vezi s primjenom mjera za zaštitu trgovine ili pokretanjem postupaka za rješavanje sporova ili drugih odgovarajućih djelovanja protiv subvencije koju je dodijelila druga stranka.

ČLANAK 11.7.

Zabranjene subvencije

1. U odnosu na subvencije koje se odnose na trgovinu robom, stranke potvrđuju svoja prava i obveze iz članka 3. Sporazuma o SCM-u, koja se *mutatis mutandis* ugrađuju u ovaj Sporazum i postaju njegov sastavni dio.

2. Zabranjene su sljedeće subvencije u vezi s trgovinom robom i uslugama osim ako je stranka koja daje subvencije na zahtjev druge stranke pokazala da predmetna subvencija ne utječe na trgovinu druge stranke niti je vjerojatno da će na nju utjecati:

- (a) pravni aranžmani na temelju kojih su vlada ili javno tijelo odgovorni za plaćanje dugova ili obveza određenih poduzeća bez ograničenja, de iure ili de facto, u pogledu iznosa tih dugova i obveza ili trajanja takve odgovornosti; i
- (b) bilo kakva potpora nesolventnim poduzećima ili poduzećima u poteškoćama, u bilo kojem obliku (kao što su zajmovi i jamstva, gotovinska bespovratna sredstva, injekcije kapitala, stavljanje imovine na raspolaganje ispod tržišnih cijena, porezne olakšice) bez vjerodostojnog plana restrukturiranja na temelju realističnih pretpostavki s ciljem osiguravanja obnove dugoročne održivosti poduzeća u poteškoćama u razumnom roku te bez da poduzeće samo značajno doprinese troškovima restrukturiranja.¹

3. Stavkom 2. točkom (a) i stavkom 2. točkom (b) stranku se ne sprečava da dodijeli subvencije za popravljivanje teških poremećaja u svojem gospodarstvu. Teški poremećaj u gospodarstvu stranke znači iznimna, privremena i značajna kriza koja utječe na čitavo gospodarstvo stranke, a ne samo na određenu regiju ili gospodarski sektor te stranke.

4. Stavak 2. točka (b) ne primjenjuje se na subvencije dodijeljene kao naknada za ispunjavanje obveza javne službe niti na subvencije industriji ugljena.

¹ To ne sprečava stranke da pruže privremenu potporu likvidnosti u obliku jamstava za zajmove ili zajmova koji su ograničeni na iznos potreban da se poduzeće koje se nalazi u poteškoćama zadrži na tržištu dovoljno dugo da se može pripremiti plan restrukturiranja ili likvidacije.

ČLANAK 11.8.

Druge subvencije

1. Stranke su suglasne uložiti najveće napore radi primjene svojeg zakonodavstva u području tržišnog natjecanja ili drugog zakonodavstva za ispravljanje ili uklanjanje poremećaja tržišnog natjecanja uzrokovanih drugim posebnim subvencijama u vezi s trgovinom robom i uslugama koje nisu obuhvaćene člankom 11.7. (Zabranjene subvencije), u mjeri u kojoj ti poremećaji utječu ili postoji vjerojatnost da će utjecati na trgovinu bilo koje od stranaka i isto tako za sprečavanje nastanka takvih situacija. U Prilogu 11-A sadržane su smjernice, posebno o vrstama subvencija koje nemaju takve učinke.
2. Stranke su suglasne razmjenjivati informacije na zahtjev bilo koje od stranaka i održati prvi razgovor u roku od dvije godine od stupanja na snagu ovog Sporazuma s ciljem izrade pravila koja se primjenjuju na druge subvencije, uzimajući u obzir promjene na multilateralnoj razini. Stranke mogu, u tu svrhu, donijeti odluku u okviru Odbora za trgovinu.

ČLANAK 11.9.

Transparentnost

1. Svaka stranka osigurava transparentnost subvencija povezanih s trgovinom robom ili pružanjem usluga. U tu svrhu, svaka stranka svake dvije godine izvješćuje drugu stranku o pravnoj osnovi, obliku i, u mjeri u kojoj je to moguće, o iznosu ili proračunu te o primateljima subvencija koje je dodijelila njezina vlada ili neko javno tijelo.

2. Smatra se da je to izvješće dostavljeno ako su stranke relevantne informacije objavile ili ako su one objavljene u njihovo ime na javno dostupnim internetskim stranicama do lipnja druge kalendarske godine nakon godine u kojoj su subvencije dodijeljene.

ČLANAK 11.10.

Odredba o preispitivanju

Stranke stalno preispituju pitanja o kojima je riječ u ovom odjeljku. Svaka stranka ta pitanja može uputiti Odboru za trgovinu. Stranke su suglasne preispitati napredak u provedbi ovog odjeljka svake dvije godine nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, osim ako se stranke dogovore drugačije.

ODJELJAK D

OPĆA PITANJA

ČLANAK 11.11.

Suradnja i koordinacija u izvršavanju zakonodavstva

Stranke priznaju važnost suradnje i koordinacije s ciljem daljnjeg jačanja djelotvornog izvršavanja zakonodavstva. Njihova nadležna tijela nastoje koordinirati izvršavanje zakonodavstva i surađivati u izvršavanju zakonodavstva stranaka radi ispunjenja cilja ovog Sporazuma odnosno slobodnog i nenarušenog tržišnog natjecanja u njihovim trgovinskim odnosima.

ČLANAK 11.12.

Povjerljivost

1. Prilikom priopćavanja informacija u skladu s ovim Sporazumom, stranka mora osigurati zaštitu poslovnih tajni i ostalih povjerljivih informacija.
2. Prilikom priopćavanja informacija povjerljive prirode u skladu s ovim Sporazumom, stranka primateljica, u skladu sa svojim zakonima i propisima, mora održati povjerljivost priopćenih informacija.

ČLANAK 11.13.

Savjetovanja

1. Radi poticanja uzajamnog razumijevanja između stranaka i rješavanja posebnih problema koji nastaju u okviru odjeljka A (Postupanje protivno tržišnom natjecanju i spajanja), odjeljka B (Javna poduzeća, poduzeća kojima su povjerena posebna ili isključiva prava i državni monopoli) ili odjeljka D (Opća pitanja), svaka stranka, na zahtjev druge stranke, započinje savjetovanje o prijedlozima druge stranke. Stranka u svojim zahtjevima navodi, ako je to relevantno, kako konkretno pitanje utječe na trgovinu između stranaka.

2. Stranke na zahtjev jedne od stranaka odmah raspravljaju o svim pitanjima koja proizlaze iz tumačenja ili primjene odjeljka A (Postupanje protivno tržišnom natjecanju i spajanja), odjeljka B (Javna poduzeća, poduzeća kojima su povjerena posebna ili isključiva prava i državni monopoli) ili odjeljka D (Opća pitanja).

3. Radi olakšavanja rasprava o pitanju koje je predmetom savjetovanja svaka stranka nastoji drugoj stranci dostaviti relevantne informacije, koje nisu povjerljive prirode.

ČLANAK 11.14.

Rješavanje sporova i mehanizam za medijaciju

Nijedna stranka ne smije primijeniti četrnaesto poglavlje (Rješavanje sporova) i petnaesto poglavlje (Mehanizam za medijaciju) na bilo koje pitanje koje nastaje u skladu s ovim poglavljem, uz iznimku članka 11.7. (Zabranjene subvencije).

DVANAESTO POGLAVLJE

TRGOVINA I ODRŽIVI RAZVOJ

ODJELJAK A

UVODNE ODREDBE

ČLANAK 12.1.

Kontekst i ciljevi

1. Stranke podsjećaju na Agendu 21 Konferencije Ujedinjenih naroda o okolišu i razvitku iz 1992., Preambulu Sporazuma o WTO-u, Ministarsku deklaraciju WTO-a iz Singapura iz 1996., Plan provedbe održivog razvoja iz Johannesburga iz 2002., Ministarsku deklaraciju Gospodarskog i socijalnog vijeća UN-a o osiguranju potpunog i produktivnog zapošljavanja i dostojnih radnih mjesta za sve iz 2006. i Deklaraciju Međunarodne organizacije rada (dalje u tekstu: „ILO”) o socijalnoj pravdi za poštenu globalizaciju iz 2008. U svjetlu tih instrumenata stranke ponovno potvrđuju svoju opredijeljenost za razvoj i promicanje međunarodne trgovine u njihovim bilateralnim trgovinskim i gospodarskim odnosima na način kojim će se doprinijeti održivom razvoju.

2. Stranke potvrđuju da su gospodarski razvoj, socijalni razvoj i zaštita okoliša neovisni i uzajamno poticajni sastavni dijelovi održivog razvoja. Stranke naglašavaju koristi od suradnje u području društvenih i ekoloških pitanja trgovine kao dijela globalnog pristupa trgovini i održivom razvoju.

3. Stranke priznaju da nije prikladno poticati trgovinu ili ulaganja slabljenjem ili smanjivanjem zaštite koju pruža njihovo domaće zakonodavstvo u području rada i zaštite okoliša. Stranke istovremeno ističu da se norme o radu i zaštiti okoliša ne bi trebale koristiti u protekcionističke svrhe kada je riječ o trgovini.

4. Stranke priznaju da je njihov cilj jačati međusobne trgovinske odnose i suradnju na načine kojima se potiče održiv razvoj u kontekstu stavaka 1. i 2. S obzirom na posebne okolnosti svake stranke, njihova namjera nije uskladiti norme stranaka o radu ili zaštiti okoliša.

ČLANAK 12.2.

Prava na uređivanje i razine zaštite

1. Stranke priznaju pravo druge stranke da uspostavi vlastitu razinu zaštite rada i okoliša te da u skladu s time donosi ili mijenja relevantne propise i politike, u skladu s načelima međunarodno priznatih normi ili sporazuma čija je ona stranka, iz članka 12.3. (Multilateralne norme i sporazumi o radu) i članka 12.6. (Multilateralne norme i sporazumi o okolišu).

2. Stranke nastavljaju unaprijeđivati te propise i politike i nastoje osigurati i poticati visoku razinu zaštite rada i okoliša.

ODJELJAK B

TRGOVINA I ODRŽIVI RAZVOJ – ASPEKTI POVEZANI S RADOM¹

ČLANAK 12.3.

Multilateralne norme i sporazumi o radu

1. Stranke prepoznaju važnost međunarodne suradnje i sporazuma o zapošljavanju i radu kao odgovora međunarodne zajednice na izazove koje globalizacija donosi u području gospodarstva, zapošljavanja i socijalne politike. One se obvezuju međusobno se savjetovati i surađivati, prema potrebi, u vezi s trgovinskim pitanjima u području rada i zapošljavanja koja su od zajedničkog interesa.

¹ Kada se u ovom Poglavlju govori o „radu”, on uključuje pitanja u vezi s Planom dostojnih radnih mjesta dogovorenih u ILO-u i Ministarskoj deklaraciji Gospodarskog i socijalnog vijeća UN-a o osiguranju potpunog i produktivnog zapošljavanja i dostojnih radnih mjesta za sve iz 2006.

2. Stranke potvrđuju svoje obveze, u skladu s Ministarskom deklaracijom Gospodarskog i socijalnog vijeća UN-a o osiguranju potpunog i produktivnog zapošljavanja i dostojnih radnih mjesta za sve iz 2006., da priznaju potpuno i produktivno zapošljavanje i dostojan rad za sve kao ključni element održivog razvoja u svim zemljama te kao prioritetni cilj međunarodne suradnje. Stranke su odlučne promicati razvoj međunarodne trgovine na način koji vodi do potpunog i produktivnog zapošljavanja i dostojnog rada za sve.

3. U skladu s obvezama preuzetim u okviru ILO-a i Deklaracije ILO-a o temeljnim načelima i pravima pri radu i njezinom prilogu donesenom na Međunarodnoj konferenciji o radu na njezinom 86. zasjedanju u Ženevi, u lipnju 1998. stranke se obvezuju poštovati, promicati i djelotvorno provoditi načela u pogledu temeljnih prava na radnom mjestu, odnosno:

- (a) slobodu udruživanja i djelotvorno priznanje prava na kolektivno pregovaranje;
- (b) uklanjanje svih oblika prisilnog ili obveznog rada;
- (c) djelotvorno ukidanje rada djece i
- (d) uklanjanje diskriminacije u vezi sa zapošljavanjem i zanimanjem.

Stranke ponovno potvrđuju obvezu djelotvorne provedbe konvencija ILO-a koje su ratificirali Singapur odnosno države članice Unije.

4. Stranke će uložiti kontinuirane i stalne napore u ratifikaciju i djelotvornu provedbu temeljnih konvencija ILO-a i razmjenjivat će informacije u tom pogledu. Stranke će također razmotriti ratifikaciju i djelotvornu provedbu drugih konvencija ILO-a, uzimajući u obzir domaće okolnosti. Stranke će razmjenjivati informacije u tom pogledu.

5. Stranke prepoznaju da se povreda temeljnih načela i prava na radu ne može isticati ili na neki drugi način koristiti kao legitimna konkurentna prednost.

ČLANAK 12.4.

Suradnja u području rada u kontekstu trgovine i održivog razvoja

Stranke prepoznaju važnost suradnje u području aspekata trgovine povezanih s radom radi ostvarivanja ciljeva ovog Sporazuma. Stranke mogu pokrenuti aktivnosti suradnje na uzajamnu korist u područjima koja uključuju, ali nisu ograničena na:

- (a) suradnju u međunarodnim forumima koji se bave aspektima trgovine i održivog razvoja povezanim s radom, uključujući, ali ne ograničavajući se na ILO i Azijsko-europski sastanak;
- (b) razmjenu informacija i dobre prakse u područjima kao što su radno pravo i praksa, sustavi usklađivanja i izvršavanja, upravljanje radnim sporovima, savjetovanja u području rada, suradnja u području upravljanja radom i sigurnost i zdravlje na radu;

- (c) razmjenu stajališta o pozitivnim i negativnim učincima ovog Sporazuma na aspekte održivog razvoja povezane s radom i na načine poticanja, sprečavanja ili ublažavanja tih učinaka, uzimajući u obzir procjene učinka kada je riječ o održivosti koje su provele jedna ili obje stranke;
- (d) razmjenu stajališta o promicanju ratifikacije temeljnih Konvencija ILO-a i drugih konvencija od uzajamnog interesa te djelotvornoj provedbi ratificiranih konvencija;
- (e) suradnju u području trgovinskih aspekata ILO-ovog Programa dostojanstvenog rada, između ostalog o međusobnim vezama između trgovine i pune i produktivne zaposlenosti, prilagodbama tržišta rada, temeljnim radnim normama, radnim statistikama, razvoju ljudskih potencijala i cjeloživotnom učenju, socijalnoj zaštiti i socijalnoj uključenosti, socijalnom dijalogu i jednakosti spolova; i
- (f) razmjenu stajališta o učincima propisa, normi i standarda u području rada na trgovinu.

ČLANAK 12.5.

Znanstvene informacije

Svaka stranka, prilikom pripreme i provedbe mjera usmjerenih na zdravlje i sigurnost na radu koje bi mogle utjecati na trgovinu ili ulaganja između stranaka, uzima u obzir mjerodavne znanstvene i tehničke informacije i povezane međunarodne norme, smjernice ili preporuke, ako su dostupne, uključujući načelo opreza ugrađeno u takvim međunarodnim normama, smjernicama ili preporukama.

ODJELJAK C

TRGOVINA I ODRŽIVI RAZVOJ – ASPEKTI POVEZANI S OKOLIŠEM

ČLANAK 12.6.

Multilateralne norme i sporazumi o okolišu

1. Stranke prepoznaju važnost međunarodnih smjernica i sporazuma o okolišu kao odgovora međunarodne zajednice na globalne ili regionalne ekološke probleme i naglašavaju potrebu za jačanjem uzajamne potpore između politika, pravila i mjera u području trgovine i zaštite okoliša. U tom kontekstu, one će se savjetovati i surađivati, prema potrebi, u pregovorima o trgovinskim aspektima povezanim s okolišem od obostranog interesa.
2. Stranke u svojim zakonima, propisima ili drugim mjerama i praksama na svojem području djelotvorno provode multilateralne sporazume o okolišu čije su stranke.¹

¹ Spomenuti multilateralni sporazumi o okolišu obuhvaćaju one protokole, izmjene, priloge i prilagodbe koji obvezuju stranke.

3. Stranke potvrđuju svoju predanost ostvarivanju krajnjeg cilja Okvirne konvencije UN-a o promjeni klime (dalje u tekstu „UNFCCC”) i djelotvornoj provedbi UNFCCC-a, njegova Kyotskog protokola i Pariškog sporazuma od 12. prosinca 2015., na način koji je u skladu s načelima i odredbama UNFCCC-a. One se obvezuju zajedno raditi na jačanju multilateralnog režima utemeljenog na pravilima u okviru UNFCCC-a, oslanjajući se na odluke donesene na temelju UNFCCC-a i podržavati napore za izradu, u okviru UNFCCC-a, međunarodnog sporazuma o klimatskim promjenama za razdoblje nakon 2020. koji bi se primjenjivao na sve stranke.

4. Ničim u ovom Sporazumu ne sprečava se stranku da donese ili održava mjere za provedbu multilateralnih sporazuma o okolišu čija je stranka, pod uvjetom da se te mjere ne primjenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo arbitrarne ili neopravdane diskriminacije između stranaka ili prikriveno ograničenje trgovine.

ČLANAK 12.7.

Trgovina drvom i proizvodima od drva

Stranke priznaju važnost globalnog očuvanja i održivog upravljanja šumama. U tu svrhu stranke:

- (a) razmjenjuju informacije o pristupima promicanju trgovine i potrošnje drvene građe i proizvoda od drva iz šuma kojima se upravlja na zakonit i održiv način te o potrebi podizanja svijesti o takvim pristupima;

- (b) promiču globalno izvršavanje zakonodavstva o šumama i upravljanju šumama te suzbijaju trgovinu nezakonitom drvom građom i proizvodima od drva, putem, primjerice promicanja uporabe drvne građe i proizvoda od drva podrijetlom iz šuma kojima se upravlja na zakonit i održiv način, između ostalog putem sustava potvrđivanja i provjere;
- (c) surađuju na promicanju djelotvornosti mjera ili politika koje imaju za cilj suzbijanje trgovine nezakonitom drvnom građom ili proizvodima od drva; i
- (d) promiču djelotvornu primjenu Konvencije o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama faune i flore (CITES) s obzirom na vrste drva čije se stanje očuvanosti smatra ugroženim.

ČLANAK 12.8.

Trgovina proizvodima ribarstva

Stranke prepoznaju važnost osiguranja očuvanja ribljih stokova i upravljanja ribljim stokovima na održiv način. U tu svrhu stranke se obvezuju:

- (a) poštovati dugotrajne mjere očuvanja i održivog iskorištavanja ribljih stokova u skladu s međunarodnim instrumentima koje su stranke ratificirale te primjenjuju načela Organizacije za hranu i poljoprivredu UN-a (dalje u tekstu „FAO”) i odgovarajućih instrumenata UN-a u tom području;

- (b) uvesti i provoditi djelotvorne mjere za suzbijanje nezakonitog, neprijavljenog i nereguliranog ribolova (dalje u tekstu „ribolov NNN”), između ostalog suradnjom s regionalnim organizacijama za upravljanje ribolovom i, prema potrebi, provedbom njihove dokumentacije o ulovu ili sheme potvrđivanja za izvoz ribe i proizvoda ribarstva te također olakšati isključenje ulaska proizvoda ribolova NNN-a u trgovinske tokove i razmjenu informacija o aktivnostima ribolova NNN-a;
- (c) donijeti djelotvorne mjere za praćenje i kontrolu kako bi osigurale usklađenost s mjerama očuvanja, kao što su odgovarajuće mjere države luke; i
- (d) provoditi načela Sporazuma FAO-a o promicanju usklađenosti ribolovnih plovila na otvorenom moru s međunarodnim mjerama za očuvanje i upravljanje i poštovati mjerodavne odredbe Sporazuma FAO-a o mjerama države luke za sprečavanje, suzbijanje i zaustavljanje nezakonitog, neprijavljenog i nereguliranog ribolova.

ČLANAK 12.9.

Znanstvene informacije

Prilikom pripreme i provedbe mjera koje imaju za cilj zaštitu okoliša i koje mogu utjecati na trgovinu ili ulaganja između stranaka, stranke uzimaju u obzir znanstvene dokaze i relevantne međunarodne norme, smjernice ili preporuke, ako postoje, te načelo opreza.

ČLANAK 12.10.

Suradnja u vezi s aspektima povezanim s okolišem u kontekstu trgovine i održivog razvoja

Stranke prepoznaju važnost suradnje u području aspekata politike okoliša povezanih s trgovinom radi ostvarivanja ciljeva ovog Sporazuma. Stranke mogu pokrenuti aktivnosti suradnje na uzajamnu korist u područjima koja uključuju, ali nisu ograničena na:

- (a) razmjenu stajališta o pozitivnim i negativnim učincima Sporazuma na okolišne aspekte održivog razvoja i načine poticanja, sprečavanja ili ublažavanja tih učinaka, uzimajući u obzir procjene učinka kada je riječ o održivosti koje su provele jedna ili obje stranke;
- (b) suradnju u međunarodnim forumima koji se bave okolišnim aspektima trgovine i održivog razvoja, uključujući posebno u okviru WTO-a, u okviru Programa zaštite okoliša Ujedinjenih naroda i drugih multilateralnih sporazuma o okolišu;
- (c) suradnju s ciljem promicanja ratifikacije i djelotvorne provedbe multilateralnih sporazuma o okolišu relevantnih za trgovinu;
- (d) razmjenu informacija i suradnju u području privatnih i javnih sustava potvrđivanja i označivanja, uključujući ekološke oznake i zelenu javnu nabavu;
- (e) razmjenu stajališta o utjecaju trgovine na okolišne propise, standarde i norme;

- (f) suradnju u trgovinskim aspektima postojećeg i budućeg međunarodnog režima u području klimatskih promjena, uključujući načine suzbijanja negativnih učinaka trgovine na klimu te načine promicanja tehnologija s niskom emisijom ugljika i energetske učinkovitosti;
- (g) suradnju u trgovinskim aspektima multilateralnih sporazuma o okolišu, uključujući carinsku suradnju;
- (h) suradnju na održivom upravljanju šumama s ciljem poticanja djelotvornih mjera za certificiranje održivo proizvedene drvne građe;
- (i) razmjenu stajališta o odnosu između multilateralnih sporazuma o okolišu i pravila međunarodne trgovine;
- (j) razmjenu stajališta o liberalizaciji ekoloških proizvoda i usluga; i
- (k) razmjenu stajališta o očuvanju živih morskih resursa i upravljanju njima.

ODJELJAK D

OPĆE ODREDBE

ČLANAK 12.11.

Promicanje održivog razvoja trgovinom i ulaganjima

1. Stranke su odlučne uložiti trajne posebne napore u olakšavanje i promicanje trgovine i ulaganja u ekološku robu i usluge, uključujući uklanjanjem povezanih netarifnih prepreka. Stranke također priznaju korisnost napora koji se ulažu u promicanje trgovine robom koja je predmetom dobrovoljnih ili privatnih programa za osiguranje održivog razvoja, kao što su ekološke oznake ili poštena i etička trgovina.
2. Stranke posvećuju posebnu pozornost olakšavanju uklanjanja prepreka trgovini ili ulaganjima u robu i usluge koji nemaju negativan utjecaj na klimu, kao što su proizvodi obnovljive energije i povezane usluge i energetske učinkovite robe i usluge, uključujući putem donošenja okvira politika koji vode do primjene najboljih dostupnih tehnologija i promicanjem normi koje su usklađene s gospodarskim potrebama i potrebama zaštite okoliša te ublažavanjem tehničkih prepreka trgovini.

3. Stranke prepoznaju potrebu osigurati da se, prilikom razvoja javnih sustava potpore za fosilna goriva, u obzir uzme potreba za smanjenjem emisija stakleničkih plinova i potreba da se u što većoj mogućoj mjeri ograniči narušavanje trgovine. Iako se članak 11.7. (Zabranjene subvencije) stavak 2. točka (b) ne primjenjuje na subvencije u industriji ugljena, stranke dijele cilj progresivnog smanjenje subvencija za fosilna goriva. Takva smanjenja mogu biti popraćena mjerama za ublažavanje društvenih posljedica prelaska na goriva s niskom emisijom ugljika. Osim toga, obje stranke aktivno će promicati razvoj održivog i sigurnog gospodarstva s niskom emisijom ugljika, primjerice ulaganjem u održive izvore energije i energetske učinkovita rješenja.

4. Prilikom promicanja trgovine i ulaganja stranke ulažu posebne napore u promicanje praksa korporativne društvene odgovornosti koje se dobrovoljno donose. U tom pogledu svaka stranka upućuje na relevantna međunarodno prihvaćena načela, norme ili smjernice koje je prihvatila ili im je pristupila, kao što su Smjernice Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj za multinacionalna poduzeća, Globalni sporazum UN-a i Tripartitna deklaracija ILO-a o multinacionalnim poduzećima i socijalnoj politici. Stranke se obvezuju razmjenjivati informacije i surađivati u području promicanja korporativne društvene odgovornosti.

ČLANAK 12.12.

Održavanje razina zaštite

1. Stranka se ne odriče niti na neki drugi način odstupa od svojih propisa u području okoliša i rada, niti nudi odricanje ili odstupanje od tih propisa, na način koji utječe na trgovinu ili ulaganja između stranaka.

2. Stranka ne propušta djelotvorno izvršavati svoje zakonodavstvo u području okoliša i rada putem neprekinutog ili ponavljajućeg djelovanja ili nedjelovanja ako bi takvo propuštanje djelotvornog izvršavanja utjecalo na trgovinu ili ulaganja između stranaka.

ČLANAK 12.13.

Transparentnost

Svaka stranka osigurava da se u slučaju kada bi mjera opće primjene uvedena s ciljem zaštite okoliša ili uvjeta rada mogla utjecati na trgovinu i ulaganja između stranaka, takva mjera izrađuje i uvodi na transparentan način te da se njome na isti način upravlja, uz pravovremeno davanje obavijesti i pružanje prilika zainteresiranim osobama da dostave svoja stajališta, u skladu s domaćim pravom te stranke i trinaestim poglavljem (Transparentnost).

ČLANAK 12.14.

Preispitivanje učinka održivog razvoja

1. Stranke se obvezuju zajednički ili neovisno jedna od druge pratiti, ocjenjivati i preispitivati učinak provedbe ovog Sporazuma na održivi razvoj, putem relevantnih participativnih procesa i institucija te u skladu sa svojom postojećom praksom.

2. Stranke će razmjenjivati stajališta o metodama i pokazateljima za procjene učinka kada je riječ o održivosti trgovine.

ČLANAK 12.15.

Institucionalno ustrojstvo i mehanizam praćenja

1. Svaka stranka određuje ured u svojoj upravi koji će služiti kao kontaktna točka s drugom strankom u svrhe provedbe ovog poglavlja.
2. Stranke osnivaju Odbor za trgovinu i održivi razvoj (dalje u tekstu „Odbor”). Odbor se sastoji od viših dužnosnika iz administracije svake od stranaka.
3. Odbor se sastaje tijekom prve dvije godine nakon datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma i nakon toga prema potrebi radi praćenja provedbe ovog poglavlja.
4. Svaki sastanak Odbora uključuje javnu sjednicu s dionicima s ciljem razmjene stajališta o provedbi ovog poglavlja. Stranke promiču uravnoteženu zastupljenost važnih interesa, što uključuje neovisne predstavnike organizacija poslodavaca, radnika, organizacija za zaštitu okoliša i skupina poduzeća, te, prema potrebi, druge važne dionike.

5. Svaka stranka uspostavlja nove savjetodavne mehanizme ili se koristi postojećim savjetodavnim mehanizmima za traženje savjeta od relevantnih domaćih dionika o provedbi ovog poglavlja, kao što su domaće savjetodavne skupine. Takvi mehanizmi uključuju uravnoteženu zastupljenost neovisnih dionika iz područja gospodarstva, socijalne politike i zaštite okoliša. Među tim dionicima zastupljeni su poslodavci i organizacije radnika te nevladine organizacije. Ti dionici mogu, na vlastitu inicijativu, svojim strankama dostaviti stajališta ili preporuke o provedbi ovog poglavlja.

ČLANAK 12.16.

Savjetovanja na razini tijela vlasti

1. U slučaju neslaganja o bilo kojem pitanju iz ovog poglavlja, stranke mogu pribjeći postupcima iz članka 12.16. (Savjetovanja na razini tijela vlasti) i članka 12.17. (Panel stručnjaka). Četrnaesto poglavlje (Rješavanje sporova) i petnaesto poglavlje (Mehanizam za medijaciju) ne primjenjuju se na ovo poglavlje.
2. U slučaju neslaganja iz stavka 1. stranka može zatražiti savjetovanja s drugom strankom dostavljanjem pisanog zahtjeva kontaktnoj točki druge stranke. Savjetovanja započinju odmah nakon što stranka dostavi zahtjev za savjetovanje.

3. Stranke poduzimaju sve što je u njihovoj moći kako bi postigle uzajamno zadovoljavajuće rješenje pitanja. Stranke uzimaju u obzir aktivnosti ILO-a ili relevantnih multilateralnih organizacija ili tijela za zaštitu okoliša kako bi promicale veću suradnju i usklađenost između rada stranaka i tih organizacija. Ako je to potrebno, stranke mogu, na temelju uzajamnog sporazuma, tražiti mišljenja tih organizacija ili tijela ili bilo koje osobe ili tijela koje stranke smatraju prikladnima radi cjelovitog razmatranja pitanja.
4. Ako stranka smatra da je određeno pitanje potrebno dodatno raspraviti, ta stranka može predati pisani zahtjev kontaktnoj točki druge stranke i zatražiti sazivanje Odbora radi razmatranja tog pitanja. Odbor se sastaje odmah i nastoji postići dogovor o rješenju pitanja.
5. Ako je to potrebno, Odbor se može savjetovati s relevantnim dionicima.
6. Rješenje do kojeg je došao Odbor mora se objaviti, osim ako Odbor odluči drugačije.

ČLANAK 12.17.

Panel stručnjaka

1. U slučaju pitanja koje Odbor nije riješio na zadovoljavajući način u roku od 120 dana od dostave zahtjeva za sazivanje Odbora radi rasprave o tom pitanju u skladu s člankom 12.16. (Savjetovanja na razini tijela vlasti) stavkom 4., ili nakon duljeg razdoblja o kojem su se dogovorile obje stranke, stranka može zatražiti, putem pisanog zahtjeva kontaktnoj točki druge stranke, osnivanje Panela stručnjaka koji će razmotriti to pitanje.

2. Na svom prvom sastanku nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, Odbor utvrđuje poslovnik Panela stručnjaka upućujući na odgovarajući poslovnik iz Priloga 14-A. Na ovaj se članak primjenjuju načela iz Priloga 14-B.
3. Odbor na svom prvom sastanku nakon stupanja na snagu ovog Odbora sastavlja popis od najmanje 12 osoba koje su voljne i spremne biti članovi Panela stručnjaka. Taj se popis sastoji od tri potpopisa: po jednog potpopisa za svaku stranku i jednog potpopisa za osobe koje nisu državljani nijedne od stranaka, a koje će djelovati kao predsjednici Panela stručnjaka. Svaka stranka predlaže najmanje četiri osobe koje će kao stručnjaci biti na njezinu potpopisu. Svaka stranka također predlaže najmanje dvije osobe koje će uz suglasnost obiju stranaka biti na potpopisu predsjednikâ. Odbor na svojim sastancima preispituje popis i osigurava njegovo održavanje barem na razini 12 osoba.
4. Na popisu iz stavka 3. nalaze se osobe koje moraju imati specijalizirano znanje ili stručnost u vezi s pitanjima iz ovog poglavlja, iz područja radnog prava ili prava okoliša ili područja rješavanja sporova koji proizlaze iz međunarodnih sporazuma. Te osobe moraju biti neovisne, nastupati u vlastito ime i ne smiju primati upute niti od jedne organizacije ili vlade u vezi s pitanjima povezanima s predmetnim pitanjem niti smiju biti povezane s vladom Singapura, vladom bilo koje države članice Unije ili Unijom.

5. Panela stručnjaka sastoji se od tri člana, osim ako se stranke dogovore drugačije. U roku od 30 dana od datuma kada je stranka kojoj je upućen zahtjev primila zahtjev za osnivanje Panela stručnjaka, stranke se međusobno savjetuju kako bi postigle dogovor o sastavu Panela stručnjaka. U slučaju da stranke ne mogu postići dogovor o sastavu Panela stručnjaka u navedenom roku, one na temelju dogovora biraju predsjednika s odgovarajućeg potpopisa iz stavka 3. ili, ako se ne mogu dogovoriti u roku od dodatnih sedam dana, biraju ga ždrijebom. Svaka stranka odabire jednog stručnjaka koji ispunjava zahtjeve iz stavka 4. u roku od 44 dana od datuma kada stranka kojoj je upućen zahtjev primila zahtjev za osnivanje Panela stručnjaka. Stranke se mogu dogovoriti o izboru drugog stručnjaka koji ispunjava zahtjeve iz stavka 1. u sastav Panela stručnjaka. Ako se sastav Panela stručnjaka ne popuni u roku od 44 dana od datuma kada je stranka kojoj je upućen zahtjev primila zahtjev za uspostavu Panela stručnjaka, preostali stručnjak(-ci) biraju se u roku od sedam dana ždrijebom među osobama s potpopisa(-â) iz stavka 3. koje je predložila stranka(-e) koje nisu dovršile postupak. Ako taj popis još nije uspostavljen, stručnjaci se biraju ždrijebom među osobama koje je formalno predložila jedna ili obje stranke. Datum osnivanja Panela stručnjaka je datum odabira posljednjeg od tri stručnjaka.

6. Osim ako se stranke dogovore drugačije u roku od sedam dana od datuma osnivanja Panela stručnjaka, Panela stručnjaka ima sljedeći mandat:

„Preispitati, s obzirom na relevantne odredbe poglavlja o trgovini i održivom razvoju, pitanje iz zahtjeva za osnivanje Panela stručnjaka i izraditi izvješće, u skladu s člankom 12.17. (Panel stručnjaka) stavkom 8., u kojem se daju preporuke za rješenje pitanja.”

7. Panel stručnjaka može pribavljati informacije iz bilo kojeg izvora koji smatra prikladnim. U pitanjima u vezi s multilateralnim sporazumima iz članka 12.3. (Multilateralne norme i sporazumi o radu) i članka 12.6. (Multilateralne norme i sporazumi o okolišu), Panel stručnjaka trebao bi tražiti informacije i savjete od ILO-a ili tijelâ Multilateralnog sporazuma o zaštiti okoliša. Sve informacije dobivene na temelju ovog stavka dostavljaju se objema strankama koje su pozvane dati svoje primjedbe.

8. Panela stručnjaka strankama dostavlja privremeno izvješće i završno izvješće. Ta izvješća sadržavaju nalaze o činjeničnom stanju, primjenjivosti odgovarajućih odredaba i temeljno obrazloženje nalaza i preporuka. Panel stručnjaka dostavlja privremeno izvješće strankama najkasnije 90 dana od datuma osnivanja. Svaka stranka može Panelu stručnjaka dostaviti pisane primjedbe u vezi s privremenim izvješćem. Nakon razmatranja takvih pisanih primjedbi Panel stručnjaka može izmijeniti izvješće i dodatno ga preispitati ako to smatra primjerenim. Panel stručnjaka dostavlja završno izvješće strankama najkasnije 150 dana od datuma svoga osnivanja. Ako smatra da rok utvrđen u ovom stavku nije moguće ispuniti, predsjednik Panela stručnjaka o tome u pisanom obliku obavješćuje stranke navodeći razloge za odgodu i datum kada Panel stručnjaka namjerava dostaviti svoje privremeno ili završno izvješće. Panel stručnjaka dostavlja završno izvješće najkasnije 180 dana nakon datuma svoga osnivanja, osim ako su se stranke dogovorile drugačije. Završno se izvješće objavljuje, osim ako su stranke odlučile drugačije.

9. Stranke raspravljaju o odgovarajućim mjerama koje treba provesti uzimajući u obzir izvješće i preporuke Panela stručnjaka. Predmetna stranka obavješćuje svoje dionike, putem savjetodavnog mehanizma iz članka 12.15. (Institucionalno ustrojstvo i mehanizam praćenja) stavka 5., i drugu stranku o svojim odlukama o djelovanjima ili mjerama koje treba provesti najkasnije tri mjeseca nakon dostave izvješća strankama. Odbor prati mjere poduzete na temelju izvješća i preporuka Panela stručnjaka. Dionici mogu Odboru dostaviti svoje primjedbe u tom pogledu.

TRINAESTO POGLAVLJE

TRANSPARENTNOST

ČLANAK 13.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „mjera opće primjene” znači zakoni, propisi, sudske odluke, postupci i upravna rješenja koji mogu imati utjecaj na bilo koje pitanje obuhvaćeno ovim Sporazumom, ali ne uključuje odluku koja se primjenjuje na određenu osobu; i

- (b) „zainteresirana osoba” znači svaka fizička ili pravna osoba na koju se mogu primjenjivati prava ili obveze u skladu s mjerama opće primjene.

ČLANAK 13.2.

Ciljevi i područje primjene

1. Prepoznajući utjecaj koji bi njihova regulatorna okruženja mogla imati na međusobnu trgovinu i ulaganja, stranke osiguravaju transparentno i predvidljivo regulatorno okruženje za gospodarske subjekte, između ostalog za mala i srednja poduzeća, koji posluju na njihovim područjima.
2. Potvrđujući svoje obveze iz Sporazuma o WTO-u, stranke utvrđuju pojašnjenja i poboljšane aranžmane u pogledu transparentnosti, savjetovanja i boljeg upravljanja mjerama opće primjene.

ČLANAK 13.3.

Objave u vezi s mjerama opće primjene

1. Svaka stranka u pogledu mjera opće primjene osigurava:
 - (a) da su te mjere dostupne zainteresiranim osobama na nediskriminatoran način putem službeno određenog medija i, ako je to izvedivo i moguće, elektroničkim putem, na način koji će zainteresiranim osobama i drugoj stranci omogućiti da se s njima upoznaju;
 - (b) da obrazloženje cilja i razlogâ za donošenje takvih mjera budu navedeni u najvećoj mogućoj mjeri; i
 - (c) da ima dovoljno vremena između objave takvih mjera i njihova stupanja na snagu, osim ako to nije moguće zbog razloga hitnosti.
2. Svaka stranka:
 - (a) nastoji unaprijed objaviti svaki prijedlog za donošenje ili izmjenu svake mjere opće primjene, uključujući obrazloženje cilja i razlogâ tog prijedloga;
 - (b) zainteresiranim osobama pruža primjerene mogućnosti za iznošenje primjedbi u vezi s takvom predloženom mjerom, posebno osiguravajući dovoljno vremena za takve mogućnosti; i

- (c) nastoji uzeti u obzir primjedbe koje je primila od zainteresiranih osoba u vezi s takvim predloženim mjerama.

ČLANAK 13.4.

Upiti i kontaktne točke

1. Kako bi olakšala djelotvornu provedbu ovog Sporazuma i komunikaciju između stranaka o bilo kojem pitanju obuhvaćenom ovim Sporazumom, svaka stranka nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma određuje kontaktnu točku.
2. Na zahtjev jedne stranke, kontaktna točka druge stranke navodi ured ili službenika nadležnog za bilo koje specifično pitanje koje se odnosi na provedbu ovog Sporazuma i pomaže, prema potrebi, olakšati komunikaciju sa strankom koja je podnijela zahtjev.
3. Svaka stranka uspostavlja ili održava odgovarajuće mehanizme za odgovaranje na upite zainteresiranih osoba druge stranke u vezi s mjerama opće primjene koje su predložene ili su na snazi, i njihovoj primjeni. Upiti se mogu uputiti putem kontaktnih točaka osnovanih u skladu sa stavkom 1. ili putem drugog mehanizma, prema potrebi.
4. Stranke potvrđuju da odgovori predviđeni u stavku 3. ne mogu biti konačni ili pravno obvezujući, već služe samo u informativne svrhe, osim je ako u njihovim zakonima i propisima predviđeno drugačije.

5. Zahtjevi ili informacije iz ovog članka dostavljaju se drugoj stranci putem odgovarajućih kontaktnih točaka predviđenih u stavku 1.
6. Na zahtjev jedne stranke druga stranka odmah dostavlja informacije i odgovara na pitanja o važećoj ili predloženoj mjeri opće primjene za koju stranka koja je podnijela zahtjev smatra da bi mogla utjecati na funkcioniranje ovog Sporazuma, bez obzira na to je li stranka koja je podnijela zahtjev prethodno obaviještena o toj mjeri.
7. Svaka stranka uspostavlja ili održava odgovarajući mehanizam čija je zadaća nastojati djelotvorno rješavati probleme zainteresiranih osoba druge stranke koji mogu nastati iz primjene bilo koje mjere opće primjene. Takvi postupci trebali bi biti lako dostupni, vremenski ograničeni, usmjereni na rezultate i transparentni. Njima se ne dovode u pitanje žalbeni postupci ili postupci preispitivanja koje stranke uspostavljanju ili održavaju. Osim toga, njima se ne dovode u pitanje prava i obveze stranka iz četrnaestog poglavlja (Rješavanje sporova) i petnaestog poglavlja (Mehanizam za medijaciju).
8. Svim informacijama dostavljenima na temelju ovog članka ne dovodi se u pitanje je li mjera u skladu s ovim Sporazumom.

ČLANAK 13.5.

Upravni postupci

Radi upravljanja svim mjerama opće primjene na dosljedan, nepristran i razuman način svaka stranka, primjenjujući takve mjere na određene osobe, robu ili usluge druge stranke, u određenim slučajevima:

- (a) kada su postupci pokrenuti, nastoji zainteresirane osobe druge stranke na koje postupak izravno utječe u razumnom roku obavijestiti, u skladu sa svojim postupcima, o pokretanju postupka, navodeći pritom opis naravi postupka, pravnu osnovu na temelju koje je postupak pokrenut i općenit opis svih spornih pitanja;
- (b) zainteresiranim osobama omogućuje da iznesu činjenice i argumente u potporu svojih stajališta prije konačne upravne mjere ako to dopuštaju vrijeme, priroda postupka i javni interes; i
- (c) osigurava da se njezini postupci temelje na njezinom pravu i da su u skladu s njim.

ČLANAK 13.6.

Preispitivanje upravnih mjera

1. Svaka stranka u skladu sa svojim domaćim pravom osniva ili održava sudove, sudišta koja odlučuju kao sudovi ili upravne sudove ili postupke za potrebe žurnog preispitivanja i, kada je to opravdano, ispravka upravne mjere¹ koja se odnosi na pitanja obuhvaćena ovim Sporazumom. Takvi sudovi moraju biti nepristrani i neovisni o uredu ili tijelu koji su zaduženi za upravnu provedbu i ne smiju imati nikakav materijalni interes u vezi s ishodom spora.
2. Svaka stranka osigurava da stranke u postupku pred takvim sudovima ili u okviru takvih postupaka imaju pravo na:
 - (a) razumnu mogućnost da podupru ili obrane svoja stajališta; i
 - (b) odluku koja se temelji na dokazima i evidentiranim podnescima ili, ako se to zahtijeva pravom stranke, koja se temelji na evidenciji koju je pripremilo upravno tijelo.
3. Svaka stranka osigurava, podložno žalbi ili daljnjem preispitivanju u skladu s pravom te stranke, da odluku iz stavka 2. provodi ured ili tijelo nadležno za predmetnu upravnu mjeru, i da taj ured ili tijelo uređuje primjenu te odluke.

¹ Podrazumijeva se da preispitivanje upravnih mjera može biti u obliku sudskog preispitivanja u okviru običajnog prava, a ispravak upravnih mjera može uključivati vraćanje na ponovno postupanje, radi poduzimanja korektivne mjere, tijelu koje je poduzelo takvu upravnu mjeru.

ČLANAK 13.7.

Regulatorna kvaliteta i učinkovitost i dobro upravno postupanje

1. Stranke su suglasne surađivati na promicanju regulatorne kvalitete i učinkovitosti u svojim regulatornim politikama putem razmjene informacija i najbolje prakse.
2. Stranke se obvezuju primjenjivati načela dobrog upravnog postupanja i suglasne su surađivati u njihovu promicanju u vlastitim upravama putem razmjene informacija i najbolje prakse.

ČLANAK 13.8.

Posebna pravila

Posebna pravila u drugim poglavljima ovog Sporazuma u vezi s predmetom ovog poglavlja prevladavaju u mjeri u kojoj se razlikuju od odredaba ovog poglavlja.

ČETRNAESTO POGLAVLJE

RJEŠAVANJE SPOROVA

ODJELJAK A

CILJ I PODRUČJE PRIMJENE

ČLANAK 14.1.

Cilj

Cilj je ovog poglavlja uspostaviti djelotvoran i učinkovit mehanizam za izbjegavanje i rješavanje sporova između stranaka u vezi s tumačenjem i primjenom ovog Sporazuma kako bi se postiglo, u mjeri u kojoj je to moguće, obostrano prihvatljivo rješenje.

ČLANAK 14.2.

Područje primjene

Ovo se poglavlje primjenjuje na sve sporove između stranaka u vezi s tumačenjem i primjenom odredaba ovog Sporazuma, osim ako je izričito predviđeno drugačije.

ODJELJAK B

SAVJETOVANJA

ČLANAK 14.3.

Savjetovanja

1. Stranke nastoje rješavati sve sporove u vezi s tumačenjem i primjenom odredaba iz članka 14.2. (Područje primjene) pokretanjem savjetovanja u dobroj vjeri radi postizanja sporazumnog rješenja.
2. Stranka traži savjetovanje, putem pisanog zahtjeva upućenog drugoj stranci, čiji se primjerak šalje Odboru za trgovinu, i u kojem se navode razlozi za traženje savjetovanja, između ostalog predmetne mjere, primjenjive odredbe iz članka 14.2. (Područje primjene) i razlozi zbog kojih se smatra da su mjere nespojive s tim odredbama.
3. Savjetovanja se održavaju u roku od 30 dana od datuma primitka zahtjeva i, osim ako se stranke dogovore drugačije, održavaju se na području stranke protiv koje je podnesena pritužba. Savjetovanja se smatraju okončanima u roku od 60 dana od datuma primitka zahtjeva, osim ako se stranke dogovore drugačije. Savjetovanja su povjerljiva i njima se ne dovode u pitanje prava bilo koje od stranaka u svim daljnjim postupcima.

4. Savjetovanja u hitnim situacijama, između ostalog savjetovanja koja se odnose na pokvarljivu ili sezonsku robu i, ako je to primjenjivo, sezonsku robu ili usluge, održavaju se u roku od 15 dana od datuma podnošenja zahtjeva, a smatraju se okončanima u roku od 30 dana od datuma primitka zahtjeva, osim ako se stranke dogovore drugačije.

5. Ako stranka kojoj je upućen zahtjev ne odgovori na zahtjev za savjetovanje u roku od 10 dana od datuma njegova primitka, ili ako se savjetovanje ne održi u rokovima utvrđenima u stavku 3. odnosno stavku 4., ili ako je savjetovanje okončano, a nije postignuto sporazumno rješenje, stranka koja je izjavila prigovor može zatražiti osnivanje arbitražnog vijeća u skladu s člankom 14.4. (Pokretanje arbitražnog postupka).

ODJELJAK C

POSTUPCI RJEŠAVANJA SPOROVA

PODODJELJAK A

ARBITRAŽNI POSTUPCI

ČLANAK 14.4.

Pokretanje arbitražnog postupka

1. Ako stranke nisu uspjele riješiti spor putem savjetovanja kako je predviđeno u članku 14.3. (Savjetovanja), stranka koja je izjavila prigovor može zatražiti osnivanje arbitražnog vijeća u skladu s ovim člankom.
2. Zahtjev za osnivanje arbitražnog vijeća upućuje se u pisanom obliku stranci protiv koje je prigovor izjavljen i Odboru za trgovinu. Stranka koja je izjavila prigovor u svojem zahtjevu navodi, na način koji je dovoljan za jasno iznošenje pravne osnove prigovora, konkretnu spornu mjeru te obrazlaže kako takva mjera predstavlja kršenje odredaba iz članka 14.2. (Područje primjene).

ČLANAK 14.5.

Osnivanje arbitražnog vijeća

1. Arbitražno vijeće sastoji se od tri arbitra.
2. U roku od pet dana od datuma kada stranka protiv koje je izjavljen prigovor primi zahtjev iz članka 14.4 (Pokretanje arbitražnog postupka) stavka 1., stranke započinju savjetovanje kako bi se dogovorile o sastavu arbitražnog vijeća.
3. Ako stranke u roku od 10 dana od početka savjetovanja iz stavka 2. ne uspiju postići dogovor o izboru predsjedniku arbitražnog vijeća, predsjednik Odbora za trgovinu ili njegov zamjenik, ždrijebom s popisa iz članka 14.20. (Popisi arbitara) stavka 1. bira, u roku od 20 dana od početka savjetovanja iz stavka 2., jednog arbitra koji će biti predsjednik.
4. Ako se stranke ne uspiju dogovoriti o arbitrima u roku od 10 dana od početka savjetovanja iz stavka 2.:
 - (a) svaka stranka može odabrati jednog arbitra, koji neće biti predsjednik, među osobama s popisa uspostavljenog u skladu člankom 14.20. (Popisi arbitara) stavkom 2., u roku od 15 dana od početka savjetovanja iz stavka 2.; i

- (b) ako jedna od stranaka ne uspije izabrati arbitra u skladu sa stavkom 4. točkom (a), predsjednik Odbora za trgovinu ili njegov zamjenik, bira preostalog arbitra ždrijebom među osobama koje je ta stranka predložila u skladu s člankom 14.20. (Popisi arbitara) stavkom 2., u roku od 20 dana od početka savjetovanja iz stavka 2.

5. Ako se popis predviđen u članku 14.20. (Popisi arbitara) stavku 2. ne može uspostaviti do trenutka koji se zahtijeva na temelju stavka 4.:

- (a) ako su obje stranke predložile osobe u skladu s člankom 14.20. (Popisi arbitara) stavkom 2., svaka stranka može odabrati jednog arbitra, koji neće biti predsjednik, među predloženim osobama, u roku od 15 dana od početka savjetovanja iz stavka 2. Ako stranka ne uspije odabrati arbitra, predsjednik Odbora za trgovinu ili njegov zamjenik, bira arbitra ždrijebom s popisa osoba koje je predložila stranka koja nije uspjela izabrati arbitra; ili
- (b) ako je samo jedna stranka predložila osobe u skladu s člankom 14.20. (Popisi arbitara) stavkom 2., svaka stranka može odabrati jednog arbitra, koji neće biti predsjednik, iz skupine predloženih osoba, u roku od 15 dana od početka savjetovanja iz stavka 2. Ako stranka ne uspije odabrati arbitra, predsjednik Odbora za trgovinu ili njegov zamjenik bira arbitra ždrijebom iz skupine predloženih osoba.

6. Ako popis predviđen u članku 14.20. (Popisi arbitara) stavku 1. nije uspostavljen do trenutka koji se zahtijeva za potrebe stavka 3., predsjednika se bira ždrijebom među bivšim članovima žalbenog tijela WTO-a koji nisu fizičke osobe nijedne od stranaka.

7. Datum osnivanja arbitražnog vijeća je datum odabira posljednjeg od tri arbitara.
8. Zamjena arbitara provodi se samo zbog razloga navedenih u pravilima od 19. do 25. Priloga 14-A i u skladu s postupcima navedenima u tim pravilima.

ČLANAK 14.6.

Prethodna odluka o hitnosti

Ako stranka to zatraži, arbitražno vijeće u roku od 10 dana od svog osnivanja donosi prethodnu odluku o tome smatra li slučaj hitnim.

ČLANAK 14.7.

Privremeno izvješće arbitražnog vijeća

1. Arbitražno vijeće dostavlja privremeno izvješće strankama u kojem se navode utvrđene činjenice, primjenjivost mjerodavnih odredaba ovog Sporazuma i ključni razlozi za nalaze i preporuke, najkasnije 90 dana od datuma osnivanja arbitražnog vijeća. Ako arbitražno vijeće smatra da taj rok nije moguće ispuniti, predsjednik arbitražnog vijeća o tome u pisanom obliku obavješćuje stranke i Odbor za trgovinu, navodeći razloge za odgodu i datum kada arbitražno vijeće namjerava dostaviti svoje privremeno izvješće. Arbitražno vijeće ne bi smjelo ni u kojem slučaju dostaviti privremeno izvješće nakon 120 dana od datuma svojega osnivanja.

2. Svaka stranka može dostaviti pisani zahtjev arbitražnom vijeću da preispita konkretne aspekte privremenog izvješća u roku od 30 dana od dostave izvješća.
3. U hitnim situacijama, uključujući kada se radi o kvarljivoj robi ili, ako je to primjenjivo, sezonskoj robi ili uslugama, arbitražno vijeće ulaže sve napore da izda privremeno izvješće u dvostruko kraćem vremenu od roka iz stavka 1., a stranke mogu dostaviti pisane zahtjeve arbitražnom vijeću da preispita konkretne aspekte privremenog izvješća u roku od 15 dana od dostave izvješća.
4. Nakon razmatranja pisanih primjedbi stranaka na privremeno izvješće, arbitražno vijeće može izmijeniti svoje izvješće i dalje ga preispitati ako to smatra prikladnim. Nalazi iz konačne odluke arbitražnog vijeća moraju sadržavati dostatno obrazloženje argumenata iznesenih u fazi privremenog preispitivanja izvješća te se u njima mora navesti jasan odgovor na pisane primjedbe dvaju stranaka.

ČLANAK 14.8.

Odluka arbitražnog vijeća

1. Arbitražno vijeće dostavlja svoju odluku strankama i Odboru za trgovinu u roku od 150 dana od datuma osnivanja arbitražnog vijeća. Ako smatra da taj rok nije moguće ispuniti, predsjednik arbitražnog vijeća o tome u pisanom obliku obavješćuje stranke i Odbor za trgovinu, navodeći razloge za odgodu i datum kada arbitražno vijeće namjerava donijeti svoju odluku. Arbitražno vijeće ne bi smjelo ni u kojem slučaju donijeti odluku nakon 180 dana od datuma svojega osnivanja.

2. U hitnim situacijama, uključujući kada se radi o kvarljivoj robi ili, ako je to primjenjivo, sezonskoj robi ili uslugama, arbitražno vijeće ulaže sve napore da izda svoju odluku u roku od 75 dana od datuma svojeg osnivanja. Arbitražno vijeće ne bi smjelo ni u kojem slučaju donijeti odluku nakon 90 dana od datuma svojega osnivanja.

PODODJELJAK B

SUKLADNOST

ČLANAK 14.9.

Postupanje u skladu s odlukom arbitražnog vijeća

Svaka stranka poduzima sve mjere potrebne za provedbu odluke arbitražnog vijeća u dobroj vjeri, a stranke se nastoje dogovoriti oko roka za postupanje u skladu s odlukom.

ČLANAK 14.10.

Primjereni rok za postupanje u skladu s odlukom

1. U roku od 30 dana od datuma kada su stranke primile odluku arbitražnog vijeća, stranka protiv koje je izjavljen prigovor obavješćuje stranku koja je izjavila prigovor i Odbor za trgovinu o vremenu koje će joj biti potrebno kako bi postupila u skladu s odlukom arbitražnog vijeća (dalje u tekstu „primjereni rok”), ako ne može odmah postupiti u skladu s odlukom.
2. U slučaju neslaganja među strankama u pogledu primjerenog roka za postupanje u skladu s odlukom arbitražnog vijeća, stranka koja je izjavila prigovor u roku od 20 dana datuma kada je stranka protiv koje je izjavljen prigovor primila odluku iz stavka 1. šalje pisani zahtjev izvornom arbitražnom vijeću u kojem od njega traži da odredi primjereni rok. Taj se zahtjev šalje istodobno drugoj stranci i Odboru za trgovinu. Izvorno arbitražno vijeće dostavlja svoju odluku strankama i obavješćuje Odbor za trgovinu u roku od 20 dana od datuma podnošenja zahtjeva.
3. Ako neki član izvornog arbitražnog vijeća više nije dostupan, primjenjuju se postupci utvrđeni u članku 14.5. (Osnivanje arbitražnog vijeća). Rok za donošenje odluke je 35 dana od datuma podnošenja zahtjeva iz stavka 2.
4. Stranka protiv koje je izjavljen prigovor pisanim putem obavješćuje stranku koja je izjavila prigovor o svom napretku u postupanju u skladu s odlukom arbitražnog vijeća najkasnije mjesec dana prije isteka primjerenog roka.

5. Stranke mogu sporazumno produžiti primjereni rok.

ČLANAK 14.11.

Preispitivanje mjera poduzetih radi postupanja u skladu s odlukom arbitražnog vijeća

1. Stranka protiv koje je izjavljen prigovor obavješćuje stranku koja je izjavila prigovor i Odbor za trgovinu, prije kraja primjerenog roka, o mjerama koje je poduzela kako bi postupila u skladu s odlukom arbitražnog vijeća.
2. U slučaju neslaganja između stranaka s obzirom na postojanje mjera u vezi s kojima je poslana obavijest na temelju stavka 1. ili s obzirom na usklađenost tih mjera s odredbama iz članka 14.2. (Područje primjene), stranka koja je izjavila prigovor može u pisanom obliku od izvornog arbitražnog vijeća zatražiti da odluči o tom pitanju. U takvom zahtjevu navode se, na način koji je dovoljan za jasno iznošenje pravne osnove prigovora, konkretna predmetna mjera i odredbe iz članka 14.2. (Područje primjene) s kojima ta mjera nije usklađena. U takvom zahtjevu također se objašnjava kako predmetna mjera nije u skladu s odredbama iz članka 14.2. (Područje primjene). Izvorno arbitražno vijeće svoju odluku dostavlja u roku od 45 dana od datuma podnošenja zahtjeva.
3. Ako neki član izvornog arbitražnog vijeća više nije dostupan, primjenjuju se postupci utvrđeni u članku 14.5. (Osnivanje arbitražnog vijeća). Rok za donošenje odluke je 60 dana od datuma podnošenja zahtjeva iz stavka 2.

ČLANAK 14.12.

Privremene korektivne mjere u slučaju nepostupanja u skladu s odlukom

1. Ako stranka protiv koje je izjavljen prigovor ne obavijesti prije isteka primjerenog roka o mjerama koje je poduzela radi postupanja u skladu s odlukom arbitražnog vijeća, ili ako arbitražno vijeće utvrdi da nije poduzeta nijedna takva mjera ili da mjere u vezi s kojima je poslana obavijest na temelju članka 14.11. (Preispitivanje mjera poduzetih radi postupanja u skladu s odlukom arbitražnog vijeća) stavka 1. nisu u skladu s obvezama te stranke na temelju odredaba iz članka 14.2. (Područje primjene), stranka protiv koje je izjavljen prigovor započinje pregovore sa strankom koja je izjavila prigovor s ciljem postizanja obostrano prihvatljivog dogovora o naknadi.
2. U slučaju da se ne postigne dogovor o naknadi u roku od 30 dana od isteka primjerenog roka ili u roku od 30 dana od izdavanja odluke arbitražnog vijeća na temelju članka 14.11. (Preispitivanje mjera poduzetih radi postupanja u skladu s odlukom arbitražnog vijeća) o tome da nije poduzeta nijedna mjera za postupanje u skladu s odlukom arbitražnog vijeća ili o tome da mjera koja je poduzeta radi postupanja u skladu s tom odlukom nije u skladu s odredbama iz članka 14.2. (Područje primjene), stranka koja je izjavila prigovor ima pravo, nakon upućivanja obavijesti drugoj stranci i Odboru za trgovinu, suspendirati obveze koje proizlaze iz bilo koje odredbe iz članka 14.2. (Područje primjene) na razini koja je istovjetna poništenju ili šteti uzrokovanoj povredom. U obavijesti se navodi razina obveza koje stranka koja je izjavila prigovor namjerava suspendirati. Stranka koja je izjavila prigovor može primijeniti suspenziju u bilo kojem trenutku nakon isteka 10 dana od datuma kada je stranka protiv koje je izjavljen prigovor primila obavijest, osim ako je stranka protiv koje je izjavljen prigovor zatražila arbitražu u skladu sa stavkom 3.

3. Ako stranka protiv koje je izjavljen prigovor smatra da razina suspenzije nije istovjetna poništenju ili šteti uzrokovanoj povredom, ona može pisanim putem zatražiti od izvornog arbitražnog vijeća da donese odluku o tom pitanju. Takav se zahtjev dostavlja stranci koja je izjavila prigovor i Odboru za trgovinu prije isteka roka od 10 dana iz stavka 2. Nakon što je zatražilo mišljenje stručnjaka, ako je to potrebno, izvorno arbitražno vijeće dostavlja svoju odluku o razini suspenzije obveza strankama i Odboru za trgovinu u roku od 30 dana od datuma dostavljanja zahtjeva. Obveze se ne suspendiraju dok izvorno arbitražno vijeće ne dostavi svoju odluku, a svaka suspenzija mora biti u skladu s odlukom arbitražnog vijeća.

4. Ako neki član izvornog arbitražnog vijeća više nije dostupan, primjenjuju se postupci utvrđeni u članku 14.5. (Osnivanje arbitražnog vijeća). Rok za donošenje odluke je 45 dana od datuma podnošenja zahtjeva iz stavka 3.

5. Suspenzija obveza je privremena i ne primjenjuje se nakon što:

- (a) stranke postignu sporazumno rješenje u skladu s člankom 14.15. (Sporazumno rješenje); ili
- (b) stranke postignu dogovor o tome usklađuje li se mjerom u vezi s kojima je poslana obavijest na temelju članka 14.13. (Preispitivanje mjera poduzetih radi postupanja u skladu s odlukom nakon suspenzije obveza) stavka 1. stranka protiv koje je izjavljen prigovor s odredbama iz članka 14.2. (Područje primjene); ili

- (c) su sve mjere u odnosu na koje je utvrđeno da nisu u skladu s odredbama iz članka 14.2. (Područje primjene) povučene ili izmijenjene kako bi se uskladile s tim odredbama, kako je predviđeno u članku 14.13. (Preispitivanje mjera poduzetih radi postupanja u skladu s odlukom nakon suspenzije obveza) stavku 2.

ČLANAK 14.13.

Preispitivanje mjera poduzetih radi postupanja u skladu s odlukom nakon suspenzije obveza

1. Stranka protiv koje je izjavljen prigovor obavješćuje stranku koja je izjavila prigovor i Odbor za trgovinu o mjerama koje je poduzela u svrhu postupanja u skladu s odlukom arbitražnog vijeća i o svojem zahtjevu za ukidanje suspenzije obveza koju je zatražila stranka koja je izjavila prigovor.
2. Ako stranke ne postignu dogovor o tome usklađuje li se stranka protiv koje je izjavljen prigovor na temelju prijavljene mjere s odredbama iz članka 14.2. (Područje primjene) u roku od 30 dana od datuma primitka obavijesti, stranka koja je izjavila prigovor pisanim putem traži od tog izvornog arbitražnog vijeća da donese odluku o tom pitanju. Taj se zahtjev istodobno šalje drugoj stranci i Odboru za trgovinu. Arbitražno vijeće dostavlja svoju odluku strankama i Odboru za trgovinu u roku od 45 dana od datuma podnošenja zahtjeva. Ako arbitražno vijeće odluči da mjere poduzete kako bi se postupilo u skladu s odlukom jesu u skladu s odredbama članka 14.2. (Područje primjene), ukida se suspenzija obveza.

PODODJELJAK C

ZAJEDNIČKE ODREDBE

ČLANAK 14.14.

Suspenzija i okončanje arbitražnog postupka

1. Na pisani zahtjev obje stranke, arbitražno vijeće obustavlja svoj rad u bilo kojem trenutku na razdoblje o kojem su se dogovorile stranke, ali koje ne premašuje 12 mjeseci. Arbitražno vijeće ponovno započinje s radom na kraju tog dogovorenog razdoblja na pisani zahtjev stranke koja je izjavila prigovor, ili prije isteka dogovorenog razdoblja na pisani zahtjev obje stranke. Ako stranka koja je izjavila prigovor ne zatraži nastavak rada arbitražnog vijeća prije isteka dogovorenog razdoblja, postupci rješavanja sporova pokrenuti u skladu s ovim odjeljkom smatraju se okončanima. Podložno članku 14.21. (Odnos prema obvezama u okviru WTO-a), suspenzijom i okončanjem rada arbitražnog vijeća ne dovode se u pitanje prava bilo koje od stranaka u drugim postupcima.
2. Stranke se mogu, u bilo kojem trenutku, pisanim putem dogovoriti o okončanju postupka rješavanja sporova koji je pokrenut u skladu s ovim odjeljkom.

ČLANAK 14.15.

Sporazumno rješenje

Stranke u bilo kojem trenutku mogu postići sporazumno rješenje spora iz ovog poglavlja. One o takvom rješenju obavješćuju Odbor za trgovinu i arbitražno vijeće. Ako se za rješenje zahtijeva odobrenje u skladu s mjerodavnim domaćim postupcima bilo koje od stranaka, u obavijesti se upućuje na taj zahtjev i suspendira se postupak rješavanja spora pokrenut u skladu s ovim odjeljkom. Postupak se okončava ako se takvo odobrenje ne zahtijeva, ili nakon primanja obavijesti o završetku takvih domaćih postupaka.

ČLANAK 14.16.

Poslovnik

1. Na postupke rješavanja sporova iz ovog poglavlja primjenjuje se prilog 14-A.
2. Sastanci arbitražnog vijeća otvoreni su za javnost u skladu s Prilogom 14-A.

ČLANAK 14.17.

Dostavljanje informacija

1. Na zahtjev stranke ili na vlastitu inicijativu, arbitražno vijeće može pribaviti informacije iz bilo kojeg izvora, između ostalog od stranaka uključenih u spor, koji smatra prikladnim za arbitražni postupak. Arbitražno vijeće također ima pravo zatražiti odgovarajuća mišljenja stručnjaka ako smatra da je to primjereno. Prije odabira takvih stručnjaka arbitražno vijeće savjetuje se sa strankama. Sve tako pribavljene informacije moraju biti dostavljene strankama i mora im se omogućiti da iznesu svoje primjedbe.
2. Zainteresirane fizičke i pravne osobe stranaka ovlaštene su arbitražnom vijeću dostaviti podneske *amicus curiae* u skladu s Prilogom 14-A.

ČLANAK 14.18.

Pravila tumačenja

Arbitražno vijeće tumači odredbe iz članka 14.2. (Područje primjene) u skladu s uobičajenim pravilima tumačenja međunarodnog javnog prava, između ostalog pravilima kodificiranim u Bečkoj konvenciji o pravu međunarodnih ugovora. Ako je obveza iz ovog Sporazuma identična obvezi iz Sporazuma o WTO-u, arbitražno vijeće uzima u obzir odgovarajuća tumačenja iz odluka tijela WTO-a za rješavanje sporova (dalje u tekstu „DSB”). Odlukama arbitražnog vijeća ne mogu se povećavati niti smanjivati prava i obveze predviđene u odredbama iz članka 14.2. (Područje primjene).

ČLANAK 14.19.

Odluke i rješenja arbitražnog vijeća

1. Arbitražno vijeće nastoji odluke donositi konsenzusom. Ako se odluka ipak ne može donijeti konsenzusom, o spornom pitanju odlučuje se većinom glasova.
2. Odluke arbitražnog vijeća obvezujuće su za stranke i ne stvaraju prava ili obveze za fizičke ili pravne osobe. Odluka mora sadržavati nalaze o činjeničnom stanju, primjenjivosti odgovarajućih odredaba iz članka 14.2. (Područje primjene) i obrazloženje nalaza i zaključaka koje je donijelo arbitražno vijeće. Odbor za trgovinu objavljuje odluku arbitražnog vijeća u cijelosti, osim ako odluči da to neće učiniti kako bi osigurao povjerljivost informacija koje je bilo koja od stranaka označila povjerljivima.

ODJELJAK D

OPĆE ODREDBE

ČLANAK 14.20.

Popis arbitara

1. Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma stranke sastavljaju popis od pet osoba koje su voljne i spremne obavljati funkciju predsjednika arbitražnog vijeća iz članka 14.5. (Osnivanje arbitražnog vijeća).

2. Najkasnije šest mjeseci nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma Odbor za trgovinu sastavlja popis od najmanje 10 osoba koje su voljne i spremne obavljati funkciju arbitra. Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma svaka stranka predlaže najmanje pet osoba koje će obavljati funkciju arbitra.
3. Odbor za trgovinu osigurat će održavanje popisa osoba koje trebaju obavljati funkciju predsjednika ili arbitra u skladu s stavkom 1., odnosno stavkom 2.
4. Arbitri moraju posjedovati specijalizirano znanje ili iskustvo u području prava i međunarodne trgovine ili u rješavanju sporova koji proizlaze iz međunarodnih sporazuma o trgovini. Moraju biti neovisni, nastupati u vlastito ime i ne smiju biti povezani s vladom niti jedne od stranaka te moraju poštovati odredbe iz Priloga 14-B.

ČLANAK 14.21.

Odnos prema obvezama u okviru WTO-a

1. Primjenom odredaba o rješavanju sporova ovog poglavlja ne dovodi se u pitanje eventualno postupanje u okviru WTO-a, uključujući postupak rješavanja sporova.

2. Neovisno o stavku 1., ako je stranka, u vezi s određenom mjerom, pokrenula postupak rješavanja sporova, bilo u skladu s ovim poglavljem ili u skladu sa Sporazumom o WTO-u, ona ne smije pokrenuti postupak rješavanja sporova u vezi s istom mjerom pred nekim drugim tijelom prije okončanja prvog postupka. Osim toga, stranke ne smiju pokrenuti postupak rješavanja sporova i u skladu s ovim poglavljem i u skladu sa Sporazumom o WTO-u, osim ako su predmet spora bitno različite obveze iz obaju sporazuma, ili ako odabrani forum iz postupovnih razloga ili razloga nadležnosti ne može odlučiti o zahtjevu kojim se traži postupanje u vezi s povredom te obveze, pod uvjetom da nemogućnost foruma da odlučuje nije rezultat nemarnog postupanja stranke u sporu.

3. Za potrebe stavka 2.:

- (a) postupci rješavanja sporova u skladu s Sporazumom o WTO-u smatraju se pokrenutima kada stranka dostavi zahtjev za osnivanje vijeća u skladu s člankom 6. DSU-a i smatraju se završenima kada DSB prihvati izvješće vijeća i izvješće žalbenog tijela, ovisno o slučaju, u skladu s člankom 16. i člankom 17. stavkom 14. DSU-a; i
- (b) postupci rješavanja sporova u skladu s ovim poglavljem smatraju se pokrenutima kada stranka dostavi zahtjev za osnivanje arbitražnog vijeća u skladu s člankom 14.4. (Pokretanje arbitražnog postupka) stavkom 1. i smatraju se završenima kada arbitražno vijeće svoju odluku dostavi strankama i Odboru za trgovinu u skladu s člankom 14.8. (Odluka arbitražnog vijeća) stavkom 2. ili kada stranke postignu sporazumno rješenje u skladu s člankom 14.15. (Sporazumno rješenje).

4. Ničim u ovom poglavlju ne sprečava se stranku da primijeni suspenziju obveza odobrenih u skladu s DSB-om. Nije dopušteno pozivati se na Sporazum o WTO-u kako bi se stranku onemogućilo da suspendira svoje obveze kako je predviđeno na temelju ovog poglavlja.

ČLANAK 14.22.

Rokovi

1. Svi rokovi utvrđeni u ovom poglavlju, uključujući rokove za priopćivanje odluka arbitražnog vijeća, računaju se u kalendarskim danima, pri čemu je prvi dan roka dan nakon radnje ili događaja na koji se rok odnosi, osim ako je određeno drugačije.
2. Stranke mogu sporazumno izmijeniti sve rokove iz ovog poglavlja.

ČLANAK 14.23.

Preispitivanje i izmjena poglavlja

Stranke mogu, odlukom Odbora za trgovinu, izmijeniti ovo poglavlje i priloge 14-A i 14-B.

PETNAESTO POGLAVLJE

MEHANIZAM ZA MEDIJACIJU

ČLANAK 15.1.

Cilj i područje primjene

1. Cilj je ovog poglavlja olakšati pronalaženje sporazumnog rješenja putem sveobuhvatnog i brzog postupka uz pomoć medijatora.
2. Ovo poglavlje primjenjuje se na svaku mjeru iz područja primjene ovog Sporazuma koja ima negativan utjecaj na trgovinu ili ulaganja između stranaka, osim ako je predviđeno drugačije.

ODJELJAK A

POSTUPAK U OKVIRU MEHANIZMA ZA MEDIJACIJU

ČLANAK 15.2.

Zahtjev za dostavljanje informacija

1. Prije pokretanja postupka medijacije, stranka u bilo kojem trenutku može pisanim putem od druge stranke zatražiti da joj dostavi informacije o mjeri koja ima negativan utjecaj na trgovinu ili ulaganja između stranaka. Stranka kojoj je dostavljen takav zahtjev mora dostaviti pisani odgovor u roku od 20 dana.
2. Ako stranka koja dostavlja odgovor smatra da nije moguće odgovoriti u roku od 20 dana, ona obavješćuje stranku koja je podnijela zahtjev o razlozima zbog kojih nije moguće odgovoriti u naznačenom roku, zajedno s procjenom o najkraćem roku u kojem će moći pružiti odgovor.

ČLANAK 15.3.

Pokretanje postupka

1. Stranka može u bilo kojem trenutku zatražiti pokretanje postupka medijacije među strankama. Takav zahtjev dostavlja se drugoj stranci pisanim putem. Zahtjev mora sadržavati dovoljno pojedinosti iz kojih se jasno vide razlozi stranke koja je podnijela zahtjev te se u njemu mora:

- (a) utvrditi predmetna sporna mjera;
- (b) navesti navodni negativni utjecaj koji stranka koja je podnijela zahtjev smatra da mjera ima ili će imati na trgovinu ili ulaganja između stranaka; i
- (c) objasniti zašto stranka koja je podnijela zahtjev smatra da je taj utjecaj povezan s mjerom.

2. Stranka kojoj je upućen zahtjev u dobroj namjeri razmatra zahtjev i odgovara pisanim putem prihvaćajući ili odbijajući zahtjev u roku od 10 dana od primitka.

ČLANAK 15.4.

Odabir medijatora

1. Stranke se nastoje dogovoriti o izboru medijatora najkasnije u roku od 15 dana nakon primitka odgovora na zahtjev iz članka 15.3. (Pokretanje postupka) stavka 2.

2. Ako se stranke ne mogu dogovoriti o izboru medijatora u utvrđenom roku, bilo koja od stranaka može zatražiti od predsjednika Odbora za trgovinu ili njegova zamjenika da izabere medijatora ždrijebom s popisa sastavljenog u skladu s člankom 14.20. (Popis arbitara) stavkom 2. Predstavnici obiju stranaka imaju pravo nazočiti provedbi ždrijeba.
3. Predsjednik Odbora za trgovinu ili njegov zamjenik bira medijatora u roku od pet radnih dana od primitka zahtjeva iz stavka 2.
4. Medijator ne smije biti državljanin niti jedne od stranaka, osim ako se stranke dogovore drugačije.
5. Medijator strankama pomaže na nepristran i transparentan način da pojasne mjeru i njezin mogući negativan utjecaj na trgovinu i ulaganja te da postignu sporazumno rješenje. Prilog 14-B primjenjuje se na medijatore *mutatis mutandis*. Primjenjuju se, *mutatis mutandis*, i pravila od 4. do 9. te pravila od 46. do 49. Priloga 14-A.

ČLANAK 15.5.

Pravila postupka medijacije

1. U roku od 10 dana od imenovanja medijatora stranka koja je zatražila pokretanje postupka medijacije predstavlja, u pisanom obliku, detaljan opis problema medijatoru i drugoj stranci, opisujući posebno funkcioniranje predmetne mjere i njezin negativan utjecaj na trgovinu i ulaganja. U roku od 20 dana od datuma dostavljanja tog podneska druga stranka može u pisanom obliku dostaviti svoje primjedbe na opis problema. Svaka stranka može u svoj opis problema ili svoje primjedbe u vezi s opisom uključiti sve informacije koje smatra relevantnima.

2. Medijator može odlučiti o najprikladnijem načinu za pojašnjenje predmetne mjere i njezinog mogućeg negativnog utjecaja na trgovinu i ulaganja. Medijator posebno može organizirati sastanke među strankama, savjetovati se sa strankama zajedno ili pojedinačno, tražiti pomoć relevantnih stručnjaka i dionika ili se savjetovati s relevantnim stručnjacima i dionicima te može pružiti svu dodatnu potporu koju zatraže stranke. Međutim, prije traženja pomoći relevantnih stručnjaka i dionika ili savjetovanja s relevantnim stručnjacima i dionicima, medijator se prvo mora savjetovati sa strankama.
3. Medijator može ponuditi savjete i predložiti rješenje na razmatranje strankama, koje mogu prihvatiti ili odbiti predloženo rješenje ili se dogovoriti oko drugačijeg rješenja. Međutim, medijator ne smije davati savjete ili primjedbe o tome je li predmetna mjera usklađena s ovim Sporazumom.
4. Postupak medijacije provodi se na području stranke kojoj je upućen zahtjev ili, na temelju dogovora, na bilo kojem drugom mjestu ili bilo kojim drugim sredstvima.
5. Stranke nastoje pronaći sporazumno rješenje u roku od 60 dana od imenovanja medijatora. Do postizanja konačnog dogovora stranke mogu razmotriti moguća privremena rješenja, posebno ako se mjera odnosi na kvarljivu robu.
6. Rješenje se može donijeti odlukom Odbora za trgovinu. Svaka stranka može uvjetovati primjenu tog rješenja okončanjem potrebnih internih postupaka. Sporazumna rješenja moraju se objaviti. Međutim, verzija koja je objavljena u javnosti ne smije sadržavati informacije koje je jedna od stranaka označila kao povjerljive.

7. Postupak medijacije završava:

- (a) donošenjem sporazumnog rješenja stranaka, u kojem slučaju postupak medijacije završava na datum donošenja tog rješenja;
- (b) sporazumnim dogovorom stranaka u bilo kojoj fazi postupka medijacije, u kojem slučaju postupak medijacije završava na datuma postizanja tog dogovora;
- (c) pisanom izjavom medijatora, nakon savjetovanja sa strankama, da daljnja nastojanja u okviru postupka medijacije neće biti od koristi, u kojem slučaju postupak medijacije završava na datum te izjave; ili
- (d) pisanom izjavom bilo koje od stranaka nakon razmatranja sporazumnih rješenja u okviru postupka medijacije i nakon razmatranja svih savjetodavnih mišljenja i predloženih rješenja medijatora, u kojem slučaju postupak medijacije završava na dan te izjave.

ODJELJAK B

PROVEDBA

ČLANAK 15.6.

Provedba sporazumnog rješenja

1. Ako su se stranke dogovorile o rješenju, svaka stranka poduzima mjere koje su nužne za provedbu sporazumnog rješenja u dogovorenom roku.
2. Stranka koja provodi mjere obavješćuje drugu stranku pisanim putem o koracima ili mjerama koje je poduzela radi provedbe sporazumnog rješenja.
3. Na zahtjev stranaka medijator pismenim putem upućuje strankama nacrt činjeničnog izvješća u pisanom obliku u kojem se sažeto navode: i. sporna mjera u tim postupcima; ii. provedeni postupci i iii. sva sporazumna rješenja postignuta kao konačni rezultat tih postupaka, uključujući moguća privremena rješenja. Medijator strankama daje 15 dana za podnošenje primjedbi na nacrt izvješća. Nakon razmatranja primjedbi stranaka koje su dostavljene u navedenom roku, medijator dostavlja konačno izvješće u pisanom obliku strankama u roku od 15 dana. Konačno činjenično izvješće u pisanom obliku ne smije uključivati nikakvo tumačenje ovog Sporazuma.

ODJELJAK C

OPĆE ODREDBE

ČLANAK 15.7.

Odnos s rješavanjem sporova

1. Postupkom medijacije ne dovode se u pitanje prava i obveze stranaka iz četrnaestog poglavlja (Rješavanje sporova).
2. Postupak medijacije nije namijenjen da služi kao osnova za postupke rješavanja sporova na temelju ovog Sporazuma ili bilo kojeg drugog sporazuma. Stranka se ne oslanja, ne uvodi kao dokaz u postupcima rješavanja sporova niti arbitražno vijeće uzima u obzir sljedeće:
 - (a) stajališta stranke tijekom postupka medijacije;
 - (b) činjenicu da je stranka izrazila svoju spremnost prihvatiti rješenje za mjeru koja je predmetom medijacije; ili
 - (c) savjete ili prijedloge medijatora.

3. Ne dovodeći u pitanje članak 15.5. (Pravila postupka medijacije) stavak 6. i ako se stranke nisu dogovorile drugačije, povjerljivi su svi koraci u postupku medijacije, između ostalog svi savjeti koji se mogu dati ili sva rješenja koja mogu biti predložena. Međutim, svaka stranka može otkriti javnosti da je postupak medijacije u tijeku.

ČLANAK 15.8.

Rokovi

Stranke mogu sporazumno izmijeniti sve rokove iz ovog poglavlja.

ČLANAK 15.9.

Troškovi

1. Svaka stranka same snosi vlastite troškove koji proizlaze iz sudjelovanja u postupku medijacije.
2. Stranke jednako dijele troškove koji proizlaze iz organizacijski aspekata, uključujući honorar za medijatora i naknadu troškova medijatoru. Honorar za medijatora u skladu je s honorarom predviđenim u Pravilu 10. točki (b) Priloga 14-A.

ČLANAK 15.10.

Preispitivanje

Pet godina nakon datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma stranke se međusobno savjetuju o potrebi za izmjenom postupka medijacije s obzirom na njihovo iskustvo primjene postupka medijacije i s obzirom na razvoj odgovarajućeg mehanizma u WTO-u.

ŠESNAESTO POGLAVLJE

INSTITUCIONALNE, OPĆE I ZAVRŠNE ODREDBE

ČLANAK 16.1.

Odbor za trgovinu

1. Stranke osnivaju Odbor za trgovinu koji se sastoji od predstavnika stranaka.
2. Odbor za trgovinu sastaje naizmjenice u Uniji ili Singapuru svake dvije godine ili bez neopravdane odgode na zahtjev jedne od stranaka. Odborom za trgovinu supredsjedaju član Europske komisije nadležan za trgovinu i ministar trgovine i industrije Singapura odnosno njihovi zamjenici. Odbor za trgovinu dogovara se o rasporedu sastanka i utvrđuje svoj dnevni red.

3. Odbor za trgovinu:

- (a) osigurava pravilnu primjenu ovog Sporazuma;
- (b) nadzire i olakšava provedbu i primjenu ovog Sporazuma te promiče njegove opće ciljeve;
- (c) nadzire rad specijaliziranih odbora, radnih skupina i drugih tijela osnovanih na temelju ovog Sporazuma;
- (d) razmatra načine daljnjeg jačanja trgovinskih odnosa između stranaka;
- (e) ne dovodeći u pitanje četrnaesto poglavlje (Rješavanje sporova) i petnaesto poglavlje (Mehanizam za medijaciju), nastoji riješiti probleme koji bi mogli nastati u područjima obuhvaćenim ovim Sporazumom ili rješava sporove koji bi mogli nastati u vezi s tumačenjem i primjenom ovog Sporazuma; i
- (f) razmatra sva ostala važna pitanja povezana s pojedinim područjem obuhvaćenim ovim Sporazumom.

4. Odbor za trgovinu može:

- (a) odlučiti osnovati ili raspustiti posebne odbore, ili dodijeliti odgovornosti takvim odborima, osim što se ovlasti koje se dodjeljuju posebnim odborima u vezi s donošenjem pravno obvezujućih odluka ili donošenjem izmjena mogu izmijeniti samo u skladu s postupkom za donošenje izmjena utvrđenim u članku 16.5. (Izmjene);

- (b) komunicirati sa svim zainteresiranim stranama, uključujući privatni sektor i organizacije civilnog društva;
- (c) razmatrati izmjene ovog Sporazuma ili izmijeniti odredbe ovog Sporazuma u slučajevima koji su jasno predviđeni u ovom Sporazumu;
- (d) donijeti tumačenja odredaba ovog Sporazuma koja su obvezujuća za stranke i sva tijela osnovana u skladu s ovim Sporazumom, uključujući arbitražna vijeća iz četrnaestog poglavlja (Rješavanje sporova);
- (e) donositi odluke ili davati preporuke kako je predviđeno ovim Sporazumom;
- (f) donijeti svoji poslovnik; i
- (g) u izvršavanju svojih funkcija, poduzimati sve ostale mjere o kojima se stranke dogovore.

5. Odbor za trgovinu obavješćuje Zajednički odbor osnovan u skladu sa Sporazumom o partnerstvu i suradnji o aktivnostima Odbora za trgovinu i aktivnostima svojih specijaliziranih odbora, prema potrebi, na redovnim sastancima Zajedničkog odbora.

6. Prepoznajući važnost transparentnosti i otvorenosti, stranke potvrđuju praksu uzimanja u obzir stajališta javnosti kako bi se u provedbi ovog Sporazuma mogle osloniti na različite perspektive.

ČLANAK 16.2.

Specijalizirani odbori

1. Pod okriljem Odbora za trgovinu, osnivaju se sljedeći specijalizirani odbori:
 - (a) Odbor za trgovinu robom;
 - (b) Odbor za sanitarne i fitosanitarne mjere („Odbor za SPS”);
 - (c) Odbor za carine; i
 - (d) Odbor za trgovinu uslugama, ulaganja i javnu nabavu.
2. Sastav, nadležnost, zadaće i, ovisno o slučaju, funkcioniranje specijaliziranih odbora utvrđuju se u mjerodavnim odredbama ovog Sporazuma ili ih utvrđuje Odbor za trgovinu.
3. Osim ako je u ovom Sporazumu predviđeno drugačije, specijalizirani odbori obično se sastaju svake dvije godine, na odgovarajućoj razini, naizmjenice u Uniji ili Singapuru, ili bez neopravdane odgode na zahtjev jedne od stranaka ili Odbora za trgovinu. Njima supredsjedaju predstavnici stranaka. Specijalizirani odbori dogovaraju se o rasporedu sastanka i utvrđuju svoj dnevni red.

4. Specijalizirani odbori obavješćuju Odbor za trgovinu o svom rasporedu i dnevnom redu dovoljno prije svojih sastanaka. Oni izvješćuju Odbor za trgovinu o svojim aktivnostima na svakom redovnom sastanku Odbora za trgovinu. Osnivanje ili postojanje posebnog odbora ne znači da stranka ne može uputiti pitanje izravno Odboru za trgovinu.

ČLANAK 16.3.

Razvoj prava WTO-a

U slučaju izmjene bilo koje odredbe Sporazuma o WTO-u koju su stranke ugradile u ovaj Sporazum, stranke se međusobno savjetuju, u okviru Odbora za trgovinu, radi pronalaženja obostrano zadovoljavajućeg rješenja, ako je to potrebno. Na temelju takvog preispitivanja, stranke mogu odlukom Odbora za trgovinu na odgovarajući način izmijeniti ovaj Sporazum.

ČLANAK 16.4.

Donošenje odluka

1. Stranke mogu donositi odluke u okviru Odbora za trgovinu ili specijaliziranog odbora u slučajevima predviđenima u ovom Sporazumu. Odluke donesene u takvom odboru obvezuju stranke, koje moraju poduzimati potrebne mjere za provedbu tih odluka.

2. Odbor za trgovinu i specijalizirani odbor mogu davati odgovarajuće preporuke u slučajevima predviđenima u ovom Sporazumu.
3. Odgovor za trgovinu i specijalizirani odbori sastavljaju svoje odluke i preporuke na temelju dogovora između stranaka.

ČLANAK 16.5.

Izmjene

1. Stranke se mogu dogovoriti izmijeniti ovaj Sporazum. Izmjene ovog Sporazuma stupaju na snagu nakon što su stranke razmijenile pisane obavijesti u kojima se potvrđuje da su ispunile svoje primjenjive pravne zahtjeve i postupke, kako je utvrđeno u instrumentu o izmjeni.
2. Neovisno o stavku 1., stranke mogu, u okviru Odbora za trgovinu ili specijaliziranog odbora, donijeti odluku o izmjeni ovog Sporazuma u slučajevima predviđenima u ovom Sporazumu.

ČLANAK 16.6.

Oporezivanje

1. Ovaj se Sporazum primjenjuje na mjere oporezivanja samo u mjeri u kojoj je takva primjena nužna za provedbu odredaba ovog Sporazuma.

2. Ništa u ovom Sporazumu ne utječe na prava i obveze Unije ili bilo koje od njezinih država članica ili prava i obveze Singapura, koji proizlaze iz bilo kojeg poreznog sporazuma između Unije i Singapura ili između bilo koje države članice Unije i Singapura. U slučaju bilo kakve neusklađenosti između ovog Sporazuma i bilo kojeg takvog sporazuma, taj sporazum ima prednost u mjeri u kojoj postoji neusklađenost. U slučaju poreznog sporazuma između Unije i Singapura ili između bilo koje države članice Unije i Singapura, nadležna tijela iz tog sporazuma isključivo su odgovorna za utvrđivanje postoji li neusklađenost između ovog Sporazuma i tog sporazuma.
3. Ništa u ovom Sporazumu ne sprečava nijednu stranku da donese ili održava mjeru oporezivanja koja se temelji na razlikama između poreznih obveznika na temelju razumnih kriterija, primjerice, različita situacija poreznih obveznika, posebno u vezi s njihovim boravištem ili u odnosu na mjesto na kojem ulažu svoj kapital.¹
4. Ništa u ovom Sporazumu ne sprečava donošenje ili održavanje mjere čiji je cilj sprečavanje izbjegavanja ili utaje poreza u skladu s poreznim odredbama sporazuma o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i drugih poreznih aranžmana ili domaćih poreznih propisa.

¹ Podrazumijeva se da su stranke suglasne da se ničim u ovom Sporazumu ne sprečava nijedna mjera oporezivanja koja je usmjerena na dobrobit društva, javno zdravlje ili druge društvene ciljeve ili na makroekonomsku stabilnost ili porezne olakšice na temelju sjedišta, a ne na temelju državljanstva osobe koja je vlasnik poduzeća. Mjere oporezivanja koje su usmjerene na ostvarivanje makroekonomske stabilnosti su mjere uvedene kao reakcija na trendove u nacionalnom gospodarstvu radi uklanjanja ili sprečavanja neravnoteže u sustavu koja ugrožava stabilnost nacionalnog gospodarstva.

5. (a) Ništa u ovom Sporazumu ne sprečava Singapur da donese ili održava mjere oporezivanja koje su potrebne za zaštitu prevladavajućeg javnog interesa Singapura koji proizlazi iz posebnih prostornih ograničenja.
- (b) Odmah nakon donošenja takvih mjera Singapur će obavijestiti Uniju te će takve mjere biti, bez odgode, predmetom savjetovanja u okviru Odbora za trgovinu radi postizanja dogovora.
- (c) Ako takve mjere utječu na opću ravnotežu obveza dogovorenih između stranaka u ovom Sporazumu, stranke mogu, odlukom Odbora za trgovinu, izmijeniti raspored posebnih obveza stranke zbog takvih mjera.

ČLANAK 16.7.

Tekući račun i kretanje kapitala

1. Stranke odobravaju sva plaćanja i prijenose u slobodno zamjenjivoj valuti¹ na tekući račun bilance plaćanja između stranaka u skladu s odredbama članka VIII. Statuta Međunarodnog monetarnog fonda u pogledu transakcija koje su obuhvaćene područjem primjene ovog Sporazuma.

¹ „Slobodno zamjenjiva valuta” znači valuta kojom se u velikoj mjeri trguje na međunarodnom deviznom tržištu i koja se u velikoj mjeri koristi u međunarodnim transakcijama.

2. Stranke se međusobno savjetuju radi olakšavanja kretanja kapitala između njih u okviru područja primjene ovog Sporazuma, posebno progresivne liberalizacije kapitala i financijskih računa s ciljem podržavanja stabilnog i sigurnog okvira za dugoročna ulaganja.

ČLANAK 16.8.

Državni fondovi

Svaka stranka potiče svoje državne fondove da poštuju općeprihvaćena načela i prakse – načela iz Santiaga.

ČLANAK 16.9.

Ograničenja radi zaštite bilance plaćanja

1. Ako je stranka u velikim poteškoćama u odnosu na bilancu plaćanja i vanjskim financijskim poteškoćama, ili joj prijete takve poteškoće, ona može donijeti ili održavati mjere ograničavanja u vezi s kretanjem kapitala, plaćanjima ili prijenosima povezanim s trgovinom robom, uslugama i poslovnim nastanom.

2. Stranke nastoje izbjegavati primjenu mjera ograničavanja iz stavka 1. Mjere ograničavanja koje su donesene ili se održavaju u skladu s ovim člankom moraju biti nediskriminirajuće, ograničenog trajanja i ne smiju prelaziti ono što je nužno za popravak bilance plaćanja i vanjskih financijskih poteškoća. Te mjere moraju biti u skladu s uvjetima utvrđenima u Sporazumu o WTO-u i u skladu sa Statutom Međunarodnog monetarnog fonda, kako je primjenjivo.
3. Stranka koja održava ili je donijela mjere ograničavanja, ili koja donosi bilo kakve izmjene tih mjera, odmah o tome obavještuje drugu stranku.
4. Ako se donesu ili provode ograničenja, odmah se provode savjetovanja u okviru Odbora za trgovinu. U okviru takvih savjetovanja procjenjuje se platnobilančna situacija predmetne stranke te ograničenja koja su donesena ili se održavaju u skladu s ovim člankom, uzimajući, između ostalog, u obzir čimbenike kao što su:
 - (a) narav i opseg platnobilančnih i vanjskih financijskih poteškoća;
 - (b) vanjsko gospodarsko i trgovinsko okruženje; ili
 - (c) eventualno dostupne alternativne korektivne mjere.

Na savjetovanjima se ocjenjuje usklađenost mjera ograničavanja sa stavcima 1. i 2. Prihvaćaju se svi nalazi o statističkim i ostalim činjenicama koje je dostavio MMF u vezi s deviznim poslovanjem, monetarnim rezervama ili bilancom plaćanja, a zaključci Odbora za trgovinu se temelje na ocjeni MMF-a o bilanci plaćanja i vanjskoj financijskoj situaciji predmetne stranke.

ČLANAK 16.10.

Privremene zaštitne mjere u pogledu kretanja kapitala i plaćanja

1. Ako se u iznimnim okolnostima stranka suoči s ozbiljnim poteškoćama ili prijetnjom takvih poteškoća za funkcioniranje ekonomske i monetarne politike ili tečajne politike te stranke, ta stranka može privremeno odrediti zaštitne mjere u pogledu kretanja kapitala, plaćanja ili prijenosa. Takve mjere moraju biti apsolutno nužne, ni u kojem slučaju ne smiju trajati duže od šest mjeseci¹ i ne smiju biti sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije između stranke i zemlje koja nije stranka u sličnim situacijama.
2. Stranka koja je donijela zaštitne mjere o tome odmah obavješćuje drugu stranku i dostavlja joj u što kraćem roku vremenski raspored njihova uklanjanja.

ČLANAK 16.11.

Iznimke u vezi sa sigurnošću

Ništa se u ovom Sporazumu ne tumači na sljedeće načine:

- (a) tako da se od bilo koje stranke zahtijeva dostava informacija čije bi odavanje ona smatrala protivnim svojim bitnim sigurnosnim interesima;

¹ Primjena zaštitnih mjera može se produžiti njihovim službenim ponovnim uvođenjem u slučaju nastavljanja izvanrednih okolnosti i nakon što se drugu stranku obavijesti o provedbi svakog predloženog službenog ponovnog uvođenja.

- (b) tako da sprečava bilo koju od stranaka u poduzimanju bilo koje radnje koju smatra potrebnom radi zaštite svojih bitnih sigurnosnih interesa:
- i. u vezi s proizvodnjom oružja, streljiva i ratnog materijala i trgovinom njima te u vezi s trgovinom drugim proizvodima i materijalima i s gospodarskim djelatnostima koje se izravno ili neizravno obavljaju za potrebe opskrbe vojnih snaga;
 - ii. u vezi s pružanjem usluga koje se izravno ili neizravno obavljaju u svrhu opskrbe vojnih snaga;
 - iii. povezane s materijalima pogodnima za fisiju ili fuziju ili s materijalima iz kojih su takvi materijali dobiveni ili
 - iv. poduzete u vrijeme rata ili drugim hitnim situacijama u međunarodnim odnosima ili radi zaštite ključne javne infrastrukture (to se odnosi na komunikacije, infrastrukturu za opskrbu električnom energijom i vodom s pomoću koje se opća javnost opskrbljuje temeljnim proizvodima i uslugama) od namjernih pokušaja njezina onemogućivanja ili ometanja;
- (c) tako da sprečava bilo koju od stranaka u poduzimanju bilo koje radnje u svrhu održavanja međunarodnog mira i sigurnosti.

ČLANAK 16.12.

Otkrivanje informacija

1. Ništa u ovom Sporazumu ne tumači se kao da zahtijeva od stranke otkrivanje povjerljivih informacija čije bi objavljivanje ometalo izvršavanje zakonodavstva ili bi na neki drugi način bilo protivno javnom interesu ili informacija koje bi mogle dovesti u pitanje legitimne komercijalne interese pojedinih javnih ili privatnih poduzeća.
2. Ako stranka Odboru za trgovinu ili specijaliziranim odborima dostavlja informacije koje se smatraju povjerljivima u skladu s njezinim zakonima i propisima, druga stranka te informacije tretira kao povjerljive, osim ako se stranka koja je dostavila informacije suglasi s drugačijim tretmanom.

ČLANAK 16.13.

Stupanje na snagu

1. Ovaj Sporazum stranke odobravaju u skladu s vlastitim postupcima.
2. Ovaj Sporazum stupa na snagu prvoga dana drugoga mjeseca koji slijedi nakon mjeseca u kojem su stranke razmijenile pisane obavijesti kojima se potvrđuje ispunjenje njihovih odgovarajućih pravnih zahtjeva i okončanje postupaka za stupanje ovog Sporazuma na snagu. Stranke se mogu dogovoriti o drugom datumu.

3. Obavijesti se šalju glavnom tajniku Vijeća Europske unije i direktoru Odjela za Sjevernu Ameriku i Europu singapurskog Ministarstva trgovine i industrije ili njihovim sljednicima.

ČLANAK 16.14.

Trajanje

1. Ovaj Sporazum sklapa se na neograničeno vrijeme.
2. Stranka može pisanim putem obavijestiti drugu stranku o svojoj namjeri da otkaže ovaj Sporazum.
3. Ovaj Sporazum prestaje šest mjeseci nakon obavijesti iz stavka 2.
4. U roku od 30 dana od dostavljanja obavijesti iz stavka 2. bilo koja od stranaka može zatražiti savjetovanje o tome treba li otkazivanje pojedinih odredaba ovog Sporazuma početi proizvoditi učinke na datum koji je kasniji od onog koji je predviđen u stavku 2. Takva savjetovanja počinju u roku od 30 dana od kada stranka dostavi takav zahtjev.

ČLANAK 16.15.

Ispunjenje obveza

Stranke poduzimaju sve opće ili posebne mjere potrebne za ispunjavanje svojih obveza iz ovog Sporazuma. One će se pobrinuti da se postignu ciljevi utvrđeni u ovom Sporazumu.

ČLANAK 16.16.

Nepostojanje izravnog učinka

Podrazumijeva se da se ništa u ovom Sporazumu ne tumači kao prenošenje prava ili nametanje obveza osobama, osim onih prava i onih obveza nastalih između stranaka na temelju javnog međunarodnog prava.

ČLANAK 16.17.

Prilozi, dodaci, zajedničke izjave, protokoli i dogovori

Prilozi, dodaci, zajedničke izjave, protokoli i dogovori uz ovaj Sporazum čine njegov sastavni dio.

ČLANAK 16.18.

Odnosi s drugim sporazumima

1. Ovaj je Sporazum sastavni dio ukupnih odnosa između Unije i njezinih država članica, s jedne strane, i Singapura, s druge strane kako su uređeni Sporazumom o partnerstvu i suradnji te čini dio zajedničkog institucionalnog okvira. On čini poseban sporazum s kojim se počinju provoditi trgovinske odredbe Sporazuma o partnerstvu i suradnji.
2. Podrazumijeva se da su stranke suglasne da se ničim u ovom Sporazumu ne zahtijeva od stranaka da djeluju na način koji nije u skladu s njihovim obvezama u okviru WTO-a.

ČLANAK 16.19.

Buduća pristupanja Uniji

1. Unija odmah obavješćuje Singapur o svim zahtjevima za pristupanje trećih zemalja Uniji.
2. Za vrijeme pregovora između Unije i zemlje kandidatkinje koja želi pristupiti Unija nastoji:
 - (a) dostaviti Singapuru, u mjeri u kojoj je to moguće, sve informacije koje Singapur zatraži o svim pitanjima obuhvaćenima ovim Sporazumom; i

(b) uzeti u obzir zabrinutost koju je izrazio Singapur.

3. Unija što je prije moguće obavješćuje Singapur o ishodu pregovora o pristupanju sa zemljom kandidatkinjom i obavješćuje Singapur o stupanju na snagu svakog pristupanja Uniji.

4. U okviru Odbora za trgovinu, i dovoljno unaprijed prije datuma pristupanja treće zemlje Uniji, stranke ispituju moguće učinke takvog pristupanja na ovaj Sporazum. Stranke odlukom Odbora za trgovinu mogu uspostaviti potrebne prilagodbe ili prijelazne aranžmane.

ČLANAK 16.20.

Teritorijalna primjena

1. Ovaj Sporazum primjenjuje se:

- (a) u odnosu na Uniju, na područjima na kojima se primjenjuju Ugovor o Europskoj uniji i Ugovor o funkcioniranju Europske unije te u skladu s uvjetima utvrđenima u tim Ugovorima;
i
- (b) u odnosu na Singapur, na njegovu državnom području.

Upućivanja na „državno područje” ili „područje” u ovom Sporazumu shvaćaju se u tom smislu, osim ako je izričito predviđeno drugačije.

2. U vezi s odredbama o preferencijalnom carinskom tretmanu robe, ovaj se Sporazum primjenjuje i na ona područja carinskog područja Unije koja nisu obuhvaćena stavkom 1. točkom (a).

ČLANAK 16.21.

Vjerodostojni tekstovi

Ovaj je Sporazum sastavljen u po dva primjerka na bugarskom, češkom, danskom, engleskom, estonskom, finskom, francuskom, grčkom, hrvatskom, latvijskom, litavskom, mađarskom, malteškom, nizozemskom, njemačkom, poljskom, portugalskom, rumunjskom, slovačkom, slovenskom, španjolskom, švedskom i talijanskom jeziku, pri čemu je svaki od tih tekstova jednako vjerodostojan.

Sastavljeno u

Za Europsku uniju

Za Republiku Singapur

POPIS PRILOGA, DODATAKA, ZAJEDNIČKIH IZJAVA, PROTOKOLA I
DOGOVORA UZ OVAJ SPORAZUM

Prilozi i Dodaci uz drugo poglavlje

Prilog 2-A	Ukidanje carina
Dodatak 2-A-1	Tarifni raspored Singapura
Dodatak 2-A-2	Tarifni raspored Unije
Prilog uz Dodatak 2-A-2	Tarifni raspored Unije – Carinske linije
Prilog 2-B	Motorna vozila i njihovi dijelovi
Prilog 2-C	Farmaceutski proizvodi i lijekovi

Prilozi i Dodaci uz četvrto poglavlje

Prilog 4-A	Elektronika
Dodatak 4-A-1	Područje primjene
Dodatak 4-A-2	Kategorije proizvoda
Dodatak 4-A-3	Definicije

Prilozi uz peto poglavlje

Prilog 5-A	Nadležna tijela
Prilog 5-B	Zahtjevi i odredbe za odobrenje objekata za proizvode životinjskog podrijetla

Prilozi i Dodaci uz osmo poglavlje

Prilog 8-A	Raspored posebnih obveza Unije
Dodatak 8-A-1	Unija – Raspored posebnih obveza u skladu s člankom 8.7. (Raspored posebnih obveza)
Dodatak 8-A-2	Unija – Raspored posebnih obveza u skladu s člankom 8.12. (Raspored posebnih obveza)
Dodatak 8-A-3	Unija – Raspored posebnih obveza u skladu s člancima 8.15. (Ključno osoblje i diplomirani vježbenici) i 8.16. (Prodavatelji poslovnih usluga)
Prilog 8-B	Raspored posebnih obveza Singapura

Dodatak 8-B-1	Raspored posebnih obveza Singapura
Dodatak 8-B-2	Singapur – Raspored posebnih obveza – Dodatak o financijskim uslugama
Prilozi uz deveto poglavlje	
Prilog 9-A	Središnja tijela koja vrše javnu nabavu u skladu s odredbama ovog Sporazuma
Prilog 9-B	Subjekti ispod središnje razine koje provode javnu nabavu u skladu s odredbama ovog Sporazuma
Prilog 9-C	Komunalna i druga tijela koja vrše javnu nabavu u skladu s odredbama ovog Sporazuma
Prilog 9-D	Roba
Prilog 9-E	Usluge
Prilog 9-F	Građevinske usluge i koncesije za radove
Prilog 9-G	Opće napomene i odstupanja od odredaba članka 9.4. (Opća načela)

Prilog 9-H	Način objave
Prilog 9-I	Javno-privatna partnerstva
Prilozi uz deseto poglavlje	
Prilog 10-A	Popis naziva čija će se zaštita zatražiti kao oznaka zemljopisnog podrijetla na državnom području stranaka
Prilog 10-B	Zaštićene oznake zemljopisnog podrijetla
Prilog uz jedanaesto poglavlje	
Prilog 11-A	Načela koja se primjenjuju na druge subvencije
Prilozi uz četrnaesto poglavlje	
Prilog 14-A	Pravilnik o arbitraži
Prilog 14-B	Kodeks ponašanja za arbitre i medijatore
Protokol	
Protokol 1.	O definiciji pojma „proizvod s podrijetlom” i načinima upravne suradnje (uključuje Priloge i Zajedničke izjave)

Dogovori

Dogovor 1.	U vezi s člankom 16.6. (Oporezivanje)
Dogovor 2.	U vezi s honorarom za arbitre
Dogovor 3.	Dodatne odredbe povezane s carinom
Dogovor 4.	Uzajamno priznavanje programa ovlaštenih gospodarskih subjekata
Zajedničke izjave	
Zajednička izjava	O carinskim unijama